

mundial

LLATINOAMERICANA 2025

Noviolència Activa i Joventuts
CONSTRUINT CULTURA DE PAU

Llatinoamericana mundial 🌐 2025

**En el seu gènere,
el llibre llatinoamericà més difós cada any
dins i fora del Continent.**

**Signe de comunió continental i mundial
entre les persones i les comunitats que vibren
i es comprometen amb les Grans Causes de la Pàtria Gran.**

**Un anuari d'esperança dels pobres del món
des de la perspectiva llatinoamericana.**

Un manual de companyia per anar creant "l'altra mundialitat".

Un recull de memòria històrica de la militància.

Una antologia de solidaritat i creativitat.

**Una eina pedagògica per a l'educació,
la comunicació i l'acció social populars.**

Des de la Pàtria Gran vers la Pàtria Major.

**La nostra portada:
"Batalla des de l'amor"
de l'artista cubana Angélica María
González Slovasevich.**

Contacte: Email: angelicamslova@gmail.com

Vegeu la història de l'Agenda,
a través de les seves 34 edicions:
<https://agendalatioamericana.red/agendas>

Un any més...

Us recordem: continua en línia, i creixent cada any, **l'Arxiu digital de l'Agenda Llatinoamericana Mundial** <http://archivosagenda.org> amb els articles que ha produït en aquestes 34 edicions. Animadors de comunitats, mestres, professors, agents de pastoral... hi trobaran recursos per a les seves activitats d'educació popular, formació, debat... fàcils de trobar per tema, títol, autor, any de publicació... en tres idiomes: castellà, català i portuguès.

[Http://llatinoamericana.org](http://llatinoamericana.org) i <http://agendalatioamericana.red> són les pàgines que habitem per oferir i vehicular més materials, idees, recursos pedagògics dels que caben físicament en aquest llibre de paper que és l'Agenda. Continuem amb la "complementarietat entre el paper i la telemàtica" que ens ha caracteritzat. També hi ha la col·lecció digital de totes les Agendes, des de 1992... Ideal per autoformar-se, us poden servir com a material de referència per als vostres treballs d'educació popular, formal o no formal, per preparar xerrades, classes, guions radiofònics, etc.

I continuem posant l'accent en la visió, en la mentalitat, en la consciència, en l'educació... Òbviament, apuntem a la pràctica, però el nostre "carisma" és provocar les transformacions de consciència necessàries per tal que sorgeixin pràctiques noves, des d'una altra visió sistèmica, no només de reformes, o pegats... Som aliats, companys d'esperança de tots els que cerquen aquesta mateixa transformació de consciència. Treballem per la mateixa Causa. L'Agenda vol continuar essent una caixa de materials i eines per a l'educació popular.

Un any més, allà on és factible, continuem imprimint en paper ecològic o reciclat. Aquesta mena de paper més «natural». El paper no ecològic o no reciclat, pot sortir una mica més barat a nosaltres, però li surt molt més car al planeta.

Compromesos amb
el medi ambient

Dades personals

Nom: .....

Domicili:.....

.....

.....

Ciutat:.....

Comarca i País:.....

☎ a casa: .....

☎ a la feina: .....

☎ mòbil:.....

Correu-e: .....

DNI núm.:.....

Passaport núm.:.....Grup sanguini i RH:.....

En cas de pèrdua aviseu: .....

.....

.....

En cas d'urgència o accident aviseu:.....

Xarxes socials:.....

llatinoamericana.org, archivosagenda.org i agendalatinoamericana.red

Són els nostres «portals», els nostres domicilis a Internet. Visiteu-los per saber sobre l'Agenda més enllà de la seva publicació en paper una vegada a l'any. Usant l'entrada a «l'arxiu telemàtic» podreu **llegir o copiar els textos**. També trobareu més informació de la campanya i dels materials pedagògics complementaris. Presents a Facebook, Instagram i X.

@AgendaLlatinoam

Agenda Latinoamericana

@Agendallatinoamericana

<https://www.facebook.com/llatinoamericanaimundial>

© Agenda Latinoamericana San Salvador, El Salvador
Edició: Red Internacional de la Agenda Latinoamericana Mundial
Disseny: José M. VIGIL fundador amb PERE CASALDÀLIGA
Dibuixos interiors: Mailen NAVAS, Perla SIERRA
i Tatiana SORTO

Portal: <http://agendalatinamericana.red>

Correu-e: latinoamericanaes@gmail.com

Arxiu telemàtic de l'Agenda: <http://archivosagenda.org>

ISSN de l'Agenda Llatinoamericana: 2305-185X (edició impresa), i 2305-1876 (edició digital)

UCA, El Salvador: <http://tg.uca.edu.sv/index.php/>

Aquesta llista d'editors
s'actualitza a:
[https://agendalatinamericana.red/
donde-conseguirla/](https://agendalatinamericana.red/donde-conseguirla/)

Per a aquesta edició catalana:

© **Comissió de l'Agenda Llatinoamericana de Girona**

Consell de redacció edició catalana: Dani Boix, Carme Carbó, Jordi Corominas (Fundació Pere Casaldàliga), Jordi Creixans, Roser Font, Beth Fuentes, Carme Gual, Miquel Güell, Pau Lanao, Loli Párraga (Comitè Òscar Romero), Jordi Planas, Jaume Pera, Jordi Pujadas, Albert Quintana (Justícia i Pau), M. Mercè Roca, Gabriela Serra.

Coordinador: Jordi Bayarri

Traducció: Jordi Bayarri, Gabriela Serra i Carles Serra (del castellà), Raül Vico (del portuguès)

Correcció: Anna Serrat

Disseny gràfic del calendari solidari i del punt de llibre: Xavier Besora

Dipòsit legal anuari: DL GI 682-2020

Web: www.llatinoamericana.org / ☎ (34) 972 219 916

Correu: llatinoamericana@solidaries.org

Impressió: Impremta Pagès, ☎ (34) 972 420 107

www.impremtapages.com

Hi col·labora:

Ajuntament d'Àrbúcies

Ajuntament de Begur

Ajuntament de Calella de la Costa

Ajuntament de Girona

Ajuntament de la Cellera de Ter

Ajuntament de Malgrat de Mar

Ajuntament de

Santa Coloma de Gramenet

Diputació de Girona

Dipsalut

L'Agenda Llatinoamericana 2025 també l'editen/distribueixen les següents entitats:

ARGENTINA:

PROCLADE (Promoció Claretiana de Desenvolupament)
Constitución 1077 - C1151AAA - C.A.B.A. / Tel: (54-11)
4116 8610 / proyectos@somisur.org / www.somisur.org
Editorial-

Claretiana / Lima 1360 - C1138ACD - C.A.B.A. / (54-
11)4305-9597 i 4305-9510 / contacto@claretiana.org /
www.somisur.org

BRASIL (en portuguès):

Comissió Dominicana de Justícia i Pau / Av- Goiàs, 174,
Edifi ci Sant Judes Tadeu, sala 601, centre 74010-010
- Goiânia, GO / (62) 3229.3014 i (62) 99417.2738 /
latinoamericanabrasil@dominicanos.org.br / [https://
semeandojpop.woer-press.com](https://semeandojpop.woer-press.com)

BOLÍVIA:

Moviment Franciscà de Justícia i Pau de Bolívia / Casella
827 / COCHABAMBA / Tel-Fax: (591) 4 425 1177 / [oficinacentral@
Movfra-JPIC-Bol.org](mailto:oficinacentral@Movfra-JPIC-Bol.org) XILE: Comitè Oscar

Romero / comiteromero.chile@sicsal.net / Tel. 56-32-
2948709 / Santiago-Valparaíso / www.sicsal.net/chile

CANADÀ:

Rafael Vargas / email= rafaveras1@hotmail.com / Tel.:
514-603-6779 / Facebook = Agenda Latinoamericana
Mundial-USA

CATALUNYA (en català):

Comissió Agenda Llatinoamericana / Carrer Mestre
Francesc Civil, 3, bx. / 17005-GIRONA / Tel. (34) 972
21 99 16 / llatinoamericana@solidaries.org / [www.
llatinoamericana.org](http://www.llatinoamericana.org) / twitter @AgendaLlatinoam /
Instagram@AgendaLlatinoamericana / [https://www.
facebook.com/llatinoamericanamundial](https://www.facebook.com/llatinoamericanamundial)

CUBA:

Centre Memorial Dr. Martín Luther King, Jr. / L'HAVANA /
Tel.: 537 260 39 40 / direccion@cmlk.co.cu

EL SALVADOR:

Comissió de l'Agenda Llatinoamericana d'El Salvador.

Equip Coordinador i UCA Editors / Facebook: Agenda Latinoamericana Mundial, Edición El Salvador / Twitter <https://twitter.com/latinoamericasv> / Twitter hashtag: @latinoamericasv / Tels: (503) 70438923, 77376534, 77110136, 77487580, 74931926/ San Salvador / latinoamericanaes@gmail.com

Llibreria i papereria UCA: Tels (503) 70438923

ESPANYA:

12 comitès de solidaritat, coordinats per: Comitè Oscar Romero / Menéndes Pidal 9, 13è dr.-550009 ARAGOZA / zaragoza@comitesromero.org / www.comitesromero.org / Tel. (34) 976 552 468 / 625 216 939

ESTATS UNITS (en castellà):

Rosario Miguélina Carmona / P.O. Box 1062 / Union City, NJ 07087, USA / FaceBook: «Agenda Latinoamericana USA» / agendalatinamericanausa@gmail.com/ telèfon: (1646) 331-7495

GUATEMALA:

Comissió de l'Agenda Llatinoamericana Guatemala / cagendalatinguamala@gmail.com / Tel:(502)42928670 Edicions Anabella / edibella42@gmail.com / Tels: (502) 24787841 i 52449206

CONFREGUA/AMERINDIA, 10 calle 1-40, zona 1 Ciudad de Guatemala / Tel. 22301290 Llibreria

Loyola / loyola@libreriaLOYOLA.com / www.libreriaLOYOLA.com / PBX: (502) 22513933

HONDURES:

ERIC, Equip de Refl exió, Investigació i Comunicació, i "Radio Progreso", Colonia Paty, Bould. Canaán, contigu a Centre Loyola/ (504) 2647 4424/ 2647 4227 /2647 4426. EL PROGRESO, .

"Radio Progreso" / Centre Loyola / Avda República de Xile (504) 2232 5467. TEGUCIGALPA

Missioners Claretians / Parròquia "Nuestra Señora del Pilar", (504) 2431 1090 /ARIZONA, Atlàntida. "Red COMPAS

Red de Comunidades Populares en Acción Social" / Barri el Centro, 1r carrer, 2ª Avda/ (504) 8940 4896, 9821 3893, SAN PEDRO SULA.

Parròquia "San Isidro Labrador" / Barri el Centro / (504) 2444 3912. TOCOA, Colón.

ITÀLIA (en italià):

Comunità di Sant'Angelo / Via Marco d'Agate, 11 – 20139 MILANO (Italia) / santangelosolidale@tiscali.it

MÈXIC:

Edicions DABAR, Mirador 42, Col. El Mirador / CP 04950 Coyoacán, DF, Mèxic / Tel.: (52)55 5603 3630 Sitio oficial: www.dabar.com.mx Correo: ventas@dabar.com.

mx y contacto@dabar.com.mx Facebook: <https://www.facebook.com/EdicionesDabar> Instagram: <https://www.instagram.com/edicionesdabar/>

Tik tok: <https://www.tiktok.com/@edicionesdabar>

NICARAGUA:

agendalatiipanicaragua@gmail.com /

Tel: (502) 59147418

PANAMÀ:

Contacte a través de <http://latinoamericana.org>

PARAGUAI:

14 de maig i Espanya, Villa Hayes Chaco. Tel.

0971280579

PERÚ:

Red Educativa Solidaria / Tel: 995162063 fl orabalarezo@gmail.com / redperu2001@yahoo.es

Ayne Perú Trinitàries / Av. Buenos Aires 500A, Puente Piedra, Lima / Tel: 5481633

Religioses Trinitàries / 4885170 - 4883259 – 3368763

CEP / Belisario Flores 681 Lince / 4717826 – 4727862 / ventas@cep.com.pe

PUERTO RICO:

REDES, Redes de Esperanza y Solidaridad / Ap. 8698 / CAGUAS / Tel-Fax: (1-787) 747 57 67 / PUERTO RICO 00726-8698 / inforedes@redesperanza.org

REPÚBLICA BOLIVARIANA DE VENEZUELA:

Fundació Latinoamericana pels los Drets Humans i el Desenvolupament Social (Fundalatin) / Email. fundalatin@gmail.com / twitter @fundalatin Facebook. fundalatin@gmail.com / Web www.fundalatin.org

REPÚBLICA DOMINICANA:

Amigo del Hogar / Ap. 1104 / SANTO DOMINGO /Tel.: (1-809) 542 75 94 / amigo.hogar@codetel.net.do

SUÏSSA (varis idiomes):

Librairie Latino-américaines Nueva Utopía / Carrer de La Grand-Fontaine 38 / CH-1700 FRIBOURG / Tel-Fax: (41-26) 322 64 61 / nueva.utopia@bluewin.ch

URUGUAI:

OBSUR, Observatori del Sud / José E. Rodó 1727 / Casella 6394 / 11200-MONTEVIDEO / Tel. (598) 2 409 0806 / Fax: 402 0067 / obsur@gmail.com

XILE:

Comitè Oscar Romero / comiteromero.chile@sicsal.net / Tel. 56-32-2948709 / Santiago-Valparaiso / www.sicsal.net/chile

COMANDES DES DE QUALSEVOL PART DEL MÓN:

Enviaments des de El Salvador compran en línia <https://libreriauca.com>

Els continguts d'aquesta Agenda són propietat del Poble llatinoamericà, el qual dona permís per copiar, citar, reproduir i difondre'ls lliure i no comercialment.

Índex temàtic de continguts

Entrada	
Presentació , <i>Agenda Llatinoamericana Mundial</i>	8
Introducció fraterna , <i>Hervi LARA B., Xile</i>	10

VEURE

Joventut sang de la història , <i>Orlando BENÍTEZ, El Salvador</i>	13
Dones amb cor de pau , <i>Mireia TORDERA, Catalunya</i>	14
Defensores ambientals en lluita contra la violència per mitjà de la noviolència , <i>Dalena TRAN, EUA</i>	16
Nicinha, una líder víctima del conflicte ambiental contra la resclosa de Jirau a Brasil , <i>Joan MARTÍNEZ Alíer, Catalunya</i>	18
Sis lluites ecofeministes per la justícia ambiental , https://ejatlas.org	19
El cas Braskem: cobdícia i impacte ambiental , <i>Moisés BORGES i Gabrielle SODRÉ, Brasil</i>	20
Eines per refer el futur: decreixement i renaturalització , <i>Enric CASSÚ Camps, Girona, Catalunya</i>	22
Ecoesperança; l'oportunitat de la nostra generació , <i>Francisco Javier VERA Manzanares, Colòmbia - Catalunya</i>	23
És possible eliminar la violència? (part I) , <i>Ivone GEBARA, Brasil</i>	24
Gandhi, avui , <i>Dolores GÓMEZ Sanz, Nicaragua</i>	26
Violència persistent a Haití , <i>Raymond Jean JULIEN Charles, Haití-Catalunya</i>	28
Joventut, treball i migració al triangle nord , <i>José R. REYES Ávila, Hondures</i>	29
La noviolència i la importància de l'empatia per a la humanitat , <i>Oswaldo ARAVENA Sobarzo, Xile</i>	30
Noviolència activa, una utopia possible i urgent , <i>Claudio ESCOBAR Cáceres, Xile</i>	31
Mirar la persona, comprendre el context, cuidar la vida: Joves i salut mental , <i>Aline GONÇALVES Ferreira, Bruno Márcio DE CASTRO Reis, Brasil</i>	32
Una mirada al desafiament de la joventut i el treball , <i>Julissa SEMINO, Perú-Catalunya</i>	34
Teologia palestina de l'alliberament: contra el colonialisme i el genocidi , <i>Juan José TAMAYO, Espanya</i>	36
El coratge d'una referent de joves octogenària: el pacifisme compromès de Dorothy Day , <i>Teresa FORCADES i Vila, Catalunya</i>	38
La desobediència al servei militar a Catalunya , <i>Jordi MUÑOZ i Burzon, Catalunya</i>	40

JUTJAR/SOMIAR

Sostenibilitat de les barreges del món, és possible eliminar la violència? (part II) , <i>Ivone GEBARA, Brasil</i>	43
Algunes reflexions sobre el paper de les religions davant les guerres , <i>Esteban VELÁZQUEZ Guerra, Espanya</i>	44
Cultures ancestrals i pau , <i>Cristián MUÑOZ Vera, Xile</i>	46
Desenredant emocions joves , <i>María Fernanda CASTRO Carrión, Nicaragua</i>	48
Joventut i justícia és necessària... , <i>Vinicius ELLERO, Brasil</i>	50
La noviolència: algunes reflexions bàsiques , <i>Ignacio DUEÑAS García de Polavieja, Espanya</i>	52
Tots hi cabem al món , <i>Mauro PASSOS, Brasil</i>	54
Buscar tot fent, buscar junts/es, somiar des d'un tot , <i>Agostina SALERNO, Argentina</i>	56
Protagonistes de la nostra història , <i>José Ramón LÓPEZ Goni, Saragossa, Espanya</i>	58

Per una transició ecosocial justa, Yayo HERRERO, Espanya	60
Com promoure en les generacions joves el cultiu del que els nostres avantpassats anomenaren "espiritualitat"?, José María VIGI, Espanya.....	62
El cos i l'esperit en la joventut, Sandson ROTTERDAN, Brasil.....	66
El pas de l'ètica de les cures a la pedagogia de les cures, Clara DE MADRID, Joan Pere GUZMAN, Catalunya	68
La noviolència: fonaments, Antoni SOLER Ricart, Catalunya.....	70
La violència normalitzada a la societat, Marcel MARTÍNEZ Planas, Menorca, Illes Balears.....	75
Ignacio Ellacuría i Raimon Panikkar: referents de diàleg i noviolència, Juan José TAMAYO, Espanya	76
Violència no, però sí, Ariel DACAL Díaz, Cuba	78
El compromís històric dels joves cap a la construcció de la pau, Gna. Eugenia RUSSIAN, Veneçuela.....	79

ACTUAR

L'antídoteu contra la violència: l'educació política, Frei BETTO, Brasil.....	81
Abans que tot passi, Martha ZEIN, Espanya.....	82
Breus de noviolència i Cultura de Pau.....	84
El model de la comunitat de pau, alternativa humanitzadora, Comunitat de Pau de San José de Apartadó, Colòmbia,.....	86
D'on ve la força d'un poble?, João Pedro STEDILE, Brasil.....	87
El hip-hop, una eina per la pau?, Sílvia PLANA Subirana, IICIP (Institut Català Internacional per la Pau) Catalunya.....	88
La força innovadora dels joves, Leonardo BOFF, Brasil	90
La noviolència és el camí, Gema FOUCE Fernández, Antonio María MARTÍNEZ Gómez, Juan Carlos MARTÍNEZ Herráiz, colectivomoviolencia.org	92
L'evangeli de la noviolència: aprendre a desobeir per «humanitzar la humanitat», Joan MORERA Perich, Catalunya	94
Noviolència i antiimperialisme, Jaume SOLER i Pastells, Catalunya-Nicaragua	96
En l'aprenentatge de la vida: joves i grans en diàleg, Jonathan Félix DE SOUZA i Marcelo BARROS, Brasil.....	98

Adreces	101
Qui és qui.....	102
Premis i convocatòries.....	104
Aniversaris majors del 2025.....	110
Mapa dels conflictes armats en el món el 2023 (Autors Jaume Pera i Miquel Güell).....	264

RACONS DE REFLEXIÓ I ACCIÓ: **Missatge del Papa Francesc** (pàg. 21); **Entitats i webs que lluiten per la pau amb estratègies noviolentes** (pàg. 25); **Reflexions poètiques de Pere Casaldàliga i Paulo Freire** (pàg. 33); **Les 13 regles de Saul Alinsky** (pàg. 57); **Reflexió de Julian Assange** (pàg. 59); **Decàleg de la noviolència de Medellín** (pàg. 74); **Paraules de Taleb Ali Salem** (pàg. 100); **El Racó de l'Arcadi Oliveres** (pàg. 103).

LÀMINES: **Veure** de Mailen Navas d'Argentina-Catalunya (pàg. 12), **Jutjar/Somiar** de Perla Sierra de Mèxic (pàg. 42), **Actuar** de Tatiana Sorto d'Hondures (pàg. 80)

Presentació de l'Agenda Llatinoamericana 2025

Tota intervenció que vulneri la vida, no està exempta de violència. És necessari saber identificar aquells arguments fal·laços dels qui busquen legitimar aquestes intervencions, ja que, davant l'amenaça, és necessari organitzar-se i actuar. Qualsevol estratègia de lluita per la qual s'opti ha de ser no violenta i activa. És determinant no equiparar-se als que cerquen la violència com a solució. Hi ha els qui per herència cultural saben com fer-ho, però què succeeix amb els que no en saben? Els exemples de lluites a través de la no violència activa estan documentats en les històries dels nostres pobles i inspiren als que es veuen en la necessitat de resistir i actuar. Algunes experiències reeixides encara no documentades popularment, tenen també un gran potencial per animar els que es veuen cada vegada més relegats a les perifèries d'un món que es nega a admetre altres mons possibles.

Cada generació enfronta aquests problemes i la joventut té un rol determinant en el rumb de cada poble, sigui pel que fa o deixa de fer. Per a articular aquest rol hem de tenir clar què és ser jove en cada àmbit de la societat. És enganyós encunyar termes com "la joventut d'avui" que assigna una generalitat llunyana de les realitats de cada poble. La joventut no és merament el grup social amb un determinat rang d'edat, és també una categoria sociològica basada en una identitat generacional amb els seus ideals i les seves necessitats de canvi. A més, el context cultural i social permet referir-se a la joventut d'un cert poble, país, moviment, creença o convicció.

Per a aquest any 2025, l'Agenda Llatinoamericana Mundial proposa elevar la veu davant la imparabile i violenta carrera pel control de territoris, de recursos i de poder que amenaça la vida del planeta. La violència es manifesta en cada problemàtica, local, nacional i internacional, i s'aguditzada contra les persones vulnerables o perilloses per al sistema, contra líders estudiantils, ecologistes, activistes feministes, comunitats indígenes i afrodescendents, defensors de drets

humans, periodistes compromesos, migrants; persones que són desposseïdes, empobrides, empresonades, torturades, bandejades, amenaçades i assassinades.

Aquest crit no és de guerra, és per prendre consciència i ser part activa d'una resistència urgent i improrrogable; d'una acció no violenta i activa entesa com la força organitzada de les majories conscients, que a través d'accions (vaga de braços caiguts...) i omissions (objecció selectiva al consum...) sense més armes que el propi cos, exposen la vida i la llibertat en favor d'una causa i, exposant-se, emplacen, denuncien i mostren a plena llum els seus agressors, fins a vèncer-los. No obstant això, és necessari reflexionar sobre l'estat de la consciència col·lectiva de les generacions posteriors a les grans victòries del segle xx i inicis del segle xxi, obtingudes per aquelles generacions i joventuts que van somiar que els seus hereus defensarien aquestes victòries i continuarien lluitant per assolir-ne d'altres que van quedar pendents.

Que aquesta Agenda Llatinoamericana Mundial sigui la veu d'aquestes joventuts que han heretat la voluntat dels seus predecessors, que s'utilitzi en el seu treball de base per a formar, organitzar i mobilitzar, des de les seves localitats, d'acord amb la resta del planeta. Cal visibilitzar els qui ja lluiten no violentament, animar als qui encara no superen les barreres que els aturen o només coneixen la violència com a alternativa. És aquí on la no violència activa es proposa com l'estratègia que, per si mateixa, ja és observable en les joventuts que s'esforcen per viure considerant la cura de la casa comuna i els qui l'habitarem. És necessari construir, des de les joventuts, amb els aprenentatges de les joventuts passades, aquesta estratègia capaç de proposar i mostrar el camí a "un altre món possible" per mitjà de la no violència activa.

Fraternalment i sororalment,
Agenda Llatinoamericana Mundial

Nota a l'edició catalana

L'ALM ha optat per utilitzar prioritàriament la paraula noviolència com un sol terme per expressar un concepte més precís que la negació de la violència.

Pere Casaldàliga va dir: "Confesso que no m'agrada parlar ni de violència ni de no-violència. M'agradaria més que es parlés, com a programa, de Justícia, de Llibertat, d'Amor. I que quan es parlés de violència o no-violència, es fulminés abans —conseqüentment—

la violència més gran que és aquí, institucionalitzada, oficialment justificada, diplomàticament tolerada i dialogada, i que provoca, per reacció, tantes altres violències molt menors".

En aquesta línia de pensament volem afegir-hi: La noviolència pot ser la paraula que parli d'aquest programa de Justícia, Llibertat i Amor. Una lluita activa, amb una dimensió ètico-espiritual plena d'esperança.

Ús pedagògic de l'Agenda

A més dels usos personals, aquesta Agenda està pensada com una eina pedagògica per a comunicadors, educadors populars, agents de pastoral, animadors de grups, militants...

Els textos són breus i àgils, presentats sota la percepció pedagògica de la «pàgina cartell» pensada i diagramada de forma que, directament fotocopiada, es pugui lliurar com a «material de treball» a l'escola, la reunió de grup, l'alfabetització d'adults... o exposada al taulell d'anuncis. També, per tal que aquests textos puguin transcriure's en el butlletí de l'associació o la revista local.

La presentació dels textos es regeix per un criteri «econòmic» que sacrifica una possible estètica d'espais blans, en favor d'un major volum de missatge.

Ecumenisme

Aquesta agenda es regeix per un «ecumenisme de suma», no pas «de resta». Per exemple, no elimina allò propi de catòlics, ni allò específic de protestants, sinó que ho reuneix. Així, en el «santoral» s'han «sumat» les commemoracions protestants a les catòliques. Quan no coincideixen, la protestant va en cursiva. Per exemple, l'apòstol Pere és celebrat per l'església catòlica el 22 de febrer («La càtedra de Pere»), i per les esglésies protestants el 18 de febrer («La confessió de Pere»); les diferències es poden distingir tipogràficament.

Gentilment el bisbe luterà Kent Mahler ens va

presentar en una edició anterior de l'agenda els «sants protestants».

L'Agenda és aconfessional i sobretot «macroecumènica». S'emmarca en aquest món de referències, creences, valors i utopies comunes als pobles i homes i dones de bona voluntat, que els cristians anomenem «Regne» —la Utopia de Jesús—, però que compartim en una recerca fraterna i humilment servicial.

Una obra no lucrativa

A molts països aquesta agenda és editada per organismes o entitats populars, centres d'educació, de pastoral, institucions sense ànims de lucre, que destinen els beneficis que obtenen de la venda de l'agenda als seus objectius de servei popular o de solidaritat.

En qualsevol cas, aquesta «Agenda Llatinoamericana mundial», com a tal, en la seva coordinació central, és també una iniciativa no lucrativa. Els pocs ingressos generats per l'agenda, després de cobrir les despeses de producció i promoció, es dediquen a projectes de comunicació alternativa i de solidaritat internacional.

Una obra col·lectiva

Aquesta és una obra col·lectiva. Deu la seva existència i el seu manteniment a una xarxa de persones i entitats entusiastes, comunicades en xarxa. Per això ha recorregut aquest camí de més de 30 anys, que continua amb gran entusiasme per la construcció de la **Pàtria Gran**, «l'**Altre Món Possible**». □

SOBRE LA NOVIOLÈNCIA

I

El 21 de desembre de 1511, Fra Antonio de Montesinos es dirigí a l'Assemblea d'autoritats i proclamà: "(...) Sobre quina autoritat heu muntat tan detestables guerres contra aquestes gents que ocupaven en silenci i en pau les seves pròpies terres?, per què seguíu actuant d'una manera tan opressora i indiferent, sense donar-los prou per menjar, o sense curar-los de les malalties provocades pel treball excessiu al que els sotmeteu, i com a conseqüència moren, o més ben dit, els mateu, amb la finalitat de treure i adquirir or, cada dia més?"

El significat d'aquestes paraules és vigent avui, en mig de l'opressió, el saqueig, l'abandonament, les guerres i les múltiples expressions de violència. Continuen les guerres per l'or, el petroli, l'aigua, les rutes comercials, etc.

Sabem que tot el militarisme desplegat és perquè les multinacionals s'apropriïn de reserves minerals i de matèries primeres; els grans consorcis destrueixen l'agricultura dels països pobres, amb governs dèbils i servils, per així dominar els mercats de productes agrícoles. Conquereixen els sectors: bancari, energètic, transport, productes químics, comunicació i cultural. Es tracta de la vida de milions de persones que, directament i indirecta, són assassinades al treure'ls els mitjans vitals necessaris per viure, posant-se en joc la vida mateixa del planeta. Simultàniament, la despesa militar mundial ha assolit els 2,44 bilions de dòlars el 2023, el que suposa un augment del 6,8% en termes reals respecte el 2022, essent el més gran increment interanual des de 2029.

II

En aquest context l'Agenda Llatinoamericana Mundial 2025 vol contribuir a assentar una convivència planetària humanament acceptable. Per això és necessari un consens bàsic i universal.

Els valors ètics comuns han de transcendir les creences religioses i els interessos econòmics, per donar pas a una cultura de la NOVIOLÈNCIA, atacant les causes i els símptomes dels conflictes, a més de passar a una fase que prengui la iniciativa que permeti administrar el poder de manera constructiva i responsable. Es tracta d'una ètica universal de CULTURA DE PAU que es manifesti mitjançant l'acció política i que s'ha de projectar, invariablement, en una cultura solidària.

En el món globalitzat no hi ha una ètica universal de l'acció no violenta. El que hi ha és més aviat una nova forma de colonialisme contra les persones. La inhumanitat de la violència de la globalització impedeix a les persones adquirir identitat, sentit de la vida i valors ètics.

És a dir, existeix una correlació entre ètica mundial, drets humans, pau i noviolència en el món. Aquests "grans imperatius de la humanitat" s'han d'aprofundir des de l'ètica i han de ser ratificats en el dret. Només amb valors ètics, sense plasmar-se en lleis, no hi ha eficàcia. I només amb lleis, sense fonamentació ètica no es pot crear un ordre mundial no violent, perquè li manca consistència.

III

En els articles d'aquesta edició 2025 es pot VEURE que el món viu en mig de greus i violents conflictes que s'han de superar perquè la humanitat sobrevisqui. Hi ha una violència física expressada en les guerres, invasions, desplaçaments de població. S'imposen símbols, llenguatges, ideologies contraposades a la Cultura de la Pau.

Tot això, perquè el món contemporani ha traslladat i naturalitzat la violència des de l'àmbit privat al públic-estatal per exercir la dominació com si fos un poder legítim. Es fa mal per apropiari-se del que està disponible per a altres, el que es coneix com a "darwinisme social", expressió d'irracionalitat i d'injustícia. És la raó la que possibilita la construcció de sentit per reconèixer la humanitat de l'altra i fa possible la pròpia humanitat. Sense justícia no hi ha pau, perquè s'hauran perdut les formes de cooperació. L'opressió inhibeix i no expandeix la vida, perquè sota les aparences d'un ordre que és passivitat i silenci, s'oculta el desordre de la veritat atropellada, dels drets conculcats, dels esperits atemorits o suggestionats, a més de la falta d'alegria i d'esperança. L'ordre veritable es refereix a l'activitat i no a situacions inertes, perquè allò inert no és ordenat, sinó petri. La igualtat i la participació conformen l'ideal democràtic. Aquesta és una comunitat de desiguals com a persones, però que converteixen les seves desigualtats naturals en fonts de dinamisme i busquen un mínim de concòrdia per conviure.

Al contrari, la violència pot ser funcional per mobilitzar segments predisposats a seguir aquesta estratègia de dominació. Però aviat es descobrirà que l'opressió es basa en el no res. I que és un castell en l'aire que les tempestes dels temps acabaran per ensorrar. Perquè la veritat sempre és més forta que els tirans i la tirania dels "enginyers d'ànimes" que, a l'afrontar la veritat, no podran salvaguardar el poder. Les experiències i pensaments posats en diàlegs provoquen en els éssers humans un procés reflexiu que porta a l'acció. I llavors es modifica la convivència i s'alteren també els principis de la vida personal i, per transferència, les condicions de la vida de la comunitat. És quan arriba "la nit fosca de l'ànima" i canvia la relació amb un mateix i el món.

Ja ho deia Gandhi: "No vull tancar els quatre racons de casa meva ni posar parets a les finestres. Vull que l'esperit de totes les cultures aleni a casa meva amb tota la llibertat possible". A la secció de JUTJAR s'hi troben lectures que ens permetran obrir-nos.

És un fet que la humanitat està caient en un globalització que no tendeix a unir cultures, sinó a imposar sobre d'elles l'únic patró que els permet quedar dins del sistema mundial. I això és violent i inhumà. D'aquí la pertinença de la noviolència com a pràctica ètico-política que rebutja l'ús de la violència i l'agressió en totes les seves formes, com a mitjà i com a fi, per optar per la humanització de la societat mundial valorant el poder de la vida, prevenint els conflictes i disminuint el poder dels governants i propietaris de les economies quan exerceixen aquest poder injustament.

IV

La noviolència com a acció política reconeix quines són i perquè es produeixen víctimes fruit de la violència mitjançant la creació d'exèrcits o organitzacions armades amb conseqüències catastròfiques. És necessari ACTUAR, superar la cultura de la guerra, que la justifica i legitima, estenent-la en el sexisme, l'etnocentrisme i la competitivitat destructiva. En l'actual crisi civilitzadora, la creació de formes humanes de convivència, de producció i de consum exigeix l'acció per la justícia, amb respecte per la vida i la integritat dels adversaris. Aquesta acció no violenta no és resignació, ni evita el conflicte, ni és passivitat, sinó un mètode de lluita per rebutjar la injustícia a través de diferents expressions sense recórrer a la violència, el que referma el valor ètic de l'acció. S'oposa al poder armat perquè inhibeix i oculta el desordre de la veritat atropellada, dels drets conculcats, dels esperits atemorits o suggestionats. La noviolència busca "una nova i arrasadora utopia de la vida, on ningú pugui decidir per altres, fins i tot la forma de morir, on sigui cert l'amor i sigui possible la felicitat".

Hervi Lara B.
Comitè Òscar Romero-SICSAL-Xile

Revisa amb detall el següent dibuix i reflexiona-hi, personal o col·lectivament. Què s'hi pot **VEURE**?

JOVENTUT SANG DE LA HISTÒRIA

ORLANDO BENÍTEZ
(El Salvador)

Fa molts segles, en el marc de l'Imperi Romà, en un indret anomenat Natzarèt, un jove va abraçar un ideal amb fe i compromís, amb la inspiració, el suport i l'acompanyament de dones i homes joves que creien i assumien la crida de les exigències de la conjuntura històrica del moment.

El compromís d'aquest jove natzarè el va portar a enfrontar i qüestionar les normes establertes de l'època, perquè la dona, els més pobres, els considerats "diferents" als estàndards de la societat, havien de carregar amb el pes de l'establert per les autoritats segons els seus criteris. Des de llavors podem observar que en cada context, amb normes d'estat i normes religioses, sempre hi ha un sector privilegiat i un altre sector, generalment majoritari, que carrega amb el pes de la creu de la vida a les seves espatlles.

Així doncs, aquest jove de Natzarèt abraçava el seu ideal amb tant d'anhel que somiava que un altre món és possible on tots els mons puguin coexistir i aprendre de les seves diferències. Fou aquest ideal, aquest compromís, el que va portar el natzarè a la creu; en aquell moment no només abraçava aquest ideal sinó també a totes les generacions passades, presents i futures.

Aquesta història ha estat repetida de diferents maneres al llarg de la història, amb la joventut com a protagonista tant en la música, esports, modes i lluites polítiques i socials.

És a dir, que des de l'inici dels temps la joventut amb la seva sang ha donat vida a la història i així ha enfrontat i assumit els desafiaments d'aquesta. Per exemple, la joventut es va unir a la Revolució Francesa que promulgà l'ideal de Llibertat, Igualtat i Fraternalitat; en les dues guerres mundials les joventuts tenyiren de sang els camps i ciutats d'Europa lluitant contra la instauració d'una sola potència hegemònica. També la joventut va somiar espatlla amb espatlla l'"I have a dream" de Martin Luther King, imaginant al costat de John Lenon l'"Imagine", debatent amb Roque Dalton "El Turno del Ofendido" i "Poema de Amor", agraint amb Violeta Parra "Gracias a la Vida" i "Volver a los diecisiete", abraçant el cant compromès de Víctor Jara que va convidar a *desalambrar* perquè la terra és de

qui la treballa. Aquesta joventut també va sentir la indignació i va iniciar un crit a Espanya de "si no ens deixen somiar, no els deixarem dormir"; aquesta és la joventut que ressuscita amb Romero, quan Romero ressuscita en el poble.

En aquesta dinàmica arribem a aquest moment històric del segle XXI, on s'ha instaurat molt intel·ligentment un Estat de Mercat que cosifica la vida (tot té preu, és descartable, és rebutjable), també a la joventut. Aquest "Mercat-Estat" fa ús de tots els aparells d'informació i comunicació (desinformació i aïllament) per vendre una realitat, especialment a la joventut que es va allunyant de la complexa veritat que viu la humanitat, com la crisi del medi ambient, el retrocés en les polítiques d'equitat de gènere, el tancament a la diversitat, la imposició d'una societat de consum on som consumits i en aquesta línia ens tornem més individualistes. Els temes de migració, l'accés a la cistella bàsica, el ressorgiment de guerres (Ucraïna, Palestina), la falta d'oportunitats reals, integrals, per les joventuts que són la major part de la població de Centreamèrica, no són vistos ni discutits, i molt menys analitzats.

Aquestes línies, doncs, són un tribut a totes les joventuts que han abraçat i assumit els desafiaments dels seus ideals amb fe i compromís i per això vull ressaltar Mesoamèrica, on els joves en els temps de dictadures militars (anys 70 i 80) oferiren les seves vides com a catequistes, celebradors de la paraula, agents pastorals, pastors, educadors, religiosos, promotors socials, esportistes, artistes, promotors de salut, estudiants, joventut que igual que el natzarè girà la mirada misericordiosa als més petits de les diferents comunitats on vivien i conviuen i així també qüestionaren l'ordre social del seu moment històric.

Auui sens dubte, la joventut té nous i desafiants reptes, però també té la capacitat implícita de crear-se i recrear-se en les diferents conjuntures de la història que espera el seu moment per ressorgir com un volcà encès per purificar, dignificar i ser llum en els temps de foscor; acompanyant així les generacions passades i revifant les lluites de les generacions actuals i futures, amb fe, esperança i amor. □

DONES AMB COR DE PAU

MIREIA TORDERA
Catalunya

L'octubre del 2023 es va fer un cinefòrum sobre el documental centrat en Palestina, *Women daring Peace (Dones amb coratge per la pau)*, on es va parlar de l'impacte en la transformació social de la CNV (Comunicació Noviolenta). Hi van participar una cap de policia israeliana, una professora palestina que treballa per l'ONU, un psicòleg expert en justícia restaurativa, la directora del documental (Geneviève Roger) i les seves protagonistes (Nàdia i Anat). Malauradament, dos dies més tard, esclatava la guerra entre Israel i Palestina.

Malgrat Jerusalem és “la ciutat de la pau” segons el seu significat hebreu, el conflicte entre àrabs i jueus es perpetua constantment i sembla, com hem vist darrerament, que cada cert temps tendeix a reviscolar amb fúria. Tants anys de lluites i guerra han fet que, en els dos bàndols, es visqui amb por, ràbia i odi contra l'enemic que ha assassinat veïns, compatriotes i familiars.

El desig de pau dels seus habitants, però, és ben viu, segons ens mostren al documental, i hi ha persones compromeses a resoldre el conflicte sense violència. Aquest és el cas de les dues protagonistes del film: l'Anat —israeliana— i la Nadia —palestina—. El documental gira a l'entorn del projecte de CNV que tenen en comú per dur pau entre els seus pobles. Enmig del malestar polític i els conflictes, se'ns mostra com la CNV és una eina eficaç per apropar els bàndols i fer que l'empatia per l'altre sigui més gran que l'odi o la rancúnia.

Però, què és la CNV? Marshall Rosenberg (1934-2015), el seu creador, explica que és *un llenguatge de vida* més proper a la veritat, una comunicació empàtica. Una tècnica per ajudar la gent a comunicar per tal de crear més cooperació i compassió. El contrari seria una comunicació amb judicis, els quals, per a Marshall, són una tràgica expressió d'una necessitat insatisfeta. “Tràgica” perquè una conversa amb judicis sol acabar amb

distanciament dels interlocutors, el contrari del que es busca en una comunicació, que és la unió, el comú. L'empatia, en canvi, és una comprensió respectuosa del que els altres estan experimentant.

La manera de treballar que tenen la Nadia i l'Anat és fer trobades restauratives a casa d'una família, rotativament, amb persones jueves i palestines disposades a escoltar i connectar amb l'altre des de la compassió. La família que acull presenta la seva història i els seus orígens i després parlen de com se senten. Els altres, escolten i els donen empatia, perquè darrere de cada història familiar hi ha un gran dolor, per tanta violència que pateixen.

I com funciona el procés de la CNV? Comença per l'escolta. Sovint no escoltem. Especialment, quan sabem que l'altre ens parlarà des d'un punt de vista que no compartim, des d'una premissa falsa o bé quan la persona o les seves idees ataquen la nostra comunitat o els nostres valors (la nostra cultura). En comptes d'escoltar què ens diu, tenim activat el mode de contraatac, ja sigui interrompent l'explicació o, senzillament, omplint la nostra ment de justificacions que acrediten el contrari. Per això, molts diàlegs entre postures polítiques són tan pesats i estèrils, perquè ningú té previst canviar d'opinió i, en els casos més intel·lectualitzats, es pot aspirar a una batalla dialèctica que té per guanyador qui millor argumenta (o qui més commou).

El despropòsit d'aquest tipus de comunicació, segons la CNV, ocorre pel judici i la suposició. Si els eliminem de les converses i ens centrem, en primer lloc, en els fets (per exemple: una bomba ha matat 43 persones a una escola), facilitem poder arribar a un consens amb l'altre, ja sigui del bàndol de les víctimes o dels perpetradors. Aquest seria el primer pas. El següent, ja és una mica més difícil, i comporta entrar en el registre de les emocions, per

a les quals estem poc educats, en general. Seria dir, per exemple, “Quan el meu veí m’explica que els israelians vau posar una bomba a una escola que ha matat 43 palestins, sento ràbia, odi, impotència, tristesa, desesperació i molta por per si passa a l’escola dels meus fills.” Després de llegir aquesta frase, encara que canviéssiu els bàndols, creieu que mentre algú us la digués us sentiríeu jutjats o necessitariu buscar arguments? No, perquè no ens parla en uns termes discutibles, sinó descriptius: primer, parla d’uns fets que són contrastables, i, després, d’unes emocions que són personals i que no involucren l’altre. Diferent hauria estat si hagués dit que se sent *traït, violat, atacat o que sent injustícia*. Aquests serien uns exemples de sentiments que comporten un judici i que, segons la CNV no convé utilitzar perquè ens allunyen de l’altre, fan que l’interlocutor se senti violentat, estigui en desacord i entri en la roda de la defensa, l’acusació, la justificació, etc.

El que pretén la CNV és connectar amb l’altre i, per fer-ho, cal voluntat i obertura, estar disposat a rebre què diu l’altra persona. La tecla clau que acaba de fer que la tècnica funcioni —ja que toca els cors i els activa perquè s’harmonitzin— és el tercer pas, el reconeixement de la necessitat o necessitats que han estat insatisfetes. Tots els éssers humans tenim unes necessitats bàsiques que compartim i que ens igualen. Les més òbvies per al benestar són aquelles que asseguruen la supervivència (el descans, l’alimentació...) però després també n’hi ha de psicològiques o espirituals. Si les necessitats primeres no estan cobertes, difícilment hi haurà disponibilitat per a l’obertura a cobrir necessitats més elevades, com ara les intel·lectuals, les de transcendència o de sentit de comunitat.

Recapitulant, tenim que, per a **una comunicació no-violenta** ens cal: **escoltar, expressar els fets de manera objectiva, les emocions que ens comporten (sense judici), les necessitats insatisfetes que provoquen aquestes emocions i, finalment, la petició o estratègia per aconseguir que les necessitats passin a ser cobertes.**

L’Anat diu que «la CNV és un remei molt gran per al sofriment constant en què vivim, ja que obre el cor, hi ha pau, amor, amistat...». La CNV treballa a nivell micro, i mostra com, aplicada a un mateix, «dona lloc a una manera de viure amb pau interior que inspira els altres», diu la Nadia.

Ara bé, en una guerra, explica el psicòleg Héctor Valle, «hi ha coses que no es poden reparar. Una història, una família, severament danyada no és fàcil de sanar. Però hi ha un procés que ens hi pot acostar: dotar els actes de significat. Saber que un altre ens escolta, connecta i habita el teu dolor durant uns instants repara la xarxa relacional, sistèmica, que contribueix a acompanyar i poder sostenir les històries de dolor.» És en aquest sentit que podem dir que els cercles o reunions de CNV són sanadors. **Compartir les històries de dolor i teixir una relació de confiança, d’escolta empàtica i de solidaritat dona pau i esperança.** En temps difícils, aquestes xarxes són les que et poden salvar de caure en l’abisme intern, perquè més enllà dels que han mort, hi ha els que sobreviuen i són l’esperança d’un futur de pau.

La pau i la protecció de la vida són necessitats humanes que tots tenim, però, malauradament, hi ha més pressupost per a la guerra que per a la pau. Opino que les guerres, avui dia, són un joc del *Monopoly* de les altes esferes, una qüestió d’ambició territorial deguda a interessos geoestratègics (econòmics, al capdavant), que té com a fitxes persones, territoris i vides reals i els daus són les bombes. Els que donen les ordres són els que queden impunes, paradoxalment. A sota, hi ha la població civil que és qui rep i no guanya mai.

La maquinària de les guerres s’engreixa a partir de l’odi, i l’odi només comporta sofriment. Manipulant les emocions i aprofitant-se, sovint, de la ignorància, es generen els bàndols. Però Marshall Rosenberg declara que «la figura de l’enemic pot desaparèixer si incorporem la CNV profundament». I em pregunto si hi pot haver guerra sense enemic. Per això, diu l’Anat, «la CNV s’escampa pel món, perquè aporta esperança»; és una via que mostra com la unió i l’amor són més forts que les bombes de separació mental. □

DEFENSORES AMBIENTALS EN LLUITA CONTRA LA VIOLÈNCIA PER MITJÀ DE LA NOVIOLÈNCIA

DALENA TRAN

EUA

Existeix un patró global de repressió violenta quan les empreses i els governs prenen per la força territoris i recursos de comunitats vulnerables per obtenir beneficis econòmics. Aquestes comunitats pateixen una distribució desigual dels beneficis i costos ambientals. Les i els defensors del medi ambient protegeixen el seu dret a viure en entorns segurs i saludables. Amb tot, sovint la seva resistència està sotmesa als embats dels projectes extractius o industrials.

Els estudis haurien de centrar-se amb major profunditat en les defensores del medi ambient (WED, Women Environmental Defenders) i les seves lluites. Les defensores ambientals passen desapercubudes encara que estiguin molt afectades. Aquesta invisibilitat i vulnerabilitat deriven de com les WED defensen el medi ambient i a la vegada combaten la misogínia. Intentar ingressar a espais públics i polítics les converteix en blanc de múltiples violències, i l'assassinat és l'expressió més visible d'aquestes. Els casos són difícils de documentar degut al silenciament social de les dones i el silenci de les parts interessades que encobreixen els abusos. A més, la literatura sobre violència en conflictes ambientals no acostuma a desglossar les dades per gènere. Les dones són essencials en els moviments de justícia ambiental no només per ser víctimes, sinó també com a subjectes polítics capaces de transformar i resistir aquestes injustícies.

Aquest article resumeix els patrons de violència contra les defensores del medi ambient que es basen en més de seixanta casos de WED ressenyats a l'Atlas de Justícia Ambiental (EJAtlas).

Són dos els propòsits principals d'aquest article: en primer lloc, descriure com les dones defensores experimenten pautes de repressió violenta basada en gènere i, en segon terme, argumentar que la seva resistència és molt poderosa perquè enfronten tal violència amb estratègies i contranarratives

clarament noviolentes.

Violència

Les dones defensores del medi ambient estan subjectes a diverses formes i intensitats de violència de gènere segons les seves identitats i contextos. La violència de gènere succeeix perquè les dones lluiten contra càrregues ecològiques desproporcionades (contaminació, desposseïment de recursos com l'aigua i la terra) i alhora contra diverses formes de sexisme. Les dones acostumen a ser excloses de la presa de decisions, sobretot durant les negociacions i els enfrontaments amb les empreses extractives. El procés de silenciament de gènere és molt problemàtic quan s'ataca la credibilitat de les defensores per mitjà de la criminalització, campanyes de difamació, assetjament judicial o fins i tot acusant-les d'histèria i abandonament dels interessos de les seves famílies, al mateix temps que s'utilitza la força per reprimir-les. Amb tot, considerant la interseccionalitat, no totes les dones defensores viuen la marginalitat de la mateixa forma. Tenen diferents nivells de privilegi o d'opressió i per tant la forma en la qual poden actuar en els conflictes ambientals és diferent. Algunes dones defensores compten amb una posició més favorable. Per exemple, Blackwell i Root, conservacionistes blanques, econòmicament afavorides, utilitzaren el seu privilegi per establir programes destinats a ajudar a comunitats afectades i defensar el medi ambient en el Sud Global. Mentre, hi ha dones defensores camperoles indígenes que alhora són criticades i celebrades com heroïnes. Aquesta recepció polaritzada la podem trobar en els casos d'Acholi a Uganda o Buangern a Tailàndia.

La repressió de les dones defensores és una violència de gènere que es considera normal i a vegades ni se la percep com a tal. El control dels moviments i els cossos de les dones és una opressió interseccional que uneix les qüestions de raça i

classe. Per exemple, en el cas de la Coalició de Dones de la localitat d'Escravos que en la protesta ocuparen les terminals petrolieres de Chevron a Nigèria, la violència física, les violacions, les desaparicions i els assassinats es descriueren de manera sensacionalista sense ni tan sols mencionar els noms de les activistes. En aquest sentit, les dones defensores amb prou feines són considerades humanes en contextos on les violències s'exerceixen contra camperoles, indígenes o afrodescendents. El tractament públic i les denúncies de violència policial foren diferents en el cas de l'ocupació antinuclear per part del Greenham Women's Peace Camp d'una base militar a Anglaterra.

Contraviolència

Les diverses identitats i circumstàncies de les dones defensores influeixen en les seves estratègies de mobilització. Per exemple, algunes defensores eren de classe mitjana o acomodades, algunes tenien educació universitària i algunes eren figures reconegudes públicament. Aquest privilegi es reflecteix en les seves tàctiques de defensa, ja que tenien diferents eines: educació, xarxes de contactes per iniciar accions en diferents esferes legals, professionals i públiques. En canvi, la majoria de les defensores en els casos de l'EJAtlas eren camperoles, indígenes o dones empobrides que desenvolupaven treballs informals. Les camperoles especialment arrisquen els seus cossos en les protestes; així visibilitzen les seves lluites per poder ser escoltades. Amb tot, les identitats sobreposades com a persones afrodescendents, empobrides, rurals també tenen fortaleces. Moltes defensores utilitzen rituals culturals i accions artístiques per qüestionar conflictes en un marc de comprensió local i comú, destacant valors més enllà del desenvolupament econòmic. A l'incloure creences cosmològiques i culturals compartides, les seves mobilitzacions van més enllà dels actes de protesta i contribueixen a les relacions socials a llarg termini i és útil quan les protestes o demandes es neguen de forma ràpida i violenta o quan s'endarrereixen anys i anys per via judicial. Les WED compten amb mitjans alternatius que inclouen la creació de xarxes de suport, la divulgació i el diàleg entre les parts en els conflictes, així com les resistències quotidianes, i així creen i comparteixen

les contranarratives. Fins i tot, les dones més vulnerables i silenciades superen la violència mitjançant una resistència no violenta i inclusiva.

Les mobilitzacions de les WED no només han d'abordar els conflictes ambientals, sinó també la violència de gènere. Les defensores desafien les injustícies sistèmiques mitjançant la transformació de l'espai polític i narratiu amb diversos conceptes de justícia que inclouen a les dones, les empobrides, les indígenes i afrodescendents i altres grups vulnerables per aturar les formes de violència contra les que lluiten. Per tant, les WED transformen la no violència en contraviolència.

Conclusió

Els atacs violents tenen com a objectiu reprimir els moviments liderats per les dones defensores del medi ambient i l'ús de la violència serveix per eliminar l'oposició als projectes extractius. Segueix existint una violència patriarcal, racial i capitalista global amb la que les corporacions multinacionals cometien violacions dels drets humans i ambientals contra comunitats i dones vulnerables, amb predomini dels discursos misògins i del desenvolupament econòmic. Les defensores ambientals lluiten contra la violència de gènere, el silenciament i les càrregues ecològiques desiguals. Amb tot, no són simples víctimes, sinó actors socials, que viuen en entramats comunitaris, amb perspectives i força úniques obtingudes de les seves diverses experiències d'opressió. Aquests coneixements locals informen les seves estratègies de mobilització contraviolenta, desafiant les hegemonies violentes amb altres d'inclusives i pacífiques. Els moviments ambientals són cada cop més sostinguts i liderats per dones defensores. Les estructures patriarcales capitalistes de creixement econòmic es resisteixen davant d'aquestes diferents formes de mobilització. Podem donar suport a les defensores ambientals en les seves lluites contra les hegemonies violentes que perpetuen aquestes estructures visibilitzant les seves lluites, col·laborant amb diferents organitzacions, amb les defensores de primera línia i amb alguns acadèmics per crear una massa crítica queaturi els projectes de creixement econòmic i injustícies socioambientals. □

NICINHA, UNA LÍDER VÍCTIMA DEL CONFLICTE AMBIENTAL CONTRA LA RESCLOSA DE JIRAU A BRASIL

JOAN MARTÍNEZ ALIER

Catalunya

L'assassinat de Nicinha a Brasil el 2016 representa un dels molts assassinats d'activistes per la terra, els drets humans i en defensa de l'ambient natural a l'Amazònia de Brasil.

Aquest trist episodi és un dels 4.000 arxivats a l'**EJAtlas, l'Atlas de Justícia Ambiental (ejatlas.org)**. El seu nom era Nilce de Souza Magalhães i el seu sobrenom Nicinha. Va morir el 2016 per defensar pescadors i persones desplaçades per la presa de Jirau. El 2011, la comunitat de pescadors de Mutum Paranà, aigües amunt de la ciutat de Porto Velho, al riu Madeira, al costat d'Abuna, gairebé a la frontera amb Bolívia, fou desplaçada per la inundació de la resclosa hidroelèctrica de Jirau. La resclosa és propietat d'*Energia Sustentável do Brasil (ESBR)*, que significa "energia sostenible del Brasil". La comunitat es va traslladar a un indret batejat com a Nova Mutum Paranà, un projecte d'habitatges per a sis mil persones desplaçades. Aquest procés no va funcionar bé perquè moltes cases es van vendre per diners a favor d'altres persones. Davant d'aquesta precària situació, un grup de famílies afectades ocupà habitatges buits a Noa Mutum Paranà el 2014. El veïnat, que patia aigües estancades i manca d'aigua potable, fou submergit pel riu Madeira el 2014 en una terrible inundació per la mala gestió de la resclosa. En aquest context, Nilce de Souza Magalhães es convertí en una líder local del MAB, el moviment brasiler de *atingidos por barragens*, els afectats i desplaçats per les hidroelèctriques de tot el país.

Nicinha havia arribat a Porto Velho, la capital de l'estat de Rondônia, cinquanta anys abans, una nena d'una família de *seringueiros* d'Acre. Amb dues companyes, Lurdilane Gomes da Silva (Ludma) i Iza Cristina Bello (India), va formar una comissió per defensar l'ocupació d'habitatges per part dels desplaçats. Amb l'ajut de la fiscalia de Rondônia, alguns polítics locals i el propi MAB, s'enfrontaren a la companyia hidroelèctrica defensant els drets de les famílies. Algunes vegades, amb l'ajut dels líders dels pescadors, també denunciaren els impactes de la

resclosa de Jirau en la pesca al riu Madeira. Això portà a les agències estatals a investigar la implementació defectuosa del programa estatal de suport a la pesca i la manipulació oficial dels censos de peixos. Nicinha va desaparèixer el 7 de gener de 2016. Sis mesos després, el 21 de juny, van trobar el seu cos prop del lloc on vivia com a refugiada. Estava ofegada en el llac format per la represa de Jirau, amb les mans i els peus lligats, mantinguda sota l'aigua per una pedra. Trigaren sis mesos més per confirmar oficialment, per l'ADN, que es tractava del seu cadàver. Gairebé un any més tard del seu assassinat, el 22 de desembre de 2016, MAB, altres organitzacions i la família de Nicinha organitzaren un esdeveniment polític a la capella de Santo Antônio al riu Madeira. Dom Roque, arquebisbe de Porto Velho, celebrà el funeral.

El judici contra les dues persones acusades de matar Nicinha, Edione Pessoa da Silva i Leonardo Batista da Silva, hauria d'haver-se celebrat el 7 de desembre de 2016. S'aplaçà a petició de la defensa perquè l'examen d'un pèrit es va incorporar a l'expedient només un dia abans del judici. Mentre, les amenaces contra Ludma i India s'intensificaren i es va fer una petició de protecció al programa de Drets Humans. El MAB argumentà amb raó que **aquest crim no fou un fet aïllat. A l'estat de Rondônia, més de 17 persones involucrades en conflictes ambientals i lluites per la terra moriren el mateix any 2016**, i moltes d'altres reberen amenaces de mort o presó. S'està construint l'estructura de l'IIRSA i es preveïen dues centrals hidroelèctriques més. Augmenta la desforestació i l'expansió del cultiu de soja i de la ramaderia. **Tots els estats amazònics del Brasil són escenari de nombrosos assassinats d'activistes ambientals i lluitadors pels drets humans.** El de Nicinha fou un dels més cruels. □

SIS LLUITES ECOFEMINISTES PER LA JUSTÍCIA AMBIENTAL

<https://ejatlas.org>

1- Blackwell: contra els caçadors furtius a Costa Rica

La canadenc Kimmerly Ann Blackwell (Fairy Sloth Mother) establí el 1993 una comunitat ecològica al costat del Parc Nacional de Corcovado (Cost Rica). Impulsà un projecte amb dones locals de comerç just i sostenible. Va foragitar caçadors furtius i va presentar nombroses denúncies de caça il·legal i altres delictes ecològics comesos al parc i als seus voltants. Amenaçada i assetjada, el 2 de febrer de 2011 la trobaren colpejada i estrangulada. Els seus partidaris van continuar la lluita contra les activitats il·legals a Corcovado. El 2012, el Moviment de Conservació va aconseguir que s'aprovés la llei que prohibia la caça esportiva, la primera a totes les Amèriques.

2- Joan Root: contra la sobrepesca i la caça furtiva al llac Naivasha, Kènia

Joan Root era una realitzadora de documentals i protectora de la vida salvatge africana que va ser assassinada a trets el 2006 per lluitar contra la sobrepesca i la caça furtiva al llac Naivasha (Kènia). Va denunciar la contaminació del llac a causa dels fertilitzants i pesticides, i com l'equilibri ecològic i els cicles vitals quedaven alterats pels cultius industrials de flors. Anteriorment havia patit amenaces, robatoris i agressions.

3- Conflictes dels drets ancestrals de la terra Acholi a Amuru, Uganda

El 18 d'abril de 2012, prop d'un centenar de dones del districte d'Amuru es van despullar en una protesta per bloquejar un desallotjament de terres. Les tensions continuaren els anys següents i novament, el 2017, centenars de manifestants nues bloquejaren la circulació contra un projecte de cultiu de canya de sucre si no es compensava als antics propietaris. Les Acholi seguien una pràctica de protesta ancestral (*twacokir* o la maledicció nua) cridant "*Lobowa, Lobowa!*" que significa "la nostra terra".

4- Buangern: mineria de lignit a Lampang, Tailàndia

Activistes de Rak Bang Haeng (RBH) de Lampang, creat el 2010, han estat víctimes de difamacions, amenaces i repressió militar per les seves lluites per

conservar els boscos, els cultius, la cultura i els valors tradicionals i contra els guanys sense consentiment per la concessió d'extracció de mineral de lignit. Encara que l'abril de 2020, RBH va guanyar un cas judicial que prohibeix les operacions mineres de lignits, la líder Waewri Buangern afirma: "Encara que aquesta decisió pot aturar aquest projecte en particular, una altra companyia minera pot arribar i sol·licitar una concessió. Mentre continuem vivint dels recursos minerals, la lluita continuarà".

5- Dones contra Chevron a Escravos, Delta del Níger, Nigèria

El 2002, la regió del Delta del Níger fou escenari d'una onada de protestes protagonitzades per dones contra les empreses petrolieres allí establertes. Les dones de diferents grups ètnics de la regió del Delta del Níger s'uniren per reclamar millors serveis i condicions de vida i indemnitzacions per les seves comunitats. Van realitzar una concentració pacífica de dones inermes, davant les petrolieres Shell i Chevron, ambdues a Warri, amb la col·laboració de companys aliats. Ocuparen instal·lacions petrolieres, la pista d'aterratge, l'heliport i el port. Algunes dones amenaçaren amb la maledicció de la nuesa. Van patir repressió, però dies després va començar un boicot internacional contra Chevron, que va haver de rectificar.

6- El camp de pau de dones de Greenham Common va fer retirar míssils nuclears a Berkshire, Anglaterra

El campament de Greenham Common fou una iniciativa no violenta de les dones britàniques per protestar contra la proliferació nuclear. L'agost de 1981, durant el govern de Margaret Thatcher, 36 Dones per la Vida a la Terra emprengueren a peu la distància de 193 km entre Cardiff (Gal·les) i Berkshire (Anglaterra), amb destí a la base militar americana amb l'objectiu d'evitar que s'instal·lessin 96 míssils nuclears. La marxa d'aquestes dones va durar deu dies i quatre d'elles s'encadenaren a la tanca de la base militar, per instar el govern a acceptar un debat televisiu amb elles sobre la qüestió nuclear. Davant la negativa del govern a atendre la seva demanda, decidiren instal·lar-se de manera permanent, amb el suport d'una xarxa solidària, fins l'any 2000. □

EL CAS BRASKEM: COBDÍCIA I IMPACTE AMBIENTAL

MOISÉS BORGES I GABRIELLE SODRÉ

Brasil

En el cor del nord-est brasiler, un mineral amb formidable potencial productiu va despertar la cobdícia del capital. El 1941, durant la Tercera República, sota el govern de Vargas, exploracions que buscaven petroli a la Laguna Mundaú, a Maceió, estat d'Alagoas, desvetllaren quelcom inesperat: un llit de sal gemma d'alta puresa. Aquesta roca sedimentària quimiogènica, formada sota terra a uns mil metres de profunditat, és la matèria primera per productes com el PVC i la sosa càustica. El seu descobriment despertà la cobdícia, impulsant l'explotació desenfrenada del mineral, sense considerar-ne les conseqüències.

L'extracció de sal gemma a Maceió, intensificada a partir de la dècada de 1970 per l'empresa Salgema Industrials Químicas, durant la dictadura militar, va generar impactes socioambientals devastadors. La ciutat, coneguda per la seva bellesa natural, va caure en un escenari d'enfonsament del sòl, esquerdes a les cases i edificis i una creixent inseguretat ciutadana.

Entre el 1995 i el 1996, període de forta privatització en el sector petroquímic, Salgema fou privatitzada, essent controlada per Odebrecht, empresa que a la dècada del 2000 va començar a monopolitzar el sector petroquímic a Brasil. Braskem va néixer el 2002, fruit de la fusió de sis empreses petroquímiques de l'Organització Odebrecht i del Grup Mariani. Amb la compra del complex industrial i miner, ara compta amb 35 mines subterrànies repartides en terreny ferm sota la Laguna Mundaú.

A Maceió l'explotació desenfrenada de la sal gemma per part de Braskem, estimulada per l'afany desmesurat de lucre, va resultar un desastre de proporcions inimaginables. L'avarícia de l'empresa la va portar a extreure el mineral a un ritme accelerat, ignorant els riscos per la

seguretat dels treballadors i la població local, generant a més un impacte ambiental històric, arquitectònic i cultural.

Les tremolors del 2018, provocades per la formació de cavitats subterrànies degudes a l'extracció de sal gemma, van sotragar els fonaments de la ciutat i provocaren l'enfonsament de cinc barris: Pinheiro, Mutange, Bebedouro, Levada i Bom Parto. L'impacte for aclaparador. Al voltant de 60.000 famílies es veieren obligades a abandonar les seves llars, històries i arrels, davant el risc imminent d'enfonsament i greus danys a la seva salut. Expulsades de les seves llars sense cap compensació justa i obligades a acceptar indemnitzacions irrisòries, les víctimes s'enfronten a un escenari de patiment i impotència. Almenys 12 persones ja s'han suïcidat, vides perdudes per la desesperació, una xifra que indica la dimensió de la tragèdia.

Amb el pas del temps, la situació a Maceió es torna cada cop més preocupant i l'ombra de la mineria davalla sobre el futur de la joventut de la ciutat. L'especulació immobiliària generada per la mineria, l'alta taxa d'atur a la regió, l'absència de serveis bàsics com salut, educació, treball i oci, situen els joves en un escenari d'incertesa marcat per la falta d'oportunitats, impossibilitant el desenvolupament d'una vida digna en el present i de cara al futur.

El 2019, després d'anys d'aquesta explotació desenfrenada, les mines de sal tancaren. L'empresa inicià el procés d'obtenció amb l'objectiu d'estabilitzar el sòl i començar a reparar els danys causats. Malgrat això, les accions de Braskem per mitigar els impactes foren insignificants i el 2023 nous terratrèmols sacsejaren la ciutat, originats pel col·lapse de la mina 18. La mina, ja en procés d'ensorrament, empitjorà la situació i va afectar 10.000 persones

més. La calamitat s'expandí més enllà dels límits de Maceió. Altres municipis han estat afectats, superant la xifra de 200 mil persones.

Per acabar-ho d'adobar, els tribunals, mitjançant el Ministeri Públic Estatal i Federal, i la Municipalitat de Maceió, avalaren tots els acords proposats per l'empresa. És evident el sotmetiment de l'Estat a les grans corporacions. L'omissió i negligència de les autoritats davant els impactes de la mineria posa de relleu la fragilitat de la democràcia i la subordinació del poder públic a interessos privats.

El cas de Maceió no és aïllat. Si examinem amb atenció casos com la contaminació provocada per la petrolera Chevron a l'Equador, les 291 morts provocades pel col·lapse de la presa de la minera Vale a Minas Gerais, o el de la hidroelèctrica Hidroituango a Colòmbia, entre altres, tots ells demostren que el capitalisme continua amb el seu projecte imperialista de mantenir-nos com a colònies exportadores de matèries primeres per conservar el privilegi dels anomenats països rics.

Tot i aquesta violència, el poble llatinoamericà continua resistint i lluitant, valent, contra el poder de les multinacionals. A Maceió no és diferent, els afectats s'han organitzat i mantenen un calendari permanent de lluites amb pressió popular. La joventut ha participat activament en l'organització d'esdeveniments de carrer, debats públics, intervencions creatives a la ciutat, entre moltes altres iniciatives en la lluita per garantir els seus drets i els de tota la comunitat afectada.

La nostra Amèrica Llatina té contextos històrics similars i un present marcat per la lluita contra un enemic comú, el capitalisme. Necessitem continuar el procés d'organització popular, formació política i lluita anticapitalista. Serem nosaltres els que garantirem la sobirania del nostre poble i impedirem el col·lapse ambiental generat pel nostre enemic. El nostre futur dependrà de la nostra solidaritat i internacionalisme entre els països llatinoamericans. □

MISSATGE DEL PAPA FRANCESC

La noviolència: un estil de política per a la pau

"La violència no és la solució per al nostre món fragmentat. Respondre amb violència a la violència porta, en el millor dels casos, a l'emigració forçada i un enorme patiment, ja que les grans quantitats de recursos que es destinen a finalitats militars se sostreuen de les necessitats quotidianes dels joves, de les famílies en dificultats, dels ancians, dels malalts, de la gran majoria dels habitants del món. En el pitjor dels casos, porta a la mort física i espiritual de molts, si no és a la de tots".

"La noviolència practicada amb decisió i coherència ha produït resultats impressionants. No s'oblidaran mai els èxits obtinguts per Mahatma Gandhi i Khan Abdul Ghaffar Khan en l'alliberament de l'Índia, i de Martin Luther King Jr. contra la discriminació racial. Especialment, les dones són sovint líders de la noviolència, com, per exemple, Leymah Gbowee i milers de dones liberianes, que han organitzat trobades de pregària i protesta no violenta (*pray-ins*), obtenint-se negociacions d'alt nivell per la conclusió de la segona guerra civil a Libèria".

"(...) una ètica de fraternitat i de coexistència pacífica entre les persones i entre els pobles no pot basar-se en la lògica de la por, de la violència i de l'entossudiment, sinó sobre la responsabilitat, el respecte i el diàleg sincer. En aquest sentit, faig una crida a favor del desarmament, com també de la prohibició i abolició de les armes nuclears: la dissuasió nuclear i l'amenaça certa de la destrucció recíproca, no poden servir de base a aquest tipus d'ètica. Amb la mateixa urgència suplico que s'aturi la violència domèstica i els abusos a dones i nens".

"La noviolència activa és una manera de mostrar veritablement com, de veritat, la unitat és més important i fecunda que el conflicte. Tot en el món està íntimament interconnectat. Pot succeir que les diferències generin xocs: afrontem-los de forma constructiva i noviolenta, de manera que *les tensions i els oposats (puguin) assolir una unitat pluriforme que engendra nova vida, conservant les virtuts valuoses de les polaritats en pugna*".

"Tots desitgem la pau; moltes persones la construeixen cada dia amb petits gestos; molts pateixen i suporten pacientment la fatiga d'intentar edificar-la".

50a Jornada Mundial de la Pau, 1 de gener de 2017

EINES PER REFER EL FUTUR: DECREIXEMENT I RENATURALITZACIÓ

ENRIC CASSÚ CAMPS

Girona, Catalunya

Rebel·lió o Extinció, Deute pel Clima, L'última Generació, Futur Vegetal, o Friday for Future. Aquestes són algunes de les expressions amb què es convoquen, avui en dia, els col·lectius i moviments joves per la defensa de la naturalesa del planeta. I ens parlen d'una crisi sobre la mateixa noció de futur. Sense utopies ni relats emancipadors, què ens convoca com a comunitat global?

Amb una alarmant normalitat reapareixen els vells fantasmes del segle xx, a través de l'augment de la ultradreta i de la maquinària comunicativa dels grans poders econòmics, per qui la guerra no deixa de ser un mercat per explotar. Patim el que alguns anomenen un esclafament de la imaginació, que ens impedeix escapar de l'olla bullint (nosaltres som la granota) on s'escalfa i s'accelera el present cap a nous genocidis socials i ecològics.

La dimensió temporal de la humanitat, la dimensió geològica de la terra, la dimensió espacial de planeta, i la dimensió socioeconòmica del capitalisme entren en un procés d'interdependència i difuminació de les fronteres estanques en què ens explicàvem el món. En paral·lel, els noms amb què descrivim la nostra època, Canvi Climàtic, Canvi Ambiental Global, o Antropocè, situen el punt de mira en la responsabilitat de l'acció humana sobre l'alteració dels cicles ecològics de la terra.

La llarga relació entre desenvolupament econòmic i conservació ambiental es manifesta avui com ecodependència, i reabilita el nostre paper com a humans dins la trama de la vida. La crisi de la noció de futur posa en qüestió el model hegemònic de desenvolupament socioeconòmic, però la diferència actual és que hi estem compromesos no només una gran part de la humanitat, sinó també una gran part de les espècies que poblen el planeta. D'aquí la importància d'una ecologia mental, social i ambiental per arribar a un punt

d'entesa i de convivència entre les diferents comunitats humanes i no humanes.

Si el futur està en qüestió, la pau és fràgil com una ploma. El que sigui la pau, ja no pot passar només per l'absència de guerra entre els homes, ni de conflictes entre els estats, o grups de poder al marge de la llei. La transició cap a una pacificació dels conflictes passa per treballar per una relació diferent amb la naturalesa. És urgent un treball de cures amb l'entorn natural que ens envolta, i re-connectar amb els elements bàsics de la vida com l'aigua, l'energia, l'alimentació, la casa, la mobilitat, o el benestar de les comunitats.

La crisi sistèmica ens dona una nova perspectiva del món. Avançar cap a una economia dels béns comuns que prioritzi les relacions justes, localment i globalment, tant des del punt de vista social, econòmic, com ambiental, és un pas important per aturar la deriva de creixement econòmic on semblem totes irremeiablement llançades, com si no hi hagués demà.

En aquest estat liminar de col·lapse col·lectiu, emergeixen dos conceptes que podrien arrelar i obrir nous camins: el decreixement i la renaturalització. Per una banda, la preocupació social pel sistema socioeconòmic incapaç de resoldre la paradoxa d'un creixement il·limitat a través d'uns recursos limitats —decreixement—; i per altra banda, l'emergència climàtica i l'oportunitat de gestionar millor la nostra fractura ecològica sobre l'entorn —renaturalització—, estan convocant forces que impulsen el moviment cap a la transició ecosocial local i global. Reactualitzar una economia de la qual podem conèixer d'on venen les coses, i els efectes que produeixen, més enllà del simple intercanvi monetari, o necessitat metabòlica, sembla una bona direcció. Irremeiablement, estem totes convocades a refer el futur. □

ECOESPERANÇA: L'OPORTUNITAT DE LA NOSTRA GENERACIÓ

FRANCISCO JAVIER VERA MANZANARES

Colòmbia - Catalunya

La nostra llar és un lloc incomparable i magnífic, l'únic astre del qual som conscients que hi ha vida en ell, diversa i bella, la qual cosa anomenem biodiversitat: diversitat viva que s'expressa en infinitat de colors, formes, mides i moltes altres qualitats que la fan singular en el nostre planeta. No obstant això d'un temps ençà hem perdut la noció del valor de la vida, i cada cop es degrada més. Potser és perquè mirem lluny, cap a les estrelles, i oblidem on tenim els peus: la nostra llar.

Això comporta una sèrie de conseqüències que repercuteixen sobre la vida animal, ecosistèmica i humana. Es reflecteixen en la crua realitat de la crisi planetària que estem vivint, composta per tres principals crisis: la climàtica, la causada per la contaminació i la pol·lució i per últim la pèrdua de biodiversitat.

Les advertències a les quals ens enfrontem com a espècie i generació tenen en comú que amenacen la vida i els drets humans. Són produïdes pel mateix motor: un model de producció i consum, i en general de societat que privilegia coses materials sobre els territoris, els animals, el nostre planeta i el nostre futur.

Aquest problema també impacta sobre l'economia, la pobresa, els conflictes armats, la migració i molts aspectes més de la nostra societat. És un problema integral, d'una magnitud que encara no hem dimensionat i una complexitat que tampoc no imaginem. Davant d'això, molts poden sentir-se impotents o ansiosos per la incertesa que provoca el problema, tant que ja **hi ha qui utilitza el terme 'ecoansietat'; no obstant jo vull proposar l'ecoesperança.** Però què vol dir ecoesperança? En primer lloc és important assenyalar que l'ecoesperança no és una paraula buida com les que usen els "coach" del pensament positiu que ens volen vendre la felicitat individual com la solució als problemes del nostre temps, sense interpel·lar l'estructura on es desenvolupen aquests problemes; en aquest sentit, **l'ecoesperança és un element que es construeix col·lectivament**, ja que en el moment

actual no és possible enfrontar els reptes que tenim de cap altra manera.

Actualment estem vivint els nivells de violència més alts des de la Segona Guerra Mundial i veiem com augmenten també els discursos totalitaris que amenacen la Democràcia i els consensos que durant més de 70 anys s'han construït entre nacions; en aquest moment **ens hem d'omplir de valentia per defensar i promoure els drets humans i especialment el dret que tenim a viure en un planeta sa, net, digne i en pau.** Per això l'ecoesperança és un valor molt important ja que una altra de les seves característiques és que igual que la natura, **és resilient i s'aferra a la vida;** així com la natura té la increïble capacitat de restaurar-se per si mateixa, l'ecoesperança s'aferra, reneix, roman: en altres paraules, l'ecoesperança resisteix sempre! A més, quan tenim ecoesperança tenim un superpoder perquè encara que som conscients del caos que ens envolta, **transformem la indignació en ecoesperança, com a motor de canvi per transformar-lo i en aquest sentit ens permet construir un món millor** i quin altre superpoder podria ser millor que transformar la realitat?

La meua proposta d'ecoesperança fonamentalment és una crida a l'acció (que possiblement molts ja estan prenent) ja que **l'ecoesperança es basa en accions, compromisos i ambició:** l'important és fer el primer pas, encara que de vegades costi una mica però és el primer maó que podem aportar a la llarga lluita per casa nostra comuna.

Moltes vegades també (i ho menciono per la meua experiència personal) hi ha gent que deslegitima els nostres arguments pel simple fet de provenir de nens, nenes i joves (adultcentrisme) no obstant recordeu que **l'edat per defensar els nostres drets i alçar les nostres veus no està establerta ni limitada,** tots i totes podem exercir la nostra veu i fer-la servir com una potent eina per fer del nostre entorn un millor lloc per a tots. Per això no oblidem que l'ecoesperança és l'oportunitat de la nostra generació! □

ÉS POSSIBLE ELIMINAR LA VIOLÈNCIA? (PART I)

IVONE GEBARA

São Paulo, Brasil

Us convido a reflexionar sobre el sentit de la violència a les nostres vides i preguntar-nos si, de fet, és possible eliminar-la del tot. Us pregunto sobre la violència continguda en els moviments socials anomenats “noviolents”, relacionats amb processos violents d’agressió a pobles i grups. He d’advertir que és important no identificar la violència només amb les guerres o les agressions policials, o el lladronici ampli i sense restriccions que permet el capitalisme i que és tan comú avui dia. Proposo no identificar la violència només com la violència racial, de gènere, ètnica, de classe, buscant només contrarestar aquestes formes com si poguéssim eliminar les moltes formes de violència que ens caracteritzen.

Només ens cal caminar pels carrers entre el trànsit, sovint caòtic, per sentir el nostre cos i la nostra ment agredits per infinitat de comportaments procedents d’uns i altres. N’hi ha prou amb distreure’s tot caminant tranquil·lament perquè, de sobte, algú ens arrabassi la cartera o la bossa, ens tiri a terra i, a més de fer-nos mal, ens ompli d’una ràbia misteriosa. He escrit i parlat a molts públics que la violència està constituïda per la nostra vis, és a dir, per la nostra força vital, exacerbada pel que li afegim, o sigui, la partícula “essència”. Aquesta partícula indica els excessos, la desmesura, el calze vessat de vi o de sang, indica l’eliminació de les vides o opinions que semblen interposar-se en el camí dels meus propis interessos immediats. De fet, sembla que ens manen més les nostres “essències” que la nostra vis.

En realitat, no vivim i no existim sense força vital. Aquesta afirmació s’estén a tot allò que existeix. Es tracta de la força vital col·lectiva present en el planeta i més enllà, que també es pot entendre de forma humana, individual, racionalitzada i, per mitja d’ella, crear una interpretació plena de dualismes que, aparentment,

s’oposen i s’eliminen. Aprenem a conèixer el nostre món a través d’oposicions, de separacions, de divisions, de sí i de no, bo i dolent, bell i lleig, ric i pobre, etcètera.

Aquesta forma dualista persisteix en gairebé totes les cultures, especialment les hereves de l’antic pensament grec reinterpretat de moltes formes al llarg dels segles. Avui dia, l’extensió de la destrucció del planeta, i a partir d’aquí, de tots els éssers que hi viuen, ha assolit l’apogeu mitjançant moltes maneres d’eliminació mútua. Es parla de l’autodestrucció dels éssers humans, de molts éssers vius i fins i tot del planeta degut a l’escalfament global i dels molts escalfaments humans que es mengen i destrueixen les forces vives de la Terra.

En aquesta situació dramàtica, pregunto si no podríem canviar poc a poc la nostra forma de coneixement i d’acció, proposant que, en lloc d’oposicions, intentem conèixer el món a través de formes d’inclusió, d’interpretació, revelant les nostres estructures cognitives interdependents. Aprendre fins quin punt el planeta està habitat per una amalgama d’éssers, de pobles i situacions que es troben i se separen en un continu procés evolutiu. Tal perspectiva no és nova, però sempre fou present en alguns processos cognitius, encara que sense imposar-se de forma única. Ara torna amb una estructura més adaptada als nostres temps i com a forma de coneixement necessària per la preservació de moltes formes de vida.

El nou/vell camí s’imposa, perquè les representacions dualistes divideixen i, al dividir, la part guanyadora domina, provoca exclusions, convulsions i mort. Com més oposició, més estrenyen els poders de dominació del nostre món, més es lliura la nostra consciència a les formes cognitives que s’imposen com a úniques i absolutament necessàries.

Acollim aquestes formes cognitives sense pensar-hi, com si fossin quelcom immutable en nosaltres. I, per això, convertim el dualisme oposicionista en forma única de coneixement humà, de manera que acabem dividint els bons d'un costat i els dolents de l'altre.

Naturalitzem aquesta forma de cognició, afirmem que expressa la pròpia naturalesa humana i que sempre serà així. Introduïm aquesta perspectiva dualista o "dualitzadora" del pensament fins i tot en les creences religioses i afirmem que, al final dels temps, Déu posarà els bons a un costat i els dolents a l'altre. Alguns aniran al cel i altres a l'inforn. Aquest fet produeix una moral sovint dogmàtica i poc respectuosa amb la diversitat humana.

El dualisme és una forma cognitiva violenta, perquè sempre acaba exclouent i declarant la victòria d'un sobre l'altre. Determina culpables i innocents. Dualistes com som ens oblidem que el costat dret sosté el revés, i que coneixem el mal que ens afecta perquè és dins nostre i volem el bé perquè també habita en nosaltres.

Com me n'adono que quelcom és bo o dolent per mi? Me n'adono de diferents maneres i intensitats. A vegades perquè quelcom em provoca malestar físic, per exemple, quan m'excedeixo amb una beguda alcohòlica, o amb un menjar supergreixós, altres vegades perquè vaig ser perjudicada quan em van robar quelcom valuós, o quan vaig perdre una feina, un amic estimat, quan un altre país s'apodera del meu i així

successivament. Me n'adono d'allò bo quan em sento victoriosa, valorada, estimada en diferents situacions de la vida. Però la vida no es tracta només d'oposicions... La vida, i totes les coses que la constitueixen, també ens constitueix a nosaltres. Ens convertim en la cervesa que bevem i els amics que tenim, el títol que hem obtingut, la terra on vivim. Ens convertim en el crim que cometem, el pa que no compartim, la bufetada que infligim, l'odi que habita en nosaltres. En realitat, tot es barreja en nosaltres i ens fa qui som.

Per això hem de pensar en eliminar, o si més no disminuir "les essències" en nosaltres, o sigui, els excessos que ens fan destruir la nostra vida i la vida d'altres. Els excessos apareixen en les possessions, en els poders i en la valoració jerarquitzada que fem de nosaltres i dels altres. Així es produeix en nosaltres el procés d'enduriment emocional, de ceguesa davant realitats diferents en el limitat camp visual del nostre ésser interior, dels que ens enamorem i ens fem esclaus de visions i de possessions passatgeres, com si la nostra vida s'eternitzés juntament amb les possessions que el rovell i les arnes poden destruir.

Podem eliminar la violència de la vida i de la vida humana en particular? No ho crec. Podem, però, mitjançant processos educatius amplis, revisar les naturalitzacions que hem fet, obrir-nos al pluralisme i perspectivism de les posicions, reelaborar les nostres visions interiors, relativitzar les nostres certeses per acostar-nos, cada cop més, a la sostenibilitat de les barreges del món. □

ENTITATS I WEBS QUE LLUITEN PER LA PAU AMB ESTRATÈGIES NOVIOLENTES

- Noviolència activa novact
<https://novact.org/>

- Aturem les guerres. Stop Wars
<https://aturemlesguerres.cat/objeccio-fiscal/>

- Justícia i Pau: <https://justiciaipau.org/>

- Servei d'informació de l'objecció fiscal (SIOF)
<https://objecciofiscal.org/qsiof-cat/>

- Fundació per la Pau: <http://fundipau.org>

- Centre Delàs d'estudis per la Pau
<https://centredelas.org/>

- Ponts per la Pau
<https://pontsperlapau.org/organitzacio/>

- Brigades internacionals per la pau
<https://www.peacebrigades.org>

- Institut català internacional per la pau
<https://www.icip.cat/ca>

- Lluita noviolenta: <https://lluitanoviolenta.cat/>

- Revista El Ocote
<https://comiotesromero.org/actual/es/node/1054>

Assistim a les més sofisticades tecnologies militars que dissenyen el poder de dominació i extractivisme voraç, posant en perill el planeta sencer, creant cultures consumistes alienants de la consciència lliure que ens habita. «Fes l'amor i no la guerra» va ser la consigna de la joventut dels anys 70. Gandhi i la seva No Violència que va independitzar l'Índia de l'imperi britànic, ens encenia l'ànima. Però també ens l'encenien les lluites guerrilleres a Amèrica Llatina, fins a convèncer-nos que només amb la lluita armada era possible alliberar els pobles oprimits. Els estats, i no pas els pobles, van alineant-se en els blocs que controlen l'armament en disputa de l'hegemonia mundial, apostant a matar o morir massivament en un demencial vessament de sang. La guerra de Rússia contra Ucraïna i d'Israel contra Palestina i la resta de menys projecció mediàtica, igual de tràgiques i perverses, són l'exemple que toquem fons, no només en aquesta follia armamentista, sinó en les pautes culturals de consumir un benestar anodí alienant del nostre Ésser. Tot davant la impotència i la caducitat del sistema de les Nacions Unides, d'esquerres i dretes esgotades en les seves pròpies mentides i corrupcions, de sistemes democràtics formals aïllats de la vida real dels pobles i de sistemes autoritaris de falsos alliberaments, ambdós depredadors de la natura, ambdós apostant sense cap vergonya a la guerra de destrucció «de l'enemic» quan es tracta de defensar el que en diuen interessos patris i de sobirania, en realitat de castes polítiques i econòmiques enquistades. Toquem fons i la resiliència o esperança ineludible que ens habita ens impulsa a nous paradigmes. Girem la vista a Gandhi, el profeta de la No Violència Activa: «*La no violència és la major força a disposició de la humanitat. És més poderosa que l'arma de destrucció més poderosa concebuda per l'enginy de l'home*». Descubrim la seva proposta capaç de transformar les nostres

vides i els sistemes socials opressius. És revolució pendent i resilient en la nostra era tecnològica. Revolució No Violenta i molt Activa. Ens referim a rescatar deu vots de força extraordinària que Gandhi va fer amb ell com a camí de vida, una acció compromesa amb renúncies i observances ètiques capaces de transformar el nostre món actual.

1 LA VERACITAT. Ser coherent amb la veritat que en cada moment es presenta, obert a les conjuntures canviants i dialèctiques. Anar creixent de veritat en veritat, en honestedat envers allò real, no envers allò ideològic. Si en el seu moment donar resposta veraç va ser agafar un fusell per defensar la vida dels oprimits, avui la nostra veritat és la No Violència Activa que ens impedeix prendre una arma, amb la radicalitat i conseqüències que això comporta.

2 LA NO VIOLÈNCIA (NV). No sustentar el propi poder o autoritat a costa d'acarnissar-nos o aniquilar els que s'hi oposen. És una acció no agressiva i en cada moment s'ha de discernir en què consisteix. Aquesta NV és resistència activa. En la NV la valentia consisteix en morir, no pas en matar. És exposar la integritat física, la vida, la llibertat, en favor d'una causa i, exposant-la, emplaçar, denunciar, despullar l'agressor o botxí. «*La no violència no s'ha d'emprar mai com un escut per a la covardia, és una arma per als valents*», ens diu Gandhi. Imaginem-nos un món on el jovent es negués, per principi conscient i ineludible, a agafar una arma! Hi ha precedents exitosos de moviments juvenils d'objecció de consciència a països i etapes on el servei militar era obligatori.

3 LA CASTEDAT. No és qüestió d'abstinència de l'acte sexual, sinó de fer-lo en castedat, el que significa una sexualitat no invasiva que converteixi l'altre/altra en objecte. Es tracta d'una sexualitat on l'altre/altra és persona sagrada, una sexualitat ritual, per a la vida. Imaginem-nos vivint amb aquest manament sociocultural, què passaria?

Assistiríem progressivament a una societat lliure de violència masculista, sense femicidis, sense abusos sexuals ni violacions...

4 AUSTERITAT. Viure amb allò bàsic necessari, sense posseir ni ser propietari de res més. La pobresa com un acte de llibertat, camí de llibertat segons totes les tradicions. No pas la misèria que és inhumana, sobretot quan és imposada. Anar deixant anar allò que en realitat no necessitem. *«Viure simplement, per tal que altres puguin simplement viure».* L'austeritat elegida és font de generositat i alegria. Una acció de NV activa és l'objectiu al consum selectiu com a forma de protesta, ja hi ha lluites exitoses al respecte, protagonitzades per joves.

5 NO ROBAR. No és pas només prendre allò que no ens pertany sinó també utilitzar, consumir o acumular allò del que no en tenim necessitat, ja que aleshores li estem prenent a una altra persona, a una altra comunitat. És un principi molt relacionat amb l'anterior. *«La necessitat és limitada, la cobdícia i el desig no contingut són il·limitats».* El sistema produeix en les persones una pulsio per comprar; comprar per plaer, comprar per compensar inconscientment carències, comprar perquè és barat, tenir... És com viure robant, sense consciència.

6 CONTROL DEL PALADAR I DE LA RESTA DELS SENTITS. Llibertat respecte del plaer dels sentits. *«Menjar per viure i no viure per menjar».* Menjar adequadament és omplir dues terceres parts de l'estómac, acabar cada àpat amb una mica de gana. El vegetarianisme forma part de la cultura de la no violència, no matar animals. Revisar la nostra forma de viure molt relacionada a la nostra forma de menjar. Molts projectes i propostes actuals són acords amb aquest principi gandhià, com el consum d'aliments de proximitat, el vegetarianisme de carn vermella, el vegetarianisme integral o el veganisme. Imaginem-nos quanta transformació només menjant així...

7 UTILITZAR OBJECTES FETS HONESTAMENT. Dificilíssim actualment aquest compromís de no emprar res que s'hagi produït amb explotació de mà d'obra, amb depredació irracional dels recursos naturals, amb afany de lucre, sense principis ètics. És un altre paradigma.

8 TREBALL CORPORAL PER GUANYAR-SE EL PA. En el Gènesi bíblic ja es diu, és a la consciència comunitària des de l'antigor: no viure a costa del que fan els altres, *«guanyar el pa amb el suor del front».* No valdre's de la feina dels altres per beneficiar-se sense treballar. És d'acord a aquesta proposta d'una vida simple, autogestionada, solidària, que mira la justícia i el bé comú. Imagineu-vos! S'acabarien les borses de valors on es guanyen o es perden diners sense treballar!

9 NO TÉMER A LA MORT. Gran repte i compromís amb un mateix: conrear el valor serè de morir sense matar. És pilar fonamental de la NVA. Gandhi ens en dona testimoni: *«Hi ha moltes causes per les quals donaria la vida. No n'hi ha cap ni una per la qual mataria».* Acabariem amb la follia de les guerres, dels assassinats. És la llibertat suprema de la valentia. Entregar la vida sense tornar violència per violència sinó emplaçant, desafiant l'aparent poder del botxí. El moreno de Natzaret és un imponent testimoni d'aquesta valentia, en Gandhi un altre...

10 EL RESPECTE PER TOTES LES RELIGIONS. *«Crec en la veritat fonamental de totes les grans religions del món».* Obvi, però no pas així de fàcil. Diu Gandhi que ningú coneix el sentit de les seves pròpies escriptures, ni pot reconèixer el sentit de les alienes, si no ha assolit la perfecció de la no violència, de la veritat, i del domini d'ell mateix i si no ha renunciat a la possessió de qualsevol riquesa. És quan, en la trobada interior profunda, aconseguim aquesta tolerància i comprensió de la unitat en la diversitat.

Són principis que desmunten el capitalisme depredador, el violent patriarcat, els sistemes d'opressió. Dificil, però possible. Gandhi ens deia *«CREURE QUE EL QUE NO HA SUCCEÏT EN LA HISTÒRIA NO SUCCEIRÀ MAI, ÉS ARGUMENTAR UNA MANCA DE FE EN LA DIGNITAT DE L'HOME».* Un altre món és possible. Tan sols que hi hagi una persona que pugui, significa que humanament és possible. Gandhi és un testimoni viu, és un dels grans, essent un senzill homenet, amb lucidesa d'autoconsciència. Canvia la teva vida per canviar el món. **Sí que es pot.** □

VIOLÈNCIA PERSISTENT A HAITÍ

RAYMOND JEAN JULIEN CHARLES

Haití-Catalunya

A dia d'avui la situació de seguretat a Haití segueix essent precària. La violència continua, bandes armades segueixen ocupant territoris amb la complicitat del govern. La preocupació és permanent. Han ressorgit les tensions i els tiroteigs entre aquestes bandes, pel control de les zones metropolitanes de Port-au-Prince.

El lliurament de productes bàsics essencials, així com les existències de mercaderies en les diferents regions segueixen essent inaccessibles degut a les enormes dificultats per poder transportar-les i distribuir-les. Aquesta lamentable situació és deguda a la inseguretat generalitzada i persistent, vinculada a l'existència de les bandes armades.

Tot això provoca l'augment dels preus dels aliments, l'escassetat dels productes en els mercats i l'impacte en la cadena de subministrament, fets que s'han agreujat en els darrers temps. El tancament de la frontera entre Haití i la República Dominicana limita el desplaçament dels joves haitians, que són retornats en condicions inhumanes. Així doncs, les amenaces sobre la infància i la joventut haitianes han empitjorat.

A Haití, les bandes amenacen el futur dels nens. La inseguretat i la violència priven a milers de nens de la seva educació. Moltes escoles de la capital s'han buidat per culpa d'aquelles, bé perquè han tancat, bé perquè no s'hi pot accedir. Les famílies, les dones i els nens tenen dificultats per sortir de les seves llars; els nens i joves tenen por d'anar a escola pels constants tiroteigs entre les bandes i la policia o l'exèrcit.

Segons la representant d'UNICEF a Haití i el Ministeri d'Educació Nacional i Formació Professional (MENFP), a principis de 2024, a tota la zona metropolitana de Port-au-Prince havien tancat la majoria d'escoles, 772 a Croix-des-Bouquets, 446 a Tabarre, 274 a Cité Soleil i 200 més a Martissant, Fontamara, Centre-Ville et Bas-Delmas. Les bandes mantenien el control de les escoles, on els directors havien de pagar als seus caps per garantir una precària seguretat. El tancament es produí quan els responsables de les escoles no pogueren seguir pagant a les bandes armades.

A aquests fets s'hi ha d'afegir que moltes escoles han estat ocupades per famílies desplaçades, els fills de les quals corren el risc d'abandonar els estudis i ser reclutats per les mateixes bandes armades i així seguir exercint violència, a canvi d'un sou setmanal. En deu dies (inici 2024) 10 nens foren assassinats. Segons l'Organització Internacional per les Migracions (OIM), el febrer de 2024 hi havia 360.000 desplaçats a tota la nació, la immensa majoria en condicions deplorables, sobretot al voltant de la capital, on l'índex de suïcidis (fins fa ben poc un tema tabú) es va disparar.

Dones i joves són les víctimes principals d'aquestes condicions de vida precàries, sense higiene ni sanejaments adequats, sense accés als serveis bàsics, sense aigua potable i sense intimitat, amb un risc creixent de violència de gènere. La situació de misèria vinculada a la migració ha augmentat degut a les restriccions de tot tipus que comporten la violència i la inseguretat permanents. Tal catàstrofe prové, en bona mesura, de la complicitat de potències externes (Estats Units...) que permeten —si no fomenten— la venda, el comerç i el tràfic d'armes al país. Les seqüeles dels desastres més recents, com el terratrèmol del 12 de gener de 2010, el pas dels ciclons Isaac i Sandy, les inundacions i els sismes submarins i, recentment l'impacte del terratrèmol d'agost de 2021, segueixen presents i se sumen a una ja precària subsistència.

Les comunitats afectades segueixen afectades i contempen, amb certa impotència, l'extensió de la fam i la mort. La població vulnerable i "vulnerabilitzable" segueix essent majoritària.

L'Associació de Solidaritat Haitiana a Catalunya treballa per identificar, analitzar i actuar davant d'aquests conflictes, reduir els riscos de la població, mitigar els efectes dels esdeveniments mitjançant activitats de formació i desenvolupament. Juntament amb el Centre d'Educació Integrada (CEI) treballem amb nens i joves al Departament del Sud-est d'Haití (Jacmel) per **aconseguir una educació multidisciplinària, allunyada de la violència i l'explotació.** □

JOVENTUT, TREBALL I MIGRACIÓ AL TRIANGLE NORD

JOSÉ R. REYES ÁVILA
Hondures

Un milió de joves han sortit d'Hondures, El Salvador i Guatemala (el triangle nord) amb destí als Estats Units d'Amèrica en els últims anys, en la seva gran majoria buscant el mal anomenat "somni americà". Els nois deixen la seva terra i el seu entorn més proper, simplement per buscar un lloc on "viure millor", on creure, créixer i treballar. El país que abandonen no proveeix prou per la seva adequada subsistència i han d'abandonar-ho tot per inventar-se "una altra vida" en algun lloc.

La migració dels joves és generada per diverses causes: violència, catàstrofes naturals, "mares", persecució política i violacions de drets humans, entre altres. El substrat del problema migratori és gairebé sempre econòmic i social, però poques vegades es planteja el problema com el que és: un desastre compartit per diversos països! Els joves que emigren ho fan per una simple qüestió de supervivència i desenvolupament personal, davant la falta de condicions laborals i vitals en els nostres països. La ruta utilitzada és la de sempre: una caravana, un "coyote" o un amic per travessar la frontera i poder arribar "al gabacho" (Estats Units).

L'odissea de creuar Mèxic es converteix en una anècdota del viatge pels joves migrants que aconsegueixen arribar a l'altra banda del riu... en el viatge no importen les "mares", les extorsions o els grups armats, els suborns a la policia o pujar a "la bèstia": el migrant ha de vèncer aquests i molts altres obstacles per arribar a la seva terra promesa; és una qüestió de vida o mort. No existeix cap garantia d'arribar "a l'altre costat" quan es migra, tot el procés és complex i arriscat: migrar és cosa de valents.

El país que deixen potser es ressent de la seva marxa o potser no! Ningú no parla de la fuga d'aquests joves cervells, de la pèrdua de mà d'obra juvenil i del perill que això representa pels nostres països, ja de per si empobrits i mal administrats. Sembla que els joves migrants només interessin com a remesa que engruixeix el producte interior brut de les nacions.

Ningú no vol deixar el país i la família voluntàriament! Els que migren són empesos a deixar

la seva terra per culpa d'un sistema corrupte fins el moll de l'os i una classe política deplorable incapaç de generar treball digne pels més joves. La mà d'obra en edat de treballar se'n va, per ser "funcional" a un altre lloc; el país que deixen es dessagna.

La migració dels joves és un problema tant pel país d'origen com pel d'acollida. Aquests joves són la força que col·laborarà en el desenvolupament d'una societat que, curiosament, necessita de la migració per a la seva subsistència; sense migració també estan perduts. La força laboral disminueix a un costat de la frontera i a l'altre algú n'obté un benefici... la varietat de joves que migren i són utilitzats per a "treballs" no distingeix edats. Els joves en general pateixen aquest mal.

La tragèdia de la migració és més dramàtica quan observem les edats de les persones que emigren. Segons l'acadèmic Miguel Orozco, de la Universitat de Harvard, membre del "Centre de Desenvolupament Internacional" i especialista en emigració, "molt poc es parla de la migració de menors". Una de cada 20 persones migrants és un menor no acompanyat, que surten d'arreu del món amb destí a la frontera entre Mèxic i Estats Units, i tres quartes parts d'ells provenen dels països centreamericans, especialment de l'anomenat "Triangle Nord", precisament els que estan experimentant el major nombre de menors migrants no acompanyats.

No s'ha de ser molt imaginatiu per adonar-se de quins són els problemes dels joves i menors en aquest context. Quan es migra l'edat no és excusa per patir explotació laboral o d'altre naturalesa. Tampoc s'ha de ser expert en ciències socials per entendre que un país dessagnat per la migració forçada dels seus joves està condemnat.

Migrants joves i molt joves fugen d'una realitat que no els permet desenvolupar-se com a éssers humans en plenitud; el perill, la violència, l'extorsió, el tràfic humà o la mort, els esperen en aquest periple migratori. *¡caminante, se hace camino al andar!...* deia Machado. Per un immigrant el futur és incert, ha d'afrontar molts riscos i caminar molt. Jo també soc migrant. □

LA NOVIOLÈNCIA I LA IMPORTÀNCIA DE L'EMPATIA PER A LA HUMANITAT

OSVALDO ARAVENA SOBARZO

Xile

Quan parlem de noviolència hauríem de començar fent una interpretació diferent a la que els historiadors ens han relatat. Si bé és cert que el conflicte, la violència i les guerres han estat part de la història de la humanitat, també és cert que hi ha elements fonamentals, concrets, que ens permeten constatar que en moltes disjuntives on han estat en joc els valors de la llibertat, la justícia, la democràcia i la defensa dels drets humans, el camí de la noviolència sempre ha estat alternativa per la conquesta i defensa d'aquests valors. Per tant, sempre ha estat possible i ho segueix essent, mantenir viva l'esperança que un món en pau sí és possible.

Es tracta de mirar l'evolució de les conductes humanes en diferents realitats, èpoques i llocs. Constatar que l'essència de l'ésser humà és pacífica, que l'agressivitat, la violència, la hostilitat són conseqüències i les seves causes també són reconeixibles.

En el món contemporani acostumem a associar la noviolència als exemples més universals de Mahatma Gandhi, Martin Luther King i Rosa Parks, com a líders que literalment van motivar, estimular i guiar moviments de noviolència. Però també tenim els casos d'organitzacions que, per interessos comuns van fer de la noviolència la seva forma de lluita. En aquest cas tenim els exemples de les Madres de la Plaza de Mayo, a l'Argentina, les Damas de Blanco, a Cuba, el Movimineto Contra la Tortura Sebastián Acevedo, a Xile i les accions de denúncia dels voluntaris de Greenpeace a diferents parts del món, entre d'altres.

També tenim antecedents com Henry David Thoreau (1817-1862) qui, impulsat per un procés personal d'opció de vida i com a forma per denunciar la intervenció del seu país a Mèxic i l'esclavatge, es va negar a pagar uns impostos, essent empresonat. Aquesta experiència va tenir un fort impacte en el procés personal que vivia i el va portar a aprofundir en accions de desobediència

civil, i escriure un veritable tractat que porta precisament el nom de "La desobediència civil", on destaca aquesta afirmació: *"sota un govern que empresona injustament a qualsevol, la llar d'un home honrat és la presó"*. Fou estímul per a Lev Tolstoi i Mahatma Gandhi, entre altres, que van seguir aquest camí de noviolència.

El cas de Lev Tolstoi (1828-1910) és molt exemplificador de com les polaritats en les experiències de vida, porten a triar entre la violència i la noviolència. Tolstoi va participar breument a la Guerra de Crimea, vivint el setge de Sebastopol amb totes les imatges de destrucció, desolació i mort, afectant-lo emocionalment, provocant-li una sensació de buit i inutilitat. És llavors quan troba i sintonitza amb els escrits de Thoreau, arribant a mantenir correspondència amb Gandhi, amb qui compartia la seva visió de la noviolència com a camí d'emancipació davant els conflictes del món. En Tolstoi, aquesta visió es va transformar en convicció atida per la seva espiritualitat cristiana i vocació pacifista. De fet, el Sermó de la Muntanya és un text fonamental en el desenvolupament del seu pensament i opció.

Però si anem més enllà de lideratges puntuals, amb nom i cognoms, o organitzacions en les que la seva definició base és la noviolència, també tenim exemples de manifestacions pacífiques, noviolentes que, si bé foren convocades per algun lideratge individual o alguna organització, la seva força recaigué en l'espontaneïtat i la massivitat de la pràctica noviolenta darrere les seves causes. Així, tenim el Moviment pels Drets Civils als Estats Units o les manifestacions d'estudiants per la democràcia a Tian'anmen. En ambdós casos els manifestants responien a la repressió amb accions pacífiques, encara que això els comportés cops, presó i fins i tot la mort. Aquestes accions tingueren i tenen l'element distintiu de sumar voluntats, unir diversitats per una causa comuna.

Com podem veure en aquest recorregut històric,

la noviolència no només ha estat una opció, sinó que en molts moments ha estat motor de canvi en la humanitat. I això té també la seva explicació des de la biologia, des de les emocions.

El biòleg i filòsof xilè Francisco Varela, que va aprofundir en l'àmbit de les neurociències i les ciències cognitives, afirmava en una entrevista (La Belleza de Pensar. UC Televisión Chile. 2001): - *Entrevistador*: "l'afecte pot modificar el cos?, és a dir, l'amor que rep un nen o un amor més sistemàtic pot fer un cos diferent respecte d'un altre nen?". - *FV*: "és així i és més. Estudis recents demostren que aquest cos amb menys o més amor és modificat genèticament, és a dir, hi ha gens que s'obren i es tanquen, no estem parlant només del nivell psicològic (...)" - *E*: "Es podria parlar del poder biològic de l'amor?". - *FV*: "Certament. L'amor en aquest sentit crec que és una paraula molt general, menys específica. Jo prefereixo parlar del poder constitutiu de l'empatia".

És llavors quan tornem a mirar la història del darrer segle i veiem el que va succeir a Flandes la nit de Nadal de 1914, a pocs mesos d'haver-se iniciat la I Guerra Mundial, quan soldats britànics i alemanys, tot escoltant-se cantar nades, deixaren els fusells, sortiren de les seves trinxeres i durant algunes hores conviueren com éssers humans sense conflicte. Jugaren a pilota, cantaren plegats, s'abraçaren, junts cantaren "Santa Nit". Quan se n'assabentaren els alts comandaments d'ambdós bàndols la "treva de Nadal" es va acabar.

La I Guerra Mundial provocà més de 8 milions de morts. Durant algunes hores, homes anònims desatengueren els seus superiors donant sortida als seus aspectes més profunds i genuïnament humans, i manifestaren la seva qualitat essencial, l'empatia.

El poder de l'empatia, el poder transformador de l'amor, combustible ineludible de la Noviolència és el que ha contribuït als moments més humans, més pacífics en la història de la humanitat. Bregar per aquest camí és la clau per aconseguir un món en pau. Fou el camí que el jesuïta José Aldunate alenà en molts de nosaltres quan en els moments dramàtics de la dictadura militar a Xile, sortírem als carrers a cara descoberta amb les mans obertes, amb la lletania i el cant a plena veu per desafiar l'oprobri de la tortura.

"No hi ha un camí per la pau. La pau és el camí"
(Gandhi) □

NOVIOLÈNCIA ACTIVA, UNA UTOPIA POSSIBLE I URGENT

CLAUDIO ESCOBAR CÁCERES

Xile

La noviolència activa és una tàctica de protesta relacionada amb la desobediència civil, que propugna aconseguir un canvi polític, social i cultural revolucionari sense necessitat d'utilitzar la violència. No és sinònim de quietud o pacifisme. Entenc i practico la noviolència activa a partir de microvisions que són els elements que orienten la meva pràctica.

LA NOVA

- 1- Està arrelada en el cos: cos, pensament i ànima són els seus suports.
- 2- És una acció que es dirigeix cap a fora i cap a dins.
- 3- Pretén redimir, no destruir, no doblegar. No hem de sentir-nos superiors als que qüestionem.
- 4- No utilitza agressions verbals ni corporals, només la força de la veritat.
- 5- És un gest que pot ser en silenci i en moltes ocasions no és necessari que se socialitzi, sense premsa.
- 6- Pot distingir entre un cos individual i un cos col·lectiu, sempre en diàleg i en coevolució.
- 7- Si és harmònica, provoca respecte.
- 8- Si és veritable provoca alegria, satisfacció, plenitud.
- 9- S'anirà convertint poc a poc en una forma de viure i és desitjable que així sigui.
- 10- Genera una Zona d'Alliberament Temporal (ZAT), un avançament de les utopies.
- 11- Fa concórrer els seus gestos cap al que anomeno Noósfera, una consciència universal on es guarden tots els gestos de llibertat i dignitat humanes i per tant còsmiques.

La NOVA és una eina urgent en aquest antropocè, fins el punt que hauria de ser una habilitat compartida a les escoles. □

MIRAR LA PERSONA, COMPRENDRE EL CONTEXT, CUIDAR LA VIDA: JOVES I SALUT MENTAL

ALINE GONÇALVES FERREIRA, BRUNO MÁRCIO DE CASTRO REIS

Brasil

Els joves són subjectes històrics, polítics i socials. Les seves experiències es constitueixen en les relacions entre iguals i entre generacions, en la vivència del territori que és espai geogràfic i també sociocultural. Les seves vides es teixeixen en les relacions de classe, raça i gènere, entre altres confluències. És àmplia i d'importància fonamental la literatura que assenyalava i defensava la necessitat d'una comprensió crítica de la realitat juvenil i les seves vivències. Són nombrosos els investigadors que adopten l'ús del plural —joves/joventuts— per referir-se a aquestes persones i grups, destacant la diversitat que contenen, sense per això abordar-los de manera genèrica, abstracta o estrictament conceptual.

Un desafiament constant per l'educació popular crítica i transformadora és articular dialècticament teoria i pràctica. Aquest desafiament es planteja també en el camp de la formació i desenvolupament integral de les joventuts i la cura de la seva salut. Aquest article aborda el debat sobre joventuts i salut mental, una dimensió de l'experiència juvenil que ha despertat l'atenció, preocupació i cura de diferents actors socials a l'Amèrica Llatina i arreu del món.

L'Organització Mundial de la Salut (OMS) entén la salut mental com un dret humà fonamental que va molt més enllà de l'absència de malaltia. Segons l'OMS, la salut mental està directament relacionada amb el benestar i la forma en què les persones pensen, senten i actuen en el món, amb la seva forma de viure i desenvolupar habilitats. Totes les persones estan subjectes a dolors i patiments emocionals però, a més, la pobresa, la violència i les desigualtats es

consideren factors que poden portar al patiment psicològic i la malaltia mental. La salut mental és un procés complex en el qual intervenen factors individuals, familiars, comunitaris i estructurals. De la mateixa manera la **malaltia mental és multicausal**, provocada per un conjunt de factors *biopsicosocials*.

Hem d'evitar valoracions precipitades i judicis o comentaris amb poc criteri i fonament —fet bastant comú, malauradament— ja que es corre el risc de convertir les experiències humanes de dolor i patiment, de conflictes i diferències, en trastorns i patologies, recorrent al tractament farmacològic en casos que no el necessiten. No tota tristesa és patològica ni implica depressió. D'altra banda, també es corre el risc de la ignorància i la negligència en l'observació de les condicions de salut i les mesures de cura i protecció, desestimant indicis de malestar, patiment o malaltia, desqualificant queixes, símptomes i demandes d'atenció, prenent-los com debilitats individuals, sentimentalismes o manca de fe. En aquest sentit, resulta beneficiós comprendre la **dimensió sociopolítica del patiment de les joventuts**, és a dir, els factors de risc i vulnerabilitat que poden incidir en les malalties psíquiques. A més de la superposició i inseparabilitat de les relacions de poder, i en ocasions de violència, relacionades amb la dimensió de classe, raça, gènere, nacionalitat, edat, entre altres, existeixen amenaces actuals pel benestar i la salut mental de les persones: recessions econòmiques, polarització social, crisi climàtica, emergències humanitàries i sanitàries (com la pandèmia de la Covid-19), migracions

forçades per conflictes polítics...

Tot i que es reconeixen les moltes necessitats relacionades amb la salut mental, l'OMS afirma que les respostes arreu segueixen essent insuficients i inadequades. En general, els recursos assignats a la salut mental són molt baixos, al voltant del 2% dels utilitzats en el sector. Això genera molts buits d'informació, gestió, atenció i serveis. També segons l'OMS, el 2019 gairebé 1.000 milions de persones vivien amb algun trastorn mental. El suïcidi fou la causa de més d'una de cada 100 morts aquell any i d'aquestes més de la meitat ho foren de persones menors de 50 anys. Les persones amb malalties mentals moren abans que la resta de la població, principalment per causes que s'haurien pogut evitar; en tots els països, són les persones més pobres les que estan més exposades a malalties mentals, ja que són les que tenen menys accés als serveis de salut.

Aquestes línies són una invitació a reflexionar sobre la condició juvenil actual, especialment pel que fa a la salut mental, i a implementar estratègies que contribueixin a la cura de la salut de les joventuts, abordant les condicions estructurals que produeixen malalties i exclusions, amb la finalitat de promoure la justícia, l'atenció i el bon viure. Davant d'aquesta situació crítica, hi ha preguntes que poden orientar pràctiques transformadores: **quines són les polítiques públiques dirigides a la salut mental de les joventuts a la meua ciutat, regió i país? Quins són els serveis d'atenció de salut mental per nens, adolescents i joves, desenvolupats per entitats civils i organitzacions no governamentals a la meua comunitat? Com entenen els joves i els adults el patiment psicològic i la malaltia mental i en quina mesura relacionen aquesta condició amb les estructures socials?**

La reflexió comunitària d'aquestes preguntes ens pot portar a qüestions centrals que necessiten ser mostrades i debatudes, així com abordades de manera audaç, organitzadament i profètica, per construir justícia i bon viure. □

REFLEXIONS POÈTIQUES

Déu és amor,
Nosaltres som amor, egoisme i por,
però també som esperança.
L'esperança seria la darrera paraula.
L'esperança.
A vegades contra tota esperança.

Pere Casaldàliga

.....

Cal tenir esperança,
però tenir esperança del verb
esperançar,
perquè hi ha gent que té esperança del
verb esperar.
I no es esperança, es 'espera'.

Esperança es posar-se d'empeus,
esperança es perseguir alguna cosa,
esperança es construir,
esperança es no desistir,

Esperança es avançar,
es ajuntar-se amb altres para fer les
coses d'una altra manera.

Cal reinventar el món,
buscar la seva bellesa.
Bellesa que passa per la nostra
capacitat d'imaginar,
de crear, d'actuar, de transgredir...
de comprometre'ns

Paulo Freire

UNA MIRADA AL DESAFIAMENT DE LA JOVENTUT I EL TREBALL

JULISSA SEMINO

Perú / Catalunya

Actualment i de manera global es pot dir que, la presència de joves en l'àmbit laboral és cada cop més freqüent i amb l'arribada d'una nova generació de treballadors, sorgeixen nous desafiaments per les empreses i la societat en el seu conjunt. Per això, els somnis de moltes persones joves contenen característiques que poden ser tant beneficioses com desafiantes ja que, per un costat els joves acostumen a estar més actualitzats pel que fa a tecnologia i tendències, i la seva energia i entusiasme poden ser un impuls per la resta de l'equip. Això pot suposar un gran ajut per les empreses que busquen innovar i adaptar-se a un entorn en constant canvi, però, la falta d'experiència laboral i la pressió per competir amb professionals més experimentats pot resultar aclaparador per molts joves.

Ara bé, la realitat dista molt del que s'ha dit línies més amunt, per exemple, a l'Amèrica Llatina, encara s'aprecia presència de les colònies en l'àrea del treball, essent més palpable en els i les joves, que acostumen a estar *sobrerrepresentats* en feines precàries i mal remunerades, el que dificulta la seva inserció laboral i desenvolupament professional. Molts d'ells es veuen obligats a treballar en el sector informal, on no disposen de beneficis socials ni protecció laboral. Per això es posen sobre la taula diferents reptes i desafiaments pels

joves. Segons l'Organització Internacional del Treball (OIT) existeix una generació "marcada" de treballadors i treballadores joves que s'enfronta a una perillosa combinació d'atur elevat i una creixent inactivitat. S'obliga alguns a caure en possibles fets delictius, a d'altres a veure's atrets per grups subversius o paramilitars i uns quants a veure com a sortida laboral allistar-se a les forces armades.

El 2005 l'OIT va crear el Programa de Treball per a la Joventut amb l'objectiu d'assolir un desenvolupament mundial i proporcionar oportunitats de feina decents mitjançant un enfocament integrat, amb una àmplia gama de serveis com investigació, activitats de promoció, assessorament normatiu i assistència tècnica en suport dels membres de l'OIT. No hi ha dubte que existeixen programes d'integració, però la realitat és que els joves actualment acostumen a enfrontar-se a treballs precaris, mal remunerats i amb poques oportunitats de creixement i desenvolupament professional i, a més, a l'Amèrica Llatina s'hi suma la falta d'accés a una educació de qualitat que també minva les oportunitats laborals dels joves que no aconsegueixen acabar els seus estudis, truncant així el seu projecte de vida.

Si bé és cert que amb el pas del temps el treball pels joves ha evolucionat i s'ha regulat amb lleis i normatives que busquen

protegir els drets laborals, garantir el seu accés al treball en condicions justes i dignes, a Amèrica Llatina són paper mullat ja que la majoria ha de treballar de manera informal. Aquesta situació comporta poca remuneració, excés d'hores de treball i explotació juvenil, veient-se influenciats per un conjunt complex de factors legals, socioeconòmics i culturals que impacten en un èxode massiu de joves a diferents països.

És un fet que l'economia està canviant i amb ella les estratègies de competitivitat on l'eix fonamental hauria de ser la persona com a treballador i com autèntic valor, cercant avantatges competitives que el mantingui al dia per optar a qualsevol treball. Segons dades de Nacions Unides, més del 50% de la població mundial té menys de 30 anys i s'estima que aquest percentatge creixerà. Així doncs, és important entendre que els joves han de buscar oportunitats de capacitació i desenvolupament professional per millorar les seves habilitats i així augmentar la seva empleabilitat. Els joves de l'Amèrica Llatina, per adaptar-se a un entorn altament competitiu, necessiten que l'estat inverteixi en educació i aposti per una bona política educativa. S'ha de prendre seriosament la dita popular *"els joves són el futur del demà"*, només així la joventut comptarà amb una educació sòlida i de qualitat juntament amb habilitats rellevants per una òptima inserció laboral.

Una forma de desvincular, entendre i actuar, implicaria reconèixer i afrontar les estructures colonials i neocolonials que han contribuït a la marginació i precarització laboral dels joves a l'Amèrica Llatina. En primer lloc comprendre com han influït en la distribució desigual del

poder, recursos econòmics i oportunitats laborals; en segon lloc, promoure i valorar els coneixements, pràctiques i sabers locals de les comunitats, reconeixent la diversitat cultural i promovent un diàleg intercultural per enfortir la identitat i autoestima dels joves; en tercer lloc, considerar les múltiples dimensions de les identitats dels joves (gènere, ètnia, classe social, orientació sexual...) a l'abordar el desafiament del treball juvenil; i en darrer lloc, donar suport i promoure projectes comunitaris autogestionats o projectes socials basats en principis solidaris.

En definitiva, si tenim en compte el passat per no cometre els mateixos errors podem dir a la joventut: Som aquí i cada cop som més! Mirem el futur amb esperança i implicació, per mitjà d'accions simbòliques per expressar rebuig i disconformitat. Aquestes accions poden anar des de confeccionar formularis de signatures per exigir al govern de torn que s'impliqui més amb els joves i no amb les empreses, o elaborant una cadena de peticions que involucri organitzacions, fins una marxa solidària per canviar una situació laboral injusta. Existeixen molts mètodes i formes d'exigir mitjançant la web i de forma presencial, només hem d'acceptar que el desafiament de la joventut implica qüestionar les estructures colonials presents en l'àmbit laboral, promoure formes alternatives d'organització i empoderament juvenil. S'han de valorar els sabers locals i fomentar projectes per una inserció laboral digna, acompanyada d'un procés profund de transformació cultural i social cap a una major equitat i inclusió, tendint a societats lliures de violència. Com deia Gandhi: *"Sigues el canvi que vols veure en el món"*. □

TEOLOGIA PALESTINA DE L'ALLIBERAMENT: CONTRA EL COLONIALISME I EL GENOCIDI

JUAN JOSÉ TAMAYO

Espanya

Assistim al genocidi d'Israel contra Gaza que ha causat —quan escric aquest text, el 20 de febrer de 2024— l'assassinat de 30.000 gazians, dels quals el 50% són nens i nenes i el 30% dones, el desplaçament forçós de tota la població, més de 70.000 persones ferides, milers de desaparegudes sota les runes, la destrucció d'escoles, hospitals, temples, llocs arqueològics, plantes de tractament i abastament d'aigua, instal·lacions de comunicacions i de subministrament d'energia, el col·lapse d'hospitals, epidèmies, l'escassetat d'aigua potable, d'aliments, de medicines, d'electricitat i de combustible, atacs amb avions de combat, drons i trets d'artilleria contra la població civil i camps de refugiats, la caiguda de comunicacions telefòniques i d'internet, la prohibició de l'entrada de premsa estrangera.

A aquesta situació dantesca s'hi ha d'afegir que dos milions tres-cents mil persones palestines es troben en risc de greu inseguretat alimentària, tal com reconeix el Programa Mundial d'Aliment de l'ONU. Més del 70% dels habitatges pateixen danys parcials o totals i el 90% dels gazians s'han vist obligats a abandonar els seus domicilis.

Aquest és el desafiament més greu al qual intenta respondre la Teologia Palestina de l'Alliberament, poc coneguda a Occident. Un dels seus principals conreadors és el teòleg cristià palestí **Naim Stifan Ateek**. Va néixer el 1937 al poble palestí de Beisan, destruït per l'exèrcit israelià el 1948, motiu pel qual la seva família es va refugiar a Natzaret. Va ser ordenat sacerdot a la Comunió Anglicana el 1967 i va obtenir el doctorat en teologia al *Theological Seminary* de San Francisco (Califòrnia) el 1985.

El 1991 va crear a Jerusalem el Centre de Teologia de l'Alliberament Ecumènic de Sabeed, que es defineix com un moviment ecumènic popular entre cristians i palestins i fa una crida a les comunitats cristianes d'arreu del món a treballar per la justícia, solidaritzar-se amb el poble palestí i vincular el significat autèntic de la fe cristiana amb la vida quotidiana de tots aquells que pateixen sota l'ocupació, la violència, la discriminació i les violacions de drets humans. Entre les seves obres principals cal fer esment de: *Justice and only Justice. A Palestinian Theology of Liberation*, prologada per la teòloga feminista estatunidenca Rosemary Radford Ruether (Orbis Books, 1989), *A Palestinian Christian Cry for Reconciliation*, amb pròleg de l'arquebisbe anglicà sud-africà Desmond Tutu (Orbis Books, 2008) i *A Palestinian Theology of Liberation* (2017).

Teologia anticolonial, antiimperialista i no violenta

Naim Ateek defineix la teologia palestina amb les següents característiques:

- *Contextual*, sorgida en el context de l'experiència de l'opressió de Palestina per part de l'Estat d'Israel.
- *De l'alliberament*, que cerca alliberar-se de les situacions de colonialisme i injustícia estructural viscudes pel poble palestí.
- *De la no violència activa en la defensa de la justícia i la pau*.
- *Ecumènica*, que convoca tots els cristians i cristianes de Palestina per construir una Església autòctona.
- *Interreligiosa*, que reuneix persones creients de les tres religions abrahàmiques: jueves, cristianes i musulmanes, en el treball per la

justícia i la pau en un territori marcat per la guerra de religions germanes.

- *No identificada amb cap partit polític*, però no pas per això apolítica.

- *Basada en la Bíblia*, que assenyala el camí vers la justícia i l'alliberament.

- *Profètica*, que, com els profetes d'Israel, desemmascara la injustícia.

- *Crítica del sionisme cristià* i de la teologia en la qual se sustenta pel seu mal ús de la Bíblia al servei de la violència i del racisme.

- *Antiimperialista*, crítica de totes les teologies imperialistes: de l'Imperi romà aleshores i de l'Imperi estatunidenc, aliat d'Israel, avui.

Qüestiona els sistemes polítics i socials que obstrueixen la justícia i la reconciliació entre israelians i palestins i proposa models polítics i socials basats en relacions igualitàries.

Ateek va identificar Jesús amb el palestí sense poder, humiliat en un punt de control, amb la dona que intenta arribar a l'hospital per rebre tractament, amb el jove la dignitat del qual és trepitjada, amb l'estudiant que no pot anar a la universitat a estudiar, amb el pare desocupat que necessita trobar pa per alimentar la seva família. El posa al mig d'ells, al seu costat, patint amb ells quan suporten indefensos els bombardejos de les seves cases per tancs i helicòpters de combat.

La teologia palestina segueix la metodologia de les teologies germanes de l'alliberament: anàlisi de la realitat sofrent del poble palestí, judici ètic, hermenèutica crític-alliberadora dels textos bíblics i estratègies d'acció no violenta en favor de la pau en l'ocupació de Palestina per Israel. Això no obstant, critica severament les teologies de l'alliberament que presenten el relat bíblic de l'èxode com a paradigma emancipador, ometent tot sovint la invasió violenta de Canaà, la subjugació i l'extermini dels seus habitants i oblidant-se de l'apell·lació del poble hebreu al dret diví per desplaçar al poble palestí.

Fa una relectura crític-alliberadora de la Bíblia hebrea. Revisa la idea d'Israel com a únic poble escollit per Déu amb el que Jahvè fa l'aliança i a qui promet una Terra. Segons el teòleg nord-americà Burge, la possessió de la Terra

no és una promesa incondicional, sinó que està supeditada a que Israel sigui fidel a l'aliança i a la pràctica de la justícia.

Hi ha també un qüestionament de la idea de Poble Escollit: Israel perd aquesta condició quan, ja instal·lat a la Terra promesa, institucionalitza l'esclavitud i oprimeix aquells a qui la llei mana protegir: les persones òrfenes, les vídues i la gent estrangera.

La teologia palestina rebutja la utilització sionista de la Bíblia, duta a terme per teòlegs i polítics cristians i jueus que legitima tant les polítiques discriminatòries d'Israel envers la comunitat palestina i àrab com els seus processos violents d'ocupació, expansió i militarització. Com a alternativa recupera la tradició profètica que estableix la relació intrínseca entre el coneixement de Déu i la pràctica de la justícia i la legislació hebrea que defensa la solidaritat envers els grups socials més desafavorits de la societat i s'oposa a la violència.

Aquesta teologia recorda els constants renys que fa Jahvè a l'Israel bíblic per les seves pràctiques opressores i injustes, i denuncia el maltractament permanent i sistemàtic que l'actual Estat d'Israel perpetra avui dia envers la comunitat palestina.

Qüestiona la imatge exclusivista i violenta de Déu i elabora una cristologia del Serf Sofrent com a alternativa a la del Fill de David de caràcter imperial. No es limita a confessar la divinitat de Jesús de Natzaret, sinó que emfatitza la plenitud de la seva humanitat en el seu context històric com a jueu palestí que viu sota l'ocupació del poder israelià i ofereix resistència no violenta a aquesta ocupació.

Denuncia el suport incondicional dels Estats Units a Israel i el finançament de l'ocupació de Palestina. Alça la veu contra l'ocupació de les terres palestines per part dels colons jueus a Cisjordània i condemna l'actual genocidi d'Israel contra els habitants de Gaza amb el crit angosant «Ens estan matant a tots». Denuncia el silenci i la complicitat d'Occident i critica les esglésies cristianes i les seves jerarquies per la seva inacció davant la injustícia social que viu el poble palestí. □

EL CORATGE D'UNA REFERENT DE JOVES OCTOGENÀRIA: EL PACIFISME COMPROMÈS DE DOROTHY DAY

TERESA FORCADES I VILA

Catalunya

Les persones pacifistes han estat acusades sovint de covardes que fugen de la confrontació violenta per manca de valor, per egoisme o per comoditat. Se les acusa de ser idealistes utòpiques que es refugien en un món imaginari i es mostren incapaces de confrontar la duresa de la realitat. Els objectors de consciència al servei militar obligatori, per exemple, eren empresonats mentre els obedients complien “la mili” en circumstàncies més o menys benignes i aprenien sense gaire esforç a utilitzar una arma. Ni covards, ni egoistes, ni còmodes.

La periodista, anarquista i catòlica Dorothy Day, fundadora juntament amb Peter Maurin del moviment Catholic Worker, es va mantenir tota la seva vida com a pacifista radical a favor de la resistència noviolenta.

Al llarg de la seva vida fou empresonada set vegades: la primera als 20 anys a Washington per manifestar-se amb les sufragistes; la segona als 24 a Chicago en un local de la Internacional obrera comunista. La tercera als 38 anys a Nova York per manifestar-se en contra del vaixell alemany Bremen en oposició a les polítiques del nacionalsocialisme. Els tres següents es produïren a Nova York als 59, 60 i 62 anys d'edat, per oposar-se a les maniobres de defensa civil que preparaven a la població nordamericana per un eventual atac soviètic en el context de la guerra freda. Aquesta llegendaria negativa la va convertir en un referent dels joves nordamericans que en els anys seixanta s'oposaren a la guerra de Vietnam i l'escalada de la tensió amb la Unió Soviètica. El setè empresonament es produí a Califòrnia als 75 anys per participar en les reivindicacions del sindicat agrícola de César Chávez.

Day es confronta amb la violència, amb coratge i arriscant-se però amb la intenció de fer el mínim mal possible a la persona violenta. Hi ha un aspecte del debat que és teòric: si saps que matant algú evitaràs la mort de persones innocents, creus que és just fer-ho? Els pacifistes, no sense motiu, eviten aquesta confrontació teòrica i apel·len a la **complexitat del món real**, on les conseqüències dels actes violents no són fàcilment predictibles. Si es tracta de la confrontació entre poques persones, el pacifisme de Day demana que t'impliquis en el cos a cos per evitar l'abús de força violent, però sense la intenció de fer mal ni la de matar. Quan és a gran escala, d'una guerra, llavors Day, encara que acceptant teòricament la doctrina catòlica de la **guerra justa**, s'oposa a ella a nivell pràctic:

“Pot existir una guerra justa? (...) Pot existir moralitat en l'ús de la bomba atòmica? (...) És orgull, és presumpció, pensar que tinc la capacitat d'utilitzar armes espirituals davant la tirania més monstruosa que el món hagi conegut? Soc capaç de suportar el patiment, fins i tot el martiri?”

Per Day no és quelcom fàcil. L'any 1936, quan es feia cada cop més evident que Alemanya es preparava per venjar-se de la humiliació patida després de la I Guerra Mundial, Day va escriure:

“Cal tenir fusta d'heroi per ser pacifista i instem els nostres lectors a considerar i estudiar el pacifisme i el desarmament en aquest sentit. Un pacifista disposat a suportar el menyspreu de les masses irracionals, la ignomínia de la presó, el dolor i l'amenaça de mort, no pot ser acusat amb lleugeresa de ser un covard atemorit pel dolor físic”.

Es tracta de concebre el pacifisme com una **resposta activa, compromesa i responsable** que rebutja la lògica de la **violència** i s'hi confronta en

el pla de l'acció amb la lògica oposada de l'amor.

"Mentre confiem en la força, només la que sigui superior, la més salvatge i brutal, serà la que guanyi a l'enemic (...) Encara que defensem una posició contrària a l'ús de la força, no condemnem els que han pres les armes i s'han involucrat en la guerra".

Des de l'horitzó utòpic irrenunciable, Day no oblida el realisme:

"Sabem prou bé que tot l'univers creat gemega amb dolors de part (Rm 8,22). Però no ens podem acomodar i dir: la naturalesa humana és així, no és possible trobar un home que guanyi el seu adversari amb amor. Tenim por de la paraula 'amor' i, amb tot, l'amor és més fort que l'odi".

La posició utòpica pacifista apel·la a allò millor de l'ésser humà. Però té també una vessant realista: la seva desconfiança en la capacitat de la violència per aconseguir a llarg termini quelcom que no sigui engendrar més violència. El rebuig radical a la violència com a mitjà per resoldre conflictes ha de ser considerat seriosament, ja que **en quin període històric les guerres han complert la seva promesa de pau i justícia?**

Amb només 20 anys, Dorothy Day es va unir a les sufragistes que es manifestaren de forma pacífica pel dret a vot de les dones davant la Casa Blanca.

"El partit de les dones havia estat manifestant-se i hi havia moltes dones empresonades; a la presó rebien un tracte brutal i s'havia format un comitè per vetllar pels drets de les presoneres polítiques".

Les manifestacions havien començat el gener de 1917. Les sufragistes es manifestaren diàriament amb pancartes que exigien "Llibertat". Ni el president ni els ciutadans no els feien gaire cas. L'abril d'aquell mateix any, els Estats Units entraren a la I Guerra Mundial, les manifestants, en comptes de sumar-se al sentiment patriòtic invocat pel president Wilson, aixecaren pancartes que l'increpaven, anomenant-lo "Kaiser Wilson". Posaven així en evidència la contradicció entre el discurs oficial que presentava els Estats Units com defensor de la llibertat i la negativa del seu president a reconèixer el dret a vot de les dones. Llavors començaren les detencions. Donat que la constitució nordamericana reconeixia el dret de manifestació pacífica, els càrrecs amb els que

arrestaven a les sufragistes eren "obstaculització del trànsit" i "tumult públic". Tot i les detencions i la creixent hostilitat pública, les manifestacions no s'aturaren. El novembre de 1917, Day, després de forcejar amb un mariner que li volia arrancar la pancarta de les mans, va acabar a la comissaria amb les seves companyes.

Mary Nolan, de setanta-tres anys, la més vella de les sufragistes empresonades, escrigué:

"Vaig veure com entraven a la presó a Dorothy Day. Els dos homes que la custodiaven li subjectaven els braços per sobre del cap. De sobte, l'aixecaren del terra i la colpejaren dos cops contra el reposabraços d'un banc de ferro..., i escoltàrem com un d'ells li cridava "Maleïda sufragista!"

Day es va unir a la vaga de fam que les sufragistes van iniciar a la presó, en solidaritat amb la irreductible Alice Paul, que portava ja tres setmanes de vaga de fam i a qui les autoritats penitenciàries havien reclòs en un centre psiquiàtric. En el psiquiàtric, Paul era maltractada i rebia amenaces de reclusió permanent. La resistència de les sufragistes finalment donà fruits: després de deu dies de vaga, veient que no estaven disposades a cedir i que les manifestacions, en lloc de desaparèixer, cada cop tenien més força, se'ls va concedir l'estatus de "preses polítiques" i a continuació se celebrà un judici que declarà improcedent la seva detenció. L'opinió pública canvià al seu favor i tres anys més tard, el 1920, es reconeixia el dret a vot de les dones als Estats Units.

Encara que Day, fidel als seus principis anarquistes, no va exercir mai aquest dret.

La vida de Dorothy Day, **un exemple de lluita no violenta des de la seva joventut**, pot resumir-se amb les paraules que dirigia a qui desitjava entrar a formar part del moviment Catholic Worker:

"Comença pel lloc on vius: identifica els dons i les necessitats del teu barri i practica-hi les obres de misericòrdia. Mantén la teva petita iniciativa: recorda que els centres d'acollida massificats no serien necessaris si cada persona fos responsable dels que té al seu voltant. Honora la teva vocació: escull el treball que més goig et proporioni i no tinguis por de canviar seguint la crida de l'esperit. Accepta el fracàs: recorda que el treball de Déu és una llavor que s'ha d'enterrar abans de donar fruit". □

LA DESOBEDIÈNCIA AL SERVEI MILITAR A CATALUNYA

JORDI MUÑOZ I BURZON
Catalunya

La campanya d'insubmissió a la mili i a la prestació social substitutòria ha estat una de les lluites de desobediència civil, d'enfrontament directe amb l'Estat —i el seu braç armat, l'Exèrcit— més contundent i rellevant dels darrers temps.

Introducció

Des de finals de la dècada dels vuitanta fins a la suspensió del servei militar obligatori (SMO) el 31 de desembre de 2001, cinquanta mil joves es van declarar insubmisos desobeint el reclutament forçós, militar o civil. “Que no ens segrestin la vida”, proclamaven. Molts d'ells van ser jutjats i gairebé un miler a tot l'Estat espanyol van ingressar a la presó —les condemnes van ascendir a 1.000 anys de presó. Aquesta situació va generar nombroses mobilitzacions de protesta, múltiples accions de lluita no violenta, un rebuig social creixent i importants suports internacionals. Un gest rebel —una decisió personal en el marc d'una estratègia col·lectiva que implicava assumir les conseqüències d'aquesta desobediència— que ha canviat profundament la vida de milers de persones i que a Catalunya ha contribuït a aprofundir en el concepte i el sentiment antibel·licista. Sens dubte, és simptomàtic el que expressa el Preàmbul del projecte de l'Estatut de Núria (1931): “El poble de Catalunya, no com una aspiració exclusiva, sinó com una redempció de tots els pobles d'Espanya, voldria que la joventut fos alliberada de l'esclavatge del servei militar.”

La insubmissió no es pot explicar sense tenir en compte tota una sèrie d'antecedents. Per un costat, la lluita dels primers objectors de consciència —una història de dissidència,

resistència i incidència— va iniciar el camí i, per un altre, la campanya anti-OTAN (Referèndum de 1986) va assolir una capacitat de mobilització social molt important i va obrir el debat envers l'Exèrcit —institució franquista intocable i puntal de la dictadura. El moviment pacifista va destapar la caixa de trons qüestionant públicament aspectes com l'existència i les funcions de les forces armades, l'origen i els interessos dels conflictes bèl·lics, els conceptes de defensa, de seguretat i d'enemic, la despesa militar o el comerç d'armes. Paral·lelament, els mitjans de comunicació van començar a difondre les condicions de vida dins les casernes i les “quintades” —humiliacions i vexacions que patien els soldats de lleva—, i a fer públiques les dades de suïcidis, accidents i morts de joves durant la realització del servei militar.

Una història en quatre etapes

La història de l'objecció de consciència, de la lluita antimilitarista i de la insubmissió a l'Estat espanyol durant la segona meitat del segle xx es pot dividir en quatre etapes:

1. Repressió (1958-1977). Des dels primers objectors de consciència fins a la creació del Moviment d'Objecció de Consciència (MOC), la Llei d'amnistia i l'ordre d'incorporació ajornada o llicència temporal per als objectors de consciència que s'anaven acumulant. A finals de la dècada dels anys 50 els Testimonis de Jehovà comencen a negar-se a fer el SMO per motius religiosos encadenant sentències de presó consecutives. L'any 1971 Pepe Beúnza es va declarar objector de consciència al servei militar. Va ser la primera persona a negar-se a realitzar la mili per motivacions polítiques. És

jutjat en Consell de Guerra per desobediència i condemnat a 15 mesos de presó (Jaén). Un cop acabada la condemna, manté la seva negativa a fer el SMO i és jutjat de nou per deserció i enviat a un batalló disciplinari de la legió al Sàhara. L'any 1975, poc abans d'incorporar-se a la mili, cinc joves inicien un servei civil autogestionat i popular al barri de Can Serra (L'Hospitalet de Llobregat) i es declaren objectors de consciència. També seran empresonats. El gener de 1977 es crea el MOC. Posteriorment, amb la Llei d'amnistia (1977) i l'ordre d'incorporació ajornada per als objectors de consciència s'entra en un període de compàs d'espera.

2. Compàs d'espera (1978-1984). Des de l'esborrany d'un primer projecte de llei d'objecció de consciència a càrrec del govern de la UCD fins a la creació de la coordinadora Mili-KK (1984) i l'aprovació de la Llei d'objecció de consciència (LOC) definitiva per part del govern del PSOE (28 de desembre de 1984).

3. Cap a la insubmissió (1985-1989). Des de la declaració d'objecció col·lectiva contra la LOC —més de dos mil objectors de consciència van lliurar un escrit on expressaven la ferma voluntat de desobeir l'esmentada llei— fins a la primera presentació d'objectors insumisos davant dels jutges militars. El 20 de febrer de 1989 cinquanta-set joves a tot l'Estat —vuit a Catalunya— van manifestar la seva condició de ciutadans civils negant-se a reconèixer l'autoritat militar i van expressar la seva decisió de no fer la mili. A partir d'aquest dia, cada dos mesos —coincidint amb una nova crida a files—, més joves es van anar presentant als jutjats militars per declarar-se insumisos.

4. Amb raó, insubmissió (1989-2001). Des de la primera presentació d'insumisos a la mili fins a la suspensió del SMO a l'Estat espanyol. Els diversos governs van anar aplicant les mateixes estratègies infructuoses: dividir, diluir, integrar, desvirtuar, criminalitzar i reprimir. Quan la repressió era cada cop més injustificable, quan el suport social anava en augment, el govern —i el poder militar— es van veure pressionats a virar les actuacions empreses per intentar aturar

l'efecte bumerang, i també abocats a modificar la legislació amb l'objectiu de frenar el desgast constant i el descrèdit acumulat per l'Exèrcit. Cal tenir en compte, però, que la suspensió del SMO a l'Estat espanyol podria ser revocada en qualsevol moment si així ho determina el govern estatal de torn.

Treball en xarxa, complicitats i suports

La campanya d'insumissió es va basar en un funcionament assembleari i es va coordinar a escala estatal aglutinant diverses organitzacions. A Catalunya la van impulsar el MOC, el Mili-KK, el CAMPI (Col·lectiu Antimilitarista per la Insumissió) i les nombroses assemblees antimilitaristes comarcals. No va ser un moviment circumscrit a l'àmbit urbà, sinó que la seva activitat es va estendre per tot el territori, i va donar lloc a la creació arreu de grups de treball i de suport. Així mateix, cal destacar la importància del treball en xarxa i de l'establiment de complicitats estretes amb altres moviments socials ben actius —feminista, estudiantil, veïnal, LGBTIQ+, ecologista, independentista, llibertari, sindical, okupa i partits de l'esquerra anticapitalista— per intercanviar ideologia i acció.

També va ser cabdal la feina dels advocats i advocades que van donar suport jurídic al moviment antimilitarista i als insumisos. Es va comptar igualment amb la implicació directa de moltíssimes persones vinculades a l'àmbit cultural: cantants i grups de música, escriptores i escriptors, professionals de les arts plàstiques —de la pintura, la il·lustració...—, i també del món de les arts escèniques —teatre, dansa, cinema... Pel seu mestratge, mereixen un esment especial en tot aquest procés Lluís Maria Xirinacs, Arcadi Oliveres, Pepe Beúnza i Gabriela Serra.

Probablement, el gran pòsit de la insubmissió, el seu bagatge pedagògic més significatiu, és haver constatat l'enorme potencial que té la desobediència civil com a eina de canvi personal i col·lectiu i la seva immensa capacitat de transformació social i política. Que no s'aturi, doncs, el gest rebel. □

Revisa amb detall el següent dibuix i reflexiona-hi,
personal o col·lectivament.
Què sents des del **JUTJAR/SOMIAR**?

SOSTENIBILITAT DE LES BARREGES DEL MÓN, ÉS POSSIBLE ELIMINAR LA VIOLÈNCIA? (PART II)

IVONE GEBARA

São Paulo, Brasil

Podem eliminar la violència present a la vida, i de la vida humana en particular? Era el punt del meu article anterior. Sí, podem crear petites comunitats d'amics/gues per parlar de les nostres vides i tries, amb l'atenció sempre posada en la realitat de l'ésser interior connectat amb els altres. Qualsevol gest que fem, política que proposem, devoció que tinguem és sempre contingent i té conseqüències pel present i el futur. Estem convidats/des a desprendre'ns de concepcions fixes de justícia i injustícia i adonar-nos-en que el pastís social no es fa només amb la meva farina o la meva mantega, sinó amb vàries. Per viure millor col·lectivament, estem convidats/des a educar-nos en la complexitat de la vida i familiaritzar-nos amb la nostra impotència per eliminar totes les injustícies i violències del nostre món.

Alguns diran que en aquest text desenvolupo una posició relativista. Jo diria que només és una posició davant la vida tal i com se'ns presenta avui. Altres diran que fujo de la tradició cristiana que afirma la victòria final del bé sobre el mal. Jo diria que estic convençuda que, a vegades, el bé comú i el bé individual semblen vèncer en determinades situacions i en altres la tragèdia de la destrucció dels uns als altres sembla ocupar la primera pàgina del nostre temps. Així que no sabem tot allò que succeeix en el joc de la vida, però hem de preparar-nos per reprendre una i altra vegada els camins de l'amor als altres com a nosaltres mateixos/es. Aquest és un criteri que la saviesa humana, inclosa l'ètica de l'Evangeli de Jesús, ens convida a acollir.

Així doncs, proposo una aventura cognitiva per comprendre el funcionament de la força vital

i de la violència que ens habiten i sempre ens han habitat. Fou la violència reconeguda com a camí cap al bé pel poble que va crucificar Jesús de Natzaret i després el proclamà diví. Fou la violència que matà i mata cristians, jueus, musulmans, budistes, candomblecistes, agnòstics i ateus i després els declara herois i heroïnes de la pàtria. És la violència que mata els boscos i els seus habitants, la que crea subpersones dependents dels qui, socialment, es creuen persones. És la violència la que produeix les moltes contradiccions que ens habiten i de les que no volem sortir-ne. Finalment, som aquesta contradicció viva, la desproporció entre el que pensem i el que fem, som també l'acusació que dirigim uns contra altres, aquesta necessitat de ser innocents i els altres culpables. Ens apropiem de la lògica dels imperis, dels dominadors, dels que són jutges en causa pròpia i, amb algunes diferències, la fem també nostra reproduint-la de moltes maneres.

El repte és intentar sortir d'aquesta lògica de forma contínua i renovada ja que ens hi acomodem com a un destí. Per això, ens convidem mútuament a buscar més a fons en la terra humana que som. A cavar, a cavar una i altra vegada per trobar la humanitat, el fil d'aigua que pugui nodrir la nostra terra assedegada de tendresa i solidaritat.

Aquesta és una invitació que la barreja de la vida ens fa avui per sortir de les moltes il·lusions i ràbies que ens habiten. En el fons sabem que som convidats a lliurar els excessos de vida, els excessos de tenir i de poder perquè altres puguin viure amb dignitat i tinguem alguna cosa semblant a la "**vida en abundància**". □

ALGUNES REFLEXIONS SOBRE EL PAPER DE LES RELIGIONS DAVANT LES GUERRES

ESTEBAN VELÁZQUEZ GUERRA

Espanya

Tot el que diré a continuació són reflexions fetes, sobretot, a partir dels meus set anys a El Salvador durant la guerra de 1980 a 1992.

1. La insuficiència de l'esforç teòric de trobar un codi ètic universal. Necessitat, a més, d'una aliança i una estratègia comunes de les tradicions religioses i espirituals.

No hi ha dubte que ha estat fonamental per la presa de consciència mundial en la direcció correcta cap a la pau i la justícia, l'enorme esforç intel·lectual i conscienciador que generà Hans Küng des de la publicació del seu "Projecte d'ètica mundial" el 1990 i la posterior creació de la Fundació Ètica Mundial.

Però l'Ètica Universal, si s'arriba a aconseguir, serà fruit d'una nova consciència de la societat i de múltiples xarxes i connexions entre pobles i col·lectius. Una nova revolució ètica i espiritual, des de les bases de la societat, complementària a l'esforç d'intel·lectuals i dirigents per establir un Nou Codi Ètic Universal. No com a fruit d'una conjuntura política determinada ni dirigida per cenacles de polítics, intel·lectuals o líders religiosos amb escassa incidència en la vida quotidiana dels pobles. I probablement serà tasca de no poques generacions.

Aprenem dels successius fracassos de les Nacions Unides a l'hora d'establir fites (objectiu del mil·lenni, reforma de la mateixa ONU, diverses cimeres mundials...). Els objectius més urgents i més importants mai, o poques vegades, arriben a aconseguir-se. No és una de les causes menors d'aquest fracàs el fet que la implementació dels objectius està en mans de governs i no del conjunt de la societat. Governos que actuen en un marc de relacions internacionals controlades pels

més poderosos. Crec que només una revolució ètica i espiritual des de les bases socials canviaria l'escenari de manera substancial.

2. Especial referència als plantejaments religiosos davant la violència

Encara que Jesús era un pacifista radical que renuncià a la legítima defensa, en el seu nom i en nom d'altres déus o líders religiosos se segueix permetent "de facto" la violència bèl·lica directament o indirecta. La infraestructura psicològica de persones i pobles i els seus propis interessos estan en la base de moltes violències i guerres d'abans i d'ara. Urgeix un pacte de les religions a favor de la noviolència i contra la guerra... de tota guerra. Particularment en el cas de l'islam i el cristianisme ja que en els seus temples i mesquites resen molts dels principals artífexs de les guerres contemporànies. No només no hi haurà pau en el món si no n'hi ha entre les religions, com deia Küng, sinó que tampoc n'hi haurà si les religions no es posen d'acord sobre què entenen per pau i justícia. O, dit en positiu: seria un avenç històric incalculable en el camí de la pau si totes les religions conjuntament desautoritzessin tota guerra. Que diguessin que tota guerra, fins i tot les anomenades legítimes o justes, no són l'únic ni el millor camí possible per resoldre les causes que provoquen aquella suposada legitimitat.

Hi ha alguna guerra justa? La meua opinió particular és que no (i si fos justa no compensaria) i que els exèrcits no tenen sentit o dret a existir indefinidament com a forma de solució de conflictes (sé de la radicalitat d'aquesta afirmació, però la mantinc). No és ara el moment d'estendrem en aquest punt.

Però el que sí diré és que es podria i s'hauria d'arribar a un pacte entre les religions en el tema de la guerra. Un pacte que recollís, si més no, els següents punts:

a. No anomenar Déu, cap Déu, a favor de cap guerra, fins i tot la considerada ètica i políticament legítima. I, a la inversa, tampoc l'anomenem a favor de postures, com la meva, contràries a tota guerra. O, si més no, abans de dir que Déu està legitimant o beneint una guerra o bé que les nega totes, simplement diguem, perquè ningú ho manipuli al seu favor, quelcom així: Déu "no contesta, no sap" o que "no sabem arribar amb certesa al seu pensament" en aquesta qüestió tan delicada.

b. Si algú aplica la teoria de la guerra justa que l'apliqui amb rigor a totes les circumstàncies que reuneixin les mateixes condicions. No fem legitimació de guerres només quan ens interessa aplicant la teoria amb dues vares de mesurar diferents segons la pròpia visió o interessos.

c. Si es creu en la necessitat d'alguna guerra justa, que s'esgotin realment totes les vies de diàleg prèvies i alternatives per buscar una solució pacífica. Tot sovint es donen per acabats els diàlegs molt abans d'esgotar totes les seves possibilitats. En alguns casos perquè ja prèviament s'havia decidit la guerra i el diàleg era un requisit o tràmit fet sense convicció.

d. Hem de donar molta més importància en tots els sistemes educatius (formals i no formals, privats i públics, preuniversitaris i universitaris) a l'educació per la pau, la justícia i la solució pacífica dels conflictes. Potser de manera transversal. Les religions haurien de ser una de les impulsores i animadores d'aquesta planificació. Si tot el que s'ha lluitat en alguns països per mantenir la religió a les aules s'hagués fet també per introduir alguna forma d'educació per la pau, transversal i obligatòria potser ja s'hauria aconseguit l'objectiu que proposo!

L'Institut per la solució pacífica de conflictes de Nacions Unides s'hauria d'enfortir, popularitzar-se i reproduir-se en diferents llocs amb el suport entusiasta de les religions.

Escric aquestes línies mentre lleigeixo que l'OTAN anuncia que ens hem d'anar mentalitzant sobre la possibilitat que Europa sencera es vegi abocada a una guerra a gran escala contra Rússia. Llegeixo també les últimes notícies del drama de Gaza i les dificultats per un acord entre les parts que vagi més enllà d'una treva temporal.

Em ve a la ment, per un costat, els més de 60 milions de morts de la II Guerra Mundial. I per l'altre costat, una frase de Lao-Tse: "*Tota victòria militar és un funeral*".

Crec que només una mentalització en sentit contrari al que proposa l'OTAN (i altres aliances militars) salvarà el món: **mentalitzar-nos que és possible un món sense exèrcits o, si més no, sense exèrcits nacionals, de blocs o d'aliances.** És la condició i conseqüència d'un món sense guerres.

Sé que proposo una fita molt difícil d'aconseguir. Però els objectius possibilistes proposats fins ara tampoc han aconseguit l'objectiu d'un món en pau i sense guerres.

Les religions poden tenir un paper decisiu si aconsegueixen unir els seus criteris a favor de la desaparició dels exèrcits i contra tota guerra. Però molt em temo que som molt lluny d'aquesta Aliança de Religions (com a part indispensable d'una Aliança de Civilitzacions). Una mostra és la inexistència d'una paraula **conjunta** (paraules no conjuntes si que hi són) dels líders religiosos davant l'enorme desastre humanitari i bèl·lic a Gaza. Ni tant sols el Papa Francesc i el Rector de la Universitat de El Caire, un dels principals líders islàmics, ambdós autors fa pocs anys del magnífic document "Fraternitat Universal", han pogut dir **junts** (no n'hi ha prou fer-ho per separat i amb objectius diferents) una paraula de pau i de denúncia de l'horror. Poden més els seus respectius contextos culturals, polítics i religiosos que la seva inspiració a favor de la pau.

Però no ens ha derrotat el pessimisme. Com li vaig sentir dir al gran educador Fernando Cardenal, exministre d'aquella Nicaragua il·lusionant de començaments del sandinisme: "*el món està tan malament que és millor deixar el pessimisme per a temps millors*". □

CULTURES ANCESTRALS I PAU

APROXIMACIONS DES DE LA IMPOSSIBILITAT DE L'IDIOMA

CRISTIÁN MUÑOZ VERA

Valparaíso, Xile

Introducció

El present article vol *sentipensar* la qüestió de l'indigenisme americà, desafiament que intento abordar des del dret humà que posseeix tota cultura sobre el seu idioma. Si la parla d'una ètnia no té possibilitat real d'existir, no podrà enfortir-se un vincle de pau entre la societat nacional i el poble indígena. Si la cultura hegemònica intenta conscientment o inconscient *subalternitzar* l'altra, minimitzarà el seu patrimoni identitari i la cultura diversa quedarà assimilada.

Ara bé, la relació actual entre la cultura ameríndia i la no indígena pot semblar respectuosa. Aquesta percepció es pot sustentar en l'evidència que els processos genocides del període colonial s'han acabat i existeixen lleis que valoren el món amerindi (lleis "indígenes"). És així com la signatura del Conveni 169 de l'OIT, signat per gairebé la totalitat de països llatinoamericans, seria garantia estatal de protecció cap als pobles ancestrals, incloent l'existència de dues Constitucions Plurinacionals (Bolívia i l'Equador). Però, és això raó suficient per afirmar que la violència cap a "l'indi" ha quedat minimitzada en aquestes societats?

Per tractar d'analitzar aquesta qüestió, primer abordaré el problema de la diglòssia que afecta les cultures ameríndies i, després, aportaré dues claus per superar aquesta complexa realitat i així proposar una conclusió esperançadora per les nostres generacions contemporànies a l'Abya Yala.

El fenomen de la diglòssia

És moltíssima la literatura que ha investigat processos colonials (segles XVI al XVIII) i posterior colonialitat (especialment el XIX), en la seva nefasta seqüela pels pobles originaris. Aquestes conseqüències encara mereixen abordar la pregunta

de si el segle XXI ha superat aquell passat funest, respecte de la relació interètnica entre la cultura hegemònica occidental i les cultures ancestrals; això, si volem parlar d'una societat en construcció de vincles pacífics.

El present text, que aborda només un aspecte d'aquests vicis negatius (la diglòssia o "mort" de l'idioma original), s'escriu des d'un territori en el que una de les ètnies majoritàries del país (poble-nació maputxe), segueix anomenant **ngülumapu**, i utilitza la paraula originària, en comptes de Xile, intencionadament, perquè un dels efectes colonitzadors que ha viscut aquest grup humà ha estat el deteriorament sistemàtic del seu llenguatge originari.

Aquesta diglòssia ha succeït amb pràcticament totes les ètnies de la Nostra Amèrica; la que el 1977 el Consell Mundial dels Pobles Indígenes decidí anomenar amb la paraula d'origen kuna: **Abya Yala** (terra en plena maduresa), signe evident del profund desig dels amerindis de rescatar paraules ancestrals.

Entre els molts exemples de la diglòssia, en podem observar un a la regió austral xilena: Magallanes. En aquest territori, a més d'existir evidència d'extermini genocida, com el cas **Selknam**, avui dia dues de les seves ètnies (Kawésqar i Yagán) no superen la desena de parlants originaris. Un altre cas complex succeeix amb la població maputxe. Els estudis diuen que aquest poble, només a Xile, té prop d'1.800.000 habitants, és a dir, un 9,9% de la població total del territori (cens 2017) i d'aquest, menys del 10% parla la seva llengua originària.

L'etnolingüista Rodrigo Montoya Rojas en el seu llibre *Cultura i Poder* (2002), suggereix per entendre la diglòssia que: "Avui dia existeixen

aproximadament sis mil llengües. N'hi ha vuit que tenen més de 100 milions de parlants (...). Entre aquestes vuit llengües sumen un total de 2.400 milions de parlants (...). De fet el 96% de la població mundial parla només el 4% de les llengües del món..."

David Crystal en la seva significativa obra **Language death** (2000), afirma que, de no existir un pla de revitalització, les cultures indígenes estan destinades a l'assimilació de la cultura més forta, perdent-se del tot la llengua minoritària; això només per no donar-li utilitat pràctica, juntament amb un component de rebuig.

La diglòssia, per tant, és una forma alienada d'etnocentrisme que es relaciona directament amb el colonialisme heretat i que ens impulsa a mirar allò indígena sota l'expressió "salvatge". En conseqüència, la llengua originària és considerada com una realitat exòtica per la societat hegemònica. Així doncs, l'únic destí d'aquestes llengües serà el dels museus.

Claus per superar la diglòssia

Com superar aquesta funesta realitat? Aquí presento dos suggeriments de dos estudiosos d'aquesta problemàtica.

El sociòleg noruec Johan Galtung, exposa davant l'evidència de formes violentes (com la diglòssia), que de no propiciar accions que interrompen els circuits que reproduïen i naturalitzen la violència, aquest mode d'interacció continuarà. Superar aquest aspecte social negatiu, només és possible establint aliances de participació compromesa, conscient i activa, amb els "condemnat de la terra" (paràfrasi, el significat de la qual s'entén des de Franz Fanon). En conseqüència, afirmem amb Galtung, que per la construcció de la pau "**el moment de començar és sempre i el moment d'acabar és mai**" (2009).

Per altra banda, el text "Decolonizing Methodologies" (2016) de l'activista maorí Linda Tuhiwai, planteja que el paper que han exercit en el món educatiu els processos colonitzadors reproduïen una mirada subalternitzadora cap a l'indígena. Segons Tuhiwai, la ciència occidental redueix la saviesa indígena a la creença que reproduir aquest coneixement és involució. A aquest fet l'autora l'anomena **epistemicidi**, ja

que instal·laria la creença que existeix una sola possibilitat legítima de coneixement. En aquest context, utilitzar l'idioma indígena per crear perspectives de coneixement, que aportin al saber occidental, no té cap sentit. Des d'aquesta òptica, l'autora incita l'indígena a construir teoria des dels marges, promovent des de les seves pròpies categories, recrear noves formes de coneixement, que sorgeixin des de les epistemes indígenes.

I com afirma Tuhiwai: "*En el seu sentit extens, la lluita és simplement la vida de la gent que tracta de sobreviure en els marges, buscant llibertat i millors condicions, buscant justícia social. La lluita és una eina tant per l'activisme social com per la teoria...*" (pàg. 216). Per tant, compartim amb Linda T. aquest desig de resistència, que també ha de succeir al repensar formes noves de superar la diglòssia.

Conclusió

En l'actualitat es parla molt de crisi. Les seves principals expressions evidencien un desequilibri ecològic i de relacions humanes interpersonals dominades per hedonismes existents i individualismes materialistes de consum mercantilitzat. Tot això, en detriment d'un comunitarisme, que alhora presenta una distància abismal entre un petit sector de la humanitat que té accés al màxim de riqueses que la producció permet desenvolupar, davant un immens nombre d'habitants que experimenten la marginació i la pobresa més miserable. En aquesta mateixa línia crítica, hem d'observar com la desigualtat social s'expressa fins i tot en l'accés a la pròpia llengua o idioma, element essencial per ingressar a l'episteme (coneixement profund) d'una cultura.

En aquest sentit, revitalitzar les llengües en perill d'extinció no només es converteix en una exigència ètica, sinó que, a més, semblaria tenir les claus per repensar les nostres maneres de trobar l'equilibri ecològic i construir una solidaritat comunitària. En conseqüència, si no prenem consciència de la diglòssia, seguirà pendent la superació del colonialisme i ens veurem impossibilitats de reconfigurar aquella episteme ancestral que **pensa amb el cor lliure i sentipensa** la nostra manera d'habitar la cosmoexistència ameríndia, en clau diversa a l'occidentalisme de la colonialitat. □

DESENREDANT EMOCIONS JOVES

MARIA FERNANDA CASTRO CARRIÓN

Nicaragua

L'ésser humà és social per naturalesa i en la seva tasca quotidiana s'enfronta amb diverses vicissituds no només socials, també morals i culturals, sense obviar la centralitat dels aspectes físics i psicològics.

La modernitat ha comportat canvis molt significatius en la vida diària, desvirtuant-se el tabú social existent en temes de salut mental, una fita que es va visualitzar més amb la pandèmia de la Covid 19. No només en les seves víctimes sinó també entre la població en general com a conseqüència directa del confinament, l'estrès i el nerviosisme col·lectiu existent.

Avui dia la joventut llatinoamericana, principalment en els grans països (Xile, Brasil, Colòmbia, Perú, Argentina i Mèxic) però també a Centreamèrica, desplega una vida caòticament atrafegada per l'estrès social, situació que facilita la vulnerabilitat davant la depressió i l'angoixa, tan presents en l'actualitat.

L'OMS defineix la salut mental com un estat de benestar que permet a les persones fer front als moments d'estrès de la vida, desenvolupar totes les seves habilitats, poder aprendre i treballar adequadament i contribuir a la millora de la seva comunitat. A la salut mental li corresponen temes com trastorns mentals i discapacitats psicosocials, estats associats a alts nivells d'angoixa, discapacitat funcional o risc de conducta autolesiva.

Tot i que depressió i angoixa acostumen a associar-se, no són el mateix. La depressió és un trastorn emocional que causa sentiments de tristesa constants i una pèrdua d'interès per realitzar activitats; afecta els sentiments, els pensaments i el comportament, i pot causar una varietat de problemes físics i emocionals. Es manifesta també amb rampells d'enuig, irritabilitat o frustració, alteracions de la son, cansament,

falta d'energia, de gana, agitació, dificultat per pensar, pensaments recorrents sobre la mort i suïcides.

L'angoixa suposa un estat o sentiment de por, temença i inquietud, sensació de perill imminent, pànic o catàstrofe que poden portar a qui la pateix a extrems de sudoració, agitació, tensió, nerviosisme, com reaccions a l'estrès. L'angoixa perllongada afecta el desenvolupament d'activitats quotidianes, treball, escola i relacions amb l'entorn.

És molt important identificar els símptomes d'aquest sofriment i donar suport a qui els pateix quan s'enfronta a les crisis existencials que manifesta.

Avui dia, la joventut és potser el sector social més afectat per aquests patiments degut a l'alt grau d'estrès al que els i les joves estan sotmesos davant la manca d'oportunitats saludables i sostingudes de desenvolupament econòmic, social i educatiu, entre altres causes. Factors d'alt risc són l'abús de les xarxes socials i els videojocs; l'atur i, alhora, l'estrès de treballs informals per sobreviure; la migració; la impunitat de la violència intrafamiliar i l'abús sexual a menors; preocupació per l'aparença física; consum addictiu d'alcohol i drogues; falta de sentit de la vida, etc.

Per l'Organització Panamericana de la Salut (OPS, 2022) la depressió, l'angoixa i els trastorns del dolor són les tres malalties més comunes a l'Amèrica Llatina i el Carib. El Dr. Juan Tesone de l'Associació Psicoanalítica Argentina (APA, 2023) hi afegeix la importància d'analitzar els trastorns bipolars, d'alimentació i de conducta.

Des d'aquestes línies de l'Agenda Llatinoamericana i Mundial, i des de la meva pròpia experiència de llarg patiment de la meua salut mental, que ja estic en procés de superar, faig una crida a la meua generació jove. Si etàs

travessant qualsevol d'aquests patiments, no et desanimis, busca ajuda. Això és tractable en la mesura que hi dediquem esforç i moltes ganes de tirar endavant, amb teràpia i en alguns casos amb medicina alternativa.

Per això, t'exposo, des del que he conegut, cinc tècniques útils davant d'aquests sofriments, que han de ser dirigides per a professionals:

- *Teràpia psicològica*: conjunt de tècniques utilitzades per professionals de la psicologia clínica per interactuar amb el pacient sobre els seus sentiments, emocions, actituds, afectes i efectes que poden alterar la seva qualitat de vida.

- *Teràpia psiquiàtrica*: conjunt de procediments i tècniques dirigides a fer entendre al pacient per què pateix algun trastorn i la seva simptomatologia, per proporcionar-li harmonia amb ell mateix i el seu entorn; aquí el pacient pot ser sotmès a tractament farmacològic.

- *Teràpia cognitiva conductual*: és una psicoteràpia que busca els patrons de pensaments, emocions i conductes que causen malestar o patiment. És important canviar la negativitat amb pensaments positius.

- *Teràpia de Beck*: se centra en els pensaments que genera una persona de manera automàtica, què diu de les altres persones, la percepció que té sobre la vida i les dificultats que se li van presentant.

- *Teràpia Flors de Bach*: és un sistema de 38 essències, descobertes pel britànic Edward Bach. Cada una d'elles està associada a una emoció, alleujant el cos davant d'un estat mental negatiu, restaurant un equilibri sa, ajudant la persona a catalitzar els seus propis recursos.

És important afrontar amb valentia aquests patiments ja que des que acceptes un acompanyament psicològic estàs guanyant la batalla a les cadenes de la depressió i l'angoixa. Resulta útil desenredar les teves emocions i tot allò que et té lligat, amb la teva família o amb tercers, que a la llarga fa més pesada la maleta anomenada vida.

Des de la meva experiència aquestes teràpies poden acompanyar-se amb la pràctica de meditació, ioga o algun esport de preferència, l'audició de

podcasts de superació i motivació personal, la pràctica del *journaling*, similar a la redacció d'un diari personal on registres experiències, vivències, reflexions i hàbits en una agenda o ordinador. També resulta de vital importància l'aromateràpia acompanyada de visualitzacions creatives i manifestacions de poder que ajuden a donar un millor sentit al teu dia a dia.

Educativament és necessari l'abordatge d'aquests temes ja que per desconeixement i ignorància passen desapercebudes les alternatives de salut existents; s'ha de conscienciar la població amb brigades informatives, fires de salut, propaganda, etc.

Com a política pública és del tot imprescindible destinar més percentatge de la partida pressupostària a nivell nacional i local a temes de salut mental, perquè es pugui proveir a la població d'una atenció professional especialitzada, de qualitat i càlida, ja que la cobertura privada és d'un cost generalment inaccessible; a més, és molt important fer seguiment als pacients si s'absenten de les teràpies. També el tractament farmacològic, en el seu cas, necessita de cobertura pública ja que són medicaments d'alt cost per ser assumits per joves sense feina, sobretot en famílies de sectors socials amb escassos recursos econòmics, com són la majoria.

Destacable és la participació de la família durant el teu procés de recuperació emocional. És la que ha de proveir-te de l'afecte i la cura necessaris per la millora continuada. En cas d'absència de nucli familiar favorable, és indispensable recórrer a amistats i xarxes socials que puguin oferir-te acompanyament durant el procés de recuperació. També és important participar en activitats que et permetin interactuar amb altres persones, on puguis abordar el tema de la salut mental sense cap estigma, i així crear xarxes amb persones que han passat pel mateix, fins i tot amb altres joves que lliuren aquesta batalla en soledat.

I recorda que, com diu Matt Haig: "***Els problemes de salut mental no defineixen qui ets. Són quelcom que experimentes. Camines sota la pluja i sents la pluja, però no ets la pluja***". □

JOVENTUT I JUSTÍCIA QUAN LA JUSTÍCIA ÉS NECESSÀRIA...

VINICIUS ELLERO

Amparo, SP, Brasil

Els moments de derrota profunda de la classe treballadora exigeixen una acurada reflexió sobre el per què, amb qui, com s'organitza i es lluita. L'absència d'un balanç crític sobre el desenvolupament d'aquest escenari desfavorable, present en major o menor mesura a tota l'Amèrica Llatina, pot tenir com a conseqüència un agreujament de les derrotes patides. És necessari identificar i superar els errors i limitacions que ens portaren a la conjuntura actual, perquè s'hi pugui actuar correctament i conquerir victòries. Aquesta tasca es mostra especialment desafiant, al posar a prova una generació de joves lluitadors i lluitadores, que es formà en mig d'un llarg període d'hegemonia a escala global.

Una de les grans preguntes que es planteja a la militància en aquest moment té a veure amb les formes més adequades de lluitar. Tota l'experiència de profunda transformació de la societat fou capaç de combinar les diferents esferes de lluita popular, des de les mobilitzacions de massa fins les disputes jurídiques i electorals, conciliant accions dins de l'ordre vigent. Les condicions històriques, polítiques i ideològiques de cada país, en diferents conjuntures, feren que les solucions correctes per aquesta qüestió fossin molt diverses.

En tots els casos, però, les organitzacions

de la classe treballadora hagueren de respondre a una qüestió molt important: com lluitar amb les disputes que es desenvolupen dins les institucions de l'Estat?

Per un costat, la forma com s'organitzen aquestes estructures no permet modificar-les "des de dins". En la societat capitalista, l'Estat té la funció d'organitzar les desigualtats socials i garantir la seva continuïtat. Els tribunals sovint desenvolupen un paper important en aquest procés, protegint els interessos de la classe dominant, formant part de l'aparell repressor, que busca contenir les lluites populars mitjançant la violència. A més, en la formació social brasilera, el Poder Judicial, ha exercit, històricament, la funció de donar suport i legitimar l'extermini de la joventut negra, de classe treballadora, de les perifèries de les grans ciutats.

Amb tot, la negació absoluta de les disputes institucionals, incloent les de l'esfera judicial, significa renunciar a lluites que poden suposar importants victòries pel poble. La recent conjuntura brasilera té diversos exemples de victòries aconseguides d'aquesta forma. Mesures que garanteixen i protegeixen interessos de les dones de la joventut negra i de la població LGBT foren o es poden aconseguir mitjançant decisions del Suprem Tribunal Federal del Brasil. En la

mateixa conjuntura, en la que el moviment neofeixista, liderat per Bolsonaro, ha realitzat obertament mobilitzacions que busquen produir un cop d'estat, el Judicial —tot i les seves contradiccions— també ha actuat contra el colpisme.

D'aquesta manera, la defensa dels interessos de la classe treballadora en l'esfera judicial reproduïx les contradiccions que marquen les disputes internacionals en general. Encara que la pròpia estructura del Poder Judicial i els principis fonamentals que aquella manera de lluita pot garantir no s'han d'alterar. El reconeixement i la garantia per mitjans judicials de drets econòmics, polítics i culturals, a més de respondre a qüestions immediates, i moltes vegades urgents, també poden contribuir a augmentar la capacitat de mobilització popular.

La lluita en les institucions jurídiques, per tant, té un caràcter contradictori, del qual les lluitadores i lluitadors han de tenir consciència per actuar correctament. Les victòries obtingudes en aquesta esfera són limitades, però tenen el potencial d'enfortir processos d'organització, que tenen com a objectiu la transformació radical de la societat —el que necessàriament implica trencar amb els límits estrets de la legalitat burgesa.

De quina manera la joventut de la classe treballadora pot utilitzar la lluita del Poder Judicial per assolir els seus objectius, tant estratègics com immediats? La resposta està vinculada a factors històrics i conjunturals. En una esfera més profunda, es pot afirmar que ser jove, més enllà d'un estadi natural o psicològic, és resultat d'un procés històric vinculat al desenvolupament del capitalisme. L'existència d'una fase de la vida, de transició entre la infantesa i la maduresa, destinada

a preparar i educar pel treball, es vincula estretament al creixement productiu que es va encetar amb la Revolució Industrial. Inicialment restringit als membres de la classe dominant, el reconeixement de la joventut com un dret va créixer a partir de les lluites dels treballadors. En aquest procés, importants victòries embolcallaren mesures legislatives i judicials, com la prohibició del treball infantil i l'expansió i universalització de l'ensenyament escolar.

Altrament, així com tota victòria reivindicativa dels treballadors, el dret de ser jove canvia segons el context i la conjuntura, essent durament atacat en moments de reflux de les lluites populars. El neoliberalisme representà un enorme retrocés en aquest sentit, amb l'aplicació d'un programa, que obligà a un contingent creixent de joves treballadors a abandonar l'escola i ocupar llocs de treball precaris.

A més, l'augment de la repressió i el pes entre el jovent de la ideologia de l'individualisme i l'esperit empresarial, han dificultat la capacitat d'organització col·lectiva.

Així doncs, la joventut se suma al conjunt de drets que han estat durament atacats per l'ofensiva neoliberal. La lluita per la seva garantia ha de combinar diferents fronts, inclosa l'esfera jurídica. És necessari protegir garanties econòmiques i polítiques davant l'atac que precaritzava les condicions de vida dels treballadors, en especial de la joventut, redueix la seva capacitat d'organització i mobilització. Al mateix temps, la militància popular, que s'insereix i disputa aquests espais, no pot perdre de vista limitacions i imposicions estructurals, que en diversos moments l'obligaran a confrontar la legalitat i l'ordre establert. □

LA NOVIOLÈNCIA: ALGUNES REFLEXIONS BÀSIQUES

IGNACIO DUEÑAS GARCÍA DE POLAVIEJA

Espanya

Deia Charles Péguy que la joventut s'ha fet per l'heroisme. Per això va ser al maig francès, en el moviment *hippie*, a la revolució sandinista, a la primavera àrab... I si bona part d'ella ha caigut en el narcisisme, el consumisme, el fonamentalisme *tecnològic* i l'hedonisme, es deu al món absurd i irracional que els hem deixat. A part d'això, els que s'activen sempre són una minoria i la joventut no té perquè ser una excepció.

Per aquest motiu, la noviolència hauria de comptar amb la gent jove com a terreny adobat. Amb les seves insuficiències (res és una panacea, i la noviolència tampoc), si la generació que precedeix a la joventut actual (és a dir, nosaltres) s'hagués entusiasmat més amb la tasca alliberadora, és possible que aquesta fos avui una causa comuna.

Ara bé, què és la noviolència? En principi, no és només la renúncia a utilitzar la violència, ni el simple pacifisme. Consisteix en desafiar la violència mitjançant l'abandó del seu ús (considerant la injustícia i l'ordre social que la justifica com una forma de violència). La resolució pacífica d'un conflicte no és *per se* noviolència, ni per suposat desentendre's dels conflictes violents.

Totes coneixem la lluita noviolenta de Gandhi (*ahimsa*), que va desafiar la violència estructural del colonialisme britànic (amb la seva successió de fams i matances) mitjançant l'arma moral (*satyagraha*) d'estar disposats a patir la violència abans que generar-la, assumint ser colpejades, empresonades o massacrades. Recordem la *marxa de la sal*: una gran marxa per arribar a la platja i llençar un grapat de sal al mar fou el detonant per trencar el monopoli britànic d'aquest producte.

Ahora, Martin Luther King (*I have a dream*) va liderar la lluita antiracista dels negres nordamericans mitjançant pràctiques d'estricta

noviolència: la vaga, la marxa, el boicot... desafiant els gossos policia, la brutalitat policial, els linxaments i els assassinats, com el del propi King, sembla ser que per la seva radicalització contra l'*establishment*, ja que la seva crítica a la pobresa i la guerra de Vietnam el feren perillós.

A partir d'aquests dos personatges, la noviolència es popularitzà a tot el món. A occident, Lanza del Vasto (deixeble de Gandhi, que va conviure amb ell i posteriorment va fundar la Comunitat de l'Arca), va divulgar aquest referent mitjançant una sèrie de campanyes (vagues de fam, protestes contra la tortura i la bomba nuclear). Però sobretot, la seva obra *L'aventura de la noviolència* és una sistematització conceptual i metodològica, alhora que mostra alguns exemples d'utilització espontània d'aquella al llarg de la història (la revolta polonesa contra Rússia el segle XIX per exigir un parlament, la negativa dels danesos a lliurar els jueus a Hitler, la resistència txecoslovaca a la invasió russa, certes actituds de l'arquebisbe Hèlder Cámara o el dejuni de 100 dies de l'activista Jean Goss).

Per la seva part, l'escriptor i activista Gonzalo Arias, que va estar a la presó en el "tardofranquisme" per demanar eleccions lliures passejant en silenci pels carrers de Madrid, en el seu llibre *La noviolència, arma política*, presenta textos d'alguns activistes com Gandhi, Luther King, Thoreau, Tolstoi, etc. La seva obra *La noviolència: temptació o repte?*, argumenta la seva viabilitat i rebutja prejudicis i crítiques poc fonamentades, mentre analitza la postura del cristianisme en relació a la violència al llarg de la seva història, des de la negativa dels primers cristians a ser militars fins la insubmissió de l'actualitat.

Per tant, ja existeix un cert recorregut cronològic i conceptual de la noviolència, cosa

que ens permet elaborar algunes reflexions sobre la seva pertinència i utilitat, entre aquestes les següents:

- La constitució de l'ésser humà davant la noviolència. És cert que l'ésser humà té un instint de conservació que el predisposa a la violència (de fet som carnívors), però també tenim una emocionalitat, una racionalitat i una espiritualitat que poden minimitzar i eliminar el component violent del nostre instint.

- El mecanisme de supervivència de les espècies del planeta es basa (no en exclusiva, diria la biòloga Lynn Margulis) en la violència (carnívors, depredadors —*el peix gran es menja el petit*—), però per empatia i amor a la vida, mitjançant la racionalitat, cada individu pot minimitzar (potser no eliminar) el fet de matar éssers vius (un dels fonaments del vegetarianisme).

- El devenir de la humanitat és una constant de violències a quina més cruenta: quan Marx deia que *“la violència és la partera de la història”*, potser més que emetre una opinió, constatava un fet. El noviolent s'enfronta a la violència mitjançant la noviolència (que no exclou l'autodefensa) per amor a la vida.

- Hi ha nombroses pràctiques de lluita noviolenta que poden ser efectives en segons quin context i proporció: el dejuni, la vaga de fam, la marxa, la vaga, la seguda, l'encartellament, el boicot, la insubmissió, l'objecció de consciència, l'objecció fiscal, la desobediència civil... No obstant, moltes d'aquestes pràctiques no són exclusives de la noviolència.

- A nivell d'intrahistòria, en la quotidianitat hi ha nombroses actituds que hi tendeixen, generalment coincidents amb les normes de l'ètica, que es transformen en noviolència quan s'utilitzen en un context de violència: la sinceritat, la cortesia, la valentia, l'honradesa, etc.

- Una persona pacífica pot treballar per a una empresa d'armament. El pacifista, amb la seva actitud davant el conflicte evita que sorgeixi la violència. El noviolent, generalment, entra en conflicte contra una violència preexistent, normalment dirigida a terceres persones.

- La noviolència, a més de ser un exemple d'amor, espiritualitat i heroisme, té una dimensió

pràctica per solucionar conflictes de tot tipus: avortar un cop d'estat, encarrilar una rebel·lió contra alguna tirania, defensar-se sense armes d'una invasió militar, bloquejar acomiadaments laborals o evitar desnonaments.

Podem considerar que, com a màxima expressió d'amor social (es pot considerar el posar l'altra galta com Jesucrist, un nucli conceptual de la noviolència?), la santedat és a l'individu el que la noviolència és a la societat. O dit d'una altra manera, la noviolència com a expressió política de l'amor.

- L'adversari del noviolent no és el resistent violent, ho és l'opressor que, com a tal, genera la violència inicial. Deia Hélder Cámara que respectava els que per generositat o per idealisme agafaven les armes (cas del sandinisme dels setanta, o de personatges com Camilo Torres o Gaspar García Laviana).

- El caràcter violent o pacífic d'un conflicte depèn de l'opressor, generador de la violència inicial. Segons Kennedy: *“els que tanquen les portes a les reformes pacífiques les obren a les revolucions violentes”*.

- Un altre gran adversari de la noviolència és l'indiferent. Gandhi deia que temia més a milions d'hindús indiferents que a uns quants milers de soldats britànics, i que preferia un violent que a un covard o un hipòcrita.

- La noviolència no és la panacea, ni la solució a tots els problemes de la humanitat. Gandhi va reconèixer que aquella no hagués aturat Hitler. Davant les massacres de Guatemala i El Salvador de fa unes dècades tampoc hagués estat de gran utilitat. Però que la medicina no curi encara tots els càncers no nega que sí cura totes les tuberculosis.

- Hem de recordar les possibles accions d'ingerència d'EUA que, invocant fraudulentament la noviolència o el pacifisme, manipula els pobles per desestabilitzar governs no afectes a les oligarquies, encobrint el que s'anomena *“cops d'estat suaus”*, segons la doctrina de Gene Sharp.

- La humanitat encara es troba en la seva adolescència. La noviolència, embrionària al segle XIX, va cristal·litzar al XX. Nosaltres creiem que l'edat adulta de la humanitat no vindrà de la mà de la tecnologia, vindrà de la noviolència. Dels joves. □

TOTS HI CABEM AL MÓN

PER MITJÀ DEL SOMNI MARXEM (SEBASTIÃO DA GAMA)

MAURO PASSOS

CEHILA – Belo Horizonte (MG), Brasil

Les transformacions del món contemporani són grans. Tot canvia, però no sempre a millor. Aquelles inclouen, a més de la tècnica, la ciència i la informàtica, les esferes política, cultural, social i econòmica. Les concepcions del temps i espai també són alterades pel procés de globalització. Aquesta és un factor de divisió i no d'unificació. Com a conseqüència l'ésser social es debilita i es fa difícil articular-se cercant solidaritat i humanitats que alleugereixin la solitud del subjecte. En aquest context, va guanyar pes l'ús irracional dels recursos naturals, l'explotació de matèries primeres i la destrucció del medi ambient.

Arribem a un nou període de temps. Quin futur s'està construint amb l'actual dèficit d'humanitat? La globalització de la violència, el comerç d'armes i la militarització del planeta han portat conseqüències desastroses a nivell mundial, contribuint a que la fam sigui protagonista d'aquest desastre humanitari. La civilització és destruïda pels mecanismes que ella mateixa va crear. Encara hi ha temps pel futur? o *"Estem entrant al futur d'esquenes"*, com va escriure el poeta Paul Valéry.

Aquesta societat de la immediatesa no ensenya a desitjar més enllà d'allò accessible ara mateix. Ignora el "transcendent", que va més enllà de l'experiència concreta. Com conjugar altres sentits que no siguin el mecanisme de l'autoperpetuació del mercat i els seus còmplices? Amb tot, el més important

és que **adoptem una postura crítica i, al mateix temps, propositiva davant d'aquests desafiaments.**

Considerant el tema d'aquesta reflexió, s'ha d'admetre que els enfrontaments i perspectives indiquen, històricament, els camins per la construcció d'un altre món (un món diferent és possible), com va pensar Rigoberta Menchú Tum de Guatemala. La seva lluita per la justícia social i pels drets dels pobles originaris ha posat en escena projectes, somnis i desafiaments. Per una dona indígena, guanyadora del Premi Nobel de la Pau, el 1994, el seu país hauria de ser pensat com una absència a ser recuperada, un futur utòpic en el qual les persones poguessin viure amb dignitat. Després de tot, el desafiament és concretar **camins de diàleg, noviolència i justícia entre els pobles.**

Algunes qüestions importen pel desassossec que ens turmenta. Són in comptables les trajectòries de la violència, cosa que demostra la seva capacitat de multiplicar-se mitjançant la ciència, tecnologia, política i economia. Això planteja a l'humanisme grans desafiaments i una pregunta es torna crucial: *"Deixar enrere tota esperança"* com escrigué Dante? Ni tan sols Déu pot amb l'estupidesa humana? En efecte, no ens hem d'inclinar davant el regnat de la força. A cada època, persones i grups s'aixequen, prenen la paraula i lluiten per la justícia social. A la galeria dels constructors

de la humanitat, Gandhi va provar la força de la noviolència, alliberant sense armes el pobre indi. En el mateix camí, Víctor Jara, artista i activista xilè, va lluitar pels **valors universals —llibertat, justícia, raó i veritat**. Aquests líders reuniren el que estava dispers provocant una veritable revolució noviolenta. Per ells el somni que tots cabem en el món era la clau — una idea que brilla i té ales.

Parodiant a Descartes, la màxima en el món contemporani pot ser: *“Lluïto, per tant existeixo”*. L'esforç per la construcció d'un món humà i solidari és continu en la història. Els grans fets neixen d'una llavor de mostassa. Barregen **creativitat, coratge i acció** per renovar la duresa de la vida. Així van néixer l'antiracisme, els drets dels pobles originaris, les respostes contra la violència racial, de gènere i tantes altres. Amb la creació de les xarxes, diferents tipus d'organització, articulacions amb grups internacionals, causen un enriquiment en coalició i construcció d'aliances, des de llocs diferents, com Greenpeace, per exemple. Així, mitjançant una lluita col·lectiva, s'estan desenvolupant accions pacífiques i creatives en defensa dels ecosistemes i d'un futur verd pel planeta. Un joc de relacions redefeix posicions, genera nous efectes de sentit i promou una pràctica participativa. Aquest procés, però, no està exempt de problemes, conflictes i divergències.

El nostre món necessita una agenda que **humanitzi les relacions**. Un món en el qual només importen la llei del valor i la lògica del coneixement no és humà. És possible la humanitat sense espai per a l'oci, la solidaritat, l'amistat i el somni? El sentit de la vida està en la construcció de la història personal i social amb dret d'accés als béns essencials —salut, educació, habitatge, treball, cultura i oci. L'amor compartit ens desperta, envolta i estimula. És possible veure

la cura vers els altres segons com diem “bon dia”, el misteri en una abraçada, la invitació en un moviment social, la màgia en una albada i un renèixer en el bronzir d'una abella. Arribem a un moment en el qual hem de donar importància a l'entendre/reconèixer el discurs de l'altre. Encara més: no l'hem de veure com més petit que nosaltres.

Projectes pel futur? Canviem els amos del món per aquells que semblen **vida i esperança** i substituïm totes les franges de Gaza per la Rosa dels Vents. Fem un altre camí i creem arxipèlags per aproximar les persones, escoltar veus, tradicions i experiències diferents. Transitem en diferents tipus de coneixements per acollir tothom. Com emprendre nous vols per les noves generacions? Repensem la vida quotidiana, la formació i l'educació, tenint en compte les modulacions i articulacions que componen les joventuts. Una dada a tenir en compte és que la joventut actual va néixer en un món globalitzat, mediàtic i tecnològic. En aquest món d'incerteses i violències, l'educació ha d'apuntar camins cap a la comunitat universal de l'ésser humà i provocar una praxi alliberadora. La vida ens crida amb veus diverses que són, en el fons, una sola veu —solidaritat i llibertat.

Finalitzo amb el pensament d'Eduardo Galeano, escriptor i poeta uruguaià: *“La utopia és allà a l'horitzó. M'acosto dues passes, ella s'allunya dues passes. Camino deu passes i l'horitzó corre deu passes. Per més que camini, mai l'atraparé. Per a què serveix doncs la utopia? Per això serveix: perquè jo no deixi de caminar”*.

No importa que el present sigui dur, necessitem evocar altres escenaris. Escenaris inauguraus de comunitat, respecte a les diferències socials, culturals, religioses, sexuals i ètniques, que portin a la fi de la violència i la intolerància. **Espai per a noves síntesis.** □

BUSCAR TOT FENT, BUSCAR JUNTS/ES, SOMIAR DES D'UN TOT

UNA FORMA DE NOVIOLÈNCIA ACTIVA ENTRE ELS JOVES

AGOSTINA SALERNO

Argentina

Les meves paraules es basen en l'experiència de voluntariat que estic realitzant al municipi de Florencio Varela, a l'àrea metropolitana de Buenos Aires, Argentina. Trepitjant aquesta terra, caminant pel barri, sentint aquests dolors, habitant el cordó d'exclusió de la capital d'aquest país.

Joventuts, diferents expressions d'ella, segons la classe, el territori, les accessibilitats, les cerques, les possibilitats, les criances, els entorns, els punts de partida, la regió on es troben. **Quantes joventuts per a quantes realitats?**

El context social, polític, cultural i econòmic de la nostra pàtria s'aguditzava i ens avoca a una tragèdia col·lectiva en la qual els nostres governants ens arrabassen drets d'educació, salut, treball i accés a la cultura. En els sectors populars, la vulneració de drets colpeja més fort, reculant anys i incrementant la lluita per un plat de menjar diari. Els menjadors se saturen de famílies que volen aconseguir aliments. La desconfiança en l'Estat és latent, llavors les estratègies comunitàries, silencioses, de barri, es fan més fortes, deixant de confiar i apostar per un Estat, que s'esvaeix a marxades forçades.

Les joventuts dels barris mantenen com poden els seus estudis universitaris, mentre la universitat pública i gratuïta va desapareixent, ara que acompanyen i es fan càrrec dels seus familiars, aposten pel servei a l'església, on es refugien i es connecten. **Com dir als nens/es d'aquests barris que encara poden somiar en una societat que trenca les finestres de**

les utopies? Com mantenir-nos entre les joventuts, si amb prou feines podem mantenir els nostres somnis personals?

Quan la vida missionera, l'experiència en diferents esglésies, la participació en espais comunitaris, les trajectòries professionals en humanitats, i la formació-aprenentatge amb els altres, et porten a prendre contacte real i proper amb els preferits de Jesús, els més pobres que el sistema produeix, sorgeix la pregunta:

Quina és la meva missió en el món? El compromís es torna col·lectiu i el cor s'omple de noms.

La realitat canviant i desafiant t'arrela en un compromís ètic, espiritual i polític que no et deixa de sorprendre en el camí. Et preguntes com pots incidir de manera no violenta, però alhora subversiva i revolucionària en ple segle XXI, l'era de la individualitat, rapidesa, ideals buits i colonialisme ressuscitat. **Fins on hem arribat que la nostra Casa Comuna i els nostres germans passen desapercebuts?** Els joves no som aliens a aquesta societat del salvís qui pugui, totalment allunyada de la proposta de Jesús de contribuir a crear el Regne de Déu, creant junts una nova humanitat, on l'amor sigui el fil conductor, on la deshumanització ni es mostri ni s'anomeni.

És possible anar contra direcció, fer i ser l'Evangeli des d'allò quotidià, des del nostre lloc d'estudiant o professional, per ser més joves commoguts per les realitats? Com podem promoure que més joves s'interpel·lin per les injustícies? Des d'on mobilitzar-

nos? Com lliurar la nostra vida al servei dels pobles? Com portar el missatge de Jesús al nostre present?

El Déu comunitari que es viu en el treball pastoral, en el conjunt de les relacions entre veïns/es, en la tasca artesanal de l'organització, en el refugi espiritual de les trobades que donen vida, ens ajuda a visualitzar cada vegada més que es creix en comunitat, es camina amb altres, es decideix junts o no es viu, ni se sobreviu. Les resistències quotidianes són el nostre amulet per romandre i no claudicar. La proximitat, amb l'escolta activa i la tendresa enlluernadora, en els gestos inesperats, són la pràctica política que assumim, i que desafia les lògiques mercantils, funcionals i utilitaristes que marquen les relacions actuals.

Les joventuts tenim l'enorme tasca de generar altres sistemes i estructures possibles, saludables, horitzontals, humanes, encarnades en el dolor, el clam i emergències que els nostres germans ens criden. És la nostra responsabilitat com a generació i protagonistes d'aquesta història, continuar la feina de tants i tants lluitadors per la defensa dels drets humans, les denúncies dels crims en contra de la nostra mare terra, i la promoció de perspectives de gènere i una ecologia integral. És el nostre compromís que abracem amb amor, dedicació i convicció el món que encara volem habitar i fer habitable.

Com romandre en una espera activa?

La realitat ens demanda i ens exhorta a seguir formant-nos, ampliar les nostres xarxes d'aliances, comunió i vinculació, a generar debats continus amb els de sota, amb els subjectes que acompanyem i des de l'església que tant es proclama, per arribar a més joventuts, més veus i més somnis. En la desesperança, en la tristesa més llarga i en les crisis que els mitjans de comunicació no deixen d'alarmar, es renova el nostre SÍ per canviar els rumbos. En aquesta espera, que a vegades sembla inacabable, les nostres mans s'entrellacen per bordar, per escriure, per construir un altre demà que ens aculli. □

LES TRETZE REGLES DE SAUL ALINSKY

TÀCTICA SIGNIFICA FER EL QUE ES POT AMB ALLÒ QUE ES TÉ

Alinsky ideà i provà tretze regles per l'ús contra els opositors superiors en energia i abundància...

- "El poder no és només el poder que tens, sinó el que l'enemic pensa que tens".

- "No surtis mai de l'experiència de la teva gent. Quan una acció o tàctica és fora d'aquesta experiència, el resultat és la confusió, la por, l'amenaça i el col·lapse de la comunicació".

- "Sempre que sigui possible, surt fora de les experiències de l'enemic", perquè busca formes d'augmentar la inseguretad, l'angoixa i la incertesa.

- "Fes que l'enemic estigui a l'alçada del seu propi llibre de regles". Pots guanyar-lo amb això, perquè no és capaç d'obeir les seves pròpies normes.

- "El ridícul és l'arma més potent de l'home". És gairebé impossible contraatacar-lo. Enfurisma els teus oponents, que reaccionaran de forma avantatjosa pels teus propòsits.

- "Una bona tàctica és aquella que diverteix a la gent".

- "Una tàctica que arrossegues massa temps, es converteix en una càrrega pesada". L'interès de la militància es pot mantenir de forma limitada en el temps.

- "S'ha de mantenir la pressió", amb diferents tàctiques i accions.

- "L'amenaça normalment és més aterridora que la cosa amb la que amenacem".

- "Les operacions han de mantenir una pressió constant sobre els nostres oponents".

- "Si es pressiona prou dur i continuadament prou temps, el resultat tindrà un efecte invers. Cada positiu té el seu negatiu".

- "El preu d'un atac exitós és una alternativa constructiva".

- "Trieu l'objectiu, fixeu-lo, associeu-lo a una persona i porteu-lo a l'extrem".

<https://luitanoviolenta.cat/recurs/manual-para-las-formaciones-en-noviencia-y-transformacion-social>

PROTAGONISTES DE LA NOSTRA HISTÒRIA

JOSÉ RAMÓN LÓPEZ GONI

Saragossa, Espanya

«La veritable seguretat només es pot aconseguir amb un desenvolupament econòmic sostenible i una justícia social que garanteixi els drets dels ciutadans, les llibertats individuals i col·lectives, i combati qualsevol forma de discriminació. L'experiència ens mostra que els avenços i el benestar d'un país només s'aconsegueixen en una situació política de pau i de col·laboració activa amb els països veïns»¹. Malgrat el soroll regnant i de determinades posicions, resulta difícil trobar alguna persona que refuti aquesta frase.

Això no obstant, hi ha responsables polítics que asseguren que invertir en defensa és invertir en pau i en seguretat... contra altres països, com en el cas de l'OTAN i Rússia, contra la delinqüència organitzada a Amèrica Central i el Carib, per prevenir un atac en el trio Xina-Japó-Taiwan...

I va ser així com el 2023 la despesa militar mundial va augmentar un 6,8% respecte del 2022 fins a assolir els 2,44 bilions de dòlars, el major increment anual des de 2009. Ha augmentat a tots els continents, amb increments substancials a Europa, Àsia, Oceania i l'Orient Mitjà, quelcom que tampoc passava des de 2009.

Ens impliquen en una guerra de sentiments als que ens apel·len governs i grups armats

amb ofertes amenaçadores i sagnants davant de situacions *de facto*. Ens presenten «l'enemic», davant del qual ens hem d'armar fins a les dents com a alternativa exclusiva.

«No hi ha vida ni veritat possible sense les altres persones. Una vida nascuda, per ser en veritat o en plenitud, necessita ser sostinguda, ser cuidada, ser estimada. La nostra vida transcorre encarnada en cossos vulnerables...»². Els nostres cossos floreixen en una realitat social en relació, i se senten cuidats mitjançant la relació personal, en el barri, i amb uns serveis públics d'educació i de salut de qualitat, de pensions dignes...

Necessitem (re)descobrir que l'horitzó armat no millora la nostra situació personal, social, nacional. Recordar que l'augment en bel·licisme i en militarisme sempre és el preludi de la guerra. «La pau armada», 1870-1914, caracteritzada per la cursa d'armaments com a «solució» als conflictes entre les potències europees (l'Imperi Alemany, França, Gran Bretanya, Itàlia) va produir la I Guerra Mundial.

Hem de recuperar les veus ocultes. La noviolència és molt més eficaç que la violència, tal com mostra un estudi de més de tres-cents campanyes de resistència des de l'any 1900 fins al 2006.³ Boicots, desercions,

1. <https://ctxt.es/es/20240601/Politica/46541/Gorka-Castillo-Mehdi-Ebrahimzadeh-Iran-Jamenei-Raisi-fundamentalismo-cambio-de-gobierno.htm>

2. González Barral, María, "Sueños de las mujeres jóvenes para la Iglesia", pàg. 282, a *Revuelta de las mujeres en la Iglesia: alzamos la voz*, La Imprenta, Madrid, 2023.

3. El treball d'Erica Chenoweth i María J. Stephan està en procés de traducció a <https://enpiedepaz.org/porque-funciona-la-resistencia-civil-1/>. A més podem veure un vídeo de l'Erica a <https://youtu.be/St6pLRZTupo>.

vagues, manifestacions massives o altres accions més simbòliques com negar-se a parlar la llengua de l'ocupant o vestir determinats colors identificatius de la comunitat estan a l'abast de molta més gent que no pas vestir un uniforme i disparar a matar. N'hi ha prou amb recordar les mobilitzacions d'aquest segle que van comportar l'expulsió de presidents a l'Argentina, l'Equador o Perú.

Podem participar en iniciatives com l'objecció fiscal a la despesa militar, una campanya de desobediència civil impulsada des de 1982. A la declaració de l'IRPF (Impost sobre la Renda de les Persones Físiques) s'expressa el rebuig al sosteniment de les forces armades negant-se a pagar dels impostos personals una fracció de diners comparable a la que es destina en els pressupostos de l'Estat, i desviant-los a una organització que desenvolupi projectes socials i/o ecològics. D'aquesta manera es reclama activament l'anul·lació del pressupost militar i es promou la participació social directa en la definició de les prioritats en els pressupostos públics.

Per la seva part, tant la Federació Europea de Bancs Ètics i Alternatius (FEBEA) com l'Aliança Global per a una Banca amb Valors (GABV per les seves sigles en anglès) rebutgen finançar amb les seves inversions la producció i el comerç d'armes, constatant que aquesta activitat, fins i tot en països que no estan en guerra, repercuteix negativament en totes les esferes de la vida humana.⁴

La noviolència organitzada és una aposta per un futur en pau, consciència social, desig de canvi. La noviolència només li declara la guerra a la mort. □

4. <https://www.fiarebancaetica.coop/finanzas-para-la-paz-el-medio-ambiente-y-la-economia-social-las-propuestas-de-banca-etica-para-las-elecciones-europeas/> i <https://www.gabv.org/opinion/financiar-la-guerra-financiar-la-paz-por-sonia-felipe/>

REFLEXIÓ DE JULIAN ASSANGE

–I per acabar, Julian, a qui consideres com el teu enemic número u?

–El nostre enemic número u és la ignorància. I crec que és l'enemic número u de tothom. No comprendre què està passant realment al món perquè aleshores començaries a entendre que pots prendre decisions efectives i fer plans efectius. Tanmateix, la pregunta és, qui està promovent la ignorància? Doncs aquelles organitzacions que intenten mantenir les coses en secret i aquelles que distorsionen la veritable informació per convertir-la en falsa, per tergiversar-la. En aquesta darrera categoria hi ha els mals mitjans de comunicació. Realment, crec que, en general, els mitjans de comunicació són molt dolents i que ens hem de qüestionar si el món no estaria millor sense tots ells. És clar que hi ha periodistes molt bons, amb molts dels quals treballem així com amb algunes corporacions periodístiques també excel·lents, però la gran majoria són nefastos. És que distorsionen tant i tant com és realment el món que el resultat és el que veiem... guerres i governs corruptes que es mantenen. Una de les coses esperançadores que he descobert és que gairebé totes les guerres que s'han iniciat els darrers cinquanta anys han sigut resultat de mentides dels mitjans de comunicació. I els mitjans, si haguessin aprofundit prou en comptes de reproduir la propaganda del govern, les haurien pogut evitar. Què significa això? Bàsicament que a les poblacions no els agraden les guerres i que se les ha d'enganyar per tal que les acceptin. Les poblacions no entren a la guerra de manera voluntària i amb els ulls oberts. Així doncs, si tenim un bon entorn de mitjans de comunicació, també tindrem un entorn pacífic.

PER UNA TRANSICIÓ ECOSOCIAL JUSTA

YAYO HERRERO

Espanya

Ressonen tambors d'ecocidi i genocidi. De guerra contra la vida. Podem escoltar el silenci dels boscos acabats de cremar, dels llacs i mars contaminats, de les lleres dels rierols secs i buits de peixos. Rebruny el so de les bombes sobre Gaza i les veus dels qui, entre les runes, s'entossudeixen a viure i criden perquè el món no els obli. I alhora, se senten cada cop més fortes, les veus dels que acampen i s'organitzen per viure d'una altra manera, recomposant llaços trencats amb la Terra i amb els cossos. Sonen, alhora, tambors de guerra i les veus dels qui exigeixen a crits la pau.

Vivim una gravíssima crisi de civilització. Caos climàtic, escassetat lligada a l'ús irracional de béns finits, vulneració de la protecció social —que afecten asimètricament en funció de la classe, l'edat, el gènere, la procedència—, degradació i greus atacs a la democràcia, retalls de drets socials i econòmics, guerres, migracions forçades, extractivisme i expulsió...

El capitalisme ha perfeccionat fins a l'extrem la forma d'extreure benefici econòmic i fer créixer el diner a cop de dilapidar a tota velocitat quantitats ingents de recursos i béns imprescindibles per la vida. Un model exitós per l'acumulació i concentració de poder, però fallit per garantir la vida decent de moltes persones i comunitats en el present i en el futur.

Isabelle Stengers a "En tiempos de catástrofes. Como resistir la barbarie que viene" (NED Ediciones), denomina la intrusió de Gaia a la irrupció dels cicles i fenòmens naturals com un poder. La crisi ecològica ha fet que la natura emergeixi, de manera visible, com a subjecte històric. És un subjecte polític que influeix en tot, però amb qui no es pot negociar. Per això, si bé no té sentit polititzar l'ecologia, és imprescindible ecologitzar la política.

Urgeix desenvolupar un projecte polític que

mobilitzi coneixement, temps, responsabilitat i valors de confiança, esperança i suport mutu per aconseguir transitar cap a societats segures, igualitàries, lliures de violències, ajustades a la seva biocapacitat i resilients davant la contingència d'allò imprevist. Amb els límits superats i en un entorn de desigualtats creixents en tots els eixos de dominació —classe, gènere, ètnia— és obvi que la tasca pendent és ingent.

Denominem *Transició Ecosocial Justa* al procés compartit, planificat i desitjat de reorganització de la vida en comú, que té com a finalitat la garantia de condicions dignes d'existència per a totes les persones i comunitats, amb plena consciència que aquest dret ha de ser satisfet en un planeta amb límits ja superats, que compartim amb la resta del món viu i que estem obligats a conservar per a les generacions més joves i les que encara no han nascut.

Aquesta tasca requereix assumir una dada i desplegar tres principis.

El *decreixement de l'esfera material de l'economia* és la dada. No és necessari debatre si es vol o no decreïxer, l'economia global decreïxerà materialment de manera forçada. És, simplement, el resultat del desbordament dels límits planetaris i del despropòsit i falta d'escolta a allò que la informació científica ve plantejant des de fa dècenns. Tant de bo s'haguessin escoltat els advertiments que es van fer, però no ha estat així. Ara toca fer front a la realitat, no edulcorar-la ni negar-la. Som a l'Èra de les Conseqüències i mentre no sortim del fonamentalisme del creixement, economia i sostenibilitat, economia i salut, economia i seguretat, economia i alegria, seguiran contraposant-se entre si. L'Èra de les Conseqüències és un documental (J. P. Scott 2016) que investiga els impactes del canvi climàtic sobre l'augment de l'escassetat de recursos, la migració i els conflictes.

L'inevitable decreixement material pot abordar-se de formes diferents. Si les societats segueixen amb la deriva actual, el decreixement forçat es resoldrà de manera violenta i desigual. Aquells sectors protegits pels poders econòmic, polític i militar seguiran acaparant recursos en declivi, mentre cada cop més gent queda enrere.

La via que defineix una transició ecosocial justa és difícil però viable. Proposa assumir la inevitable contracció de la dimensió material de l'economia en un projecte polític just, anticipat i decidit.

Aquest camí obliga a canviar profundament i radical les relacions socials, econòmiques i ecològiques. Suposa el trànsit de societats basades en el domini i el creixement a d'altres en què la vida humana es reconegui part de la biosfera i cada ésser humà part de la comunitat.

Perquè el decreixement vagi per aquest camí fan falta tres principis orientadors: **suficiència, repartiment i prioritat de la sostenibilitat de la vida.**

El principi de **suficiència** assenyalava que viure amb allò suficient és, a la vegada, una obligació i un deure. Obligació, perquè hi ha persones que poden i han de viure amb molts menys materials i energia. Dret, perquè n'hi ha d'altres que no tenen el necessari per cobrir les seves necessitats (habitatge, energia, cures, aliments saludables, etc.) i en necessiten més. El principi de suficiència implica obrir reflexió i debat social sobre les necessitats. Distingir-ne dels desitjos i imaginar i posar en pràctica formes justes de resoldre-les, en el context concret de la crisi ecològica, és una tasca política de primer ordre.

El segon principi és el del **repartiment**. En un planeta físicament limitat, en el qual un creixement econòmic il·limitat no és possible, el benestar per a totes les persones es relaciona directament amb la distribució i repartiment de la riquesa. Si no és possible estendre els nivells de consum material de les persones privilegiades a totes les que habiten el món, l'accés a nivells de vida dignes d'una bona part de la població passa, tant per una reducció dràstica dels consums d'aquells que més pressió material exerceixen sobre els territoris amb els seus estils de vida, com per una redistribució justa de la riquesa. Avui, lluitar

contra la pobresa i la desposseïció equival a denunciar i combatre l'excessiva riquesa.

No només es tracta de repartir la riquesa i els béns, sinó també les obligacions que comporta tenir cossos i vides vulnerables. El treball de cures i reproducció quotidiana de la vida és una qüestió de corresponsabilitat entre persones, institucions i ciutadania. El treball de sostenir la vida no pot i no ha de ser una qüestió només de dones. La desfeminització de les tasques associades a les cures és absolutament crucial per superar la violència de les relacions patriarcales i també per aconseguir una supervivència digna. Són treballs imprescindibles que s'han d'ensenyar i aprendre a repartir.

El tercer principi és el de la **prioritat de la sostenibilitat de la vida**. Suposa una actitud ètica i política que situï la vida digna de tots i totes com a prioritat.

Des del principi de les cures podem realitzar una crítica al conjunt del sistema, però a més, podem definir el teixit social i econòmic que desitjaríem. Quina economia? Quina política d'habitatge? Quines polítiques migratòries? Quin comerç internacional? Posar la vida en el centre és quelcom ben concret i té a veure amb el compromís radical amb els Drets Humans i la consciència de pertinença a la trama de la vida.

Aconseguir realitzar un aterratge forçós a la terra i en els cossos sense deixar gaire gent enrere requerirà posar en marxa noves formes d'organitzar la vida en comú que encara no coneixem. La memòria i la imaginació són imprescindibles per poder-ho fer.

Per poder imaginar cal tenir memòria. Si es perd la memòria, la imaginació s'independitza d'allò viscut. **Recuperar una memòria que ens retorni la identitat d'éssers de la terra**, és un acte de resistència que obre pas a la imaginació.

Amb freqüència, pensem que hi ha persones que són imaginatives i altres que no. Però la imaginació no és un do amb el qual han estat agraciades algunes persones. La imaginació s'entrena. Entrenar-la és una qüestió crucial per **construir la confiança en un ordre alternatiu, desitjable i realitzable.** □

COM PROMOURE EN LES GENERACIONS JOVES EL CULTIU DEL QUE ELS NOSTRES AVANTPASSATS ANOMENAREN “ESPIRITUALITAT”?

JOSÉ MARIA VIGIL

Saragossa, Espanya

Espiritualitat, religió, religiositat. Com és possible que ens costi tant identificar i descriure una realitat que ens constitueix i de la que podem donar un testimoni vivencial i directe? Probablement sigui degut a que aquestes realitats són, a la vegada que universals, summament experiencials i personals. D'altra banda, com és que gran part de la joventut s'allunya d'aquestes realitats?

D'entrada, com opció metodològica, situem el nostre pensament fora de la religió institucional, a l'àgora de la societat laica actual, la societat del coneixement lliure, que no accepta d'entrada cap creença, revelació, dogma ni “argument d'autoritat” que dificulti o impedeixi la recerca lliure i creativa de la veritat.

I. RECONCEPTUACIÓ DE RELIGIÓ I ESPIRITUALITAT COM AUTOCONSCIÈNCIA

Si ens preguntem com presentar a l'ésser humà d'avui dia i de demà allò que “els nostres avantpassats” —i la nostra pròpia tradició— anomenaren religió, espiritualitat... diem que ho haurem de fer efectivament des de pressupòsits nous (els actuals), i per tant amb paraules noves, no contaminades, que no incloguin desaparcebudament els vells pressupòsits.

Per exemple: les paraules religió i espiritualitat. La primera, religió, és potser la paraula més polisèmica de les usades en el camp semàntic religiós. Avui considerem “religioses” també a les persones atees... o fins i tot les explícitament “no afiliades”. El concepte ha perdut els límits clars que fins fa ben poc el definien. La segona, espiritualitat, porta en la seva pròpia etimologia l'ADN del dualisme

matèria/esperit, del sobre-naturalisme per tant, de la immaterialitat o la negació d'allò corporal.

Un llenguatge nou

El que tradicionalment hem anomenat amb aquestes paraules “sagrades” (separades, exclusives), no és sinó la pròpia humanitat, la dimensió més interior i profunda de l'ésser humà. Ho hem dit en altres ocasions: “*Humanitzar la humanitat*”, aquest és el ser i el quefer de la religió. No és que siguem humans que, a més, són religiosos o espirituals: en realitat som simplement humans, i aquí hi és tot inclòs. Allò religiós i/o espiritual en nosaltres no és res d'afegit, clarament diferenciat, ni molt menys separat: és la nostra mateixa interioritat profunda, el més pregon de la nostra humanitat. (Què importa aquí, en el nostre concepte, una religió o una altra, o cap? Estem parlant de més enllà, o millor, de més avall, més endins...).

Autoconsciència

El més fonamental i específic de l'ésser humà és la seva autoconsciència, el fet decisiu de ser autoconscient. Ens mantenim estrictament en el camp del coneixement científic, interdisciplinar, no filosòfic ni metafísic, referint-nos a l'autoconsciència que la ciència actual atribueix a l'ésser humà com un propi essencial, i que la biologia moderna considera una “emergència” de la Vida en el seu procés evolutiu.

Ens referim doncs a l'autoconsciència de l'ésser humà, amb tot allò “autoconsciencial” que l'acompanya, és a dir, tots els dinamismes in comptables que inclou, dispara, alimenta, suporta, gaudeix...; com l'amor universal; com l'atracció universal dels cossos còsmics...; l'amor

incontenible a la llibertat, a l'emancipació, a la realització personal i social; la creativitat (la necessitat d'idealitzar la realitat, inclosa la nostra pròpia realitat); la potència de la vida i la seva recreació constant; la curiositat i l'admiració; la nostàlgia infinita a les cavernes del cor; la fruïció de la bellesa, la cerca del bé... la "vida interior" buscada, cultivada, patida o gaudida en la interioritat...

Nous significants per a significats més amplis i profunds

Fem l'experiència de canviar el significat. No utilitzem les paraules religioses tradicionals ja "consagrades". Per referir-nos al que la ciència coneix naturalment com l'autoconsciència, o allò autoconsciencial, utilitzem paraules ben planeres i laiques, de sentit directe, desproveïdes de metàfora —sempre que sigui possible. Per exemple: "interioritat", "vida interior", "profunditat"... podrien ser uns excel·lents nous significants per referir-nos des d'un nou horitzó epistemològic, descontaminat, a allò que els nostres ancestres es referien amb paraules com espiritualitat, religió, religiositat...

Efectivament, creiem que, interdisciplinàrment, es pot reconèixer com universalment acceptat i fora de discussió, que la peculiaritat i la potència de l'autoconsciència de l'ésser humà, és la qualitat i el motor principal de les vivències i experiències profundes (personals i col·lectives) dels humans; de les seves esperances, les seves cerques d'explicació i sentit, angoixes, imaginació, preguntes profundes i intents de resposta, creativitat, relats, mites, experiències de sentit i de transcendència... en una paraula, la seva vida interior, o l'interior més profund de la seva vida, el que la mou, la inspira, la seva inspiració, o la seva inspirativitat... o sigui, el que els nostres ancestres acostumaven a denominar amb paraules com espiritualitat, religió, religiositat, però tot emmarcat i contextualitzat ara en una perspectiva natural, científica, laica i holística, que no contradiu aquella visió, sinó que simplement l'aprofundeix, la despatrimonialitza i la universalitza, obrint-la a

una nova etapa, tal vegada un nou grau o estadi d'autoconsciència de la nostra espècie.

Fe, oració, meditació, reflexió, consciència moral, examen de consciència, litúrgies, celebracions, ritus, recerca d'experiències místiques contemplatives, unitives, inefables... o d'"estats modificats de consciència"... han constituït tradicionalment paquets específics d'accions o experiències dites religioses i espirituals. Des d'aquesta visió nova més àmplia a partir de l'autoconsciència, veiem que aquestes accions i experiències poden ser moltes més, moltes d'elles laiques, o simplement humanes, profundament humanes, que mai abans havien estat considerades "espiritualitat". Podríem utilitzar també aquesta paraula, aquest vell significat, però només si som conscients que li canviem el significat, en tant que el transposem cap un àmbit més ampli i més profund, més bàsic, més "humanament primer": el de l'autoconsciència. El que sempre hem anomenat espiritualitat, avui sabem i ens adonem que és en realitat una designació reduïda i parcial de l'autoconsciència humana.

Quantitat/qualitat

Essent en si mateixa, com qualitat humana, quelcom inquantificable, l'autoconsciència de l'ésser humà pot desenvolupar en la pràctica realitzacions humanes de major o menor qualitat. Òbviament, si les necessitats bàsiques (obtenció d'aliment, refugi, autodefensa davant els depredadors, vestit...) acaparen totes les energies i els temps de l'ésser humà, la projecció creativa de la seva autoconsciència no aconseguirà desenvolupaments valuosos, podent-se fins i tot atrofiar. En la mesura que es vagi alliberant de la servitud d'atenció a les seves necessitats elementals, podrà atendre més profundament i creativa l'elaboració de les seves respostes de sentit, les seves exploracions explicatives respecte del món que l'envolta, la introspecció de si mateix, la fruïció de les seves experiències inefables, l'autodotació d'eines de pensament, reflexió, argumentació, creació de bellesa, finesa interior, sentit moral...

Ja ho sabem: les “religions” són realitats recents, de no fa més de 4500 anys.

L'autoconsciència ens acompanya no sabem des de quan, probablement “des de sempre”, és a dir, des d'abans de l'aparició de la nostra espècie (les altres espècies del gènere homo de les que procedim ja tenien autoconsciència, que és quelcom originàriament humà, propi del gènere homo, no exclusiu de l'espècie sàpiens). Les religions podrien desaparèixer, però l'autoconsciència continuarà la seva marxa evolutiva, inexorablement, com l'evolució de la Vida mateixa. I tenim tota la nostra història per demostrar-ho: des de la nit dels temps, des de l'aurora de l'autoconsciència, sempre n'hem estat dotats, un núvol consciencial creixent, evolutiva, una mena de biosfera antròpica, noosfera interior i alhora exterior que ens ha mantingut en comunicació, i ens ha portat a agrupar-nos en clans, tribus, comunitats, poblets, ciutats, estats, civilitzacions, cultures, religions... En cada època i període històric, la nostra autoconsciència ha tingut unes o altres característiques, ha produït diferents i superdiverses creacions, explicacions, sentits, mites, creences... en una gran biodiversitat també en l'àmbit autoconsciencial, en la nostra interioritat compartida, i en la nostra interioritat més íntima.

Grècia pagana i religiosa

És interessant cridar l'atenció sobre com estudis relativament recents insisteixen en el caràcter autoconsciencial —“religiós” diuen ells— de la major part de l'anomenada Filosofia Antiga, sobretot en els seus darrers segles. Amb la nostra visió il·lustrada i analítica hem mirat la Filosofia de l'Antiguitat com una disciplina, un saber especulatiu, en un pla teòric abstracte separat de la vida... quan des del principi, i de manera creixent, la Filosofia Antiga fou sobretot una resposta al més íntim de la vida humana, a l'autoconsciència i els seus requeriments, a la pregunta pel sentit, a l'angoixa de la solitud en mig dels cosmos, a la pregunta per la nostra identitat humana, pel sentit de la nostra existència, per la resolució de les institucions

de la consciència moral, i la recerca de la pau interior...

Reconceptualitzar

Creiem que és possible reconceptualitzar la religió i l'espiritualitat a partir d'una realitat tan profundament humana com és l'autoconsciència de l'ésser humà; i creiem que aquesta reconceptualització ja està en marxa, fa temps, en els molts autors i grups que s'esforcen per recrear el llenguatge, renovar els significants i aprofundir en els significats.

Encara més, a l'adoptar aquesta perspectiva laica, antropològica, autoconsciencial... em sembla que hem donat una resposta a la pregunta plantejada, la del què (*quid*) promoure, no quina (*qualis*) espiritualitat promoure, ni com (*quomodo*) promoure-la, especialment pensat en les generacions joves.

Ja no es tracta tant de promoure el que s'anomenava espiritualitat, ni el que es deia religió, sinó l'autoconsciència plena de l'ésser humà actual, en tota la seva amplitud i biodiversitat religiosa. Creiem que, de cara a la societat futura, societat del coneixement, societat emancipada o de qualsevol altra manera que l'anomenem, aquests nous pressupòsits són millors per ajudar els homes i dones d'avui, que aquells altres que nosaltres vam heretar fa unes dècades, al voltant de “religió i espiritualitat”.

Desglossem unes intuïcions sobre com hauria de ser presentada aquesta *autoconsciencialitat* en el futur, o ja des d'ara.

II. TRETS DE L'AUTOCONSCIENCIALITAT EMERGENT

PRIMER PER VIA NEGATIVA

• A aquestes alçades del desenvolupament humà, l'epistemiologia mítica ha deixat de ser un camí transitable per l'home i la dona de la societat del coneixement. D'altra banda, la interioritat de l'ésser humà culte i cultivat va ser perfectament possible sense mites ni creences.

• Sembla plausible pensar que una característica dominant de l'interioritat de l'ésser humà futur serà la superació del teisme, Theos estrella polar del firmament mental/espiritual

humà, com ho ha estat en els últims mil·lennis.

• En aquest sentit, l'enemistat secular entre l'ateisme i el cristianisme tradicional s'ha esfumat i cristal·litza avui en un nou paradigma posteïsta. Roger Lenaers arriba a postular obertament la necessitat de la reconciliació entre cristianisme i ateisme: els dos tenen raó, i ja és hora de reconèixer que els problemes que hi ha hagut són simplement de llenguatge filosòfic i cultural.

• Una altra qüestió que va ser font constant de problemes en la tradició anterior fou la de la ciència, amb el conflicte fe-raó, o religió-ciència. A la cultural actual, no podem constituir-nos com subjectes conscients en aquest cosmos, no podem dialogar amb nosaltres mateixos en la nostra autoconsciència, en la nostra interioritat, sense fermar els peus en el terra de la ciència. Després de quatre segles de conflicte, les religions encara no han aconseguit reconciliar-se amb la ciència, rellegint-se a si mateixes des d'una acceptació sincera de la ciència; no són capaces de desprendre's de la seva epistemologia mítica...

D'altra banda, la ciència actual ja no és aquella ciència decimonònica obsessivament materialista i reduccionista. La Nova Cosmologia, l'astrofísica, la Biologia Evolutiva, les Ciències de la Terra... constitueixen per si mateixes una nova etapa del coneixement humà, superior a aquella que fou la Revolució Científica del segle XVI.

• A la nova interioritat autoconsciencial ja no es tracta de "creure el que no es veu", donar per cert el que no sabem però que ens és proposat per una institució religiosa. Podem dir que des de l'autoconsciència de l'ésser humà actual ja no és possible acceptar que el sentit de la vida humana sigui aprovar en un judici final sobre si hem estat capaços de creure el que no vèiem.

• No hi ha un segon pis, ni en el cosmos, ni en la matèria, ni en l'ésser humà. La qual cosa tampoc ens porta al materialisme reduccionista... sinó la "immanensitat" d'un món holístic: una immanència carregada de transcendència, però no d'una transcendència cap a fora, ni cap el més enllà, sinó cap ací, cap a dins, en direcció a un "interior més interior a mi mateix que jo

mateix"...

En aquests punts tant decisius, l'actual autoconsciència de les noves generacions poden sentir-se en un veritable diàleg de sords quan tracta de compartir sobre aquests temes amb les persones de l'"espiritualitat" clàssica. Quan es dona aquesta situació, és millor respectar el camí independent de cada una, i el temps resoldrà.

APUNTS PER VIA POSITIVA

- **Oikocentrament**

Abandonat o superat el teocentrisme, l'antropocentrisme, l'eclesiocentrisme, el pneumatocentrisme, el sobrenatural-centrisme... típics de l'"espiritualitat" tradicional, l'única realitat que emergirà com adequada per fungir com centre, com punt de partença, com base d'inici de l'experiència espiritual serà la Realitat mateixa, la realitat total, el cosmos, vist —com no podria ser d'altra manera— des del nostre punt de vista, com el nostre oikos (la nostra llar). L'única "centració" correcta i universal serà l'oikocentrisme.

- **Oiko-comunió**

La nova autoconsciència de l'ésser humà, des de la nova visió possibilitada per les ciències, sap que no necessita alienar-se a si mateixa fora de la matèria (buscant l'esperit), ni fora de la terra (buscant el cel), ni "allà dalt, allà fora" (buscant a Theos), perquè està capacitada per "combregar" amb la Terra, amb el Món, amb el Cosmos, amb la Matèria (la Santa Matèria, com diria Teilhard de Chardin).

- **Nova visió del món**

A la Nova Cosmologia el concepte tradicional de "matèria" ha quedat obsolet (Boff, 2012). La matèria és energia, i és autoorganitzativa, tendeix a la Vida, és autopoietica, tendeix a la complexitat, a la sensibilitat, a la consciència, a la intel·ligència... i desapareix el dualisme i la frontera entre la matèria i l'esperit. El nou relat de l'Univers ve a recuperar i ampliar tot l'espai que en altre temps acapararen els mites i creences, de les religions i les espiritualitats: i no per això seran menys "religioses i espirituals" en el nou sentit. □

EL COS I L'ESPERIT EN LA JOVENTUT

SANDSON ROTTERDAN

Belo Horizonte, MG, Brasil

Quan parlem de la interacció entre cos i esperit és cabdal no separar-los, com es fa sovint a la nostra cultura. Això implica adoptar un marc de comprensió que entrelliga ambdós, promovent una vida saludable, on espiritualitat i existència estan connectades. Reconeixent que l'experiència humana abraça aspectes materials i immaterials, entenem que el cos juga un paper actiu en el camí espiritual, influint en la nostra comprensió i vivència de la sexualitat. Aquesta la considerem com part essencial de l'existència que combina aspectes físics i espirituals i no només com un impuls biològic. Així, una educació sexual integral va més enllà de la transmissió d'informació sobre salut reproductiva, incloent una reflexió més profunda sobre el significat i la responsabilitat de l'expressió sexual per aconseguir la realització personal.

Des d'aquesta perspectiva, el cos es considera sagrat, inspirant un profund respecte per la seva integritat. Aquesta comprensió transcendeix la cura de la salut física i s'escampa a l'esfera de la dignitat humana. Cuidar el teu cos es converteix en un acte de devoció no només cap a tu, sinó també cap a allò diví. Aquesta visió s'oposa a qualsevol forma d'abús o falta de respecte, promovent una actitud d'atenció i honor cap al propi cos i el dels altres.

Desafiaments de viure integradament cos i esperit en la sexualitat

Molts joves pateixen confusió, angoixa

i discriminació quan aborden qüestions de gènere i sexualitat, especialment quan exploren les seves identitats. En una societat que imposa estrictes normes de gènere i expectatives socials, els que no s'ajusten a aquestes normes afronten desafiaments addicionals d'acceptació i integració social. Per exemple, els joves que no s'identifiquen amb el gènere assignat encaren obstacles com l'accés a espais segurs i el benestar emocional. Alhora, els que tenen orientacions sexuals no heterosexuales afronten estigma i fins i tot violència. La falta de representació i educació sobre la diversitat sexual a les escoles i la societat contribueix a la invisibilitat i silenciament d'aquestes identitats, afectant negativament l'autoestima i el sentit de pertinença dels joves LGBTQIA+.

La Teologia Indecent, proposada per Marcela Althaus-Reid, representa una visió agosarada i provocadora per abordar qüestions de sexualitat, gènere i religió. La teòloga argentina qüestiona les normes tradicionals de la teologia cristiana, proposant una anàlisi crítica de les estructures de poder, opressió i exclusió presents en les institucions religioses, especialment en relació amb la sexualitat.

Althaus Reid critica la moral sexual restrictiva i patriarcal de la teologia tradicional, que margina als que no s'ajusten als estàndards heteronormatius. En contrast, la Teologia Indecent busca desestabilitzar aquestes estructures de poder, promovent un

enfocament inclusiu de la diversitat sexual i de gènere. A més, emfatitza la importància de valorar les experiències de comunitats marginades, com LGBTQIA+, dones i persones negres, reconeixent les seves lluites com expressions legítimes d'espiritualitat.

Una mirada indecent sobre cos i esperit

Com ja s'ha dit la Teologia Indecent desafia les nocions tradicionals sobre sexualitat i espiritualitat i prioritza un enfocament inclusiu d'aquesta diversitat. Al reconèixer la totalitat de l'experiència humana, inclosos el físic i l'espiritual, aquesta perspectiva teològica contradia la visió que el cos és inferior a l'esperit, integrant-los de manera significativa. Això ajuda a superar la divisió entre cos i esperit, comuna en moltes tradicions religioses, on la sexualitat tot sovint es devalua en relació a l'espiritualitat.

Per tant, a l'**abordar la integració del cos i l'esperit en la vivència de la sexualitat durant la joventut**, és fonamental reconèixer i valorar la diversitat d'experiències i identitats. Això significa crear espais segurs i inclusivament a tots els joves se sentin respectats, acceptats i amb suports en el procés d'autodescobriment i desenvolupament personal, independentment de la seva orientació sexual, identitat o expressió de gènere.

Un enfocament integrador del cos i l'esperit per comprendre la sexualitat és essencial en la joventut. Al reconèixer la interconnexió entre el físic i l'espiritual, aquest enfocament espera als joves a considerar la seva sexualitat de manera integral i conscient, incorporant aspectes emocionals, psicològics i espirituals. L'educació sexual que valora aquesta integració ofereix als joves l'oportunitat d'explorar la seva sexualitat d'una manera que promogui l'autocura, el respecte mutu, l'autonomia i la presa de decisions conscient i responsable. Això inclou no només

informació sobre salut reproductiva, sinó també aspectes com l'afecte, el consentiment, les relacions saludables i el respecte a la diversitat.

Dels conflictes a la Comunió: Camins de reconciliació i Amor

És fonamental construir **comunitats de fe basades en l'acceptació i el respecte mutu per promoure la reconciliació i l'amor**, el que implica escoltar activament, comprendre i acollir les diferències, reconeixent la importància de cada persona. Les perspectives que integren cos i esperit, juntament amb accions pràctiques per la justícia social i els drets de les minories sexuals, ofereixen avantatges als joves llatinoamericans. A l'adoptar una visió integrada de la sexualitat, són capaços de reconèixer-se éssers complets, promovent l'autonomia de les seves identitats. Participar en accions pràctiques per la igualtat empodera als i les joves per desafiar l'estigma i la discriminació, creant espais més inclusivament i segurs per tots.

La participació en iniciatives de justícia social enforteix el sentit de comunitat entre la joventut, proporcionant xarxes de suport essencials per abordar els desafiaments que enfronten les minories sexuals i altres grups marginats. Participar en activitats pràctiques, com campanyes de conscienciació i promoció política, desenvolupa habilitats valuoses, com el lideratge i el treball en equip, aplicables a la vida personal i professional. Al defensar activament els drets de les minories sexuals i la justícia social, els joves contribueixen a un futur més inclusiu i igualitari a l'Amèrica llatina, desafiant les estructures de poder i promovent una cultura de respecte i solidaritat. Aquestes perspectives ofereixen una eina poderosa per resistir les forces conservadores i construir una societat més justa i respectuosa per a tots. □

EL PAS DE L'ÈTICA DE LES CURES A LA PEDAGOGIA DE LES CURES

CLARA DE MADRID, JOAN PERE GUZMAN

Catalunya

Als anys 70 i 80, el psicòleg **Lawrence Kohlberg** (1927-1987) va formular la seva teoria del desenvolupament moral. Aquesta establia que els éssers humans —idealment— anem superant sis etapes de raonament moral, des que som nens fins que ens fem adults, passant de l'egocentrisme de la infància on complim les normes per recompenses i la por al càstig, a la defensa de principis abstractes com la justícia universal i els drets humans quan som joves adults. Amb tot, no totes les persones aconsegueixen aquest darrer grau de desenvolupament moral.

El conflicte sorgí quan **Carol Gilligan**, alumna de Kohlberg, s'adonà que segons aquesta teoria les dones sempre quedaven en un rang intermig de raonament i mai arribaven al màxim desenvolupament moral. Per rebatre el seu professor, Gilligan va començar les seves pròpies investigacions que acabaren cristal·litzant en el seu llibre *In a different voice: psychological theory and women's development*, publicat el 1982, on exposà la seva pròpia teoria: l'Ètica de les Cures.

Més enllà de les crítiques, el que Carol Gilligan va demostrar és que existeixen diferències a l'hora de prendre decisions morals entre dones i homes degut a l'educació i les construccions de gènere de la nostra societat. En línies generals, ells entenen principis com la justícia d'una manera més abstracta d'elles, que prenen decisions basades en el context i la **cura** a l'altre.

De fet, gràcies als seus estudis, Gilligan va revelar l'essencialitat de la cura. Per ella, aquest era un valor fonamental per la vida però que passava desapercebut davant d'altres com la justícia perquè es desenvolupava a l'esfera privada de la llar i era concebut només com una tasca domèstica protagonitzada per dones.

A partir d'aquest moment, ella i les seves col·laboradores han tingut com a objectiu argumentar el compromís de totes les persones en la cura als/les altres. Segons Gilligan (2013), **la persona aconsegueix el major grau de desenvolupament moral quan troba l'equilibri**

entre la cura de si mateix/a i la cura de les persones del seu entorn.

Per tot això, Carol Gilligan és la figura crucial que aconseguí posar les cures en el centre de la qüestió i construí el marc teòric sobre el qual noves generacions han reflexionat, generant noves aproximacions i ampliant el concepte de cures.

Hereus directes de Gilligan són els **Moviments i l'Economia Feministes**. Els estudis feministes porten dècades reflexionant sobre aquest tema perquè les dones han estat, i són, les principals responsables de les cures sacrificant la seva professió, temps lliure i descans. És un treball invisibilitzat però fonamental pel sosteniment de la vida humana. Per la seva essencialitat, els moviments feministes defensen situar les cures i el benestar social en el centre de la societat.

És més, les feministes han tret el concepte de cura de l'àmbit domèstic per abraçar altres àmbits, com el laboral o el comunitari. Elles advoquen per una responsabilitat col·lectiva de sosteniment de la vida i la generació de benestar, convertint-se en una responsabilitat que ha d'assumir-se tant a l'esfera privada com la pública.

Dins de les diferents escoles feministes s'hi troba l'**Ecofeminisme**. Aquest corrent uneix perspectiva feminista i l'ecologia i sorgí amb moviments com el Chipko a l'Índia o la Via Camperola. Com exposa **Yayo Herrero**, màxima exponent a l'estat espanyol, els éssers humans som fonamentalment dependents. Necessitem les altres persones que ens cuiden i necessitem el planeta perquè tot el que el nostre sistema econòmic produeix té el seu origen en la natura. Per tant, **la vida humana és ecodependent i també interdependent.**

En conseqüència, l'Ecofeminisme busca un canvi en les formes en què les persones ens relacionem entre nosaltres i amb la natura, substituint formes d'opressió per fórmules de cooperació i ajut mutu.

Sembla lògic pensar que el debat sobre les cures tindria repercussions en l'Educació. Una de les veus que s'uní a Gilligan fou **Nel Noddings**. Fou ella qui transformà la teoria de l'Ètica de les Cures en una

proposta pedagògica i desafià els corrents actuals a replantejar-se com educar tots els aspectes de la persona. **La seva proposta apel·la a una correcta educació del cor, buscant un equilibri entre cor i cap.**

De manera paral·lela, en les darreres dècades s'ha escampat un altre moviment que situa les cures al centre de la seva proposta: **el Bon Viure**, en quítxua **SUMAK KAWSY**. Té el seu origen en les cosmovisions dels pobles indígenes andins, que busquen un equilibri entre el respecte als límits de la natura i la justícia social. El Bon Viure implica viure de manera sana, saludable, amb respecte i cura per un mateix, per els/les altres i pel planeta. S'haurà de discernir, segons Boff, entre: **Viure millor o el Bon Viure?**

És a partir d'aquí que nosaltres, la Xarxa d'Educador@s per la Ciutadania Global (Xarxa ECG) amb tota aquesta fonamentació teòrica (Gilligan, Noddings, Herrero, Sumak Kawsay) ens formem en aquest tema, per editar propostes pedagògiques.

Aquesta formació en la fonamentació teòrica ens donà l'impuls per poder passar del concepte de l'Ètica de les Cures a la Pedagogia de les Cures. Després de la pandèmia, en els nostres materials de la Xarxa ECG: **L'Educació per la Ciutadania Global com a proposta metodològica transformadora** (2019) ja apareix el terme PEDAGOGIA de les Cures en el Marc Teòric de l'ECG que l'acompanya.

Nosaltres, com a grup o Red/Xarxa ECG pretenem

que en l'Educació TRANSFORMADORA per la CIUTADANIA GLOBAL o en l'Educació per la JUSTÍCIA GLOBAL sigui inclosa l'Ètica i la Pedagogia de les cures al **currículum**.

I, evidentment, ho pretenem fer amb l'objectiu de **"Posar la Vida en el centre"** (en paraules de l'antropòloga Yayo Herrero).

Això seria possible mitjançant la metodologia pròpia de l'Educació per la Ciutadania Global o Educació per la Justícia Global:

- Una visibilització del món interdependent;
- Uns Processos d'Ensenyament-Aprenentatge actius i participatius;
- Desafiaments planetaris;
- Pretenem generar persones crítiques, compromeses, responsables"

(i per tant, també... **cuidadores!**)

Creiem que els nostres dos recursos didàctics: **"Cuidem-nos"** (2022) i **"Posar la vida del centre en el centre"** (2020) són una aportació més. Ambdós materials didàctics, són una contribució a la pràctica escolar o al currículum. Sempre amb l'objectiu principal de:

1) Cuidar d'un/a mateix/a, 2) Cuidar dels/les altres i 3) Cuidar del planeta.

Avancem conjuntament en el camí de l'Ètica de les Cures cap a la **Pedagogia de les Cures** i la seva **fonamentació teòrica**. Un enfocament educatiu que sens dubte contribueix a formar-nos en la noviolència activa.

Per saber-ne més:

1. Kholberg, Lawrence, (1981) *The Philosophy of Moral Development*. San Francisco, Harper & Row.
2. Gilligan, Carol (2013), *La ética del cuidado*. Fundació Víctor Grífols i Lucas.
3. Revista *Mètode*. Entrevista a Yayo Herrero, València (2023) <https://metode.es/revistas-metode/entrevista-es/entrevista-a-yayo-herrero.html>
4. Beltramo, C. (2022), «Ètica del cuidado y educación del carácter: una mirada desde la mujer». *A Revista Panamericana de Pedagogía*, (35), 45-61. <https://doi.org/10.21555/rpp.vi35.2666>
5. Boff, Leonardo, *Viure millor o el Bon Viure?* (*Sumak Kawsay*), article a l'Agenda Llatinoamericana (2012), <https://servicioskoinonia.org/agenda/archivo/obra.php?ncodigo=757>
6. Xarxa ECG: *L'Educació per la Ciutadania Global com a proposta metodològica transformadora* (2019), Ed. Oxfam Intermón. <https://www.kaidara.org/recursos/la-educacion-para-la-ciudadania-global-como-propuesta-metodologica-transformadora>
7. Xarxa ECG, Material Didàctic: *Cuidem-nos* (2022). Ed. Oxfam Intermón a <https://www.kaidara.org/recursos/cuidemonos>
8. Xarxa ECG, Material Didàctic: *Posar la vida del centre en el centre* (2020). Ed. Oxfam Intermón a <https://www.kaidara.org/recursos/la-vida-en-el-centro-del-centro>
9. Pujadas, Jordi, *Educació i desenvolupament ètico-moral*. Agenda Llatinoamericana Mundial (2019) <http://archivosagenda.org/ca/educacio-i-desenvolupament-etico-moral>

LA NOVIOLÈNCIA: ORÍGENS I FONAMENTS

ANTONI SOLER RICART
Catalunya

Un fals debat

S'ha dit i repetit moltes vegades que la violència forma part de la naturalesa humana, que és un instint innat, i que, en conseqüència, apareixerà inevitablement en la conducta humana. D'altres afirmen que, al contrari, la violència és una conducta apresada i que, per tant, pot ser desapresa.

Les mateixes argumentacions es poden donar respecte del rebuig a la violència. Quan veiem la violència impactar en persones properes, generant mort, destrucció i patiment, rarament podem evitar un estremiment i un sentiment de ràbia i profunda aversió davant de tant sofriment causat per unes persones sobre altres. Hi haurà qui dirà que això és un fet natural i instintiu i també qui sostindrà que és una sensibilitat adquirida.

Sempre m'ha semblat que aquest és un debat inútil. I això, no només per la dificultat de comprovar qualsevol de les dues hipòtesis, sinó, sobretot, perquè en els dos casos la conclusió i la recepta han de ser les mateixes. Efectivament, quan hom esgrimeix la primera hipòtesi sembla voler deduir-ne que no cal escarrassar-se a eliminar la violència. Però això no és així. La història de la humanitat és, en bona part, la història de l'esforç per superar les condicions donades per la natura, a la recerca d'una vida millor, en un procés constant d'humanització, civilització i creació de cultura. Així doncs, si considerem que la violència és una entrebanc en aquest camí, no podem conformar-nos-hi i haurem d'esforçar-nos a bandejar-la, tant si forma part de la naturalesa humana com si és un aprenentatge.

Deixant de banda la violència practicada per plaer, crueltat o domini, que clarament és una perversió contrària a la humanització i que ens precipita pel pedregar de la barbàrie, el debat autèntic que s'amaga sota d'aquestes argumentacions, és si considerem que la violència

és un mal que s'ha d'evitar sempre, o bé si en alguns casos pot ser justificada com una necessitat per evitar mals més grans. Sabem que les respostes han estat ben diverses i les conseqüències també.

Els orígens

En totes les cultures, tradicions religioses, civilitzacions, hi trobem formulacions de l'estil de «no mataràs», o la coneguda com a regla d'or «no facis als altres allò que no vols que els altres et facin a tu» o, en positiu, «fes als altres allò que voldries que els altres et fessin a tu». Expressions com aquestes indiquen el desig d'erradicar la violència en la relació entre persones i pobles. Malauradament, al costat d'això, també trobem qui comença de seguida a introduir matisos i excepcions: que si el dret a la defensa, que si la pena de mort, que si la guerra justa, que si la fi justifica els mitjans... Malgrat això, hi ha hagut persones que, fidels als seus principis, s'han resistit a la violència i s'han negat a exercir-la, tot i que moltes vegades han estat malvistes i perseguides. Quants cops hem vist, i continuem veient, que mentre el violent que escampa dolor i mort és justificat i lloat, aquell que s'hi oposa, o que simplement no s'afegeix a la barbàrie, és perseguit, empresonat i fins i tot executat per traïdor.

L'actitud de negar-se a participar o a col·laborar en actes de violència ha estat en molts casos heroica i com a gènere humà ens hem de sentir deutors de totes aquelles persones que han estat capaces de mantenir-la malgrat les persecucions. Però, pròpiament, comencem a parlar de noviolència quan, a més del rebuig a la violència, apareix el rebuig a la passivitat. Llavors es transforma en lluita per la justícia. No es tracta només de negar-se a exercir la violència, sinó d'oposar-se activament a les violències del nostre entorn, físiques o estructurals, que atempten contra la dignitat de les persones. D'aquesta

manera la noviolència esdevé simultàniament una forma de ser i una forma d'actuar, una forma de ser que comporta una manera de relacionar-se amb un mateix i amb els altres i per tant també, quan cal, una manera de lluitar.

La formulació d'aquest pensament, d'allò que acabarà dient-se'n noviolència, té alguns precedents més coneguts. En la tradició occidental, podem esmentar-ne, entre d'altres:

Étienne de La Boétie, filòsof occità del segle XVI que va escriure *Discurs sobre la servitud voluntària*, on expressa que la submissió és el que dona poder al tirà.

Henry David Thoreau, escriptor i filòsof nord-americà del segle XIX. Per la seva oposició radical a la guerra amb Mèxic i a l'esclavitud, es va negar a pagar impostos, cosa que li va representar la presó. Va escriure «sota un govern que empresona injustament, el lloc d'un home honrat és la presó» i, posteriorment un assaig sobre la desobediència civil, que va influir fortament en Tolstoi i Gandhi.

Lev Tolstoi, gran escriptor rus i pacifista convençut, d'arrel cristiana, la seva obra va influir força sobre Gandhi, amb qui va intercanviar correspondència.

Però a la història de la noviolència hi ha un abans i un després de la figura de **Gandhi**. Mohandas Karamchand Gandhi encarna aquesta fusió entre pensament i vida, entre espiritualitat i lluita. Ell és el primer que en fa del seu rebuig a la violència, no només una qüestió personal, sinó una forma de lluita. La seva exigència moral com a buscador de la veritat, el mobilitza davant de la injustícia. La mateixa exigència moral que el porta a rebutjar fer mal, el porta a lluitar contra el mal que pateixen les persones del seu voltant. És Gandhi qui per primer cop utilitza allò que ell en va dir «la força de la veritat» o «la força de l'esperit» com a mètode de lluita política a gran escala. Amb ella va aconseguir notables èxits com el reconeixement de drets dels hindús a Sud-Àfrica i la independència de l'Índia de l'Imperi Britànic. Simultàniament a un camí interior de creixement espiritual i humà, experimentà multitud de formes diferents de lluita noviolenta, que van representar un desafiament molt poderós al poder. Des del diàleg, passant per la denúncia, cap a la

desobediència, no col·laboració, resistència a la repressió sense doblegar-se, vagues, boicots, dejunis..., va assajar un catàleg immens d'eines que han mostrat a la humanitat que no estem condemnats a haver de triar entre la violència i la rendició, sinó que hi ha un altre camí molt més poderós i eficaç que la mateixa violència. Gandhi ens descobreix el lligam inevitable que hi ha entre els mitjans i els objectius (com entre la llavor i l'arbre, diu): no és possible obtenir la justícia practicant la imposició i l'abús, no és possible buscar la veritat mentint, no podem combatre el mal fent mal; ben al contrari, fent mal farem mal, practicant violència obtindrem tensió, mort i més violència... Amb la violència no podem obtenir res de bo, amb la passivitat encara menys. El deure moral de tot ésser humà és lluitar per una causa justa amb mitjans justos. D'això hem acabat per dir-ne lluita no-violenta.

Després d'ell hem tingut nombrosos seguidors, alguns d'ells figures que s'han fet conegudes i molts d'altres que han lliurat lluites col·lectives en molts llocs del món, moltes d'elles exitoses. Entre els més coneguts podem destacar:

Matin Luther King, lluitador pels drets civils de la població negra dels Estats Units.

Lanza del Vasto, deixeble directe de Gandhi, va fundar comunitats a l'estil gandhià a França i va estendre per tot occident la doctrina noviolenta.

César Chávez, sindicalista defensor dels drets dels treballadors del camp immigrants als Estats Units.

Chico Mendes, defensor de la selva amazònica. L'èxit de moltes d'aquestes lluites, ha fet més coneguda la noviolència com a eina de lluita social i ha popularitzat el seu ús. Aquest mètode de lluita, s'ha comprovat estadísticament en estudis recents, genera menys mals i obté millors resultats que la lluita violenta, i això la fa preferible des de qualsevol punt de vista a la violència i a la passivitat. Sempre és lloable la lluita per la justícia i la dignitat de tots els éssers humans, però encara més quan això es fa sense provocar dolor i sense atacar la vida i la dignitat d'altres éssers humans.

Però convé no oblidar que aquests mètodes de lluita, en el seu origen, són fruit d'una exigència ètica, d'unes conviccions profundes, d'una postura

davant de la vida. En un món com el nostre, presoner de les presses i de l'eficàcia, és fàcil que hi hagi qui vulgui independitzar les tècniques de lluita de l'esperit i la vida que les va originar i estalviar-se el treball de transformació interior. En aquest cas hem de saber que obtindrem una forma sense fons, un mètode sense ànima i, en conseqüència, una resistència més fràgil i una capacitat de produir canvis molt minvada. És fàcil que amb els primers contratemps dubtem del mètode i retrocedim o ens lliurem a la violència i a la venjança. La noviolència, per gaudir de tota la seva potència i capacitat de transformació, necessita d'un canvi interior, d'un camí de transformació personal, perquè la força de la noviolència és la força interior. El treball interior ens ha d'aportar consistència i solidesa, ha d'anar construint uns fonaments sòlids sobre els que vagi creixent una manera de ser i de viure que es manifestarà amb la manera de fer i, en el conflicte, amb la lluita noviolenta.

Els fonaments

Quins són aquests fonaments sobre els que descansa tot l'edifici de la noviolència? Mirem de descriure'ls. Seguint el símil arquitectònic, podríem dir que hi ha tres grans columnes fonamentals i sobre elles tot un entramat de bigues que en són conseqüència.

La Veritat

La primera gran columna, la base de tot és la **Veritat**. La Veritat té molt mala premsa. Determinades concepcions molt absolutistes de la Veritat han derivat en dogmatismes esclavitzants i en totalitarismes inhumans. Com a reacció a aquesta concepció, ha aparegut un relativisme radical: la veritat és relativa, depèn del punt de vista, cadascú té la seva veritat, totes són vàlides... Però la conseqüència d'aquest relativisme també ha estat nefast. Hem vist aparèixer expressions com «guanyar el relat», «fake news», mentides amb aparença de veritat, mitges veritats, mentides declarades... L'important és allò que la gent creu, no allò que realment és. Llavors tot s'hi val per «guanyar el relat». Sobre aquesta base tan poc sòlida no es pot edificar res.

No ens hi podem conformar! Gandhi en va dir del seu moviment i dels seus seguidors «els

buscadors de la veritat». La Veritat és l'únic fonament sòlid sobre el qual podem edificar qualsevol cosa. Per defensar-la ens cal afirmar amb contundència dues coses. La primera, que la Veritat no és relativa, la Veritat és la que és. La segona, sense la qual la primera seria una temeritat, és que la Veritat ningú no la coneix completa. Podem conèixer una petita part, una veritat parcial. Parcial significa dues coses: que no és completa i que és partidista. Efectivament, cadascú coneix, pot observar, un trosset de veritat; però, a més, és molt fàcil que aquest coneixement no sigui neutral ni objectiu, sinó que estigui esbiaixat pel nostre desig o el nostre interès. En conseqüència, la nostra aproximació a la Veritat ha de ser crítica i humil; crítica perquè ens podem autoenganyar i humil perquè podem tenir la seguretat que no la tenim tota. Llavors, no ens conformarem amb la nostra petita veritat i voldrem saber-ne més, ampliar-la, completar-la tant com puguem. Ens acostarem a les altres persones, no per imposar la nostra part de veritat, sinó amb disposició d'entendre i incorporar, també de forma crítica, la seva part de veritat i de mostrar-li la nostra. Aquest és l'autèntic sentit del diàleg. Només des d'aquí podem aspirar a resoldre els conflictes.

La Justícia

La segona columna és la **Justícia**. La Justícia conté dos aspectes imprescindibles: l'exigència ètica de revoltar-se davant de la injustícia i l'exigència ètica de, en el conflicte, buscar el bé comú i no la imposició o la victòria.

Revoltar-se davant de la injustícia, especialment quan afecta a altres persones, és el primer pas cap a la noviolència. La passivitat, dissimular, mirar cap a una altra banda, és sempre la pitjor possibilitat, la menys humana. La major part dels mals de la humanitat no són deguts només a la maldat i a l'abús d'uns quants, sinó, sobretot, a la inhibició i al consentiment passiu de molts. Despertar d'aquesta letargia ens obre la porta a esdevenir elements actius en la construcció d'un món més digne.

En el conflicte sembla inevitable que allò que guanya una part ho fa a costa de la pèrdua de l'altra. Llavors l'estira i arronsa, la competició està servida. Una primera concepció de la justícia

aspiraria a trobar un punt d'equilibri, on ningú guanyi ni perdi més que l'altre. Està bé, i a vegades no podem anar més lluny. Però hi ha una altra manera de concebre la justícia: el bé comú. No sempre la solució justa està en el 50% per a cada part. A vegades la justícia pot ser el 100 i el 0. Però si realment encertem amb la solució justa, aquesta ha de ser bona per a l'un i per a l'altre. El bé, o és comú o no és bé. El bé que s'aconsegueix a costa del mal de l'altre, no és bé per a ningú. Una relació imposada de domini és dolenta i tòxica tant per al dominat com per al dominador i els manté a tots dos lligats als extrems oposats de la mateixa corda. Trencar la corda els allibera als dos. Aquesta és l'autèntica justícia, la que incorpora el bé per a les dues parts. Aquesta és una característica definitòria de la noviolència: la recerca de la justícia (el bé comú) i la reconciliació en lloc de la recerca de la victòria i, per tant, de la derrota i la imposició.

El Respecte

La tercera columna és el **Respecte** per a tots les éssers humans, sempre. Així ho expressa la Declaració Universal dels Drets Humans en les seves primeres paraules: «Atès que el reconeixement de la dignitat inherent a tots els membres de la família humana i de llurs drets iguals i inalienables constitueix el fonament de la llibertat, la justícia i la pau al món...». El Respecte és justament aquest reconeixement inherent i inalienable de la dignitat humana. Tota persona, pel sol fet de ser-ho, és digna de ser respectada. I aquest respecte és inalienable, és a dir, no es pot guanyar o perdre, ni ningú pot concedir-lo o retirar-lo. Això és independent de la seva conducta.

Però, atenció, a vegades es confon el respecte a la persona amb una tolerància cap a totes les idees i totes les conductes. Aquesta tolerància fofa no té res a veure amb el respecte, sinó al contrari. Les persones han de ser respectades sempre, però les idees i les conductes no. Precisament pel respecte degut a la dignitat de les persones, no poden ser respectades ni tolerades les idees i les conductes que atempten contra aquesta dignitat. Aquestes idees i conductes han de ser combatudes amb tota la fermesa i energia. Però, atenció altra vegada, aquest combat s'ha de lliurar mantenint el respecte

a la dignitat de la persona que les manifesta. Una combinació difícil: combatre l'agressió, respectant l'agressor; combatre la injustícia, respectant l'injust. Aquest és el nucli de la noviolència: combatre el mal i la injustícia sense fer mal ni cometre injustícia. Això és el que fa la lluita noviolenta, de forma especial si va acompanyada d'aquestes conviccions.

Algunes conseqüències

D'aquestes tres columnes se'n deriven moltes conseqüències, algunes ja apuntades, però que convé explicitar com a parts essencials de la Noviolència. Vegem-ne algunes:

- **Rebuig de la passivitat**, per contrària a la Justícia.

- **Rebuig de la violència**, per contrària al Respecte.

Fixem-nos que Justícia i Respecte es necessiten i es complementen. Si oblidem el respecte i ens quedem només amb la justícia, ens transformarem amb «justiciers» violents i cruels. Si oblidem la justícia i ens quedem amb el respecte sol, ens transformarem en fofos, permissius, passius. Només la combinació dels dos ens fa noviolents. La noviolència no és un camí del mig, tebi, entre la passivitat i la violència, sinó que va molt més enllà de la violència. Primer ens cal revoltar-nos, reaccionar, després ens caldrà civilitzar, humanitzar la resposta.

- **Mitjans i finalitats han de ser coherents.**

En parlar de Gandhi ja ha quedat exposada l'estreta relació que hi ha entre mitjans i finalitats. Moltes vegades s'ha volgut contradir aquesta relació inevitable amb aquella frase de «la fi justifica els mitjans». Aquesta expressió és la mare de molts mals. Quan es diu això, s'ha renunciat al Respecte. A més, aquesta afirmació és falsa. No és veritat que una finalitat noble justifiqui l'ús de mitjans cruels i inhumans. Més aviat, allò que passa és que els mitjans cruels i inhumans acaben per pervertir i enverinar la més noble de les finalitats. En tenim multitud d'exemples històrics de revolucions violentes, molt idealistes, que han acabat amb dictadures ferotges. Allò que s'obté per la violència, només es pot mantenir mantenint la violència.

- **La força interior és l'arma de la noviolència.**

Gandhi parlava de la força de la Veritat, Lanza del Vasto de la força de la Justícia, Martin Luther King de la força de l'Amor. «L'autèntica fortalesa no deriva de la capacitat física, sinó d'una voluntat indomable», deia Gandhi. Aquesta força de voluntat, aquesta presència d'ànim, aquesta fortalesa interior és la que dona la capacitat de resistir sense retrocedir davant de les agressions i la força transformadora, especialment sobre la consciència dels agressors. Conrear aquesta vida interior és un element que multiplica la capacitat transformadora de l'acció noviolenta.

- La finalitat la solució justa, no la victòria.

Finalment, encara que ja ha estat dit, la finalitat última del lluitador noviolent no és la victòria, sinó la solució. Sabem que les victòries comporten derrotes i per tant la repetició, tard o d'hora, del conflicte. La finalitat és la solució justa, el bé comú i finalment, sempre que sigui possible, la reconciliació. Aquest és l'únic autèntic final del conflicte. Aquesta és la forma de fer-ne del conflicte una ocasió de progrés i no de destrucció i dolor.

Cloenda

Dèiem, en començar, que sempre hi ha un debat subjacent en parlar de noviolència: La violència és un mal que s'ha d'evitar sempre, o en alguns casos pot ser justificada com una necessitat per evitar mals més grans? La resposta que es doni a aquest dilema té conseqüències decisives en la vida de les persones i de les societats. Malauradament sabem que per aquesta esclatxa del «mal menor necessari» acaben per colar-se infinitat de «mals superiors i de cap manera necessaris», deixant un rastre de dolor i mort que arriba fins als nostres dies.

Al llarg de la història ens hem trobat sempre amb practicants de la barbàrie i practicants de la humanització, amb persones generadores de destrucció i mort i amb persones creadores de vida i de benestar. Malgrat les aparences, han predominat amb molt les segones sobre les primeres. La prova és que la humanitat segueix vivint i avançant, malgrat els entrebancs i les dificultats. El que passa és que, com diu la dita, «fa més soroll un arbre que cau que un bosc que creix» i sempre es dona més relleu a les excepcions violentes que a la quotidianitat creativa de milions de persones que fan bé la seva feina i fan possible la vida. □

DECÀLEG DE LA NOVIOLÈNCIA DE MEDELLÍN

La filosofia de la Secretaria de la Noviolència de l'Alcaldia de Medellín es va recollir en deu claus que són fonamentals en el treball que realitza aquesta dependència per la resolució pacífica dels conflictes, la reconciliació i les noves oportunitats.

Aquestes deu claus s'encaminen a reconèixer la dignitat de totes les persones i els éssers vius, a situar el diàleg per damunt de l'agressió, a restaurar el mal causat i a donar noves oportunitats amb l'objectiu d'enfortir la justícia restaurativa i la construcció de pau a Medellín.

1- Reconixeràs la dignitat de tota persona i de qualsevol ésser viu.

2- Posaràs el diàleg per sobre de l'agressió.

3- Et transformaràs per transformar el món.

4- Veuràs en la veritat la llum d'un futur en pau.

5- Trobaràs en el conflicte i la diferència el camí cap a la pau.

6- Restauraràs el mal causat per les teves accions.

7- No estigmatitzaràs.

8- L'art i la cultura seran les bases per la construcció de pau.

9- La resistència noviolenta seguirà essent la base del poder comunitari.

10- T'obriràs a donar segones oportunitats.

Aquest Decàleg s'ha socialitzat i instal·lat en institucions educatives de la ciutat, el Centre d'Atenció a Víctimes (CAV), centres penitenciaris, centres d'internament preventiu per adolescents i joves, i organitzacions socials i comunitàries de la ciutat, com a exercici de pedagogia i el reconeixement d'accions que contribueixen a la pau.

LA VIOLÈNCIA NORMALITZADA A LA SOCIETAT CONTEMPORÀNIA

MARCEL MARTÍNEZ PLANAS

Menorca, Illes Balears

En una època en la qual la guerra és un tema diari, és molt fàcil normalitzar la violència. Per aquest motiu, a la societat contemporània hi ha una gran varietat de violències que hem trivialitzat: violència masclista, verbal, laboral, racial, sexual... Són només alguns exemples de violència presents en el nostre dia a dia.

En primer lloc, però, cal definir què és exactament la violència normalitzada. Sota aquest concepte definim un conjunt de diverses situacions violentes que s'han incorporat a la nostra vida diària i **no les considerem violència "real"**. Per aquest motiu, quan la presenciem ni tan sols la considerem violència com a tal i no ens sorprenem en absolut. Com a mínim és així per aquelles persones que no són conscients que allò realment és violència. Si observem amb atenció, la podem contemplar arreu, com ara en la magnificació de la violència a les pel·lícules d'acció, amb enormes quantitats d'escenes violentes totalment gratuïtes. També és present als entorns laborals o fins i tot en una conversa casual.

En segon lloc, és primordial comprendre d'on sorgeix tota aquesta violència que hem normalitzat. La causa principal és la **falta de consciència**, que s'origina per diversos factors derivats de l'entorn en el qual ens hem format i desenvolupat, tant en l'àmbit social com cultural. Per exemple, la manca d'educació i recursos socials, necessaris per poder desenvolupar un esperit crític, cabdal per ser conscients de la violència normalitzada. A més, les pressions socials també són un detonant d'aquestes violències normalitzades, atès que no qüestionem les conductes de les masses per tal de no convertir-nos en una minoria, allunyada de la resta de la societat.

En tercer lloc, és necessari tenir en compte quines poden ser les possibles conseqüències de la violència normalitzada per la societat actual. El més important és la **insensibilització** vers aquella,

que és causada quan estem exposats repetidament a situacions violentes que no són considerades com a tal per les masses i les acabem normalitzant, entrant així en un cicle de violent que passa desapercebut. A més, sense adonar-nos-en, totes aquestes situacions poden desembocar en una descarada discriminació de certes comunitats o grups concrets de persones.

Ara bé, què podem fer per evitar les conseqüències de la violència normalitzada? Primerament, hem de sensibilitzar encara més la població, especialment als joves i als infants per tal que no caiguin en la insensibilització. L'eina principal per aconseguir aquest objectiu és **l'educació**, en la qual els docents i les famílies haurien de conscienciar els infants sobre les conductes violentes que passen inadvertides en moltes situacions quotidianes i **promoure models positius**, per tal d'evitar que la violència perduri en les pròximes generacions. Per altra banda, els **mitjans de comunicació** i les xarxes socials també haurien de ser eines molt útils per conscienciar a les persones i promoure models positius. De moment no compleixen aquesta, es limiten a informar (i a vegades ni això). En qualsevol cas, la violència s'ha convertit en qualche cosa habitual i en comptes de limitar-nos a estar informats, per exemple, de guerres en altres països fent ús d'aquestes eines informatives, potser s'hauria de fer un esforç per fer una **reflexió crítica** al respecte.

En conclusió, crec amb fermesa que s'ha de fer tot el possible per minimitzar les situacions de violència normalitzada per tal de solucionar problemes majors, perquè penso que és evident que s'han d'aclarir, en primer lloc, aquests problemes bàsics, que de fet, ja són prou difícils de resoldre. Tot i això, crec que amb molt d'esforç i crítica s'aconseguirà conscienciar a més persones i construir, a poc a poc, una societat més respectuosa i lliure de violència. □

IGNACIO ELLACURÍA I RAIMON PANIKKAR: REFERENTS DE DIÀLEG I NOVIOLÈNCIA

JUAN JOSÉ TAMAYO

Espanya

Ignació Ellacuría: pau cimentada en la justícia i el diàleg

El teòleg hispano-salvadorenc Ignacio Ellacuría, un dels principals exponents de la teologia llatinoamericana de l'alliberament, va destacar per la seva funció de **mediador**, negociador i pacificador durant la guerra que dessagnà durant gairebé dues dècades El Salvador, en la creença que la pau era possible cimentada sobre la **justícia** i mitjançant la **noviolència activa**.

Tan sols una setmana abans del seu assassinat juntament amb cinc companys jesuïtes i dues dones dels servei domèstic, Ellacuría va rebre una carta del ministre de la presidència d'El Salvador convidant-lo a fer de **mediador** entre el govern i el Front Farabundo Martí per a l'Alliberament Nacional (FMLN, sigles del nom en castellà). Uns anys abans havia mediat, amb l'arquebisbe de San Salvador, monsenyor Rivera y Damas, en l'alliberament de la filla de Napoleón Duarte, president del país.

No fou un negociador ingenu ni fàcilment manipulable pel FMLN o les autoritats governamentals. Es mostrà contrari a la solució militar per creure que no solucionaria el problema fonamental: la injustícia estructural instal·lada a El Salvador. Era partidari del **diàleg i la negociació**, en els que es va implicar directament mitjançant no poques trobades amb les dues forces armades. L'objectiu de la seva proposta negociadora era doble: aconseguir que s'acabés la guerra i que desaparegués la violència estructural.

En la seva anàlisi de la realitat distingia tres tipus de violència: l'estructural, la revolucionària i la repressiva. L'**estructural** és la que està instal·lada en el sistema injust, i és la violència primera i més greu, ja que manté a les majories populars en condicions infrahumanes de vida, atempta contra la seva dignitat i, amb freqüència, destrueix el teixit de la vida. Aquesta violència ha

de ser erradicada amb mitjans eficaços. La violència **revolucionària** és una violència derivada, que intenta respondre organitzadament a la violència originària lluitant per unes estructures més justes i humanes. La violència **repressiva** és la resposta de l'Estat i de les classes dominants a tota protesta popular —violenta o pacífica—, recurrent fins i tot a pràctiques terroristes sense cap escrúpol de consciència. La condemna de manera categòrica.

Tot i reconèixer la moralitat i coherència cristiana de la violència alliberadora en situacions molt concretes, la considera un mal i crida l'atenció sobre els perills que comporta: pot aguditzar la violència de la part oposada; tendeix a prioritzar la conquesta o la conservació del poder, convertint-les en una finalitat en elles mateixes. A més, pot haver-hi tendència a la venjança cap a persones o grups que abans tenien el poder. Rebutja, sense excepció, el recurs a accions terroristes, en què a vegades incorren els moviments revolucionaris, i exclou l'odi i la venjança com a mòbil de la violència.

L'enemic, assevera, no deixa de ser una persona humana a qui s'ha d'alliberar del seu opressor o repressor violent. Les classes no són persones a les que es pot estimar o odiar, però correm el perill de projectar l'odi sobre persones que en formen part. L'amor a l'enemic en situacions d'opressió social, de dominació política i d'explotació econòmica constitueix tot un **desafiament** pels cristians i cristianes d'avui.

Ellacuría mostrava preferència pels mètodes noviolents. *“La lluita armada —assevera— no ens ha de fer oblidar que l'evangeli està més a favor dels mitjans pacífics que dels violents, més a favor de la pau que de la guerra, més del servei que de la dominació, més de l'amor que de l'enfrontament”*. Al final la seva aposta pel diàleg i la violència va donar els seus fruits, encara que ell no els va poder veure ni gaudir.

En el pensament d'Ellacuría hi ha una consideració important sobre la **complicitat del món colonitzador en les situacions de violència del món colonitzat**. Aquest, suporta actualment les conseqüències d'una sistemàtica ingerència econòmico-política dels països dominadors que, amb la seva actitud insolidària, obren un avenc cada cop més gran entre països pobres i països rics. *“Les grans potències i les polítiques de blocs —conclou— són enormement responsables de la violència en el món”*.

Raimon Panikkar: diàleg, interculturalitat i noviolència

El teòleg colombià José Luis Meza Rueda presenta a Raimon Panikkar com *“filòsof i teòleg; místic i mestre; poliglota i poeta; cristià, hindú, budista i secular; ciutadà del món i estudiós de les cultures i les religions... D'idees desconcertants i fascinants, d'un pensament agut, però problematitzador, d'una ploma prolixa i insistent, de grans admiradors però també de grans detractors”* (**La antropologia de Raimon Panikkar**). Jo afegiria: home de diàleg i interculturalitat.

El 1993 escrigué: *“Sense diàleg, l'ésser humà s'asfixia i les religions s'encarcaren”* en un article sobre “Diàleg inter- i intrareligiós” **Nuevo diccionario de Teología (2005)**. En ell estableix les bases del diàleg com alternativa als fonamentalismes, dogmatismes, anatemes i intoleràncies de les religions i de les cultures hegemòniques, però també com a superació dels monolingüismes, colonialismes, dualismes filosòfics i guerres religioses.

Defensa el diàleg entre filosofia i teologia, religió i ciència, Occident i Orient, Atenes i Jerusalem, cultures i religions. A partir del seu profund coneixement de les cultures, filosofies i religions de l'Índia, fou pioner en el diàleg amb l'hinduisme. El 1961 va defensar la seva tesi doctoral en teologia sobre **El crist desconegut de l'hinduisme**. Posteriorment va obrir una nova ruta de diàleg amb el budisme amb **El silenci de Déu** (1970), que més tard actualitzà sota el títol **El silenci del Buda. Una introducció a l'ateisme religiós**.

En la seva persona encarnava aquest diàleg en el seu pelegrinatge per les diferents tradicions

religioses i culturals. És proverbial la seva confessió de fe interreligiosa: *“Vaig marxar (d'Europa a l'Índia) cristià, em vaig descobrir a mi mateix hindú i he tornat budista, sense haver deixat de ser cristià”*. Conflueixen en una persona quatre grans rius: el cristià, l'hindú, el budista i el secular, exemple d'equilibri entre creences religioses i secularitat.

“Degut a que filosofem dialogant amb l'altre... la filosofia es converteix en intercultural, ja que al parlar amb l'altre transgredeixo l'àmbit de la meua cultura i entro realment en el terreny intercultural que a vegades ajudo a crear”. Raimon Panikkar és reconegut com l'iniciador i un dels principals impulsors de la filosofia intercultural, que entén com quelcom més que una conversa entre veïns o un diàleg de sobretaula al voltant del diví i l'humà, i que no ho confon amb el multiculturalisme, que es limita a defensar la coexistència de les cultures, ni amb la transdisciplinarietat, ja que les cultures són quelcom més que disciplines. **En la interculturalitat no hi ha absorció d'una cultura per altra, però tampoc independència, sinó correlació**.

El mètode de la interculturalitat és el diàleg: ho definia com *“diàleg dialogal i duological”*, que implica confiança mútua en una aventura comuna cap al desconegut i aspiració a la concòrdia discorde. Aquest tipus de diàleg porta a descobrir l'altre no com un estranger, sinó com un company, no com un allò anònim i despersonalitzat, sinó com un tu en el jo.

Acabo amb un text del **Llibre d'Amic e Amat**, del filòsof i místic Ramon Llull (1232-1315), precursor de la interculturalitat: *“L'ocell cantava a l'hort de l'estimat. L'amant arriba i li diu a l'ocell: si no podem entendre'ns l'un a l'altre a través de l'amor, ja que en la teua cançó el meu estimat és evocat en els meus ulls”*. Raimon Panikkar s'entenia amb tot el món, amb creients i no creients, amics i adversaris, deixebles i mestres, amb totes les cosmovisions, per molt diferents que fossin, fins i tot dins de la discrepància, mitjançant l'amor i la mirada neta. Excel·lent mètode per **avançar en el camí cap a la pau, tant interior com exterior, i la convivència entre els pobles des de la noviolència activa!** □

VIOLÈNCIA NO, PERÒ SÍ!

ARIEL DACAL DÍAZ

Cuba

Gandhi és un dels grans símbols de la lluita contra l'opressió. En aquesta actitud, la seva proposta va ser la noviolència. Però el profeta hindú no desestimava l'ús d'aquesta davant de perills extrems de l'opressió, com pot ser l'extermini d'un poble, d'una raça, d'una ètnia: *"Jo prefereixo mil vegades córrer el risc de recórrer a la violència que veure desaparèixer tota una raça"*.

La violència no és neutral, ni ahistòrica; no és una conducta universal que emana d'un codi moral unívoc. El seu contingut, el seu abast, el seu sentit, s'emmarquen en contextos d'opressió o d'alliberament. L'actitud de resistència i els seus mètodes són una manera activa d'afrontar les manifestacions de l'exclusió, el sotmetiment, la violació dels drets humans, sobretot l'essencial dret a la vida.

La resistència s'enfronta directament a la violència dels poders colonials, extrems, destructors, impositius, impietosos en la seva naturalesa. Tota ruptura amb un ordre opressiu, simbòlic i material conté algun tipus de violència que forneix la capacitat de transformar les condicions, la institucionalitat, l'ordre sistèmic que sustenta i reproduïx l'opressió.

La noviolència no consisteix en abstenir-se de tot combat real contra la maldat. No és pasivitat davant la injustícia social, el menyspreu i l'aniquilació d'éssers humans; no és la recerca d'una pau interior sense societat. És un mètode que assaja, en la lluita, regles necessàries per viure en una societat alliberadora.

En la comprensió de Gandhi la noviolència

suposa, sobretot, que els oprimits i les oprímides són capaços de batre's, alhora que contenen qualsevol desig de venjança. Aquest mètode de resistència, que va des de la demanda de reformes al boicot o la desobediència civil, pot desembocar en el que el propi líder indi va entendre com a violència limitada o defensiva.

A la pròpia història de Cuba hi ha un exemple profund de violència necessària: la violència revolucionària, carrega en el seu propi esclat dels valors significants que pretén erigir en ordre social.

Quan José Martí preparava l'aixecament inajornable contra el poder opressor d'Espanya, que mostrava les seves formes més extremes i agòniques, feu una crida a la guerra "necessària", "sense odi", "justa", "sencera i generosa", "obra sana de la indignació", "catàstrofe inevitable", "cordial i breu", que restableix l'equilibri interromput per la violència.

Per Martí, humanista sense igual, la guerra (manifestació extrema de la violència) és obra de raó i cor per al rescat, assenyat i cruent, de la justícia.

És imprescindible entendre la violència en la seva dimensió històrica, en els continguts que manifesta, en les finalitats que pretén aconseguir. Violència no, quan sotmet, extermina, imposa, nega drets, demonitza pobles, destrueix com a raó de domini.

Violència sí, quan és un recurs per resistir l'opressió, quan allibera, enderroca murs als drets, i quan contempla els límits ètics que assagin l'ordre de la justícia, dignitat i plenitud humana pels que esclata. □

EL COMPROMÍS HISTÒRIC DELS JOVES AMB LA CONSTRUCCIÓ DE LA PAU

GNA. EUGENIA RUSSIAN

Veneçuela

El món al llarg de la història ha tingut expressions de violència i les nostres societats no se n'escapen. La violència és una manifestació apresada i pot afectar als joves del món i generar diferents situacions problemàtiques o conflictives, personals, socials, polítics o culturals.

El tema de la NOviolència, NO a la violència verbal, NO al discurs violent en els mitjans de comunicació social, és fonamental en la formació dels nostres joves. La inclusió juvenil requereix d'un esforç addicional del grup familiar i de la societat per preparar les futures generacions amb major maduresa per aconseguir un món en pau i harmonia entre els éssers humans.

És important també considerar com una sortida a la violència i amb mirades a una societat més inclusiva obrir espais a la participació productiva pels joves, mitjançant l'impuls d'una economia social de participació en les diferents formes d'organització econòmica productiva, amb característiques d'inclusió social que s'han de promoure a l'Amèrica Llatina.

Per tant, el compromís històric dels joves cap a una **Cultura de pau** requereix d'un esforç constructiu per aconseguir-la. La Pau no arriba per generació espontània enmig d'una cultura de competència i ambició. La pau no es dona, es construeix.

En conseqüència, la pau ha de ser part de la formació a la llar, a l'escola o institucions

educatives on es formen els nens, nenes i adolescents. En aquest aspecte, la pedagogia per la llibertat és fonamental. Es requereix un acostament intel·ligent, actualitzat i adient sobre l'ètica i l'espiritualitat com a dimensions de l'ésser humà. Això ajudarà a aportar elements essencials en la formació dels joves perquè els allunyi de la cultura de la violència.

És important recordar les paraules del sacerdot Juan Vives Suriá, fundador de Fundalatin, en el seu discurs als joves l'any 1987: ***"Joves, no sucumbiu mai davant la temptació de la violència, la droga, el consumisme de l'esclau lliure. A vosaltres us toca construir des d'ara un segle XXI sense armes, en pau, amb justícia i llibertat. És hora de caminar junts creients i no creients, nord, sud, est, oest. Per construir un món solidari i just. Un autèntic nou ordre econòmic que asseguri una pau justa i veritable"***.

El repte dels joves en aquest moment històric és la transformació del pensament, per superar visions insensibles, com la cultura del guany màxim sense responsabilitat, on s'assumeixin i es respectin les diferents cosmovisions, on conèixer la nostra història i trencar les barreres de la injustícia, l'opressió i formar part del canvi que totes i tots volem, encaminats cap a una humanitat més fraterna. Per generar una justícia forta i amb canvis veritables. □

Revisa amb detall el següent dibuix i reflexiona-hi, personal o col·lectivament.

Quines reflexions generes des de l'**ACTUAR**?

L'ANTÍDOT CONTRA LA VIOLÈNCIA: L'EDUCACIÓ POLÍTICA

FREI BETTO

São Paulo, Brasil

La violència és innata en els animals. I els éssers humans no en són cap excepció. No hi ha ningú que hagi aconseguit evitar una actitud violenta al llarg de la seva vida, ja sigui física o verbal. També existeix la violència silenciosa i gestual de qui gira l'esquena a un interlocutor o menysprea un consemblant.

Jesús no va pas ser una excepció. Va fustigar els suposats drets dels canvistes del Temple de Jerusalem, que havien convertit la casa de Déu en una «cova de lladres» (Joan 2, 13-22); va menysprear Herodes Antipes, governador de Galilea, anomenant-lo «guineu» (Lluc 13, 31-32), i va anomenar els saduceus i fariseus «hipòcrites», «sepulcres emblanquinats», «cria d'escurçons» (Mateu 23, 13-32).

També hi ha altres formes de violència, com ara retenir el sou dels treballadors, donar fals testimoni, difondre notícies falses. La violència és l'acte de violar la dignitat i/o un dret d'una persona o de la natura. Quan llencem deixalles a un riu o un estany, estem cometent un greu acte de violència. O bé quan repudiem amb fàstic un pidolaire espellifat que demana almoïna.

La violència actual és estructural i cultural. Està en el cor del sistema capitalista, que engreixa les seves fortunes acumulant allò que es nega a milions de persones. No hi ha pobres, sinó empobrits com a conseqüència que es prioritza el capital en detriment dels drets humans. La verticalització de la riquesa produeix l'horitzontalització de la pobresa i la misèria. És el que el marxisme anomena encertadament «lluïta de classes».

Com evitar que la necessitat dels oprimits es converteixi en ressentiment i odi? Quan aquests sentiments negatius fan esclatar la paciència desinteressada dels oprimits, se senten obligats (i tot sovint amb dret) a robar, assassinar, ignorar la llei i l'ordre i cercar un lloc sota el sol a la seva manera. Si els oprimits són un col·lectiu conscient

de la violació dels seus drets, la seva reacció pot desembocar en el terrorisme o en un moviment revolucionari.

El dret a l'autodefensa armada és el darrer recurs d'aquells que es troben davant d'un opressor que no coneix cap altre llenguatge que el de les armes. Quan passa això? Quan l'opressor suprimeix totes les vies democràtiques i no deixa als oprimits cap altra alternativa que la submissió objecta o la reacció armada.

Si volem evitar situacions extremes, el camí és enfortir la democràcia. Sabem que en aquesta era del Capitalozè, hegemnitzada pel capitalisme, preval un simulacre de democràcia. Voten els electors, però governen les elits, els amos del diner. L'equitat electoral que existeix a l'esfera política és negada socialment a l'esfera econòmica. Tot el món té dret a votar, però no pas al pa de cada dia.

La democràcia s'enforteix amb l'empoderament dels moviments populars, ja siguin socials, sindicals, pastorals, ètnics o identitaris. Per això cal conscienciació, organització i mobilització, que s'aconsegueix mitjançant l'educació política. Tots patim un aclaparador procés de deseducació política, sigui per la naturalització de les desigualtats socials, el fonamentalisme religiós que desplaça el dret a la felicitat a esferes celestials, l'exaltació de la meritocràcia, la propagació de la por o l'associació entre democràcia i capitalisme.

Les armes ideològiques de l'opressor són ben conegudes: els grans mitjans de comunicació, la cultura de l'entreteniment i, sobretot, les plataformes digitals, potenciades pels algorismes i la intel·ligència artificial. No ens queda cap més remei que aprofundir en la formació política de tots els segments socials els drets dels quals són negats per la violència estructural. Altrament, la violència mai deixarà de marcar la brúixola de la història, i la pau, com a fruit de la justícia, continuarà essent una mera utopia. □

Abans que la vida us ofereixi senders de glòria, els flaixos en les catifes vermelles, l'ostentació de la riquesa, l'elogi de la victòria, les promeses de plaers infinits... Abans que dibuixeu en el mapa el vostre lloc en el món, respireu profundament i poseu la mirada en el vol d'una fulla bressolada pel vent o en aquesta gota de rosada disposada a precipitar-se des de dalt d'una flor. Trieu un instant ínfim, allunyat de tot el que us empeny, i després torneu al camí que amb prou feines heu començat.

Recordeu que la joventut no és només una energia per estrenar, que no es redueix al vigor en els cossos; recordeu que també és una manera de treure el cap a la vida i de crear vincles on floreix la sorpresa. Portar menys temps en aquest planeta permet asseverar que no s'ha participat en la creació dels problemes que tenallen la humanitat. És fàcil sentir-se flor davant l'estupor que genera una femer, però la sorpresa és una actitud que es conrea a cada instant, una vegada i una altra. El d'una persona anciana és una flor que ha sabut brollar en la malesa. Ha tingut temps per a entendre que el món és imperfecte, entre altres raons perquè els éssers humans també ho som.

La fragilitat, els errors, les irregularitats són fils que enllacen tot allò viu. Reconèixer que també forma part de la nostra naturalesa ens fa bella i tendrament mortals, éssers en constant evolució, fal·libles malgrat les nostres bones intencions i amb capacitat per a un constant renaixement. Per prendre consciència d'això no hi ha edat. Quan succeeix, és fàcil que diguem que aquell tabú, aquesta injustícia, aquest conflicte... va sorgir sense la nostra participació i exclamem "no en soc responsable, jo no vaig ser", no obstant això, és probable que n'estiguem formant part sense adonar-nos-en. És fàcil causar mal i el més sorprenent és que moltes vegades no ho fem

amb voluntat d'agredir sinó, ras i curt, per falta d'atenció.

L'impacte de l'atenció amorosa

Descuidem els nostres actes quotidians fins al punt de naturalitzar els nostres errors pel simple fet de no adonar-nos-en, és a dir, per no donar-nos el temps ni l'espai necessaris per atendre el que fem. Absentar-nos dels nostres actes permet que els prejudicis, els tabús, les injustícies, les violències, proliferin. Sense temps ni espai és impossible cuidar. Si no hi ha una autèntica presència en el que fem, estem posant entrebancs al fet que l'espiral dels processos de la vida continuï girant.

L'atenció amorosa modifica el nostre pas per aquest jardí que és la vida, en l'existència de la qual participen múltiples éssers, inclosos els insectes, no sols el bon fer del jardiner. Un bosc originari es manté gràcies a la coexistència equilibrada dels éssers que l'habiten. Cuidar el nostre comportament quotidià és una manera d'expandir l'amor, de frenar la violència, perquè els nostres actes ens posen en relació amb múltiples éssers, als quals ens obrim per a sostenir la vida.

Una llavor no té consciència de si; a diferència de l'espècie humana, una nou en la terra actua només d'una sola manera: la que pugui afavorir la continuïtat de la vida, no sols de la noguera. Per tant, la seva sola existència implica un lliurament absolut, encara que no sigui una elecció. A diferència de qualsevol llavor, els humans podem afavorir la continuïtat de la vida o de la mort, es tracta d'una elecció que moltes vegades prenem sense adonar-nos-en.

Lluny de les heroïcitats

No és necessari participar en la solució dels estralls per ser virtuosos/es. És evident que matar impedeix que la vida floreixi, però no agredir no ens fa innocents. No cal esperar que succeeixi un

enfrontament per sentir que estem participant en el bon viure. No es tracta de desenvolupar estratègies davant una eventual agressió ni de tenir un dispositiu d'alarma interior que salti en cas de perill. **La falta d'atenció, de cura, d'amor en el que fem, ens fa participants dels malestres que ens violenten en la seva dimensió més petita.** El mar també és una suma de gotes insignificants.

No és necessari un acte heroic per avalar la nostra manera de ser **activament no violents/es**: es tracta d'habitar l'amabilitat fins el punt que pugui sorprendre'ns la lleugeresa d'una ploma. Ella i nosaltres formem part de la xarxa de la vida i conseqüentment, som interdependents. Aquesta lleugeresa també ens constitueix, de la mateixa manera que formem part de la fortalesa de les sequoies. La xarxa a la qual pertanyem també ens constitueix, la nostra espècie gaudeix del privilegi de la consciència, que també forma part de tot el que hem viscut, conreem-la. Un comentari nociu, una intervenció oral que generi discòrdia, abusar de les paraules per ocultar el que ens incomoda, poden semblar-nos fissures per les quals mai podrien passar els grans combois del capitalisme patriarcal. No considerem que dissimular les nostres faltes sigui un acte de violència, ens diem que abandonar-nos en l'atordiment que provoquen unes certes diversions és innocu, creiem que menjar en excés no afecta l'equilibri del planeta... però en el fons sabem que generen mal, entre altres raons perquè ens allunya de l'atenció, la cura, l'amor necessari per a sostenir una vida lliure de violències.

Abans que les ferides facin mal

Sembla que necessitéssim que la mort ens hagi d'arrasar per a assumir el seu impacte i mentre això no ocorre ens permetem continuar filtrant les silencioses violències del sistema, entre altres raons perquè ens hem acostumat al mal, perquè sentim que podem sostenir-ho, perquè assumim que és inevitable. Això explica perquè **una ideologia com la del capitalisme patriarcal no desapareix tot i que els valors que la sostenen (egoisme, individualisme, abús, competitivitat, mentida...) siguin nocius.** Abans que el mal

ens toqui i les ferides facin mal, abans que la lluentor ens encegui i naturalitzem les petites manifestacions de la violència, practiquem la cura. Abans de caure en els **paranys** d'aquests éssers insaciabls, morts en vida, que creuen que lucrar-se del mal i del dolor aliè els donarà un lloc privilegiat en la trama de la vida, atenguem les nostres fissures. Abans que la **por** a la nostra pròpia fragilitat ens porti a voler formar part d'un món basat en victòries i derrotes, recordem la nostra interdependència amb tendresa. Abans que **l'odi** creixi al nostre jardí interior aprofitant la nostra absència, contemplem els jocs de la llum en les branques del fonoll.

Davant de l'explotació, la dominació i la submissió, conreem la generositat, l'equanimitat, l'entusiasme i des d'aquí enfortim els vincles amb el nostre entorn, amb tots els éssers que l'habiten.

Estimem de manera radical

Cuidem el nostre jardí interior com qui cuida un lloc sagrat, com els pobles originaris cuiden les seves muntanyes, els seus rius, els seus llacs: en relació amb tots els éssers vius. **Trenquem** la frontera del dins i del fora, del personal i el polític, declinem els verbs des de la primera persona del plural. **Nodrim els nostres vincles**, aquest "nosaltres" que ens constitueix. **Tinguem fe** en els nostres semblants, la vida succeeix en aquest constant i impermanent trobada amb "l'altre". **Arrenquem la confiança** de les urpes dels senyors de la guerra, perquè així cauran les seves torrasses, construïdes amb maons de sospita cap als altres (el potencial enemic), cap a nosaltres mateixos (no som prou...) i cap a la trama de la vida (escassetat). **Practiquem i compartim l'alegria** de formar part del teixit de la vida (que no és més que el que succeeix en cada trobada) des dels nostres jardins més íntims a espais tan clars i comuns com l'exigència d'acabar amb les despeses militars i els conflictes armats.

Que el nostre compromís sigui ferm i contundent sense necessitat d'heroïcitat. Espantem la por amb mil celebracions minúscules. Agustí d'Hipona ho va resumir en una frase que avui entendríem com un eslògan: "Estima i fes el que vulguis". Estimem de manera radical. □

BREUS DE NOVIOLÈNCIA I CULTURA DE PAU

“... no hi ha dubte que podem anar millorant les condicions de relació i de pau. La pau hauria de ser el gran objectiu de la convivència humana. Això sí, com deien molt bé els antics, una pau recolzada en la justícia. **La pau és fruit de la justícia.** Si no hi ha justícia, a cada poble en particular i molt concretament entre els pobles, no hi haurà pau. La Bíblia usava aquella expressió *xalom*, que vol dir pau i vol dir convivència, alegria felicitat, i plenitud de vida humana. Si alguna cosa volem les persones i els pobles és aquesta felicitat. La pau és un desafiament. No hi ha cap política que mereixi el nom de política humana que no procuri la pau”.

Pere Casaldàliga

“Una societat realment lliure no ha d’incloure una pau que ens oprimeixi. Hem d’aprendre en els nostres propis termes què signifiquen pau i llibertat juntes. No hi pot haver pau si hi ha injustícia social i supressió dels drets humans, perquè la pau externa i interna són inseparables”.

“El militarisme està en competència directa amb les necessitats d’alimentació, cura de la salut i protecció del medi ambient de la gent”.

“La visió que tinc no és només un moviment de democràcia directa, d’autodeterminació i noviolència, sinó un moviment en què la política significa el poder d’estimar i el poder de sentir-se units a la nau espacial Terra”.

Petra Kelly

Estic convençuda que la noviolència és el mitjà més eficaç per lluitar contra les tiranies i solucionar conflictes complexos. S’hi pot recórrer en tot moment, sempre que ens armem de fe i valor per una causa justa i ens hi lliurem amb abnegació. **Amb la noviolència sempre serà molt menys cruent el preu que cal pagar pels canvis aconseguits i aquests seran més profunds i eficaços.** Els que opten per la violència per aconseguir canvis no sempre aconseguixen allò que anhelan. Pel que fa a mi, tota la meva acció es guia per la no-violència. L’he adoptada com a discurs, enfocament

estratègic i pràctica alhora. Mai me n’aparto i considero que no hi ha cap altra alternativa possible.

Tawakkul Karman

“No entenia per què les dones s’havien d’organitzar a part quan ja hi havia moviments socials molt forts. Més tard vaig entendre per què era important tenir una organització de dones”. “Les dones a Barrancabermeja anàvem en manada. A nosaltres ens trucaven i ens deien: assassinaran una persona en aquest costat, arribàvem allà cent dones i havien de deixar-ho anar. Salvem molta gent. Era la manera de manejar la por i de protegir-nos sense ser còmplices de la mort”.

“L’únic que ens queda: lluitar amb l’esperança, que és el més gran que tenim perquè hi ha molt a fer”.

Yolanda Becerra

“Un nen, un professor, un llibre i una ploma poden canviar el món. L’educació és l’única solució”.

“Vivim com una família de nacions. Cal que cada membre de la família rebi oportunitats iguals de creixement econòmic, social i educatiu. Si un dels membres s’endarrereix, la resta no podrà continuar endavant”.

“Si es vol acabar la guerra amb una altra guerra mai no s’arribarà a la pau. Els diners que s’inverteixen en tancs, armes i soldats s’haurien de gastar en llibres, llaips, escoles i mestres”.

Malala Yousafzai

Les guerres sempre invoquen motius nobles, maten en nom de la pau, en nom de Déu, en nom de la civilització, en nom del progrés, en nom de la democràcia. I si hi hagués dubtes i tanta mentida no arribés, hi ha els grans mitjans de comunicació disposats a inventar enemics imaginaris per justificar la conversió del món en un gran manicomi i, en un immens escorxador”.

“La violència engendra violència, com se sap; però també engendra guanys per a la indústria de la violència, que la ven com a espectacle i la converteix en objecte de consum”.

Eduardo Galeano

“El moviment de dones de pau de Libèria va demostrar al món que **els moviments de base són essencials per al manteniment de la pau**; que les dones en posicions de lideratge són intermediàries eficaços per a la pau, i la importància dels moviments per la justícia social, culturalment pertinents. L'experiència de Libèria és un bon exemple per al món que les dones, especialment les africanes, poden ser les impulsors de la pau”.

Leymah Gbowee

“Dirigim aquest missatge a la joventut. **Confiam que els joves assumiran la recerca de solucions, solidaritzant-se des del seu lloc de pertinença, identitat cultural i espiritual, generant tot un onatge d'acció dinàmica i col·lectiva.** Fem aquesta crida als joves perquè assumeixin amb responsabilitat el camí de la vida al costat dels seus pobles, i tenir la seguretat que allò que se sembla es recull.

L'amenaça de les armes nuclears, l'increment dels refugiats pels conflictes, els fenòmens meteorològics extrems causats pel canvi climàtic, l'avarícia dels especuladors financers que agreugen la bretxa entre rics i pobres...”

“El Mahatma Gandhi va instar les persones a jutjar les seves pròpies paraules i accions, reflexionant sobre la influència que aquestes exerceixen en els més pobres i desvalguts, evocant-ne les cares. Estava convençut que tota societat s'havia de desenvolupar sospesant el benestar dels desfavorits, sense abandonar ningú”.

“Serà summament significatiu per a les societats contemporànies i futures que els joves assumeixin el seu compromís amb els pobles per inaugurar un nou clarejar d'esperança, units solidàriament per vetllar per la dignitat de la vida, lluitar contra les injustícies i compartir l'aliment del cos, de l'esperit i de la llibertat”.

Adolfo Pérez Esquivel i Daisaku Ikeda

“Hi ha dues classes de violència: una defensiva i una altra d'ofensiva. I, evidentment, la gent que no hi entén, o que està moguda per interessos parcials, diu que les condemna totes dues. Només dir-vos que Gandhi tenia aquest principi: **“M'interessa la no violència i lluito per la no violència. Davant de la violència no sóc neutral, sóc amic dels violents defensius”.**

“Quan dues forces molt fortes estan enfrontades violentament, què fas? Si ets valent, intentaràs primer de convèncer, de la no violència, al que ataca i no als

que es defensen. Els covards, en el millor dels casos intenten convèncer els defensius violents. O, pitjor, juguen a neutrals, sense distingir la diferència entre atacar i defensar-se. O, encara pitjor, s'arrenglen amb els atacants”

“Com deia Gandhi, jo em poso a favor dels violents defensius. Em guardaré prou de predicar-los la no violència en el moment en què tota la força la necessiten per aguantar a l'altre. Si sóc capaç de fer un exèrcit no violent i posar-lo contra aquest atacador, llavors podré intentar de suggerir-li: tu marxa que el nostre procediment va millor. Però si no sóc capaç d'aguantar els atacants, si jo afebleixo la defensa violenta dels atacats, estic col·laborant amb aquells. I per tant, quan jo resti força al defensor, li caurà a sobre major força de l'atacant.”

Lluís Maria Xirinacs

Les lluites no violentes passen per cicles: concretar un objectiu general, acordar estratègia compartida, formació a gran escala dels lluitadors, preparació i realització d'accions que amb una escalada portin al clímax, celebració de l'èxit, divisió de valoracions, frustració per no aconseguir l'objectiu final, descans, recuperació i nou cicle. És normal que després de l'acció el moviment ha de recuperar l'energia —personal i col·lectiva— perduda en l'estrès viscut. La gestió de les emocions, com ara la por, és clau: aquesta ens ajuda a protegir-nos. Però quan, fruit i objectiu de la repressió, la por esdevé pànic, aquest ens paralitza, ens fa fugir o ens torna violents.

La lluita no violenta és un art. Combina entusiasme, tècnica i pràctica. Tothom és aprenent en aquesta lluita. No hi ha cap certesa d'aconseguir els drets i les llibertats anhelats. Sí, però, **hi ha la certesa que en el seu nom, no n'haurem destruït en el camí.**

Martí OLIVELLA

(<http://archivosagenda.org/ca/434>)

Lluitem junts. Hi ha grans prejudicis que hem d'eliminar i això és una lluita social. És que a les escoles hi hagi reformes, és que als instituts hi hagi reformes, és que a cal perfilar l'educació d'una altra manera. Però això és una relació basada en confiança, respecte mutu, igualtat de condicions i sobretot tothom **ens hem de donar una oportunitat.** I aquesta és la crida que cal fer als caps d'estats que ens donem una oportunitat. Que durant la seva gestió donin una oportunitat.

Rigoberta Menchú

EL MODEL DE LA "COMUNITAT DE PAU", ALTERNATIVA HUMANITZADORA POPULAR I ELS SEUS PRINCIPIS

COMUNITAT DE PAU DE SAN JOSÉ DE APARTADÓ

Colòmbia

La quotidianitat i les relacions que es donen a la Comunitat de Pau de San José de Apartadó busquen recrear un sentit d'humanització de la convivència. Davant la lògica imposada pel capital, que busca multiplicar-se mitjançant l'explotació de molts pel benefici de pocs, la Comunitat de Pau busca alternatives des del treball comunitari, que ens dona la possibilitat a tots de sembrar i fer produir la terra per compartir els seus fruits i des de la comercialització dels productes del camp, millorar els preus per a qui ha treballat la terra. Davant l'individualisme, l'egoisme i la lluita entre uns i altres, hem vist que la nostra força radica en el treball comunitari, col·lectiu. Aquí el que importa és la persona des de la seva existència mateixa, no des del que pugui produir. La Comunitat de Pau trenca amb allò que, només val allò que és útil i el que no, és rebutjable; menyspreem aquesta lògica que arrasa amb allò que no serveix a certs interessos del poder i el capital. Per nosaltres, a la Comunitat de Pau no és possible comercialitzar explotant, no es pot vendre perquè només uns quants en treguin profit, no es pot treballar individualment perquè la força està en la unitat.

La política de la Comunitat de Pau. La Comunitat assumeix una relació circular on els representants som persones de la mateixa comunitat, elegits democràticament. Les decisions són preses per totes les persones ja que tothom pot opinar, cadascú de nosaltres té dret a parlar i ser escoltat, a presentar arguments o manifestar el seu desacord sempre d'una manera dialogada.

L'home i la dona nous de la Comunitat de Pau. La Comunitat busca generar una forma de relació i d'actituds basades en nous valors: llibertat, igualtat, respecte, solidaritat i diàleg. Aquesta és la nostra resposta a una forma de pensar dominant que ha generat un procés de deshumanització, amb ànsies de poder que passen per sobre de tot, on la decisió de les comunitats és negada, ja que són pocs els

que assumeixen una representativitat que no serveix als interessos col·lectius sinó uns d'individuals que no beneficien el poble i que, pel contrari, li neguen possibilitats de poder desenvolupar les seves iniciatives sense permetre que assumeixin el seu paper històric i de resistència.

Una nova forma de resoldre conflictes. La manera de resoldre conflictes s'allunya de les pràctiques violentes. Contràriament, parteix de diàlegs que busquen el benestar de tots, protegint sempre la dignitat de la Comunitat de Pau de San José de Apartadó. Un espai on la comunitat conegui i pugui solucionar aquests conflictes són els tallers que es fan per voreres, grups de treball i comitès; tots hi parlen dels èxits i les dificultats que es presenten i es mira la manera d'afrontar-los. Les iniciatives per resoldre problemes s'assumeixen col·lectivament. Per exemple, una de les decisions que ha pres la comunitat és no permetre ni la venda ni el consum de licor; amb tot, algunes persones que no s'han acollit al procés de neutralitat i resistència, no han tingut en compte aquestes normes i la Comunitat ha sortit espontàniament i ha marxat exigint respecte al procés i dient no al licor. Aquesta prohibició és un altre dels mecanismes creats per evitar situacions violentes o d'aldarulls, que puguin servir de pretext per la intervenció de qualsevol actor armat.

La nostra organització. L'organització interna de la Comunitat ha fet possible un procés fort que ens ha permès dir no als actors armats i generar unes relacions en les que tots participem, decidim i plantequem alternatives. Aquest procés ha generat una ruptura: ja no són les armes les que decideixen, sinó els camperols que hem estat colpejats per la violència i obligats a desplaçar-nos. Ara som nosaltres els que resollem els nostres conflictes mitjançant el diàleg i creem formes de resistir aquesta guerra. □

D'ON VE LA FORÇA D'UN POBLE?

JOÃO PEDRO STEDILE

MST, São Paulo, Brasil

En la nostra experiència de lluita, de treball de base amb l'MST (Moviment dels Treballadors Rurals Sense Terra) i en la pugna per la reforma agrària, utilitzem sempre diversos exemples i lliçons històriques apreses de les lluites dels pobles per explicar als companys d'on ve la força d'un poble, en la lluita per conquerir drets i millores de les condicions de vida.

Primer expliquem que la força de l'estat, administrat pels governs, està en l'ús de la força militar, expressada en les policies, les forces armades i fins i tot en l'organització de milícies. Sempre que els estats volen imposar la seva voluntat, utilitzen l'anomenada força pública.

La classe dominant, la burgesia, quan vol viabilitzar la seva voluntat política, el seu projecte, disposa de la força dels diners, del capital. Amb això, construeix els seus imperis de manipulació de les idees, compra, coopta, s'escull i així aconsegueix els seus objectius, per seguir explotant el treball i dominant.

I el poble, on és la seva força? La força del poble està en el nombre de persones que aconsegueix mobilitzar cap a un objectiu comú. Ni l'estat, ni la classe dominant no tenen gent, no tenen persones.

Així doncs, el secret de la possibilitat de conquestes i drets per millorar les condicions de vida per a la població és sempre poder organitzar i mobilitzar molta gent. Si el contingent mobilitzat és petit, difícilment aconseguirà els seus objectius. Per tant, la nostra força popular està determinada pel nombre de persones que aconseguiu aglutinar.

La segona lliçó de la història és que la conquesta de drets i de victòries pel poble, no està relacionada amb la llei, amb arguments. Com més persones reunim al voltant d'un objectiu, més ràpida serà la conquesta. Com menys persones, més temps comportarà tenir la possibilitat de victòria.

Tercera lliçó: durant el procés d'organització i mobilització, les formes de lluita, de pressió, són variades. Depenen de la cultura política, de la regió, del nivell de consciència de classe dels participants,

és a dir, de factors subjectius.

Al llarg de la història de la humanitat, els pobles han utilitzat múltiples formes de pressió, des de marxades, vagues, ocupacions de latifundis, d'edificis públics, encerclament de ciutats, vigílies, vagues de fam, etc.

Així doncs, el grau de radicalitat sobre què volem conquerir no està en l'ús de la violència, coacció, sinó en el contingent de persones que s'organitzen de forma massiva per lluitar.

També és cert que, històricament, molts pobles han hagut de recórrer a la lluita armada, contra l'opressió de governants, el colonialisme, contra forces militars invasores. Forma part del dret i el deure de resistència i lluita. Però el secret de la capacitat de victòria no està en la forma de lluita, sinó en el grau d'adhesió de milers de persones, homes i dones, joves i adults.

Hi ha múltiples formes d'organitzar-se per reunir molta gent. Un cop més depèn de la tradició, de la cultura política, del nivell de consciència, etc. A cada país i regió, existeixen formes d'organització diverses, des dels nuclis de base, els comitès locals, associacions, assemblees, moviments populars, fins formes més clàssiques com els sindicats i els partits polítics. Les formes d'organització no han de ser l'objectiu. L'objectiu és lluitar contra les injustícies i conquerir millors condicions de vida per tot el poble. Sempre que una agrupació posa "la forma d'organització", sigui un moviment, sindicat o partit, com objectiu principal, caurà en el sectarisme i estarà condemnat al fracàs. El que provoca els canvis no són les formes, sinó la força del poble mobilitzat.

Per això, tots nosaltres, militants de les causes del poble, hem de tenir sempre present, i posar les nostres energies, en organitzar el poble, conscienciar-lo i mobilitzar-lo. Com més persones, més ràpides seran les conquestes.

Aquestes són les lliçons de la història de la lluita de classes en la humanitat, que només resumeixo de manera grollera! □

EL HIP-HOP, UNA EINA PER LA PAU

SÍLVIA PLANA SUBIRANA

ICIP (Institut Català Internacional per la Pau), Catalunya

Parlar de construcció de pau implica parlar de creativitat i innovació, de transformacions individuals i col·lectives que promoguin i condueixin a canvis de valors i pràctiques en la cerca de processos sostenibles i duradors.

En aquests camins, l'art i la cultura poden jugar un paper primordial com a eines pedagògiques, de sensibilització i de mobilització social, així com d'expressió i gestió de les emocions, el trauma i la memòria, ja que permeten a les persones comunicar-se de formes diverses. Ens referim a les arts performàtiques, com la música, la dansa o el teatre, les arts visuals, com la fotografia, la pintura o l'escultura, la literatura i la poesia, i també l'art urbà.

Música per la transformació

Transcendir de l'experiència individual a la col·lectiva és una aportació fonamental de les arts, a l'aconseguir transmetre les experiències i emocions a la societat, en particular en aquells contextos marcats per alts nivells de violència, podent contribuir a generar vincles entre persones de grups considerats oposats. En el cas de la música, tant la melodia com la lletra tenen la capacitat d'expressar les emocions, capturar a través de la potència de la narrativa la realitat de qui compon, canta i escolta. No podem obviar, amb tot, que aquest potencial transformador és dual: la música pot ser un mitjà per atiar les violències i revifar els conflictes, però també una eina que contribueixi a la construcció de societats més justes i en pau (Hintjens & Ubaldo, 2019).

Concretament, si bé el *hip-hop* s'ha associat molt a bandes de carrer, pràctiques delictives o sexisme, usat de manera estratègica pot contribuir a millorar l'autoestima i oferir alternatives positives a la conflictivitat, criminalitat i violències. Posar lletra i

música a la realitat d'aquelles persones que rarament han estat escoltades, per exemple, joves de grups marginalitzats, permet fomentar la reflexió i la crítica a la violència, a la vegada que és un poderós mitjà per generar sentit de pertinença, compromís i de cohesió social, servir com a eina per vincular-se en pràctiques socials i polítiques per avançar en la transformació social imaginant nous futurs en pau (O. Bradaigh Bean & Daniel, 2022).

En aquesta línia, el 16 de maig de 2011 es va presentar davant l'Organització de les Nacions Unides la "Declaració de Pau del Hip-hop", que fou firmada per diverses organitzacions com Temple of Hip Hop, Ribbons International, UNESCO i també per 300 activistes *hip-hop*, pioners i delegats de l'ONU rescatant els valors del *hip-hop* com la pau, l'amor, la salut, la unitat i la diversitat, amb una gran connexió amb la cultura de pau (Alfonso, 2015).

Hip-hop per la pau

Des de l'Institut Català Internacional per la Pau - ICIP¹ treballem amb el convenciment que, "com expressió artística que combina música, poesia, dansa i *grafitti*, el *hip-hop* —i més concretament la seva branca cantada, el rap— ofereix amb escreix aquest potencial transformador" (Puig, 2021), incloent una contribució significativa a la creació i promoció de la cultura de pau.

Busquem visibilitzar i donar suport a expressions culturals dels joves, que fomentin la seva creativitat, participació i reconeixement. Una de les iniciatives de l'ICIP per aconseguir arribar a un públic més jove, habitualment aliè a les activitats i converses tradicionals de construcció de pau, és el "Concurs de hip-hop per la pau"², que s'impulsa des del 2015 amb la col·laboració de la Generalitat de Catalunya³. Es promou fomentar reflexions sobre la pau, la noviolència i els drets humans a ritme

1 L'Institut Català Internacional per la Pau és una institució pública i independent, creada pel Parlament de Catalunya l'any 2007, amb la finalitat de promoure la cultura de la pau en la societat catalana i en l'àmbit internacional, i fer que Catalunya tingui un paper actiu com agent de pau en el món. <https://www.icip.cat/es/>

2 Els guanyadors de la 8a edició del Concurs de Hip-hop per la Pau 2023-2024 aquí: <https://www.icip.cat/es/los-clips-ganadores-del-concurso-hiphop-pau-2024-reivindican-pasar-a-la-accion-y-luchar-contra-la-violencia-masclista-i-el-racisme/>

3 L'Agència Catalana de Joventut, l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament i el Departament d'Educació.

de rap, buscant donar visibilitat i reconeixent el compromís i la creativitat dels joves en l'àmbit de la cultura de pau.

El certamen es dirigeix a estudiants de centres educatius i a joves d'entre 12 i 25 anys vinculats a centres i entitats juvenils, culturals, cíviques o d'acció socioeducativa de Catalunya. La lletra de les cançons ha de ser pròpia i relacionada amb la celebració de les diferències; la convivència en els espais urbans o escolars; la crítica de la violència; la denúncia de violacions de drets humans; la solidaritat amb persones que viuen o que fugen de conflictes armats; o el paper dels joves en la construcció de pau.

Mitjançant el concurs, s'han rebut obres de més de 100 escoles i entitats i, per exemple, l'edició 2023-2024 va comptar amb la participació de 500 joves. Qualitativament, identifiquem que, donat que les obres han de ser una creació col·lectiva, el procés promou la participació i contribueix, en gran mesura, a la cohesió del grup. A més, es converteix en una eina de conscienciació i educació en valors a l'oferir l'oportunitat per reflexionar en profunditat sobre els conflictes i violències que enfronten o viuen en l'entorn educatiu i social, i per canalitzar idees conjuntes mitjançant la música.

Per aprofundir més en això, el 2023 vam organitzar, juntament amb l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament i l'Agència Catalana de Joventut, la Trobada Internacional d'Educació per la Pau i la Transformació Social "Artèria Hip-hop". Vam reunir una vintena de persones implicades en col·lectius i projectes de cultura de pau i educació

transformadora mitjançant les diferents expressions artístiques del *hip-hop* en diversos països de Llatinoamèrica i l'Estat espanyol.

Un dels seus objectius principals fou generar un espai d'intercanvi d'experiències —locals i internacionals— d'educació transformadora a través del *hip-hop*, a més d'evidenciar la cultura *hip-hop* com una eina educativa i transformadora vàlida per promoure valors i pràctiques associades a la cultura de pau.

Artèria Hip-hop va servir per avalar, des d'altres mirades, el potencial d'aquesta cultura per fomentar la pau des del carrer, les escoles, els punts de trobada dels i les joves. Tal i com es va compartir des de "Plataforma Global" a El Salvador, es pot utilitzar el *hip-hop* per introduir i fer explícites temàtiques que inicialment semblen menys atractives, com les dificultats socials i econòmiques que travessa la joventut. Des del projecte "Rapjudesco" de Colòmbia van compartir que la creació poètica i musical del *hip-hop* és clau per detonar els processos de transformació personal i col·lectiva, per petits que puguin semblar, sempre amb un acompanyament actiu des de l'escolta i l'acollida. Aquests processos poden tenir un impacte en l'entorn si es vinculen amb la comunitat.

En conclusió, treballem i seguim avançant amb el convenciment que la construcció de pau i la promoció de la cultura de pau passen per una participació i una vinculació activa de la joventut, i reconeixent el paper catalitzador i canalitzador que pot tenir l'art i la cultura, i de manera molt particular el *hip-hop*. □

Referències:

Alfonso, A. *Hip hop cultura de paz para resolver conflictos*, Bogotá: Universitat La Gran Colòmbia, 2015. https://repository.ugc.edu.co/bitstream/handle/11396/4147/Hiphop_cultura_paz_resolverconflictos.pdf

Hintjens, H. & Ubaldo, R. "Music, violence, and Peace-Building". *Peace Review*, 31 (3), pàg. 279-288, 2019.

<https://doi.org/10.1080/10402659.2020.1735163>

O. Bradaigh Bean, T. & Daniel, R. "Exploring the role of grassroots hip hop organizations in engaging youth in peacebuilding in Medellín, Colombia". Hub for the study of hybrid communication in peacebuilding, 2022. <https://hcpb.org.uk/index.php/2022/10/06/exploring-the-role-grassroots-hip-hop-organizations-in-engaging-youth-in-peacebuilding-in-medellin-colombia/>

Puig, Sabina. "Hiphop por la paz". *Pacifistas en acción. Desmilitarizar, desarmar, pacificar*. Barcelona: Icaria Más Madera, 2021

La humanitat s'enfronta a un dilema descomunal: decidir si continua cavant la seva pròpia tomba o si vol continuar en aquest bonic planeta Terra, el que implica un profund canvi de rumb.

El problema més greu és que el sistema capitalista que explota a la gent, que esgota els béns de la natura en una competència ferotge i insolidària, ha imposat una cultura del consum il·limitat i desigual. Tots som els seus ostatsges: canviem de sabates, de camisa, de nevera o d'ordinador perquè els productes es fabriquen amb caducitat programada, convertint-nos en víctimes de la seva lògica de canvi i nova adquisició.

Com sortir d'aquesta inèrcia? Qui serien els protagonistes de quelcom alternatiu, capaç de crear una altra mena de cultura de sobrietat i solidaritat per tal que tothom pugui viure dignament? En la seva encíclica *Fratelli Tutti* (2020) i en l'exhortació apostòlica *Laudate Deum* (2023), així com en *l'Economia de Francesc i Clara* (2019), el Papa Francesc proposa «una economia diferent, que dona vida i no mata, inclou i no exclou, humanitza i no deshumanitza, té cura de la creació i no la destrueix». Diposita la seva confiança en els joves, en els economistes de mentalitat diferent i en els que cerquen formes menys desiguals i injustes de convivència social. Va desafiar els joves a construir una altra mena de món. Els va urgir a no esperar iniciatives de fora de dalt, sinó a prioritzar les seves.

Va ressaltar tres pilars bàsics: que la producció fos per al sosteniment de la població i només després per al mercat; que cerqués la justícia social i garantís la pau; i que es tingués cura de la Mare Terra, sense ella tots els projectes esdevindran fallits.

Veiem sorgir noves iniciatives que no es regeixen per la lògica competitiva del capital, sinó per la cooperació, amb l'ús de sols lliures

de pesticides, la cura dels boscos i els cursos d'aigua. Les decisions es prenen col·lectivament i les comunitats ajuden els més necessitats. Es produeixen aliments en terrenys erms de les ciutats o a les terrasses dels edificis, establint-se relacions d'aprenentatge i col·laboració entre la ciutat i el camp.

Estem sembrant les llavors d'allò nou. La humanitat suportarà una gran transformació degut al canvi climàtic ja irreversible. Tothom patirà. Els que treballen de manera cooperativa s'enfrontaran millor a les crisis i minimitzaran els danys de sequeres severes, inundacions, tifons o nevades rigoroses.

Sorgeixen projectes per garantir el futur de la vida humana i de la nostra civilització. **Veiem-ne alguns i les seves orientacions.**

El primer projecte és patrocinat pels més rics del món (0,1% de la humanitat) que es reuneixen anualment a Davos, Suïssa. Van dissenyar el Gran Reinici del capitalisme, és a dir, la «gran continuació» del capitalisme dut a l'extrem. A través de la Intel·ligència Artificial proposen un despotisme cibernètic controlador de cada persona, de pobles sencers, dels mòbils i ordinadors apagats i fins i tot de la pasta de dents que faig servir. Imposarien la seva forma de producció, distribució i consum a tota la humanitat. Aquest projecte és tan pervers que no té possibilitats de realitzar-se.

El segon projecte és el de capitalisme verd. Proposa reforestar les zones devastades i conservar les zones verdes, cosa que el fa molt atractiu. Però aquest projecte no canvia el sistema de producció de mercaderies basat en el lucre, la competència i l'individualisme; no qüestiona la perversa desigualtat social. Més aviat, mercantilitza tota la natura.

Hi ha altres propostes prometedores, si encara hi som a temps. La més futurible és aquella economia que treballa en el territori

(bioregionalisme), definit no pas per la divisió convencional en municipis, sinó per la configuració que ofereix la pròpia natura: tipus de fauna i flora, conques hídriques, llacs, muntanyes i valls i tipus de població. En el territori s'hi pot construir una economia sostenible amb l'ús racional dels béns i serveis naturals, amb xarxes de cooperatives de producció solidària, amb la integració de la població, permetent una democràcia veritablement representativa, valoritzant els béns culturals, les tradicions i festes locals, celebrant a personatges notables que van viure a la regió. Com que tot es produeix localment, s'eviten transports llargs. Imaginem-nos el planeta Terra com un tapís de milions de territoris amb una economia integrada i sostenible, amb reducció real de la pobresa. Aquest projecte és viable i està proposat explícitament a l'encíclica *Fratelli Tutti*.

Un altre model és el de l'economia solidària i agroecològica. Cooperatives que treballen solidàriament basant-se en l'agroecologia, en sintonia amb els ritmes de la natura, diversificant la producció (permacultura) per permetre la regeneració del territori. Van estendre's amb les ONG Ciutats Sense Fam, horts urbans i escolars. S'aprofiten espais lliures a les ciutats o terrasses senceres per a una producció de consum local, amb la participació de tothom. No és un projecte total, sinó una forma de garantir l'alimentació saludable per als que hi habiten. El Moviment dels Sense Terra (MST) i Via Camperola han demostrat els efectes beneficiosos i integradors d'aquest tipus d'economia solidària.

Hi ha el model de l'economia circular. Es basa en la reducció, reutilització, recuperació, reciclatge i energia. Es reciclen especialment envasos, vidre, PET, PP i paper. S'estalvien recursos naturals, s'aprofita el que ja s'ha utilitzat trencant-se l'actual model lineal d'extracció-producció-eliminació. L'economia circular és ecològicament interessant però no planteja superar les desigualtats socials, pel que és vàlida, però d'abast limitat.

Un model viscut des de fa segles pels andins és el bon viure/conviure. És una economia profundament ecològica, fonamentada en què

la Pacha Mama (Mare Terra) ho produeix tot. El treball humà ajuda només quan no es produeix el necessari. El concepte principal és l'harmonia que comença a la família i s'estén a la natura, en la que cada ésser és subjecte de drets, consagrats fins i tot a les noves constitucions de Bolívia i Equador.

I encara el moviment de *l'Economia de Francesc i Clara*. Després de la crítica al sistema capitalista i la seva cultura consumista, proposa una fraternitat universal entre tots els éssers i entre els humans (la seva encíclica *Fratelli Tutti*). La vida és al centre, especialment la vida humana, amb especial cura per la vida dels més vulnerables. L'economia i la política estarien en primer lloc al servei de la vida i, només després, al del mercat. És un ideal generós, encara en gestació.

Segurament el projecte de l'ecosocialisme és el que té més possibilitats de realització històrica. No es tracta pas del socialisme soviètic, sinó de realitzar l'ideal major de donar a cadascú segons les seves necessitats i oferir cadascú segons les seves possibilitats. És el projecte més avançat i sòlid. Pressuposa un contracte social mundial amb un centre plural de governança per als problemes globals de la humanitat, com va ser el cas del coronavirus i ara el canvi climàtic. Els béns i serveis naturals són de tothom i es proposa un consum digne i sobri, que inclogui la comunitat de vida. L'ecosocialisme té una àmplia base social per garantir la seva realització.

Qualsevol model que pretengui enfrontar la crisi planetària ha de rescatar allò que conserven els pobles originaris: la nostra profunda pertinença i comunió amb la Mare Terra i totes les seves criatures. Aquesta visió ancestral serà, segons el pensador Ailton Krenak (cf. *Futuro Ancestral 2022*), el nostre futur, la que ens garantirà continuar en aquest planeta.

Els joves, amb el seu entusiasme i creativitat natural, seran els primers protagonistes d'aquests darrers projectes viables. Encara són una llavor. Però la llavor ho conté tot: les arrels, el tronc, les branques, les fulles, les flors i els fruits. Esperem que els temps de la Terra ens siguin generosos quan visquem aquest somni. □

LA NOVIOLÈNCIA ÉS EL CAMÍ

GEMA FOUCE FERNÁNDEZ, ANTONIO MARÍA MARTÍNEZ GÓMEZ,
JUAN CARLOS MARTÍNEZ HERRAÍZ

Colectivonoviolencia.org

Els humans som molt més germans i semblants del que creiem. Moltes vegades les paraules dels i les altres foren un bàlsam per a nosaltres, altres un trampolí, una palanca per moure i canviar món... Gloria Steinem es preguntava (i ens preguntem): *“Què passaria si tan sols una generació fos criada amb respecte i sense violència?”* Si a més hi afegim el diàleg, la combinació perfecta està servida.

Tot sovint pensem en la joventut amb força malenconia, creient que qualsevol temps passat fou millor, quan en realitat és el mirall de les nostres accions i omissions. Som, i no podem deixar de ser, el reflex de l'educació que ens hem donat. Passem el testimoni a uns éssers humans plens de vida i d'iniciativa que han de ser inclosos en el teixit social per crear un món més habitable.

Avui dia encenem la televisió i els “mitjans de desinformació” ens aclaparen amb escenes del món on la violència sembla un gegant invencible. Arribem a normalitzar-ho i ens sentim petits i indefensos davant tantes situacions realment punyents. Què podem fer nosaltres davant tanta barbàrie? És un mecanisme pervers per immobilitzar-nos. Podem fer molt. Més del que ens pensem. I el millor és que no estem sols. *“Molta gent petita, en llocs diversos de la geografia, fent coses petites, està canviant el món”*, com apuntava Eduardo Galeano (tot i que hi ha autors que asseguruen que és un proverbi africà).

Per nosaltres **la resposta és la Noviolència**. Una forma de viure, de ser aquí, de respirar... De sentir que res dels humans i del món ens és aliè. De rebutjar qualsevol acció violenta, perquè la violència engendra més violència; de buscar una alternativa per crear una humanitat compartida on els problemes són globals i on ens reconeixem com a germans/es malgrat les nostres diferències,

de perdonar des de pràctiques restauratives que porten salut al cor, de restablir la justícia social, de desobeir manaments injustos que omplen els més vulnerables de fragilitat.

No ens agrada pensar en les persones que encarnaren la Noviolència en les seves vides com herois o heroïnes. Això ens allunya de la possibilitat real de poder caminar el seu camí i eixamplar-lo. Eren i són persones com nosaltres, amb les seves pors i les seves inseguretats, però fermes en la idea de la pau com la seva àncora. Coneixem Gandhi, Luther King, César Chávez, Rosa Parks, Malala, Irene Sendler... Grans personalitats que ens poden fer pensar que no estem a la seva alçada. Però, encara que sembli increïble, el nostre món està ple de solidaritat real. De gestos aparentment petits que constitueixen una veritable revolució i canvien el món. Gestos que tots podem fer en la nostra vida quotidiana i construeixen una història de bondat entre els éssers humans. Aquests gestos poden unir-se i anar creant una xarxa a partir de la qual gestar un grup no violent que ens permeti avançar junts/es pel camí. Dedicar-nos-hi, implicar-nos-hi amb el que som i tenim, i fer-ho entre tots. Aquesta és la clau.

Si comencem a practicar la Noviolència en el nostre àmbit més proper, on també és molt necessària, podem fer petits passos cap a accions més grans. Quanta necessitat de noviolència en allò quotidià! De diàlegs serens, d'escoltar l'altre, de perdre jo quelcom per guanyar tots/es, d'empatia, de donar espai, de promoure l'empoderament dels que viuen com si fossin inferiors, de no voler tenir sempre la raó, de perdonar les petites i grans ofenses que ens fereixen... Deixar que aquestes aparentment irrellevants accions ens calin de tal forma que siguin una part de nosaltres, i anar-nos

trobant per construir junts la Noviolència, aquesta forma de viure que implica l'amor cap a tots els éssers vius, cap a tota forma de vida. Aquesta manera de relacionar-nos que trenca amb l'espiral de violència i que ens fa prendre partit pels que són aixafats per les injustícies.

Voldríem recordar també la lletra de la cançó "Desaprendre la guerra" de l'estimat amic Luis Guitarra. Aquestes guerres que pateixen milers d'éssers humans, però també les guerres més subtils, més petites, que neixen en cada un dels nostres cors: quan odiem, quan mantenim una rancúnia que ens fereix per dins, quan no curem les ferides, quan ens neguem a perdonar i reconciliar... Fem-ho realitat: perdonem i reconciliem-nos.

Aquesta dimensió personal i política (entesa aquesta en el seu sentit real: la recerca i construcció del bé comú) que ens permet explorar solucions creatives als conflictes i que té cabuda per a qualsevol persona.

Aquest ha estat el nostre caminar, i en les nostres passes ens hem trobat amb altres "somiadors" com diria John Lennon. Somiadors desperts i actius, desobedients i amants de la veritat i la justícia... En aquest caminar hem trobat el "Col·lectiu Noviolència", un espai obert i plural format per persones de diferents creences, religions i rases, però amb el clar objectiu d'impulsar junts la Noviolència al món. Com a col·lectiu realitzem diferents accions. Cada dos d'octubre, Dia Internacional de la Noviolència, per exemple, fem una marxa per la Pau i la Noviolència amb el lema "Transformar el Món amb la Força de l'Amor", traducció lliure del terme sànscrit encunyat per Gandhi: *Ahimsa*. Mentre recorrem els carrers del centre de Madrid amb pancartes amb missatges que conviden a la Noviolència, repartim fulls de mà entre les persones, amb frases inspiradores, com la cèlebre de César Chávez: *"Ajuda'ns a estimar aquells que ens odien. Així podrem canviar el món"*. O aquesta de John Dear: *"La Noviolència confronta la injustícia amb amor actiu"*. Ens centrem en no veure l'altre com a enemic, sinó com a persona, arribar fins el seu cor i estovar el nostre perquè deixi de ser considerat enemic. Deconstruir aquest mite amb la força de la Noviolència. Salvar l'enemic, salvar-lo dels seu propi mal, de la pròpia opressió que està

exercint sobre l'oprimit.

També realitzem Trobades, com la d'"Educació i Noviolència", la de "Perdó i Reconciliació". Trobades d'Estiu per formar-nos i seguir difonent la cultura de la Noviolència, repensar accions i nodrir-nos uns/es amb d'altres.

La Noviolència ha anat ocupant en el cor de les persones, dels pobles i les lluites socials el lloc que sempre hagués hagut de tenir: una pràctica, un estil de vida, una forma de sentir-pensar-actuar que toca totes les fibres i totes les dimensions (personal, familiar, social, educativa, política, econòmica, organitzativa, religiosa...).

Hem de seguir aprofundint i donant a conèixer (difusió en xarxes, cercles propers i allunyats) el que significa i és la Noviolència. Si ens atrevíssim a fer l'experiència de preguntar a 10 persones del nostre entorn més o menys proper "què és la Noviolència per a tu", ens emportaríem grans sorpreses.

Durant anys es va entendre, i així els interessava als grups de poder, la Noviolència més des del "no" que des del "sí". Com una no acció, una no presa de posició, un no ser violent, com qui deixa passar les coses, o disculpa i ho accepta tot: quelcom càndid i sense rellevància.

Lluny d'això la Noviolència té molt de provocació, orienta cap a un canvi radical i total de la persona i l'entorn; implica creativitat, disciplina, desobediència, estratègia i avaluació permanent.

A tu, que estàs llegint aquest article, et convidem a conèixer les experiències noviolentes que diferents persones desenvoluparen i segueixen desenvolupant en el món. A alçar-te sobre els teus peus per formar part d'aquesta família constructora de Pau, Justícia Social i Mediambiental, i de la veritable humanitat.

Parafraçant Thomas Merton, la idea de la compassió, ben entesa, no com una pena per l'altre, sinó un sentir amb l'altre es basa en un profund coneixement de la interdependència de tots els éssers vius, que tots/es som part uns/es d'altres. Amiga, amic... *"No hi ha camí per la pau, la pau és el camí"* (Gandhi). És l'única alternativa. El que realment ens salvarà de la barbàrie i ens converteix en plenament humans. Deixa que l'amor sigui la teva força i el teu motor per canviar-te i canviar el món. □

L'EVANGELI DE LA NOVIOLÈNCIA: APRENDRE A DESOBEIR PER «HUMANITZAR LA HUMANITAT»

JOAN MORERA PERICH

Catalunya

Se m'acudeixen moltes coses a desobeir: la part d'impost per a despesa militar, el consum de carn o peix, la banca armada en lloc de banca ètica, els productes d'empreses sense mínima ètica laboral o ecològica, l'explotació dels treballadors en una plantilla, el lleure basat en violències i deshumanització —en pel·lícules, videojocs...—, la col·laboració amb un capellà que no vol escoltar la seva comunitat, les tradicions eclesials que fan mal a la gent —com no acceptar el col·lectiu LGTBIQ+, o discriminar les dones...—, la doctrina de la «guerra justa»...

Totes aquestes desobediències tenen unes conseqüències que ens compliquen la vida. Haurem de valorar si som capaços de sostenir-les, i calibrar en quina mesura afecten a terceres persones: potser desobeir el director em deixarà al carrer i sense salari per a la família, o simplement voldria practicar totes aquestes desobediències alhora però només tinc forces per fer-ho en una d'elles. Malgrat això, sempre tindrem la nostra part de responsabilitat en allò que fem o deixem de fer, bé sigui **obeint lleis injustes o la pròpia consciència**. Un soldat no pot dir: no era culpa meua, m'havien manat matar.

La consciència és prioritària i cal educar-la. Ira Chaleff ho anomena *desobediència intel·ligent*, no per simple rebequeria sinó assenyada i ètica: busca el bé comú de tots els éssers, fins i tot de la part opressora. Tal desobediència es torna imperativa en el món d'avui: hem d'ensenyar-la als infants. Si volem viure en una societat sense abusos d'autoritat, de consciència, o sexuals, cal **educar a desobeir**. Mai s'hauria d'ensenyar els infants a obeir una autoritat pel simple fet de ser superior, sinó a **obeir-la només quan té bons arguments** —allò que mana no és incorrecte— o almenys

quan **no fa mal**, i a **desobeir-la en cas contrari**. La gran metàfora d'això són els gossos entrenats per a guiar persones cegues: encara que rebin l'ordre de creuar un carrer, han d'estar capacitats per desobeir, per més que l'amo insisteixi, si el gos comprèn que creuar pot posar-lo en perill. Si els gossos en són capaços, com és que tants militars a qui se'ls ordena matar segueixen obeint? O personal que produeix i transporta armament segueixen obeint? **Els mals polítics d'avui venen del nostre hàbit d'obeir lleis injustes**: no els hem elevat el llindar ètic mínim.

El bisbe Pere Casaldàliga, testimoni sublim de la desobediència a opressors, com latifundistes que treien la vida dels *posseiros* a Brasil, va dir en rebre el Premi Internacional Catalunya (2006) tot resumint les seves causes: «Humanitzar la humanitat és la missió de tots, de totes, de cadascú i cadascuna de nosaltres.» Humanitzar és el criteri per a desobeir. Si l'ordre o la llei deshumanitzen, és essencial desobeir-la per millorar el món. Hi podrà haver guerres sense persones disposades a col·laborar-hi?

Per no ser ingenu cal afegir que el problema sempre és el mateix: escollir això per amor a Déu pot portar a perdre molts béns i persones, fins i tot la pròpia vida. És el que va passar-li a **Alexsèi Navalny** en defensar la justícia, fent oposició al govern autocràtic de Rússia: ell mateix davant del tribunal confessava la fe cristiana amb la cita de l'Evangeli «Benaurets els qui tenen fam i set de justícia, perquè seran saciats»: la benaurança l'havia guiat per aquesta vida de desobediència a lleis injustes de Vladímir Putin. El van matar, però la seva vida inspirarà eternament els qui com ell continuen fent el món millor. «Ressuscitaré en el poble salvadoreny», va dir també **sant**

Òscar Romero. Si volem societats on els infants sàpiguen dir NO quan alguna cosa és incorrecta o fa mal, sàpiguen resistir la pressió de companys/es amb drogues, sàpiguen fins i tot desobeir-nos a nosaltres si raonadament senten que allò que els demanem no està bé... cal començar a casa, a donar-los l'oportunitat d'argumentar desobediències cada dia.

Hi ha vegades, però, que no n'hi ha prou amb desobeir. **Com més grans són les violències, més grans les noviolències necessàries per desarmar-les.** Per dir prou al malvat caldrà insistir tossudament per mitjà d'accions creatives i pensades per a sacsejar consciències. Jesús de Natzaret va practicar-ho en una acció de caos al Temple de Jerusalem, tip de veure l'explotació i abús religiós de mercadejar amb l'amor de Déu oprimint els pobres amb sacrificis com a condició per a ser perdonats. Però també va donar tres exemples clau que trobem recopilats a Mt 5,38-41, situacions de **desobediència per excés** per tal de pressionar la consciència de l'opressor cap a la humanització. Walter Wink en fa una genial interpretació:

«Si algú et pega a la galta dreta, para-li també l'altra» (Mt 5,39b). No es tracta d'una estupidesa submissa per continuar l'agressió: Jesús també havia viscut l'opressió romana! El text de Mateu —que reflecteix millor que Lluc l'original— ens diu que bufeteja la galta dreta. La mà esquerra era considerada impura, i bufetejar la galta dreta havia de fer-se amb el revers de la mà dreta, un tipus de bufetada que pretenia humiliar. Si podia demostrar-se havia de ser compensat amb el salari de 400 dies! Només s'arriscarien a fer-ho si no hi havia testimonis i en condicions de superioritat. Què s'hi pot fer? Jesús proposa parar l'altra galta —l'esquerra—: aquest oferiment provocatiu només facilitaria un altre cop si l'agressor/a el fes amb el revers de la mà esquerra —impura, estaria admetent que allò que fa és baix i pervers—, o bé amb el palmell o puny de la mà dreta —qualsevol dels dos assumia un combat entre iguals. L'acció noviolenta té una doble intenció: en primer lloc restar control a l'agressor, ja que **la violència deixa de donar-li el poder**, concedint uns instants de conversió per qüestionar-li si realment vol anar més enllà. En segon lloc, prendre la iniciativa **reclama**

dignitat humana com a un igual, en paraules de Casaldàliga, *humanitza la humanitat*.

«[...] i al qui vulgui portar-te a judici i prendre't la túnica, deixa-li també el mantell» (Mt 5,40). No es tractava d'un judici qualsevol, sinó d'evident extorsió. Els abusius impostos romans provocaven l'asfíxia dels petits camperols. De nou sembla que la versió de Mateu és l'autèntica: l'extrem de la injustícia és prendre a la víctima la túnica —roba interior— en lloc del mantell —més car, tela exterior— perquè així burlaven les lleis d'Ex 22,25-26 i Dt 24,12-13 que impedeixen retenir el mantell després de la posta de sol. La resposta de Jesús és xocant: entregar també el mantell. No llençar-lo als magistrats, sinó entregar-lo amb dignitat junt amb la túnica, quedant òbviament despulat. La nuesa era en la cultura semítica del s. I —i en moltes altres— una acusació a qui la mirava, un escàndol i un reclam de dignitat, ja que no se li podia ni reconèixer el rang social a través de la roba. El crit de dignitat per **interpel·lar la injustícia** del tribunal, i la capacitat de tenir iniciativa —que afirma sense paraules: **encara soc persona**—, estan concentrats en aquesta acció.

«Si algú t'obliga a portar una càrrega durant una milla, fes-ne amb ell dues». (Mt 5,41). Portar una càrrega («fer angaria») era antigament una pràctica que feien els animals, humiliant, per fer de mitjà de transport ràpid rellevant-se en llargues distàncies. A banda de l'animalització, aquesta pràctica vexava la població. Jesús proposa aquí tornar a desobeir per excés: portar la càrrega una milla més. Això provoca que el romà **perdi el control** que aquest abús infligia, i porta aquesta llei depravada a l'extrem del ridícul: el romà podia ser castigat si el forçava més enllà d'una milla. A més, després d'això **s'ho pensaria dues vegades abans de tornar a forçar algú** i perdre el control.

En conclusió, la proposta de Jesús és clara: davant de lleis o ordres injustes i opressives cal respondre amb **accions noviolentes creatives que, desobeint per excés, busquin interpel·lar la consciència cap a la dignitat humana**, una erosió que tard o d'hora és capaç d'aconseguir el seu propòsit. L'objectiu no és venjar-se ni vèncer-lo, sinó insistir fins a recuperar la persona victimària actualment «malalta» de crueltat, cega i sorda al Regne de Déu. □

NOVIOLÈNCIA I ANTIIMPERIALISME

BREUS NOTES TEXTUALS I VITALS SOBRE EL LLEGAT
DEL PARE MIGUEL D'ESCOTO

JAUME SOLER I PASTELLS

Catalunya - Nicaragua

El Pare Miguel d'Escoto Brockmann va néixer el 5 de febrer de 1933 a Los Angeles, Califòrnia. L'any següent la família es va traslladar a Nicaragua, on va viure fins el 1947, moment en què torna als EUA per acabar la secundària i la universitat. És en aquesta època quan entra a l'orde religiós catòlic Maryknoll, al qual va pertànyer canònicament fins la seva mort el 2017.

Segons reconeix ell mateix el procés d'elaboració del seu pensament i la seva praxi noviolenta i antiimperialista fou complex i dur, en el marc de la seva tasca sacerdotal i en un context de consolidació de l'imperi EUA: *"Aquest fou el món de la meva infància i joventut. No és, doncs, gens estrany que no hagués captat clarament la noviolència activa de Jesús. Quan vaig néixer, el missatge de Jesús ja feia segles que havia estat totalment mediatitzat i desfigurat per la seva Església, que és també la meva Església, la que tant estimo, ja que li vaig lliurar la meva vida. Així doncs, com és que vaig aconseguir trobar la noviolència de Jesús en el context de tanta manipulació del que Ell ens va ensenyar?..."*

Dono gràcies a Déu que vaig tenir la gran sort d'entrar a Maryknoll i de ser als Estats Units durant els anys de Martin Luther King, Jr. Fou King, i no la meva Església, qui em va ajudar a entendre la radical noviolència de Jesús. Concretament, fou el seu testimoni en la lluita activa noviolenta i el seu petit llibre Strength to Love (La força d'estimar) publicat el 1963, dos anys després de la meva ordenació sacerdotal, el que em va fer veure amb més claredat el que en tota una vida de col·legis catòlics no havia aconseguit descobrir: el Jesús del Sermó de la Muntanya. El Jesús activament

noviolent. L'únic Jesús encara que a l'Església imperial no li agradés, ja que acceptar i proclamar aquest Jesús li hauria comportat problemes i persecucions per part dels poderosos d'aquesta terra i l'haurien crucificat com van fer amb Jesús. Evitar córrer la mateixa sort de Jesús era quelcom que l'Església semblava considerar com la seva principal obligació. Sona espantós. El pitjor, però, és que crec que no exagero".

Certament va tenir bons mestres, Tolstoi, Ghandi, Martin Luther King, Dorothy Day i grans companys de lluita noviolenta i antiimperialista entre els quals destaca per sobre de tots "el meu estimadíssim amic, a qui tant devem tots els que ens hem compromès amb la lluita per aquest altre món que anhelem. Em refereixo, per descomptat, al bisbe Dom Pere Casaldàliga".

Segons les seves paraules, en aquest procés de maduració i concreció del seu pensament i praxi noviolenta i antiimperialista fou decisiu el retorn al seu país, Nicaragua, en ple procés revolucionari: "Iniciat el meu descobriment del missatge noviolent de Jesús, vaig haver de superar una tendència molt marcada en mi, la de voler sempre presentar excuses pel comportament de la política exterior dels Estats Units. Era plenament conscient de la incorrecta actuació dels Estats Units, però sempre deia: "Pobres Estats Units, volen fer el bé, fomentar la democràcia i la llibertat, però fan tot el contrari perquè s'equivoquen. Són molt bons, però lamentablement estan molt mal aconsellats". No sé d'on em naixia aquesta renúncia a reconèixer les evidents males intencions de l'Imperi i la clara hipocresia de les explicacions que aquest donava de les seves motivacions, del que suposadament

buscava mitjançant la seva política exterior. En part, aquesta tendència pot haver estat conseqüència d'una renúncia molt marcada en el meu comportament, de per vida, a llançar càrrecs i acusacions sense estar totalment i absolutament convençut que era cert el que jo deia. Sempre he pensat que el judici temerari és quelcom gairebé tan greu com la calúmnia. Crec, no obstant, que la meua renúncia a reconèixer el que realment era la política exterior nord-americana, era deguda més aviat a una automàtica extrapolació, al govern nord-americà, d'una norma que se'ns havia inculcat com "respecte" a l'autoritat dins l'Església. Criticar-la era ser arrogant, presumptuós, faltat d'humilitat i caritat cristianes. Qüestionar les seves intencions era considerat temerari.

Així com a King li va correspondre ajudar-me a descobrir la noviolència activa de Jesús, obrir-me els ulls sobre l'imperialisme, li va tocar a un amic nord-americà, conseller molt proper al president J.F. Kennedy, amb qui, per coses de la vida, havia arribat a establir una forta amistat fins el punt que ell, la seva dona i els fills, em consideraven com un membre més de la seva família. Un dia, durant la presidència de Kennedy, jo estava allotjat a casa d'aquest amic a Washington. Molest i impacient amb la meua ingenuïtat d'atribuir sempre bones intencions als "gringos" em va dir: "Miguel, quan dimonis reconeixeràs que el mal existeix? No cometis l'error de subestimar la intel·ligència de l'adversari o dels que actuen malament. Estats Units sap el que fa, no som estúpids, tot el que es fa es fa sabent que amb aquests mitjans no s'obtindran els objectius publicats. El que es diu sobre la motivació de la nostra política exterior és mentida moltes vegades, només propaganda per enganyar el poble americà i el món".

El meu amic va sentir la necessitat de sincerar-se amb mi perquè m'apreciava molt i em deia que, sense un bon diagnòstic de la realitat, jo no podria mai prendre les decisions correctes per a la proclamació clara del missatge de Jesús i la denúncia profètica del mal".

El 1978-79 formà part de "Els Dotze", un grup de líders socials amb els quals va defensar i divulgar els objectius de la Revolució Popular

Sandinista (RPS), així com una solució pacífica al conflicte "nica".

De 1979 a 1990 fou Ministre d'Exteriors de Nicaragua des d'on defensa un acord de pau a la regió Centreamericana que es va concretar en els Acords d'Esquipulas. Aquests foren innovadors perquè introduïen nous conceptes en els àmbits de la negociació amb un programa, una aplicació simètrica i la simultaneïtat del seguiment.

El 1986 aconseguí una de les grans victòries diplomàtiques del segle xx per part d'un país en un tribunal de l'ONU: la sentència de la Cort Internacional de Justícia de La Haia a favor de la demanda de Nicaragua contra els Estats Units per activitats militars i paramilitars que van costar més de 50.000 morts nicaragüencs. La CIJ va acordar una indemnització per a Nicaragua de 17.000.000 milions de dòlars que mai han estat pagats pels Estats Units. El mateix any com a denúncia dels incompliments dels acords de pau organitzà, amb l'ajut i participació de sectors pacifistes, entre ells Dom Pere Casaldàliga, el Viacrucis per la Pau i la Vida, amb més de 300 quilòmetres de recorregut i una vaga de fam de 30 dies que va afectar greument la seva salut.

El 2008, amb el suport dels països llatinoamericans i caribenys, fou designat president del sexagèsim tercer període de sessions de l'ONU.

El 2006 va publicar el llibre *Antiimperialisme i Noviolència*, un ampli i sòlid resum del seu pensament i praxi política-diplomàtica: "Amb aquest llibre espero contribuir a que totes i tots compreguem que l'autèntic cristià ha de ser sempre noviolent i, per tant, també intransigentment antiimperialista" (Introducció, 10 de juny de 2006, 45è aniversari de la meua ordenació sacerdotal).

El 2011 s'edita un treball col·lectiu de l'equip de la seva presidència de l'Assemblea de l'ONU on pren cos el treball d'anys amb un títol prou clarificador, *Refundar l'ONU-Una proposta*.

"Tenim el deure moral de fer quelcom més que simplement reordenar el nostre sistema fallit. Hem de transformar-lo. Més que noves regles el que el món necessita són noves alternatives" (Discurs a Doha, Qatar, novembre de 2008). □

EN L'APRENTATGE DE LA VIDA: JOVES I GRANS EN DIÀLEG

DIÀLEG INTERGENERACIONAL, CAMÍ DE PAU I NOVIOLÈNCIA

JONATHAN FÉLIX DE SOUZA I MARCELO BARROS

Brasil

En les reflexions del Papa Francesc en el llibre "Déu és jove", la joventut és entesa com un període de profunda transformació social i espiritual, essencial per la construcció de la pau mitjançant el diàleg intergeneracional i la noviolència activa. L'obra, nascuda de trobades amb el periodista Thomas Leoncini i influïda per les idees del sociòleg Zygmunt Bauman, apareix en un moment crucial en el qual els joves, cada cop més conscients dels desafiaments ecològics i socials, busquen el seu lloc en el món.

En aquesta reflexió, el Papa Francesc desafia la visió convencional de Déu com a simple figura paterna, inclosos els aspectes més relacionals i vinculats a la joventut. En una societat patriarcal, Déu és vist com Senyor i Pare. A l'evangeli de Jesús i en altres camins d'espiritualitat, l'Esperit Diví és una energia d'Amor que sorgeix sempre com a novetat transformadora i renovadora. A l'espiritualitat cristiana tradicional, des d'antic, una coneguda invocació de les comunitats a l'Esperit és: "*Envia, oh Déu, el teu Esperit i renovaràs la faç de la terra*" (Salm 104, 30).

Aquest enfocament albira que el camí de recerca de la intimitat divina inclou la necessitat d'una renovació permanent, el que suposa una major centralitat dels joves en la societat. Això és més necessari encara en societats basades en el consumisme, que sovint els utilitzen i descarten. El llibre busca restaurar l'esperança i el sentit de pertinença

entre els joves, a més d'oferir una nova perspectiva sobre el seu paper i valor en la construcció d'un futur més just i pacífic.

El Papa Francesc també busca transmetre quelcom profund i alliberador, quan insisteix en la necessitat de donar una major centralitat a la joventut en la nostra societat. Proposa l'atenció i la cura com a paràmetres socials que tornin a la joventut el sentit de pertinença i arrelament. Destaca la importància del diàleg amb les persones grans com a mitjà perquè els/les joves rebin memòria i arrels, fonamentals per sustentar les seves històries i identitats. Considera les joventuts com "profetes" i les persones grans com "somiadores", ambdós elements necessaris per la "Revolució de la tendresa", imprescindible per la salvació d'una societat desproveïda de valors.

El Papa emfatitza que els/les joves no han de conformar-se amb la corrupció o les malalties socials, sinó que han de ser agents de canvi i propagadors d'esperança. Adverteix sobre el perill de caure en un moviment corrupte, destacant la necessitat d'una postura activa contra la injustícia.

Basant-nos en aquestes reflexions del llibre "Déu és Jove", proposem alguns consells pràctics, tant per joves com per grans, amb la finalitat de promoure la transformació social i espiritual, i construir la pau gràcies al diàleg intergeneracional i la noviolència activa. Es poden proposar altres consells en el diàleg de

cada lloc:

Valora l'aprenentatge recíproc: Entén que cada persona, sense importar l'edat, sempre té quelcom a ensenyar i quelcom a aprendre. Aquest intercanvi enriqueix i enforteix els vincles intergeneracionals.

Evita la trampa de la provisionalitat: Reconeix la tendència de la societat a aferrar-se a la provisionalitat, gairebé rebutjable, i qüestiona la il·lusió d'eternitat amb data de caducitat que acostuma a imposar la societat capitalista.

Sigues protagonista de la teva història: Busca activitats que et reptin i et permetin sentir-te com un agent actiu i no només un espectador en la cultura del consumisme.

Mantingues l'esperança i la fe: En temps de dificultat, recorda que l'esperança i la fe són essencials per superar els desafiaments. L'esperança no sorgeix de la simple anàlisi de la realitat. Valora el realisme de l'anàlisi, però es nodreix de l'elecció interior de l'amor per la vida, la confiança en la humanitat i la decisió de superar les dificultats de cada moment. Troba la força en l'espiritualitat i confia en la comunitat de persones i comunitats que es dediquen a la causa de la Pau i la Justícia eco-social.

Harmonitza cap, cor i mans: Busca l'equilibri entre pensar, sentir i actuar. Aquesta harmonia és essencial per una vida autèntica i significativa.

Sigues persona activa en la comunitat: Involucra't en causes socials i ambientals. Utilitza la teva veu i les teves accions per promoure un canvi positiu en la societat.

Busca educació alternativa: A més de l'educació formal, indaga formes alternatives d'aprenentatge que involucrin experiències pràctiques, emocionals i espirituals.

Desenvolupa característiques positives: Conrea l'entusiasme, l'alegria, el sentit de l'humor i la coherència en les accions i

interaccions diàries.

Promou el diàleg intergeneracional, des de les joventuts: L'aprenentatge mutu ofereix la possibilitat d'adquirir saviesa i perspectiva que només poden sorgir de l'experiència de la vida. A l'interactuar amb persones grans, els i les joves poden aprendre sobre la història, les tradicions i els valors que formen la base de la seva cultura i societat. Aquestes interaccions també poden desafiar els joves a repensar els prejudicis i obrir les seves ments a noves idees.

Promou el diàleg intergeneracional, des de les persones grans: Establir diàlegs amb els més joves permet a les persones grans mantenir-se al dia amb les noves tecnologies, tendències i estils de vida. Això pot ser increïblement rejuvenidor i pot ajudar a trencar l'aïllament que sovint acompanya l'envelliment. L'intercanvi d'experiències amb els joves pot aportar nou vigor a la vida de les persones grans, oferint-los una nova perspectiva i una nova apreciació del present. En l'espiritualitat budista l'ànima és sempre jove i ser jove és la vocació de tota la humanitat, sense importar l'edat. En l'espiritualitat cristiana, el primer signe que la mort és superada per la vida és la figura d'un jove que anuncia la resurrecció.

La clau per construir Pau, Justícia i Cura de la Mare Terra en les nostres societats, passa per reconèixer el valor inherent de cada generació. Al promoure un diàleg intergeneracional eficaç i adoptar un enfocament de noviolència activa, podem crear una societat més cohesionada, comprensiva i, en darrera instància, pacífica. Inspirant-nos en les paraules del Papa Francesc podem veure els joves no només com el futur, sinó com participants actius en el present, treballant colze a colze amb les persones grans per crear un món millor per a tots. □

PARAULES DE TALEB ALI SALEM (REPRESENTANT SAHRAUÍ) DAVANT LA COMISSIÓ DE DESCOLONITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES (JUNY 2024)

Aquest és el tercer any que vinc a les Nacions Unides per donar una paraula davant d'aquest comitè, una paraula que es converteix en paper, un paper que es converteix en arxiu, un arxiu que es converteix en no res. Per això, aquest cop he volgut portar-los quelcom material, tangible, des dels territoris ocupats del Sàhara Occidental perquè la paraula no es converteixi en arxiu, perquè l'arxiu no es converteixi en no res, desitjant i buscant despertar alguna consciència.

Aquest és un tros de la roba que portava l'activista sahrauí Sultana Khaya el dia que fou forçada i torturada per part de les forces d'ocupació marroquines. Aquesta és la seva sang que representa la sang de tot el poble sahrauí i de tots els pobles oprimits. Aquesta és la sang que representa la vostra vergonya, que representa la vostra inacció i ineficàcia. Aquesta és la sang que representa el nostre patiment com a poble sahrauí, però també és la que dignifica la nostra lluita i reforça la nostra voluntat.

Senyors, al Sàhara Occidental seguim sofrint, seguim sagnant, seguim patint la traïció dels diferents governs espanyols, seguim patint una brutal ocupació colonial marroquina. El nostre territori es manté ocupat, els nostres recursos naturals saquejats, el nostre poble refugiat, els nostres activistes empresonats i, en canvi, de vosaltres només rebem paraules buides i resolucions en paper.

Lamentablement l'Organització de les Nacions Unides més que una eina que garanteix el dret dels pobles a ser lliures i sobirans s'ha convertit en un instrument en mans del poder imperialista. Per això he volgut ser a la seu de l'ONU, davant d'aquest comitè, per recordar-vos que això més que les nacions unides sembla l'imperialisme unit, més que les nacions unides sembla la colonització unida, més que les nacions unides sembla el poder econòmic unit. He volgut venir per dir-vos que Palestina segueix sagnant, que la República Sahrauí segueix patint una brutal ocupació, que la República Democràtica del Congo segueix cremant. He vingut per dir-vos que Líbia ha estat destruïda i l'Àfrica segueix intervinguda i tot això davant les vostres mirades i indiferència.

Però també he volgut venir per dir-vos que hi ha esperança, hi ha esperança perquè el món està canviant i la revolució de les consciències és universal i imparable. Hi ha esperança perquè aquells que avui destrueixen seran destruïts i aquells que avui resisteixen seran consagrats amb la millor de les victòries. Senyors, hi ha esperança perquè la fórmula imperialista ha fracassat, els pobles s'han despertat, perquè la lluita és un dret, la resistència un deure. Hi ha esperança perquè el Sàhara Occidental tard o d'hora serà lliure, serà descolonitzat.

Us vull dir també que la sang dels nostres pobles, dels nostres germans i germanes no s'ha vessat en va. Vull dir-vos que tard o d'hora hi haurà justícia, llibertat i pau. Perquè pot ser que aquí hi hagi el poder i la presa de decisions, però a fora hi ha els pobles, la revolució, la resistència i la història ens ha ensenyat que sempre que un poble resisteix per una causa justa tard o d'hora guanyarà. Per la fi de la colonització del Sàhara Occidental i per la llibertat dels pobles, moltes gràcies.

HTTP://SERVICIOSKOINONIA.ORG

- RELaT: Revista Electrònica Llatinoamericana de Teologia
- Servei Bíblic Llatinoamericà. En 3 idiomes.
- Calendari litúrgic 2000-2036. També en anglès
- Martirologi Llatinoamericà
- La Pàgina de Monsenyor Romero. I les seves homilies.
- La Pàgina d'en Pere Casaldàliga: els seus llibres, cartes...
- La columna setmanal de Leonardo Boff. Cada divendres.
- La Pàgina de Cerezo Barredo: el dibuix de cada diumenge
- "Pàgines Neobíbliques". Relectura de la Bíblia.
- Contes Curts Llatinoamericans. Una antologia.
- Biblioteca. Sales: general, teològica, bíblica i pastoral.
- LOGOS: articles curts variats.
- Llibres Digitals Koinonía. Gratuïts i imprimibles.
- Col·lecció "Temps axial": *tiempoaxial.org*
- Arxiu digital de l'Agenda Llatinoamericana
- Totes les Agendes, des del 1992, en format digital, recolliu-les, a: *agesdalatinoamericana.red*

Tots els nostres serveis són gratuïts

Extensió a ACADEMIA.EDU:

independent.academia.edu/PedroCASALDALIGA
eatwot.academia.edu/JoséMaríaVIGIL

HTTP://LLATINOAMERICANA.ORG

- Informes de campanya d'Anada i Tornada.
- Calendaris i efemèrides.
- Documental "L'excusa". Orientacions pedagògiques.
- Materials: mapa Peters, conte Don Paulo, pòsters, etc.
- Notícies: <http://llatinoamericana.blogspot.com>.

HTTP://AGENDALATINOAMERICANA.RED

- Agendes, portades i materials complementaris.

COMITÈS CRISTIANS DE SOLIDARITAT ÒSCAR ROMERO A CATALUNYA

COR / Rivadeneyra 3, Principal
08002 BARCELONA
☎ 933 013 576 / 635 531 047
barcelona@comitesromero.org

COR / Gandesa 6 bxs. Torreforta
43006 TARRAGONA
☎ i fax 977 544 328
tarragona@comitesromero.org

Grup de Solidaritat Òscar Romero
Parròquia de Sant Llorenç
Plaça de la Immaculada, 8
08226 TERRASSA (Barcelona)
☎ 937 830 599 / 937 854 540
terrasa@comitesromero.org

HTTP://ARCHIVOSAGENDA.ORG

- Arxiu d'articles en castellà, portuguès i català, cercador per any, autors, títol i tema.

HTTPS://FPERECASALDALIGA.ORG

- Fundació Pere Casaldàliga: vida, obra, publicacions, projectes solidaris,...

HTTP://REVISTAPERIFERIA.ORG

- Publicació auspiciada per l'Associació ARAGUAIA amb les seves causes de Pere Casaldàliga.

 @AgendaLlatinoam

 Agenda Latinoamericana

 @Agendallatinoamericana

 <https://www.facebook.com/llatinoamericanaimundial>

QUI ÉS QUI

ALGUNS/ES DELS AUTORS/ES DE LA NOSTRA AGENDA

Marcelo BARROS, Biblista, coordinador de l'Associació de Teòlegs del Tercer Món a l'Amèrica Llatina. Ha escrit 35 llibres sobre lectura popular de la Bíblia, Espiritualitat Ecumènica, Teologia de la Terra... Conseller del Moviment de Camperols sense Terra (MST).

Frei BETTO, Carlos Alberro Libanio Christo, frare dominic brasiler, teòleg de l'alliberament. Autor de més de 50 llibres de diversos gèneres literaris i temes religiosos. <http://www.freibetto.org>

Leonardo BOFF, ecoteòleg, autor de "Civid-19, la Mare Terra contraataca la Humanitat", i de "Un nou camí per la fraternitat universal", Vozes 2021 i Catelvecchi, Roma 2021. <http://servicioskoinonia.org/boff>

Clara DE MADRID ROBLEÑO, Joan Pere GUZMÁN ALEMÁN, són educadors, activistes, membres de la Xarxa Educació per la Ciutadania Global (XECG).

Teresa FORCADES, benedictina catalana, metgessa i teòloga. Doctora en salut pública i en teologia fonamental, amb una tesi sobre la Trinitat i el concepte de persona. Vicepresidenta de l'Associació Europea de Dones en la Investigació Teològica (ESWTR).

Yayo HERRERO LÓPEZ, antropòloga, enginyera tècnica, educadora social. Professora, investigadora i activista ecofeminista. Autora de "Adelante. Solo existe un futuro. Y es nuestro" i "Educar para la sostenibilidad de la vida", entre altres. @yayo_herrero

Joan MARTÍNEZ-ALIER, activista, catedràtic d'Economia, fundador i promotor de les idees de

l'economia ecològica, membre de l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals de la Universitat Autònoma de Barcelona (ICTA-UAB). Va contribuir a la creació de la International Society for Ecological Economics (ISEE) i del Ecological Economics Journal. Promotor de l'Atlas Global de Justícia Ambiental (www.ejatlas.org). Premis: Balzán 2021, Holberg 2023 i Difusió del Decreixement ALM 2023.

Joan MORERA PERICH, jesuïta, llicenciat en Teologia Bíblica amb una tesi que compara la noviolència del Servent que parteix d'Isaïes i Jesús de Natzaret. Autor de "Diàleg de sords? Pedagogia per reconciliar conflictes" (Claret, 2009) i "Desarmar els inferns. Practicar la noviolència de Jesús avui" (2018, <https://cristianismejusticia.net>). Integrant del Grup de Treball en Noviolència Cristiana (<https://moulanoviolencia.net>).

Maria Eugenia RUSSIAN, presidenta de la Fundació Llatinoamericana pels Drets Humans i el Desenvolupament Social (FUNDALATIN).

Julissa SEMINO, activista peruana, graduada en dret per la Univeritat César Vallejo, col·labora amb l'ONG Emracing the World.

Juan José TAMAYO, director de la Càtedra de Teologia i Ciències de les religions de la Universitat Carlos III de Madrid i secretari de l'Associació de Teòlegs Joan XXIII.

Mireia TORDERA, activista social, professora d'educació secundària.

Dalena TRAN, nordamericana, doctorada en Ciència i Tecnologia Ambientals de la Universitat Autònoma de Barcelona (ICTA-UAB). Anteriorment va estudiar Ciències del Comportament Social a

la Universitat Soka d'Amèrica, EUA i Ecologia Humana a la Universitat de Lund, Suècia. Compromesa amb una vida de servei comunitari i voluntària en moltes causes.

Francisco Javier VERA MARTÍNEZ, jove colombià (2009) defensor dels Drets Humans, especialment del dret a un ambient sa, net, digne i en pau. @franciscoactivista / www.franciscoactivista.com

Jose María VIGIL, sacerdot claretià, teòleg de l'alliberament, del pluralisme religiós i els nous paradigmes. Nacionalitzat nicaragüenc ha residit a Panamà. Editor de l'Agenda Latinoamericana de 1992 a 2020. <https://eatwot.academia.edu/JoséMaríaVIGIL>

Martha ZEIN, narradora i cineasta nascuda a Alemanya, influïda per la psicologia Gestalt i la pedagogia sistèmica, les estratègies de l'educació pe la pau, la filosofia, la biomimesi, l'ecofeminisme, l'art-teràpia, la poesia. <https://marthazein.com>

EL RAÇÓ DE L'ARCADI OLIVERES

“Ni una sola vida humana es pot perdre per molt bonics que siguin els objectius. O dit d'una altra manera, que el fi mai justifica els mitjans. A partir d'aquí, qualsevol acció bèl·lica ha de desaparèixer i, sobretot, els exèrcits no tenen cap raó per existir”.

“Tothom ha de creure en la dignitat humana, i des d'aquesta premissa, hem de ser capaços d'associar-nos entre nosaltres per avançar. Una sola persona pot fer molt, però moltes d'aliades poden fer molt més. I un cop sabem què hem de fer, hem de resistir, sempre que puguem, de manera noviolenta i, sobretot, perdre la por”.

COL·LECCIÓ «TIEMPO AXIAL»

PATROCINADA PER L'«AGENDA LLATINOAMERICANA

La col·lecció recull el diàleg de la teologia llatinoamericana de l'alliberament amb altres fronteres de pensament, els “nous paradigmes” del pensament mundial actual.

1. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, I*.
2. John **HICK**, *La metáfora del Dios encarnado*.
3. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, II*.
4. Faustino **TEIXEIRA**, *Teología de las religiones*.
5. José María **VIGIL**, *Teología del pluralismo religioso. Curso sistemático de teología popular*.
6. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, III*.
7. Alberto **MOLINER**, *Pluralismo religioso y sufrimiento ecohumano* (sobre l'obra de Paul F. Knitter).
8. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, IV*.
9. R. **FORNET-BETANCOURT**, *Interculturalidad y religión*.
10. Roger **LENAERS**, *Otro cristianismo es posible. Fe en lenguaje de modernidad*.
11. Ariel **FINGUERMAN**, *La elección de Israel*.
12. Jorge **PIXLEY**, *Teología de la liberación, Biblia y filosofía procesual*.
13. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, V*.
14. J.S. **SPONG**, *Un cristianismo nuevo para un mundo nuevo*.
15. Michael **MORWOOD**, *El católico del mañana*.
16. Roger **LENAERS**, *Aunque no haya un dios ahí arriba*.
17. Diarmuid **O'MURCHU**, *Teología cuántica. Implicaciones espirituales de la nueva física*.
18. J.S. **SPONG**, *Por qué el cristianismo tiene que cambiar o morir*.
19. J.S. **SPONG**, *Vida eterna*.

Quedareu parats amb els preus, que només s'expliquen pel caràcter voluntari i gratuït del treball de la col·lecció. També es poden adquirir en format digital, a la meitat del preu normal...

Llegiu l'índex i el pròleg del llibre que us interesi, i vegeu la forma d'adquirir-lo a:

<http://tiempoaxial.org>

Els volums 1, 3, 6, 8 i 13 formen la coneguda sèrie «*Por los muchos caminos de Dios*», que confronta la teologia de l'alliberament amb la teologia del pluralisme religiós. Vegeu-la, en quatre idiomes:

<http://tiempoaxial.org/PorLosMuchosCaminos>

Premi atorgat per l'Agenda 2024

XXII PREMI COL·LECTIU RONDA
ASSESSORIA JURÍDICA, LABORAL I ECONÒMICA SOCIAL

VEREDICTE

Al XXII Premi "Col·lectiu Ronda assessoria jurídica, laboral, econòmica i social" amb el tema generador "Descolonitzar el món i la vida: missió alliberadora" corresponent a l'Agenda Llatinoamericana 2024 s'ha presentat una participació procedent de Guatemala per part del Consejo Nacional de Restauración de la Espiritualidad Maya.

El Col·lectiu Ronda ha valorat positivament la proposta realitzada per l'entitat participant. No obstant això, considerem que no reuneix els elements imprescindibles per accedir

al premi Col·lectiu Ronda, ja que es tracta d'un projecte encara en desenvolupament i l'esmentat premi s'ha de destinar exclusivament a treballs o activitats ja realitzades.

Per aquest motiu i per unanimitat, es declara desert el Premi Col·lectiu Ronda en la seva XXII edició.

Col·lectiu Ronda
Consell Rector
8 d'abril de 2024

TERCER CONCURS D'IL·LUSTRACIÓ AGENDA LLATINOAMERICANA MUNDIAL 2025

VEREDICTE

La Comissió General responsable de la portada de l'Agenda Llatinoamericana Mundial, després de diverses reunions de coordinació i preparació del III Concurs per a la Portada 2025, hem promogut la participació internacional dels artistes interessats en presentar les seves propostes.

El dia 11 de març de 2024, es va dur a terme la prioritització i es va seleccionar com a guanyadora **ANGÉLICA MARÍA GONZÁLEZ de Cuba**. Així mateix, van quedar seleccionats per

les il·lustracions de les pàgines interiors:

1. Mailen Navas d'Argentina-Catalunya (VEURE)

2. Perla Sierra de Mèxic (JUTJAR)

3. Tatiana Sorto d'Hondures (ACTUAR)

A tots ells se'ls va lliurar el premi acordat. La Comissió agraeix profundament la participació de totes les persones implicades en aquesta iniciativa i convida el mateix esforç a la propera convocatòria.

Comissió de portada, Agenda Llatinoamericana Mundial

Els premis que proclama aquesta pàgina són els concedits als certàmens convocats per l'Agenda 2024; vegeu-los també a: <http://latinoamericana.org/2025/premios>

Les convocatòries d'aquesta Agenda 2025, per al 2026, vegeu-les a: <http://latinoamericana.org/2025/convocatorias>

Premi "Col·lectiu Ronda" XXIII Edició

TEMA GENERADOR 2025:

"NOVIOLÈNCIA ACTIVA I JOVENTUTS, CONSTRUINT CULTURA DE PAU"

El tema triat en aquesta ocasió per convocar el premi corresponent a la XXIII edició dels premis Col·lectiu Ronda, en correspondència amb el tema generador de l'Agenda Llatinoamericana 2025, és la de promoure la metodologia de la noviolència activa com a forma de resolució de conflictes i de relacionar-nos amb els altres. Això implica també una manera de pensar i d'actuar que ha de ser harmònica amb els principis humanistes de reconèixer l'altre com a ésser semblant a un mateix i no enquadrar-lo en una categoria d'"enemic", que el deshumanitza.

Les societats en general, la humanitat, ha progressat indubtablement en coneixements, tecnologies, ciència, salut...; però no hi ha avenços en rebutjar i superar la violència entre els éssers humans. S'han creat organismes nacionals i internacionals que pretenen aconseguir equilibris entre nacions, contenir les guerres, distribuir riquesa... però moltes vegades aquests objectius no s'aconsegueixen en absolut, amb gran decepció i desesperació dels ciutadans.

No només existeix la violència física, la que sotmet els pobles a enfrontaments bèl·lics que només produeixen destrucció i dolor infinit i davants dels quals s'ha de protestar i manifestar-se individualment i col·lectiva.

Existeix la violència econòmica, religiosa, racial, sexual, psicològica, moral.

Com es respon, com es lluita, com pot la joventut trobar una manera d'organitzar-se i respondre activament sempre amb l'objectiu de construir societats millors, igualitàries, de benestar i en pau?

La NOVIOLÈNCIA ACTIVA és una extraordinària metodologia d'acció, és una forma de vida, i una alternativa de resposta que té com a finalitat desarticlar tot tipus de violència, mitjançant:

- El rebuig i buit a les diferents formes de discriminació i violència.
- La no-col·laboració amb les pràctiques violentes.
- La denúncia de tots els fets de violència i discriminació.
- La desobediència civil davant la violència

institucionalitzada.

- L'organització i mobilització social, voluntària i solidària.

- El suport decidit a tot allò que afavoreixi la noviolència activa.

- La superació de les arrels de la violència en un mateix, el desenvolupament de les virtuts personals i de les millors i més profundes aspiracions humanes.

COL·LECTIU RONDA sccl, assessoria jurídica, laboral, econòmica i social,

CONVOCA:

A totes les entitats, moviments socials, grups i col·lectivitats que treballen en programes i activitats que tinguin per objectiu donar a conèixer, impulsar i fomentar la Noviolència Activa entre els joves o tinguin en pràctica lluites de reivindicació, protesta, denúncia, basades en mètodes de noviolència activa, perquè presentin la seva proposta al premi.

BASES:

S'haurà de presentar un informe en el que es detallin les seves activitats o projectes amb una implantació mínima d'un any.

L'informe haurà de referir el context, la composició i motivació de l'entitat concursant, així com les activitats realitzades i una avaluació dels resultats obtinguts en relació als objectius inicialment fixats.

A l'informe s'ha d'incorporar una presentació de l'entitat i una memòria explicativa de les activitats de, com a màxim, 20 pàgines.

Idioma: La proposta pot presentar-se en qualsevol dels idiomes presents a l'Agenda, inclosos el castellà, el català i el portuguès. Si el projecte es presenta en una altra llengua, cal incloure una traducció en alguna de les llengües esmentades.

Enviaments i terminis: Els projectes han d'enviar-se abans del 31 de març de 2025 a qualsevol d'aquestes adreces de correu electrònic: agenda@latinoamericana.org o agendall@cronda.coop.

Premi: 2.000 (dos mil) euros i la publicació de l'informe a la pàgina web del Col·lectiu Ronda. El premi es pot declarar desert. Podrà concedir-se algun accésit a criteri del jurat. □

QUART CONCURS D'IL·LUSTRACIÓ AGENDA LLATINOAMERICANA MUNDIAL 2026

CONVOCATÒRIA

L'objectiu del concurs és escollir una persona artista per confeccionar la il·lustració de la portada de l'Agenda Latinoamericana Mundial 2026 (ALM) i tres artistes més per a dibuixos interiors, al·lusius al "VEURE, JUTJAR I ACTUAR", respectivament. Podran optar al premi Il·lustració ALM els il·lustradors i il·lustradores de qualsevol país on es difon l'Agenda Latinoamericana Mundial.

Les persones candidates poden enviar un màxim de 3 obres originals de la seva autoria al correu: **agendalatinamericanared@gmail.com** per a què els editors puguin valorar el seu estil i l'afinitat amb la tradició de l'Agenda. Si la persona candidata té obres publicades a Internet pot adjuntar l'enllaç.

El termini per enviar obres o enllaços finalitzarà l'1 de febrer de 2025.

El jurat triarà les persones il·lustradores a les quals se'ls encarregaran les il·lustracions del 2026 i concedirà un 1r Premi per elaborar per elaborar la portada i tres finalistes per les il·lustracions interiors.

L'1 de març de 2025 els editors enviaran el veredicta a les persones premiades, amb les condicions i característiques que han de tenir la portada i els dibuixos interiors. Aquelles tindran un màxim de 7 dies a partir de la data de l'enviament del veredicta per acceptar el premi. La no resposta o no acceptació suposarà la renúncia al premi i s'oferirà a la següent persona classificada.

Abans de l'1 d'abril de 2025, les persones guanyadores hauran d'enviar les propostes d'il·lustracions amb les consideracions i ajustaments proposats pels editors.

Els originals definitius de la portada i els de les il·lustracions interiors es lliuraran, per part dels artistes en alta resolució abans de l'1 de maig de 2025.

El premi a la portada, a més de la seva publicació tindrà una gratificació econòmica de 300 \$, a pagar després del lliurament dels originals definitius. El premi als finalistes serà la publicació en pàgines interiors.

L'acceptació del premi suposa la cessió de drets d'autor per a l'edició i el material de promoció de l'ALM 2026.

Les decisions del jurat seran inapel·lables.

3R PREMI FREI JOÃO XERRI I LÍLIA AZEVEDO DE SOLIDARITAT PER UN MÓN MÉS SOLIDARI

CONVOCATÒRIA

La Comissió Dominica de Justícia i Pau de Brasil, organisme de la Família Dominica —integrada per religiosos i religioses, laics i laiques— fidel a la tradició de compromís amb els drets humans i la solidaritat local, nacional i internacional, convoca la **2a edició del Premi Frei João Xerri i Lília Azevedo de Solidaritat, any 2025.**

El premi honora el germà Fra João i la germana Lília que, conjuntament amb altres germans i germanes, fundaren el Grup de Solidaritat Santo Domingo, que promogué a Brasil i al món les causes de Sud-àfrica, Timor Oriental, Palestina, Chiapas i Iraq, a més de lluites brasileres i llatinoamericanes, que els aproparen als “sense terra”, indígenes, els sense llar, dones i homosexuals. La seva inspiració foren altres dominics com Las Casas, Montesinos i Fra Tito de Alencar, a més de Dom Tomàs Balduino i Fra Henri des Rosiers, que van encarnar, com pocs, els ideals de justícia, pau i solidaritat.

El Premi Frei João i Lília Azevedo de Solidaritat vol promoure iniciatives que donin testimoni i actualitzin aquests ideals, continuant així la pròpia inspiració d'aquests germans. El que celebrem no és la solidaritat de la caritat i la benevolència unidireccionals. Es tracta, ans al contrari, de la solidaritat celebrada comunitàriament, practicada no com a simple idea, sinó com a principi de vida i, sobretot, com a denúncia de les contradiccions socials i violacions de drets que s'estenen pel món. És una solidaritat que mou les persones a l'acció, les treu del conformisme i l'apatia, dinamitza i polititza les seves vides que, d'altra manera, estarien sotmeses a la ineficàcia de la mediocritat. Es tracta de la solidaritat reconeguda com a valor central del cristianisme i la tradició dominica, en la mesura en què s'articula amb el gran valor de la compassió, com un complement pràctic, polititzat i secular de les pràctiques religioses.

Per tot això, la Comissió Dominica de Justícia i Pau de Brasil,

CONVOCA:

Les entitats, moviments socials, comunitats, grups, col·lectius o similars, que desenvolupen

iniciatives de solidaritat, perquè presentin les seves candidatures al Premi de Solidaritat Frei João Xerri i Lília Azevedo.

BASES:

Presentació d'un informe clar i concret sobre les iniciatives que es poden portar a terme mitjançant accions que acostin persones i comunitats a les grans causes nacionals i internacionals, que mereixen i necessiten ajut i solidaritat efectives.

Poden participar-hi experiències en les que s'impliquen grups d'educació popular, grups de dones, col·lectius de drets humans, d'economia solidària, promoció de la pau, espiritualitat solidària, protecció del medi ambient, promoció de l'antiglobalització i altres àmbits que contribueixin a que persones i col·lectius amenaçats i afectats per accions de violència i agressió als drets humans, puguin sentir-se acompanyats i encoratjats en les seves lluites.

L'informe haurà de fer referència al context, contingut i motivació de la iniciativa, així com de les activitats realitzades i l'avaluació dels resultats obtinguts en relació als objectius fixats. S'haurà d'incorporar la presentació de l'entitat i una memòria explicativa de les seves activitats (màxim de 20 pàgines).

Idioma: portuguès, castellà, català o qualsevol altre en els que es publica aquesta agenda, acompanyat, d'una traducció en algun dels tres idiomes mencionats en primer lloc.

Enviament i terminis: ha de ser enviat abans del 31 de març de 2025, a l'adreça de correu electrònic latinoamericanabrasil@dominicanos.org.br. Es pot consultar altres formes d'enviament a aquesta mateixa adreça.

Premi: 1.000 (mil) euros i la difusió de l'informe a les xarxes digitals de la Comissió Dominica de Justícia i Pau de Brasil i entitats socials. Es pot declarar desert. També es podrà atorgar un segon premi.

Nota: a la 2a edició d'aquest premi no s'han presentat treballs □

XV PREMI A LA DIFUSIÓ DEL "DECREIXEMENT" 2023 MEMORIAL ARCADI OLIVERES

VEREDICTE

La Comissió Catalana de l'Agenda Llatinoamericana Mundial, ha atorgat el XV Premi a la Difusió del Decreixement 2023 en la seva modalitat individual, a **Juan Martínez Alier**, eminent economista català, Catedràtic d'Economia i d'Història Econòmica de la UAB.

El jurat ha valorat especialment la seva defensa del Decreixement i la Justícia Ambiental explicats en múltiples publicacions, junt amb el concepte que ell crea, *l'Ambientalisme dels pobres*, perquè hi destaca el paper dels pobres en la conservació del medi ambient.

Tot això explicat:

- En les seves recerques i elaboracions materials que visualitzen conflictes provocats per l'explotació de recursos a nivell Mundial, en l'Atlas de Justícia Ambiental.

- En la seva crítica a la teoria econòmica clàssica i les perspectives de creixement continuat

del PIB, en la defensa del que ell anomena "La prosperitat sense creixement".

- En el seu compromís i treball en la defensa de la justícia social tan en:

- *l'Economia Ambiental (com es reparteixen els guanys de manera justa i injusta)*, com en
- *l'Ecologia Política (Optimització de recursos i Optimització de mitjans de Gestió ambiental i dels instruments de Sostenibilitat)*

Els seus treballs han merescut amb anterioritat dos prestigiosos premis:

- Premi Balzan, a Suïssa l'any 2020, en la categoria *"Reptes Ambientals. Respostes de les Ciències Socials i Humanitats"*.

- Premi Holberg 2023, rebut a Noruega, que és un dels millors premis que s'atorga anualment a un destacat investigador en Humanitats (Ciències Socials).

Girona, octubre 2023 ◻

XVI PREMI A LA DIFUSIÓ DEL "DECREIXEMENT" 2024 MEMORIAL ARCADI OLIVERES

VEREDICTE

La Comissió Catalana de l'Agenda Llatinoamericana Mundial, ha atorgat el XVI premi a la Difusió del Decreixement Memorial Arcadi Oliveres 2024 en la seva modalitat individual, a **Yayo Herrero López**, antropòloga, enginyera i activista. El jurat ha valorat la difusió que fa del Decreixement des d'una perspectiva ecofeminista, posant la vida en el centre i per tant en la cura de les persones i del medi ambient.

En la modalitat col·lectiva, el premi s'ha atorgat, a **La Brigada Activista del Salabret**. El jurat ha valorat la seva difusió del Decreixement a través de les accions de recollida de residus en entorns naturals deixats per persones que encara no han pres consciència de civisme, i que les administracions no treuen. Accions complementades amb xerrades educatives que promouen prioritàriament la reducció del consum.

Girona, abril 2024 ◻

CONVOCATÒRIA XVII PREMI A LA DIFUSIÓ DEL "DECREIXEMENT" 2025. MEMORIAL ARCADÍ OLIVERES

CONVOCATÒRIA

La Comissió Catalana de l'Agenda Llatinoamericana Mundial, anuncia aquest premi amb les següents bases:

Temàtica: El decreixement com a alternativa a un creixement sense fre, com a pas necessari per assolir una llibertat viable i sostenible per als éssers humans i per a la comunitat de vida a la Terra.

Format i contingut: Es premiaran dues modalitats: 1) **Col·lectiva**, a una comunitat o entitat 2) **Individual** a una persona. Es valoraran el treball de difusió i compromís en l'acció a favor del decreixement, mitjançant els treballs de recerca o d'acció directa, organització de cursos, conferències, publicacions, continguts audiovisuals o materials pedagògics dirigits a escolars o adults i les bones pràctiques ambientals.

Procediment: Les candidatures que compleixin els requisits de contingut i forma explicats en l'apartat anterior, es trametran al correu electrònic llatinoamericana@solidaries.org. **El període de presentació finalitza l'1 de març de 2025.** La persona que fa la proposta ha d'explicitar el nom de la candidatura, el contacte i altra informació a considerar (web, xarxes socials). De les candidatures presentades, el jurat en seleccionarà la guanyadora de cada modalitat.

Jurat: El jurat estarà constituït per tres membres de la Comissió Permanent de l'Agenda, una persona d'experiència reconeguda en el món de l'economia, defensa del medi ambient o moviments socials i un representant de l'entitat premiada en una edició anterior.

Premi: El premi és de 500 euros per a cada candidatura escollida. El jurat podrà declarar desert el premi. L'acceptació del premi suposa el compromís de fer una xerrada a convenir i poder publicar un article al següent número de l'Agenda Llatinoamericana Mundial.

ANIVERSARIS MAJORS DE 2025

MARTIROLOGI LLATINOAMERICÀ

1975: 50 anys

04/01: José Patricio León "Pato", animador de la JEC i activista polític, desaparegut a Xile.

21/03: Carlos Dormiak, salesià, màrtir de l'educació alliberadora, assassinat a Bahia Blanca, Argentina.

25/06: Màrtirs d'Olancho: Ivan Betancourt i "Miguel" Casimiro, sacerdots i set companys camperols hondurenys.

30/06: Dionisio Frias, líder camperol, màrtir de les lluites per la terra a República Dominicana.

01/08: Arlen Siu, estudiant, 18 anys, màrtir de la revolució nicaragüenca.

01/09: Desaparegut el pare Nélío Rouger, Germà de l'Evangeli, detingut a Córdoba, Argentina.

20/10: Raimundo Hermann, capellà entre els indis quítxues, màrtir dels camperols de Bolívia.

25/10: Vladimir Herzog, periodista assassinat per la dictadura militar a São Paulo, Brasil.

21/11: Massacre de La Unión, Hondures, assassinat de camperols per mercenaris contactats per terratinents.

30/11: Miguel Ángel Soler, metge, activista polític, assassinat per la policia política de la dictadura d'Alfredo Stroessner, al Paraguay.

11/12: José Serapio Palacios, dirigent de la JOC a El Palomar, Buenos Aires, segrestat i desaparegut.

12/12: Daniel Bombara, de la JUC de Bahia Blanca, Argentina, màrtir dels universitaris compromesos amb els pobres.

1985: 40 anys

10/01: Ernesto Fenández Espino, pastor luterà, màrtir dels refugiats del poble salvadorenc.

09/02: Felpie Balam Tomás, religiós missioner, servidor dels pobles, màrtir a Guatemala.

21/02: Camperols crucificats a Xeatzan, durant la Passió del poble guatemaltec.

28/02: Guillermo Céspedes Siabato, laic compromès de les CEB, assassinat per l'exèrcit, Colòmbia.

29/03: Rafael i Eduardo Vergara Toledo, màrtirs de la resistència contra la dictadura a Xile.

30/03: José Manuel Parada, sociòleg del Vicariat de Solidaritat, Santiago Natino, estudiant de dibuix i Manuel Guerrero, dirigent sindical, Santiago de Xile. Assassinats.

30/03; Héctor Gómez Calito, defensor de drets humans, brutalment assassinat a Guatemala.

04/04: Rosario Godoy, el seu marit, Carlos Cuevas, el seu fill petit Augusto i el seu germà Mainor, màrtirs a El Salvador.

10/04: Daniel Hubert Guillard, sacerdot belga, capellà a Cali, Colòmbia, assassinat per l'exèrcit.

10/04: Óscar Fuentes, estudiant assassinat

durant una manifestació a Santiago, Xile.

14/04: Adelaide Molinari, religiosa, màrtir en la lluita dels marginats a Marabá, PA, Brasil.

24/04: Laurita López, catequista, màrtir de la fe. El salvador.

28/04: Cleusa Carolina Coelho, missionera agustina, assassinada per defensar els indígenes a Lábrea, AM, Brasil.

10/05: Irne García, sacerdot i Gustavo Chamorro, màrtirs de la justícia a Guanabanal, Colòmbia.

13/06: Massacre a Fazenda Ubá. Els treballadors rurals João Evangelista Vilarina, Francisco Pereira Alves, Januária Ferreira Lima, Francisca —en aquell moment embarassada— i Luis Carlos Pereira de Sousa, ocupants de la Fazenda Ubá, foren executats fredament. São João do Araguaia, PA, Brasil.

18/06: Jose Pereira da Silva, Valdemar Alves de Almeida i Nelson Ribeiro, treballadors rurals que van sobreviure a la massacre de la Fazenda Ubá, ocorreguda 5 dies abans, foren assassinats i les seves cases foren cremades i els seus cossos lligats i enfonsats al riu. São João do Araguaia, PA, Brasil.

24/07: Ezequiel Ramim, missioner colombià, defensor dels okupes a Cacoal, Rondonia, Brasil. Màrtir de la terra.

07/08: Christopher Williams, pastor evangèlic, màrtir de la fe i la solidaritat a El Salvador.

14/08: Màrtirs camperols de Accomarca, Estat d'Aiacucho, Perú.

23/10: Originari de Natividade, assassinat a Cabo do Rio Verde, GO, per defensar la reforma Agrària, a més dels drets dels treballadors dels camps de canya de sucre.

17/11: Luís Che, ministre de la Paraula,

màrtir de la fe a Guatemala.

18/12: João Canuto, president del Sindicat de Treballadors Rurals de Rio Maria, Pará, Brasil.

1995: 30 anys

06/02: Blanca Jeannette Kawas Fernández, activista ambiental, assassinada per lluitar per la causa ecològica. Hondures.

25/02: Germana Rani Maria (Mariam Vattalil). Germana assassinada a Udainagar, l'Índia. Beatificada el 4 de novembre de 2017 pel Papa Francesc.

29/06: Conflictes per terres a São Felix de Xingu, PA, Brasil, moren 6 camperols i un policia.

30/07: Jenny Flor Altamirano Rivera, religiosa, catequista al servei dels pobres, assassinada als 26 anys a Managua, Nicaragua.

09/08: Massacre de Corumbira. En conflicte amb treballadors sense terra, a la finca Santa Elina, la policia militar mata 10 treballadors i arresta cruelment 192 persones, a Corumbiara, RO, Brasil.

03/09: Sor Bibiane Leclerc (Dénise Leclerc), francesa, i Sor Angela Maria Littlejohn (Jeanne Littlejohn), tunisiana. Religioses de les Germanes Missioneres de Nostra Senyora dels Apòstols. Assassinades a Belcourt, Algèria. Beatificades el 8 de desembre de 2018 pel Papa Francesc.

30/09: Dos sacerdots xaverians; Aldo Macrchiol, Ottorino Maule i la laica Catina Guberte, missioners italians, foren assassinats per tres militars burundesos, a la residència parroquial de la diòcesi de Bururi, a Burundi, Àfrica Central.

05/10: Matança d'Aurora. L'exèrcit

guatemalenc assassina 11 camperols de la comunitat "Aurora 8 d'Octubre", per reprimir el retorn de refugiats exiliats. Guatemala.

10/10: El germà Humberto Mattle, fou assassinat al passadís de la Casa de la Prelatura de Xingu, Parà, Brasil.

10/11: Sor Odette Prévost, religiosa de les Germanetes del Sagrat Cor, francesa. Assassinada a Alger, Algèria, el 10 de novembre de 1995. Beatificada el 8 de desembre de 2018 pel Papa Francesc.

2000: 25 anys

12/08: Pasqua del Pare Alfredinho Kunz, missioner francès, de la congregació "fills de la caritat", fundador de la "Germandat del Servent Patidor".

01/10: Pare Raffaele Di Bari, italià, missioner combonià de 71 anys, assassinat per extremistes a Uganda.

03/10: Antonio Bargiggia, missioner italià de l'associació religiosa "Amic dels pobres", va treballar durant més de 20 anys a Burundi, Àfrica Central.

06/10: Manoel Maria de Souza Neto, conegut com Metinho, electricista, activista en defensa dels treballadors, assassinat a Suzano, São Paulo, Brasil.

21/11: José Dutra da Costa, conegut com Dezinho, director i expresident del Sindicat de Treballadors Rurals de Rondon do Parà, PA, Brasil. Assassinat per ordre d'un ramader local.

2005: 20 anys

12/02: Dorothy Stang, màrtir de la terra i l'ecologia, assassinada per ordre d'agricultors, Anapú, PA, Brasil.

21/02: Matança a Mulatos i Resbolosa, Colòmbia. Tres nens i cinc adults, homes i dones, foren assassinats.

21/05: João Araujo Guajajara, líder indígena assassinat per agricultors per defensar les seves terres, Guajaú, MA, Brasil.

24/05: Edickison Roberto Lemus, lluitador per la reforma agrària, assassinat. Progreso, Honduras.

25/07: Pare Henrique Machado, assassinat a Nova Iguaçu, RJ, Brasil. Responsable del grup de suport a les víctimes de la matança ocorreguda el 31 de març de 2005, que va deixar 29 morts a Nova Iguaçu i Queimados.

16/08: Roger Schutz, fundador del moviment ecumènic de Taizé, França, és assassinat.

2015: 10 anys

27/01: José Antonio Dória dos Santos (Zé Minhenga), activista camperol, fou assassinat a trets en el districte de Rio Branco, Rondônia, Brasil.

13/04: Mor Eduardo Galeano, intel·lectual militant, comunicador de la utopia de la Gran Pàtria, Montevideo, Uruguai.

19/06: Erasio Vieda Ponce, líder indígena de l'ètnia tolupan, militant actiu en la lluita contra la depredació forestal, fou assassinat a la serralada de Yoro, centre d'Hondures.

15/07: Pasqua d'Arturo Paoli, sacerdot italià, profeta de l'amor entre els pobres d'Amèrica del Sud.

05/11: Tragèdia ambiental a Mariana. El col·lapse de la represa a Mariana, MG, Brasil. El resultat de la tragèdia fou destrucció, 41 ciutats afectades a Minas Gerais i Espírito Santo, 3 reserves indígenes afectades: Krenak,

Tupiniquim i Guaraní, 600 famílies sense llar, degradació ambiental de 240,80 hectàrees de Mata Atlàntica i 19 morts

2020: 5 anys

05/01: Celino Fernández i Wandeson de Jesús Rodríguez Fernández, pare i fill, líders quilomboles, foren brutalment assassinats en el municipi de Arari, MA, Brasil.

06/01: Joabe Marins da Cruz, indígena del poble Miranha del poblat Cajuhiri, fou assassinat a casa seva degut a un conflicte de terres. Regió del Meio Solimoes, AM, Brasil.

07/01: Francisco Martins da Cruz i el seu fill Marcos Martins da Cruz, índigenes del poble Miranha del poblat Cajuhiri, assassinats per un conflicte de terres. El dia anterior havien assassinat el seu fill Joabe. Regió del Meio Solimoes, AM, Brasil.

18/02: Fernando Ferreira da Rocha, 55 anys, advocat dels treballadors sense terra, fou assassinat al municipi de Boca do Acre, AM, Brasil.

22/02: Paulo Silva Filho, conegut com Paulinho do PT, fou assassinat a Ourilandia do Norte, PA, Brasil. Màrtir de la Terra.

31/03: Zezico Rodrigues Guajarara, d'Arariboia, MA, trobat mort en un tram de la via, el cinquè indígena assassinat en quatre mesos.

18/05: João Pedro Matos Pinto, de 14 anys, fou assassinat en una operació conjunta de la Policia Federal i la Policia Civil en el Complex de Salgueiro, a Sao Gonçalo, RJ, Brasil.

25/05: George Floyd, ciutadà negre d'Estats Units, fou assassinat per agents de policia durant la seva detenció, acte que va desfermar manifestacions a tot el país contra

el racisme, la xenofobia i l'abús policial contra la comunitat afroamericana.

12/06: Original Yanomami de 24 anys i Marcos Arokona, 20 anys, índigenes ianomami assassinats. Les víctimes foren tirotejades al mig del bosc per miners armats a la Terra Indígena Ianomami, Alto Alegre, RR, Brasil.

09/07: José Hamilton Santos de Souza, jove negre de 18 anys, activista del PJMP, brutalment assassinat en no voler ser part del crim organitzat, pe creure en una altra forma d'organitzar la joventut. Caucaia, CE, Brasil.

08/08: Setmana Santa del Bisbe Pere Casaldàliga, teòleg de l'alliberament, defensor dels índigenes, vianants, okupes i treballadors. Poeta, profeta i pastor del Poble, compromès amb les Causes de la Vida, Causes del Regne. São Felix d'Araguaia, MT, Brasil.

19/08: Raimundo Nonato Batista Costa, treballador rural, assassinat. Estigué desaparegut quatre dies i el seu cos fou trobat per altres treballadors rurals dins de Gleba Campina, també coneguda com comunitat Vilela, en el municipi de Junco do Maranhao, MA, Brasil.

22/08: Setmana Santa de Frei Mingas, frare dominic, cantant de lluites i resistències populars. Goiàs, GO, Brasil.

27/09: José Antonio Teruel, de 72 anys, ambientalista, fou assassinat juntament amb la seva dona Francisca Aracely Zavala, de 68 anys, en el municipi de Patuca, departament d'Olancho, Honduras.

03/12: Javier Francisco Parra Cubillos, ambientalista, defensor de la Serra de La Macarena, situada al cor del país, una zona de rica biodiversitat. Fou assassinat per dos homes, per oposar-se a la tala d'arbres, les plantacions de coca i la ramaderia. Colòmbia.

GENER

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

JULIOL

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

FEBRER

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

AGOST

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

MARÇ

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24 ³¹	25	26	27	28	29	30

SETEMBRE

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

ABRIL

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

OCTUBRE

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

MAIG

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

NOVEMBRE

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

JUNY

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23 ³⁰	24	25	26	27	28	29

DESEMBRE

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

2

0

2

5

Gener

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Febrer

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29			

Març

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Abril

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Maig

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Juny

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Juliol

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Agost

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Setembre

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
²³ / ₃₀	24	25	26	27	28	29

Octubre

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Novembre

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Desembre

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
²³ / ₃₁	²⁴ / ₃₁	25	26	27	28	29

2024

Latinoamericana

2026

Gener

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Febrer

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	

Març

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
²³ / ₃₀	²⁴ / ₃₁	25	26	27	28	29

Abril

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

Maig

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Juny

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Juliol

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Agost

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
²³ / ₃₁	24	25	26	27	28	29

Setembre

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Octubre

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Novembre

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
²³ / ₃₀	24	25	26	27	28	29

Desembre

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

1 Dc	1 Ds	1 Ds
2 Dj	2 Dg	2 Dg
3 Dv	3 Dl	3 Dl
4 Ds	4 Dt	4 Dt
5 Dg	5 Dc	5 Dc <small>Cendra</small>
6 Dl	6 Dj	6 Dj
7 Dt	7 Dv	7 Dv
8 Dc	8 Ds	8 Ds
9 Dj	9 Dg	9 Dg
10 Dv	10 Dl	10 Dl
11 Ds	11 Dt	11 Dt
12 Dg	12 Dc	12 Dc
13 Dl	13 Dj	13 Dj
14 Dt	14 Dv	14 Dv
15 Dc	15 Ds	15 Ds
16 Dj	16 Dg	16 Dg
17 Dv	17 Dl	17 Dl
18 Ds	18 Dt	18 Dt
19 Dg	19 Dc	19 Dc
20 Dl	20 Dj	20 Dj
21 Dt	21 Dv	21 Dv
22 Dc	22 Ds	22 Ds
23 Dj	23 Dg	23 Dg
24 Dv	24 Dl	24 Dl
25 Ds	25 Dt	25 Dt
26 Dg	26 Dc	26 Dc
27 Dl	27 Dj	27 Dj
28 Dt	28 Dv	28 Dv
29 Dc		29 Ds
30 Dj		30 Dg
31 Dv		31 Dl

1 Dt	1 Dj	1 Dg
2 Dc	2 Dv	2 Dl
3 Dj	3 Ds	3 Dt
4 Dv	4 Dg	4 Dc
5 Ds	5 Dl	5 Dj
6 Dg	6 Dt	6 Dv
7 Dl	7 Dc	7 Ds
8 Dt	8 Dj	8 Dg
9 Dc	9 Dv	9 Dl
10 Dj	10 Ds	10 Dt
11 Dv	11 Dg	11 Dc
12 Ds	12 Dl	12 Dj
13 Dg	13 Dt	13 Dv
14 Dl	14 Dc	14 Ds
15 Dt	15 Dj	15 Dg
16 Dc	16 Dv	16 Dl
17 Dj	17 Ds	17 Dt
18 Dv	18 Dg	18 Dc
19 Ds	19 Dl	19 Dj
20 Dg	20 Dt	20 Dv
21 Dl <small>Pasqua</small>	21 Dc	21 Ds
22 Dt	22 Dj	22 Dg
23 Dc	23 Dv	23 Dl
24 Dj	24 Ds	24 Dt
25 Dv	25 Dg	25 Dc
26 Ds	26 Dl	26 Dj
27 Dg	27 Dt	27 Dv
28 Dl	28 Dc	28 Ds
29 Dt	29 Dj	29 Dg
30 Dc	30 Dv	30 Dl
	31 Ds	

1 Dt	1 Dv	1 Dl
2 Dc	2 Ds	2 Dt
3 Dj	3 Dg	3 Dc
4 Dv	4 Dl	4 Dj
5 Ds	5 Dt	5 Dv
6 Dg	6 Dc	6 Ds
7 Dl	7 Dj	7 Dg
8 Dt	8 Dv	8 Dl
9 Dc	9 Ds	9 Dt
10 Dj	10 Dg	10 Dc
11 Dv	11 Dl	11 Dj
12 Ds	12 Dt	12 Dv
13 Dg	13 Dc	13 Ds
14 Dl	14 Dj	14 Dg
15 Dt	15 Dv	15 Dl
16 Dc	16 Ds	16 Dt
17 Dj	17 Dg	17 Dc
18 Dv	18 Dl	18 Dj
19 Ds	19 Dt	19 Dv
20 Dg	20 Dc	20 Ds
21 Dl	21 Dj	21 Dg
22 Dt	22 Dv	22 Dl
23 Dc	23 Ds	23 Dt
24 Dj	24 Dg	24 Dc
25 Dv	25 Dl	25 Dj
26 Ds	26 Dt	26 Dv
27 Dg	27 Dc	27 Ds
28 Dl	28 Dj	28 Dg
29 Dt	29 Dv	29 Dl
30 Dc	30 Ds	30 Dt
31 Dj	31 Dg	

1 Dc	1 Ds	1 Dl
2 Dj	2 Dg	2 Dt
3 Dv	3 Dl	3 Dc
4 Ds	4 Dt	4 Dj
5 Dg	5 Dc	5 Dv
6 Dl	6 Dj	6 Ds
7 Dt	7 Dv	7 Dg
8 Dc	8 Ds	8 Dl
9 Dj	9 Dg	9 Dt
10 Dv	10 Dl	10 Dc
11 Ds	11 Dt	11 Dj
12 Dg	12 Dc	12 Dv
13 Dl	13 Dj	13 Ds
14 Dt	14 Dv	14 Dg
15 Dc	15 Ds	15 Dl
16 Dj	16 Dg	16 Dt
17 Dv	17 Dl	17 Dc
18 Ds	18 Dt	18 Dj
19 Dg	19 Dc	19 Dv
20 Dl	20 Dj	20 Ds
21 Dt	21 Dv	21 Dg
22 Dc	22 Ds	22 Dl
23 Dj	23 Dg	23 Dt
24 Dv	24 Dl	24 Dc
25 Ds	25 Dt	25 Dj
26 Dg	26 Dc	26 Dv
27 Dl	27 Dj	27 Ds
28 Dt	28 Dv	28 Dg
29 Dc	29 Ds	29 Dl
30 Dj	30 Dg Advent	30 Dt
31 Dv		31 Dc

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
30 Dillans	31 Dimarts	1 Dimecres	2 Dijous
6	7	8	9
13 "La natura és veritablement meravellosa i desperta la curiositat en tots aquells que desitgen entendre-la"	14	15	16
Maria Sibylla Merian			
20	21	22	23
27	28	29	30

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 1 2
 3 4 5 6 7 8 9
 10 11 12 13 14 15 16

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 17 18 19 20 21 22 23
 24 25 26 27 28

Febrer

GENER

Divendres			Dissabte			Diumenge		
3	4	5	10	11	12	17	18	19

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31	

Maria Mare de Déu

1508: Comença la colonització de Puerto Rico.

1804: Independència d'Haití. Festa nacional.

1959: Triomf de la revolució cubana.

1977: Mauricio López, rector de la Universitat de Mendoza, Argentina, membre del Consell Mundial d'Esglésies, desaparegut.

1990: Maureen Courtney i Teresa Rosales, religioses assassinades per la Contra a Nicaragua.

1994: Alçament camperol indígena zapatista a Mèxic.

2003: Lula assumeix el poder presidencial al Brasil.

Jornada mundial per la Pau

Series of horizontal lines for writing.

Any 2025 pel calendari **Gregorià**. Any 6738 del període **Julia**.

Any **Hebreu** 5785 (el 5786 comença el 22 de setembre de 2025).

Any **Islàmic** 1446 de l'Hègira (el 1447 començarà el 27 de juny de 2025).

Hi ha un convertidor de dates cristiànoislàmica a www.islamicfinder.org (pitjar a *calendar*).

Any **Maia** 5141 (comença el 24 de febrer de 2025). Any 2778 **ab Urbe condita** (des de la fundació de Roma).

Any **Xinès** (de la serp) 4723 (comença el 29 de gener de 2025).

Any **Budista** 2591. Any 1474 **Armeni** (4517 segons el Calendari armeni pagà).

Any **Amazig** 2975 (comença el 12 de gener).

2

Dijous

1Jn 2,22-28 / SL 97
Jn 1,19-28

Basili el Gran

Gregori Nacianzè
J.K. Wilhelm Loehe

1904: Desembarcament de marines a la República Dominicana «per protegir interessos nord-americans».

1979: Francisco Jentel, defensor d'indis i camperols, víctima de la Seguretat Nacional al Brasil.

1981: José Manuel de Souza «Zé Piau», camperol, víctima dels «grileiros» de Parà, Brasil.

1994: Daniel Rollano, militant de la vida, evocador constant de la memòria dels màrtirs del seu poble argentí.

3

Divendres

1Jn 2,29-3,6 / SL 97
Jn 1,29-34

Genoveva

1511: El «grito de Coayuco», la gran rebel·lió dels taïns encapçalada per Agüeybanà el Brau, Puerto Rico.

1981: Diego Quic, indígena, catequista, líder de les organitzacions populars de Guatemala, desaparegut.

1994: Antulio Parrilla Bonilla, bisbe, lluitador independentista i de la causa dels perseguits, "Las Casas" del segle xx a Puerto Rico.

4

Dissabte

1Jn 3,17-10 / SL 97
Jn 1,35-42

Rigobert

1975: José Patricio León «Pato», animador de la JEC i militant polític, desaparegut a Xile.

2005: La Cort Suprema autoritza el processament de Pinochet per crims de la Operació Còndor. **20 anys.**

Avui distància mínima del Sol (147.103.867 km)

5

Epifania

IS 60, 1-6 / SL 71
EF 3, 2-6 / MT 2, 1-12

Telèsfor i Emiliana
Kaj Munk

1534: Guarocuya «Enriquillo», cacic cristià de l'Espanyola (Rep. Dominicana), primer en rebel·lar-se en defensa dels seus germans.

1785: La Reina Maria I ordena suprimir tota la indústria brasilera excepte la de roba per als esclaus.

2007: Mor Axel Mencos, heroi de la resistència i la pastoral compromesa, Guatemala.

6

Dilluns

1 JN 3,22-4,6 / SL 2
MT 4,12-17.23-25

Melcior, Gaspar, Baltasar

1848: Un decret de Carlos A. López declara els guaranis ciutadans paraguaïans.

1915: Reforma agrària a Mèxic, fruit de la revolució, primer repartiment de latifundis a l'A.L. **110 anys.**

1927: Tropes dels EUA ocupen Nicaragua per combatre Sandino. No en sortiran fins al 1933.

1982: Victòria de la Roca, religiosa guatemalenca, màrtir dels pobres, desapareguda.

1986: Julio González, bisbe de El Puno, Perú, mort en un accident sospitos.

1992: Augusto María i Augusto Conte, militants, màrtirs de la solidaritat i els DH a l'Argentina.

2006: Mor la comandant Ramona de l'EZLN.

2021: Assalt al Capitoli dels EUA per partidaris del president Donald Trump, per impedir la certificació del triomf del president electe Joe Biden. Cinc morts i desenes de ferits i arrestats.

Creixent 23:56 UTC

7

Dimarts

1 JN 4,7-10 / SL 71
MC 6,34-44

Ramon de Penyafort

1835: Victòria de Cabanagem, "el moviment popular més notable del Brasil". Els rebels prenen Belém i assumeixen el govern de la província.

1981: Sebastião Mearim, líder rural a Parà, Brasil, assassinat per «grileiros».

1983: Felipe i Mary Barreda, militants cristians revolucionaris assassinats per la Contra a Nicaragua.

1999: Mor Mons. Bartolomé Carrasco Briseño, bisbe d'Oaxaca, Mèxic, destacat en l'opció pels pobres i els indígenes.

8

Dimecres

1 JN 4,11-18 / SL 71
MC 6,45-52

Severi

1454: El papa Nicolau autoritza el rei de Portugal a esclavitzar qualsevol nació del món africà, sempre que s'administri el baptisme.

1642: Mor Galileu Galilei, condemnat per la Inquisició. El Vaticà no el rehabilitarà fins tres segles i mig després (el 30/12/1992).

1850: Juan, líder de la Revolució del Queimado, Espirito Santo, Brasil, és penjat.

1912: Fundació del Congrés Nacional Africà.

1982: Domingo Cahuec Sic, indígena achi, catequista delegat de la Paraula i camperol a Rabinal, Baixa Verapaz, Guatemala. Assassinat en la matança de Chichupac.

9

Dijous

1 JN 4,19-5.4 / SAL 71
LC 4,14-22A

Baptisme del Senyor

Eulogi, Julià, Basilissa

1662: Lisboa ordena l'extinció dels indis Janduim del Brasil (Estats de CE, RN i PB)

1858: Primera vaga coneguda del Brasil, la dels tipògrafs, que són els pioners de la lluita obrera.

1959: Neix Rigoberta Menchú a Chimal, departament del Quiché, Guatemala.

10

Divendres

1 JN 5,5-13 / SL 147
LC 5,12-16

Agató

1911: Vaga de cinc mesos dels sabaters de São Paulo per la jornada de vuit hores.

1920: Es crea la Lliga de les Nacions, després de les matances de la Primera Guerra Mundial. **105 anys.**

1978: Pedro Joaquín Chamorro, periodista, lluitador per les llibertats contra la dictadura somocista.

1982: Dora Azmitia «Menchy», militant, mestra de 23 anys, màrtir de la joventut estudiantil catòlica a Guatemala.

1985: Ernesto Fernández Espino, pastor luterà, màrtir dels refugiats salvadorencs. **40 anys.**

11

Dissabte

1 JN 5,14-21 / SL 149
JN 3,22-30

Higini, Martí de Lleó

1839: Naixement d'Eugenio Maria de Hostos, lluitador per la independència de Puerto Rico.

2002: L'exèrcit dels EUA porta a Guantánamo els primers 20 presoners de guerra.

gener

12

Baptisme de Jesús de Nazaret

Is 42, 1-4. 6-7 / Sl 28

Ac 10, 34-38 / Lc 3, 15-16. 21-22

Benet, Tatiana

1694: 6.500 homes comencen el setge de Palmares, que resistirà fins al 6 de febrer.

1948: La Cort Suprema dels EUA proclama la igualtat de blancs i negres a l'escola.

2010: Terratrèmol a Haití, 7,3 Richter. Més de 250.000 morts, i destrucció total. Gran solidaritat mundial. **15 anys.**

2010: Una comissió holandesa conclou que la invasió contra l'Iraq el 2003 va ser il·legal. **15 anys.**

Idd Inneyer, any nou amazig (2975)

13

Dilluns

Hb 1,1-6 / Sl 96
Mc 1,14-20

Hilari, *Jorge Fox*

1825: Frei Caneca, revolucionari republicà, heroi de la Confederació de l'Equador, és afusellat.

1879: Roca comença la campanya del Desert a la Patagònia argentina.

2001: Terratrèmol de 7,9 Richter a El Salvador, amb 1.200 morts, 4.200 desapareguts i més de 500.000 damnificats.

Plena 22:27 UTC

14

Dimarts

Hb 2,5-12 / Sal 8
Mc 1,21-28

Fulgenci

1988: Miguel Angel Pavón, director de la Comissió de Drets Humans, i Moisès Landaverde, Hondures.

1997: Marxa de 700.000 sud-coreans en les vagues contra la flexibilització dels drets socials.

15

Dimecres

Hb 2,14-18 / Sl 104
Mc 1,29-39

1929: Neix Luther King a Atlanta, Geòrgia, EUA.

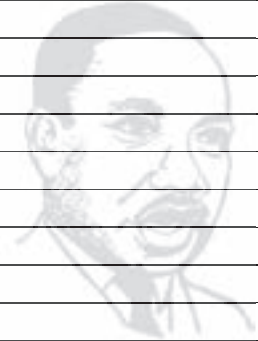
1970: Leonel Rugama, en la lluita revolucionària contra la dictadura de Somoza. **55 anys.**

1976: El govern de Bahia (Brasil) suprimeix els registres policials als Candomblés.

1981: Estela Pajuelo Grimani, camperola, 55 anys, 11 fills, màrtir de la solidaritat, Perú.

1982: La llei constitucional del Canadà inclou els drets dels indis.

Luther King

16 Dijous

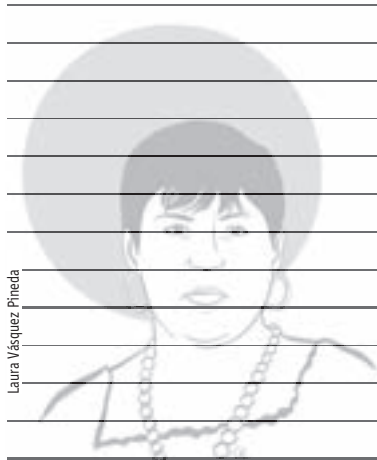
Hb 3,7-14 / Sl 94
Mc 1,40-45

Marcel

1992: Es firmen els Acords de Pau a El Salvador.
2017: Assassinen l'ecologista guatemalenca Laura Vásquez Pineda.

Dia internacional contra l'esclavitud infantil.

En memòria del nen Iqbal Mashib, antic esclau, que unit al Front d'Alliberament del Treball del Pakistan, va aconseguir tancar diverses fàbriques de nens esclaus (1995)

Laura Vásquez Pineda

17 Divendres

Hb 4,1-5.11 / Sl 77
Mc 2,1-12

Antoni Abat

1961: Lumumba, heroi de la independència d'Àfrica, és assassinat al Congo.
1981: Sílvia Maribel Arriola, infermera, primera religiosa màrtir en un front de combat, acompanyant el poble salvadorenc.
1981: Ana María Castillo, militant cristiana, màrtir de la justícia a El Salvador.
1988: Jaime Restrepo López, sacerdot, màrtir de la causa dels pobres, Colòmbia.
1991: Comença la guerra del Golf Pèrsic.
1992: Matança a Ciudad Peronía. Dos soldats del destacament militar proper a aquesta comunitat, assassinen de matinada a tres homes i un nen que demanava clemència. Tots indígenes del Quiché, Guatemala.
1994: Terratrèmol a Los Angeles, EUA.
1996: Juan Luis Segundo, teòleg de l'alliberament, mor a l'Uruguai.

18 Dissabte

Hb 4,12-16 / Sl 18
Mc 2,13-17

Beatriu, Prisca

La confessió de Pere
1535: Fundació de la Ciutat dels Reis (Lima).
1867: Neix a Metapa, Nicaragua, Rubén Darío.
1978: Germán Cortés, militant cristià i polític, màrtir de la causa de la justícia a Xile.
1981: José Eduardo, líder sindical d'Acre, Brasil, assassinat per encàrrec.
1982: Sergio Bertén, religiós belga, i companys, màrtirs de la solidaritat, Guatemala.

gener

19

2n diumenge de temps ordinari
Is 62, 1-5 / Sl 95
1 Cor 12, 4-11 / Jn 2, 1-11

Màrius, Marta
Enric d'Upsala

1897: Batalla de Tabuleirinho: els sertanejos aturen l'exèrcit a 3 km de Canudos, Brasil.
2012: Maria Santana Rocha Torres, líder comunitària, mor en acte de servei de la Campanya de l'Agenda Latinoamericana a Nicaragua.

Maria Santana

23

Dijous

Hb 7,25-8,6 / Sl 39
Mc 3,7-12

24

Divendres

Hb 8,6-13 / Sl 84
Mc 3,13-19

25

Dissabte

Ac 22,3-16 / Sl 116
Mc 16,15-18

Ildefons

1914: Revolta de Juazeiro, Brasil. Victòria dels *sertanejos*, capitanejats pel P. Cícero.
1958: Caiguda del darrer dictador de Venèçuela, General Marcos Pérez Jiménez.
1983: Segundo Francisco Guamán, quítxua, màrtir de la lluita per la terra a l'Equador.
2019: Intent de cop d'estat a Venèçuela.

Francesc de Sales

1835: Els negres *malés* organitzen a Salvador la revolució urbana més gran del Brasil. **190 anys.**
1977: Primer Congrés Indígena d'Amèrica Central.
2011: † Samuel Ruiz, bisbe de Chiapas, Mèxic, defensor dels indígenes, successor de Bartolomé de Las Casas.

Conversió de Sant Pau

Jornada per la Unitat dels cristians
1524: Surten d'Espanya els «dotze apòstols de Mèxic», franciscans.
1554: Fundació de la ciutat de São Paulo.

Series of horizontal lines for writing notes.

26

3r diumenge de temps ordinari
Ne 8, 2-4a. 5-6. 8-10 / Sl 18
1 Cor 12, 12-30 / Lc 1, 1-4; 4, 14-21

Timoteu, Titus i Silas

1500: Vicente Pinzón desembarca al Nord-est brasiler, abans que Pedro Alvares Cabral.
1813: Neix Juan Pablo Duarte, heroi nacional, precursor de la independència dominicana.
1914: José Gabriel, "Cura Brochero", sacerdot profeta entre els camperols de l'Argentina. Canonitzat el 2016 pel papa Francesc.
2001: Terratrèmol a l'Índia amb 50.000 víctimes.

Series of horizontal lines for writing notes.

27

Dilluns

Hb 9,15,24-28 / Sl 97
Mc 3,22-30

Àngela de Mèrici, Lídia

1554: Pablo de Torres, bisbe de Panamà, primer exiliat d'A.L. per defensar l'indi.

1638: Mor Hernando Arias de Ugarte, bisbe de Quito i de Santa Fe, Colòmbia, defensor dels indis.

1945: És alliberat el camp de concentració d'Auschwitz, a Polònia. Dia de commemoració de l'Holocaust.

1977: Miguel Àngel Nicolau, sacerdot salesià, màrtir de la solidaritat i de lliurar-se a la joventut argentina, desaparegut.

28

Dimarts

Hb 10,1-10 / Sl 39
Mc 3,31-35

Tomàs d'Aquino

1853: Neix José Martí a L'Havana.

1979: Inauguració de la Conferència de Puebla.

Dia mundial contra l'escalfament terrestre

29

Dimecres

Hb 10,11-18 / Sl 109
Mc 4,1-20

Valeri

1895: José Martí comença la guerra per la independència de Cuba. **130 anys.**

1985: Primer congrés nacional del MST. **40 anys.**
1999: El dòlar arriba a 2'15 reals: moment més crític de la caiguda de la moneda brasilera.

2001: Pinochet és processat com a autor dels crims de la "cavallada de la Mort".

2010: Tony Blair respon davant la comissió que l'investiga per la seva participació en la invasió d'Iraq el 2003.

Any nou xinès (de la Serp) 4723

Nova 12:36 UTC

30 Dijous

HB 10,19-25 / SL 23
MC 4,21-25

Martina

1629: Antônio Raposo, bandeirante, destrueix les missions guaranis de Guaira, PR, Brasil i esclavitzava 4.000 indígenes.
1948: Mahatma Gandhi mor assassinat.

Dia de la No-violència i la Pau

31 Divendres

HB 10,32-39 / SL 36
MC 4,26-34

Joan Bosco

1865: La 13a esmena de la Constitució declara abolida l'esclavitud als EUA. **160 anys.**
1980: Matança de 40 quichés a l'Ambaixada d'Espanya a Guatemala: María Ramírez, Gaspar Viví, Vicente Menchú i companys, màrtirs d'El Quiché. **40 anys.**

1 Dissabte

Hb 11,1-2.8-10 / Lc 1
Mc 4,35-41

Cecili, Viridiana

1870: Jonathan Jasper Wright és elegit a la Cort Suprema de l'Estat, convertint-se en el primer negre que aconsegueix un lloc tan alt a la judicatura dels EUA.
1932: En el cementiri general de San Salvador afusellen Agustín Farabundo Martí, juntament amb Alonso Luna i Mario Zapata, la vigília d'una gran insurrecció camperola.
1977: Daniel Esquivel, obrer paraguaià, màrtir, membre de l'Equip de Pastoral d'immigrants paraguaians a l'Argentina.

Mahatma Gandhi

2

Presentació del Senyor
Mt 3,1-4 / Sl 23
Hb 2,14-18 / Lc 2,22-40

1976: José Tedeschi, sacerdot i obrer, màrtir dels immigrants i «villeros» a l'Argentina. Segrestat i mort.
1989: Alfredo Stroessner, dictador del Paraguai, és derrocat mitjançant un cop incruent de l'alta oficialitat.
1991: Expedito Ribeiro de Souza, president del Sindicat de Treballadors Rurals, a Rio Maria, Parà, Brasil, assassinat.

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
27 Dillans	28 Dimarts	29 Dimecres	30 Dijous
3	4	5	6
10	11	12	13
17	18	19	20
24	25	26	27

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 1 2
 3 4 5 6 7 8 9
 10 11 12 13 14 15 16

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 17 18 19 20 21 22 23
 24 25 26 27 28 29 30
 31

Març

FEBRER

Divendres	Dissabte	Diumenge	
31	1	2	1
			2
			3
			4
			5
			6
			7
7	8	9	8
			9
			10
			11
			12
			13
14	15	16	14
			15
			16
			17
			18
			19
21 <u>Tenim dret a protegir la naturalesa. La Comunidad de Paz S. J. de Apartadó és un exemple d'economia solidària, pau i drets humans.</u>	22	23	20
			21
			22
			23
			24
28	1	2	25
			26
			27
			28

3

Dilluns

Hb 11,32-40 / Sl 30
Mc 5,1-20

Blai i Òscar

Ansgar d'Hamburg

1616: La Inquisició prohibeix a Galileu Galilei ensenyar que la Terra gira al voltant del Sol.

1795: Neix Antonio José de Sucre.

1929: Neix Camilo Torres.

Dia mundial de les zones humides

Setmana mundial per a l'harmonia interreligiosa (ONU) (primera setmana de febrer)

4

Dimarts

Hb 12,1-41 / Sl 21
Mc 5,21-43

Andreu Corsino

1794: Alliberament dels esclaus a Haití. Primera llei abolicionista a Amèrica Llatina.

1927: La columna Prestes es refugia a Bolívia.

1976: Un terratrèmol de 7.5 punts Richter destrueix Guatemala i causa la mort a més de 23.000 persones.

1979: Benjamín Didiñué, líder indígena màrtir per la defensa de la terra a Colòmbia.

1979: Matança de Cromotex, Lima (Perú). 6 obrers morts i dotzenes de ferits.

1981: Matança de Chimaltenango (Guatemala). 68 camperols morts.

1992: Intent de cop d'estat a Veneçuela.

5

Dimecres

Hb 12,4-7.11-15 / Sl 102
Mc 6,1-6

Àgata

1977: La Guàrdia Somocista destrueix la comunitat contemplativa de Solentiname, compromesa amb la revolució de Nicaragua.

1988: Francisco Domingo Ramos, líder sindical a Pancas, Brasil, assassinat per encàrrec dels *fazendeiros*.

Creixent 08:02 UTC

febrer

6

Dijous

Hb 12,18-19.21-24 / Sl 47

Mc 6,7-13

7

Divendres

Hb 13,1-8 / Sl 26

Mc 6,14-29

8

Dissabte

Hb13,15-17.20-21 / Sl 22

Mc 6,30-34

Pau Miki

1694: Zumbi i els seus, assetjats a Palmares i ja sense pólvora, fugen a la selva.

1916: Mor Rubén Darío, nicaragüenc, príncep de les lletres castellanes.

1992: Mor Sergio Méndez Arceo, bisbe de Cuernavaca, Mèxic, Patriarca de la Solidaritat.

1997: El Congrés equatorià, amb el 95% dels vots, destitueix el president Abdalá Bucaram en el segon dia de vaga nacional massiva.

Ricard

1756: Matança de Sepé Tiarajú (São Sepé) i 1.500 indis de la República Cristiana dels Guaranís, a Caiboaté, São Gabriel, RS, Brasil, pels exèrcits d'Espanya i Portugal.

1974: Independència de Grenada. Festa nacional.

1986: Jean Claude Duvalier abandona Haití després de 29 anys de dictadura familiar.

2015: Mor Raquel Saravia, cofundadora del SICSAL, destacada acompanyant en la solidaritat amb els refugiats guatemalencs a Mèxic els anys 80 i 90, Guatemala. **10 anys.**

Jeroni Emilià

1712: Rebel·lió dels esclaus a Nova York.

1812: Gran repressió contra els habitants dels quilombos de Rosario, Brasil.

Dia internacional contra la mutilació genital femenina

febrer

9

5è Diumenge de temps ordinari

Is 6, 1-2a. 3-8 / Sl 137

1 Co 15, 1-11 / Lc 5, 1-11

Miquel Febres Cordero

1977: Agustín Goiburú, metge, Paraguai. Vegeu *wikipedia*.

1985: Felipe Balam Tomás, religiós missioner, servidor dels pobres, màrtir, Guatemala. **40 anys.**

1995: Diamantino García Acosta, capellà jornalero andalús identificat amb els pobres, fundador del Sindicat d'Obrers del Camp, de l'ONG Entrepobles i l'Associació pro DH d'Andalusia. **30 anys.**

10

Dilluns

Gn 1,1-19 / Sl 103
Mc 6, 53-56

Escolàstica

1986: Alberto Königsknecht, bisbe de Juli, Perú, mort en accident sospitos després d'haver estat amenaçat de mort per la seva opció pels pobres.

11

Dimarts

Gn 1,20-2,4a / Sl 8
Mc 7,1-13

Lourdes

1990: Després de 27 anys empresonat, Nelson Mandela, màxim exponent de la resistència negra internacional contra l'Apartheid, és alliberat. **35 anys.**

1998: Les comunitats negres de Medio Atrato (Colòmbia) aconsegueixen del Govern un títol col·lectiu de 695.000 hectàrees de terra.

Dia mundial del malalt

12

Dimecres

Gn 2,4b-9.15-17 / Sl 103
Mc 7,14-23

Eulàlia

1541: Pedro de Valdivia funda Santiago de Xile.

1542: Orellana arriba a l'Amazones.

1545: Els conqueridors arriben a les mines de plata de Potosí, on moriran vuit milions d'indis.

1817: San Martín derrota les forces realistes a Chacabuco.

1818: Independència de Xile.

1894: L'exèrcit nicaragüenc ocupa Bluefields i s'annexiona el territori de la Mosquitia.

1905: Naixement de Frederica Montseny, primera dona ministra a Espanya.

2005: Dorothy Stang, màrtir de l'ecologia, Anapú, Brasil. **20 anys.** Veieu el seu testimoni martirial a: vimeo.com/54570270

Plena 13:53 UTC

febrer

13

Dijous

Gn 2,18-25 / Sl 127
Mc 7,24-30

Benigne

1976: Francisco Soares, sacerdot, màrtir de la justícia entre els pobres de l'Argentina.
1982: Santiago Miller, germà de La Salle nord-americà, màrtir de l'educació alliberadora a l'Església indígena guatemalenca.

14

Divendres

Gn 3,1-8 / Sl 31
Mc 7,31-37

Valentí, Ciril i Metodi

1981: Franz de Castro Rolzwarth, màrtir de la pastoral de presons, Jacareí, São Paulo, Brasil.
1992: Rick Julio Medrano, religiós, màrtir de l'Església perseguida de Guatemala.

Dia de l'amistat

15

Dissabte

Gn 3,9-24 / Sl 89
Mc 8,1-10

Claudi

1600: José de Acosta, missioner, historiador i defensor de la cultura indígena. Perú. 1966: Camilo Torres, sacerdot, màrtir de les lluites d'alliberament del poble, Colòmbia.
1981: Juan Alonso Hernández, sacerdot màrtir entre els camperols de Guatemala. 1991: Ariel Granada, missioner colombià assassinat per les guerrilles a Massangulu, Moçambic.
1992: Maria Elena Moyano, dirigent popular màrtir de la pau, a Villa El Salvador, Perú.
2003: "1a manifestació mundial": quinze milions de persones a 600 ciutats, contra la guerra dels EUA contra l'Iraq.

16

6è Diumenge de temps ordinari

Jr 17, 5-8 / Sl 1
1 Co 15, 12. 16-20 / Lc 6, 17. 20-26

Juliana i Onèsim

1981: Albino Amarilla, líder camperol i catequista, mort per l'exèrcit, màrtir del poble paraguaià.
1985: Ali Primera, poeta i cantor veneçolà de la justícia per al poble llatinoamericà. **40 anys.**
1986: Mauricio Demierre, cooperant suís, i companyes camperoles, assassinats per la contrarevolució, tornant d'un Viacrucis per la pau, Nicaragua.

17

Dilluns

Gn 4,1-15.25 / Sl 49
Mc 8,11-13

Fundadors Servites

1600: La Inquisició crema viu Giordano Bruno per la seva llibertat de pensament i d'expressió.

1997: 1.300 militants del MST surten de São Paulo cap a Brasília, per la reforma agrària.

1997: Mor Darcy Ribeiro, escriptor militant, antropòleg brasiler, senador.

2012: Comença a la Patagònia xilena una prolongada vaga de tots els gremis de la regió, durament reprimida.

18

Dimarts

Gn 6,5-8;7,1-5.10 / Sl 28
Mc 8,14-21

Simó

1519: Hernán Cortés salpa de Cuba cap a la conquesta de Mèxic.
1546: Martí Luter mor a Alemanya.

1853: Félix Varela, lluitador de la causa de la independència cubana.

1918: Neix Julia Manzanal, sindicalista i única dona comissària política durant la Guerra Civil.

1984: Edgar Fernando Garcia, activista social, capturat i desaparegut a Guatemala.

19

Dimecres

Gn 8,6-13.20-22 / Sl 115
Mc 8,22-26

Àlvar i Conrad

1590: Bernardino de Sahagún, missioner a Mèxic, protector de la cultura dels nostres pobles.

1990: Els estudiants prenen la Universitat de l'Estat de Tennessee, tradicionalment afroamericana, per exigir un tracte econòmic igual.

febrer

Martí Luter

20 Dijous

Gn 9,1-13 / Sl 101
Mc 8,27-33

Eleuteri

Rasmus Jensen

1524: Avui, «els quichés han estat destruïts pels homes de Castella», testimonia el Memorial de Sololá.

1974: Domingo Lain, sacerdot màrtir de les lluites d'alliberament, Colòmbia.

1978 A Colòmbia el decret 1142 ordena tenir en compte la llengua i la cultura dels indis.

Dia Mundial de la Justícia Social (ONU)

Minvant 17:33 UTC

21 Divendres

Gn 11,1-9 / Sl 32
Mc 8,34-9,1

Pere Damià

1934: Augusto C. Sandino, líder popular nicaragüenc, assassinat a traïció per Somoza.

1965: Malcom X, líder emancipacionista afroamericà, és assassinat als EUA. **60 anys.**

1985: Camperols crucificats a Xeatzan, enmig de la passió del poble guatemalenc. **40 anys.**

Dia Mundial de l'Idioma Matern

22 Dissabte

1 Pe 5,1-4 / Sl 22
Mt 16,13-19

Càtedra de Pere

1910: Intervenció dels marines a Nicaragua. **115 anys.**

1979: Independència de Santa Lúcia. Festa nacional.

1990: Camperols màrtirs d'Iquicha, Perú. **35 anys.**

2007: Mor a Nicaragua Carme Blanch, sindicalista i cooperant catalana.

23

7è Diumenge de temps ordinari

1 Sa 26, 2 7-9. 12-13. 22-23 / Sl 102
1 Co 15, 45-49 / Lc 6, 27-38

Bartomeu, Policarp
Ziegenbalg

1936: Elías Beauchamp i Hiram Rosado, del Partit Nacionalista de Puerto Rico, ajusticien el coronel Riggs, per la mort de quatre nacionalistes.

1970: Independència de Guyana. **55 anys.**

2010: Creació de la CELAC, Comunitat d'Estats Llatinoamericans i Caribenys. **15 anys.**

Dia Internacional del Control del Mercuri

24

Dilluns

Coh 1,1-10 / Sl 92
Mc 9,14-29

Sergi

Maties Apòstol

1821: Pla d'Iguala. Proclamació de la Independència de Mèxic.
1920: Nancy Astor, primera dona elegida parlamentària, fa el seu primer discurs a Londres.

Comença l'any Maia (5141)

25

Dimarts

Coh 2,1-13 / Sl 36
Mc 9,30-37

Just i Valeri

Isabel Fedde

1778: Neix José de San Martín.
1853: Mor Félix Varela, lluitador de la causa de la independència cubana.
1980: Cop militar a Suriname.
1982: Tucapel Jiménez, 60 anys, màrtir de les lluites dels sindicalistes xilens.
1985: Guillermo Céspedes, militant i revolucionari, màrtir de la lluita del poble colombià. **40 anys.**
1989: Caincoñen, indígena toba, assassinat per defensar la seva terra, a Formosa, Argentina.
1990: Derrota electoral del FSLN a Nicaragua.
2010: José Antonio Aguilar Tinoco i esposa, assassinats per defensar el bosc tropical a Esmeraldas, Equador. **15 anys.**

Dia Nacional de la Dignitat de les víctimes del conflicte armat, Guatemala

26

Dimecres

Coh 4,12-22 / Sl 118
Mc 9,38-40

Paula Montal, Alexandre

1550: Antonio de Valdivieso, bisbe de Nicaragua, màrtir en la defensa dels indígenes.

1885: Les potències europees es reparteixen entre elles el continent africà, a Berlín.

1965: Jimmie Lee Jackson, activista negre dels drets civils, mor apallissat per la policia. **60 anys.**

1992: Mor José Alberto Llaguno, bisbe, apòstol inculturat dels indis Tarahumara, Mèxic.

2012: Giulio Girardi, filòsof i teòleg de la solidaritat internacional i de la Causa revolucionària i indígena.

27 Dijous

Coh 5,1-10 / Sl 1
Mc 9,41-50

Gabriel de la Dolorosa

1844: La República Dominicana s'independitza d'Haití. Festa nacional.

1989: El «caracazo»: 400 morts i 2.000 ferits.

1998: Jesús M. Valle Jaramillo, 4t president de la Comissió de DH assassinat, Antioquia, Colòmbia.

2010: Terratrèmol de 8'8 a Xile, gairebé 500 morts.

2011: Sebastião Bezerra da Silva, del Moviment Nacional dels Drets Humans, màrtir de la tortura, Tocantins, Brasil.

2013: Mor Stéphane Hessel, un dels redactors de la Declaració Universal dels DH i autor de l'*Indigneu-vos!*

28 Divendres

Coh 6,5-17 / Sl 118
Mc 10,1-12

Romà

1924: Els marines desembarquen a Honduras i ocupen Tegucigalpa.

1985: Guillermo Céspedes Siabato, laic compromès amb els Cristians pel Socialisme i les CEBs, obrer, després mestre, poeta. Assassinat per l'exèrcit mentre jugava a futbol. Colòmbia.

1989: Teresita Ramírez, de la Companyia de Maria, assassinada a Cristales, Colòmbia.

Comença el Ramadà

Nova 00:45 UTC

Dissabte

Sir 17,1-13 / Sl 102
Mc 10,13-16

Rossend, Albí

Jordi Herbert

1739: Es firma a Jamaica un tractat de pau de quinze punts entre cimarrons i blancs.

1954: Lolita Lebrón, Irving Flores, Andrés Figueroa Cordero i Rafael Cancel Miranda ataquen el Congrés dels EUA per cridar l'atenció sobre el Puerto Rico colonial.

1959: Naixement de la CLAR, Confederació Llatinoamericana de Religiosos.

2012: Milton Schwantes, bibliista luterà, animador de la lectura bíblica popular llatinoamericana.

2

8è Diumenge de temps ordinari
Sir 27, 4-7 / Sl 91
1 Co 15, 54-58 / Lc 6, 39-45

Simplici

Joan i Carles Wesley

1791: Mor John Wesley a Anglaterra.

1897: Tercer atac contra Canudos, Brasil.

1963: Goulart promulga l'Estatut dels Treballadors, que en el seu moment suposa un avenç.

2016: Berta Cáceres, líder indígena lenca, feminista, hondurenya, activista del medi ambient, premi Goldman. Mor assassinada entre la nit del 2 i la matinada del 3 de març.

Berta Cáceres

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
24 Dillans	25 Dimarts	26 Dimecres	27 Dijous
3 "L'assassinat de civils innocents és terrorisme, no una guerra contra el terrorisme" Noam Chomsky	4	5	6
10	11	12	13
17	18	19	20
24	25	26	27
	31		

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 1 2 3 4 5 6
 7 8 9 10 11 12 13
 14 15 16 17 18 19 20

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 21 22 23 24 25 26 27
 28 29 30

Abril

MARÇ

Divendres	Dissabte	Diumenge
28	1	2
7	8	9
14	15	16
21	22	23
28	29	30

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

3

Dilluns

Sir 17,20-28 / Sl 31
Mc 10,17-27

Medir, Celoni, Emeteri

1908: Neix Juan Antonio Corretjer, poeta nacional de Puerto Rico, patriota i revolucionari fundador de la Lliga Socialista.

1982: Hipólito Cervantes Arceo, sacerdot mexicà màrtir de la solidaritat amb els exiliats de Guatemala.

1982: Emiliano Pérez Obando, delegat de la Paraula, màrtir de la revolució nicaragüenca.

2000: Torna a Xile el dictador Pinochet després de 503 dies de detenció a Londres.

2005: L'OMC condemna els subsidis dels EUA al seu cotó, que perjudiquen el lliure comerç.

2013: Reinan Valete, sacerdot, màrtir de les CEBs i del Moviment Popular, a Angical, Brasil.

4

Dimarts

Sir 35,1-15 / Sl 49
Mc 10,28-31

Casimir

1962: Els EUA comencen a operar un reactor nuclear a l'Antàrtida.

1970: Record d'Antonia Martínez Lagares, màrtir de la lluita universitària de 1970, assassinada per la policia de Puerto Rico. **55 anys.**

1990: Nahamán Carmona, nen del carrer, mort a cops per la policia, Guatemala. **35 anys.**

2004: L'armada argentina reconeix per primera vegada que va torturar durant la dictadura.

5

Dimecres

Dimecres de Cendra
Jl 2,12-18 / Sl 50
2 Co 5,20-6,2 / Mt 6,1-6.16-18

Adrià

1996: 3000 famílies en l'ocupació més gran del MST, a Curionópolis, Brasil.

2013: Comença a Buenos Aires el macrojudici per l'Operació Cóndor, que jutjarà els responsables de la cooperació entre les dictadures d'Argentina, Bolívia, Brasil, Xile, Paraguai, Perú i Uruguai, per perseguir i eliminar opositors en les dècades del 70 i 80.

2013: Mor Hugo Chávez, president de Veneçuela i líder de la unitat llatinoamericana.

6

Dijous

Dt 30,15-20 / Sl 1
Lc 9,22-25

- 1817: Revolució de Pernambuco, Brasil.
- 1854: S'abolix l'esclavitud a l'Equador.
- 1996: Pascuala Rosado Cornejo, fundadora de la comunitat autogestionària de Huaycán, assassinada a trets i dinamitada al mercat Ate-Vitarte de Lima per no aventir-se a les exigències del terrorisme.
- 2005: La Cort Suprema de l'Argentina confirma la presó perpètua d'Arancibia Clavel per haver assassinat el general xilè Prats el 1974, com a delicte de *lesa humanitat*, imprescriptible.
- 2007: Mor Rufina Amaya Márquez, testimoni i única supervivent de la matança del Mozote perpetrada el 1981 per l'exèrcit salvadoreny.

Creixent 16:32 UTC

7

Divendres

Is 58,1-9a / Sl 50
Mt 9,14-15

- Perpètua i Felicitat
Tomàs d'Aquino
- 1524: Avui, «el dia 7-Oat, els reis Ahpop i Ahpop Qamahay han estat cremats per Tunatiuh (Pedro de Alvarado). El cor de Tunatiuh no tenia compassió» (Anals dels Cakchiquels).
- 1994: Joaquín Carregal, Remigio Morel, Pedro Medina i Daniel de la Sierra, sacerdots de la diòcesi de Quilmes, Argentina, profetes de la justícia.
- 2009: Fujimori, condemnat a 25 anys de presó, Perú.

8

Dissabte

Is 58,9b-14 / Sl 85
Lc 5,27-32

- Joan de Déu
- 2017: 41 adolescents mortes i de 15 ferides en l'incendi de l'"Hogar Seguro" Virgen de la Asunción, a l'empara de l'estat, Guatemala.

Dia internacional de la Dona

Es va establir el 1910. Es va triar aquesta data perquè el 8 de març de 1857 van morir moltes treballadores de la confecció, de Nova York, que exigien millors condicions de treball i el dret a vot

MDIC

9

1r Diumenge de Quaresma
Dt 26, 4-10 / Sl 90
Rm 10, 8-13 / Lc 4, 1-13

Domènec Savi
Francesca Romana

- 1989: Matança de Santa Elmira. 500 famílies ocupen una hisenda i en són expulsades per la policia militar: 400 ferits i 22 presos. Salto do Jacuí, RD, Brasil.

10 Dilluns

Lv 19,1-2.11-18 / Sl 18
Mt 25,31-46

Macari

1928: Elías del Socorro Nieves, agusti, i els germans Jesús i Dolores Sierra, laics, assassinats durant la Revolució dels Cristeros, proclamant la seva fe.

11 Dimarts

Is 55,10-11 / Sl 33
Mt 6,7-15

Constantí, Vicenç, Ramir

1797: Derrotats pels anglesos, els garífunes de San Vicente són deportats a Hondures.

1914: S'obre el canal de Panamà.

1990: Patricio Aylwin assumeix la presidència de Xile. La dictadura de Pinochet dona pas a una democràcia «concertada».

2004: Atemptat d'un grup islàmic a Madrid. 192 morts i més de 1.400 ferits.

2020: L'OMS declara la pandèmia per COVID-19, fins al març de 2021 havia causat més de dos milions i mig de morts arreu del món. **5 anys.**

12 Dimecres

Jn 3,1-10 / Sl 50
Lc 11,29-32

Innocenci, Gregori

1977: Rutilio Grande, capellà, i Manuel i Nelson, camperols, màrtirs a El Salvador.

1994: L'Església anglicana ordena a Bristol, Anglaterra, el primer grup de 32 dones que accedeixen al sacerdoti.

2005: L'Argentina entrega Paul Schaefer a Xile, exnazi col·laborador de Pinochet a «Colonia Dignidad», acusat de desaparicions, tortures i abusos sexuals contra menors.

13 Dijous

Est 14, 1.3-5.12-14 / Sl 137
Mt 7,7-12

Roderic, Salomó, Eulogi

- 1957: José Antonio Echeverría, estudiant, militant de la FEU i d'Acció Catòlica, màrtir de les lluites per alliberar Cuba de la dictadura de Batista.
- 1983: Marianela García, advocada dels pobres, fundadora de la Comissió de Drets Humans, màrtir de la justícia a El Salvador.
- 1998: Maria Leide Amorim, líder camperola dels Sense Terra, assassinada a Manaus en represàlia per haver dirigit una ocupació del MST.
- 2013: Reinaldo Bignone, dictador argentí (1982-3) rep la seva 4a condemna per delictes de lesa humanitat, cadena perpètua.

14 Divendres

Ez 18,21-28 / Sl 129
Mt 5,20-26

Matilde

- 1549: Mor el sant negre franciscà San Antonio de Cathegeró.
- 1795: El líder garífuna Joseph Satuyé mor davant dels anglesos durant la II Guerra del Carib. **230 anys.**
- 1849: Arriben a Bluefields (Nicaragua) els missioners moraus que evangelitzaran la Mosquitia.
- 1983: Marianela García, advocada dels pobres, fundadora de la Comissió de DH, assassinada, El Salvador.
- 1997: Declaració de Curitiba: Dia internacional d'acció contra els embassaments, i a favor dels rius, l'aigua i la vida.
- 2009: Evo Morales comença a distribuir terra de latifundis a indígenes, emparat en la nova Constitució.
- 2018: Marielle Franco, activista de DH, regidora de Rio de Janeiro, executada sumàriament al carrer.

15 Dissabte

Dt 26,16-19 / Sl 118
Mt 5,43-48

Lluïsa de Marillac

- 1951: Mor a Viedma, Argentina, Artemides Zatti, salesià, l'«infermer sant de la Patagònia»; beatificat el 14 de abril de 2002.
- 1961: Es crea l'Aliança pel Progrés.
- 1986: Antonio Chaj Solis, pastor, Manuel de Jesús Recinos i companys, militants evangèlics, màrtirs del servei a Guatemala.
- 1995: Condemnen el general Luis García Meza a 30 anys de presó, per crims comesos després del seu cop d'estat el 1980 a Bolívia. Primer cas de detenció dels militars colpistes llatinoamericans.
- 2016: Nelson García, defensor de DH, membre de COPINH, assassinat a Santa Cruz de Yojoa, Hondures.

Dia internacional d'acció pels rius

Eclipsi lunar total 03:57:28 UTC

Visible a: Europa, gran part d'Àsia, gran part d'Àustràlia, gran part d'Àfrica, Amèrica del Nord, Amèrica del Sud, Pacífic, Atlàntic, Àrtic i Antàrtida

Plena 06:55 (UTC)

Dia mundial del Consum Responsable

MDW

16

2n Diumenge de Quaresma
Gn 15, 5-12. 17-18 / Sl 26
Fl 3, 20-4, 1 / Lc 9, 28b-36

Raimon de Fitero

- 1630: Benkos Biohó, líder i heroi negre en la lluita per la llibertat, Colòmbia.
- 1977: Antonio Olivo i Pantaleón Romero, màrtirs de la justícia entre els camperols de Perugorria, Argentina.
- 2003: Rachel Corrie, activista nord-americana de solidaritat és atropellada per una excavadora en oposar-se a l'enderroc d'una casa palestina, a Rafah, Gaza.

17

Dilluns

Dn 9,4b-10 / Sl 78
Lc 6,36-38

Patrici

- 1973: Alexandre Vanucchi, estudiant i militant cristià, assassinat per la policia, Brasil.
- 1982: Jacobus Andreas Koster, «Koos», i companys periodistes, màrtirs per la veritat a Amèrica Llatina, El Salvador.
- 1990: Maria Mejia, mare camperola quiché, d'Acció Catòlica, assassinada a Sacapulas, Guatemala.

18

Dimarts

Is 1,10.16-20 / Sl 49
Mt 23,1-12

Ciril de Jerusalem

- 1871: Comuna de París, primera revolució obrera de la història.
- 1907: Desembarcament de marines a Hondures.
- 1938: El president mexicà Lázaro Cárdenas decreta la nacionalització del petroli.
- 1981: Presentación Ponce, delegat de la Paraula, i companys, màrtirs a la revolució nicaragüenca.
- 1989: Neftali Liceta, sacerdot, i Amparo Escobedo, religiosa, i companys, testimonis del Déu de la Vida entre els pobres del Perú.
- 2020: Començament de les restriccions a causa de la pandèmia per Coronavirus.

19

Dimecres

2 Sa 7,4-5a.12-14a.16 / Sl 88
Rm 4,13.16-18.22 / Mt 1,16.18-21.24a

Josep

- 1849: Revolució del Quemado, (E.S., Brasil). Més de 200 negres s'organitzen per proclamar l'alliberament dels esclaus.
- 1915: Alçament de Quitxues i Aimaràs al Perú encapçalats per Rumi Maka.
- 1980: Primera Trobada de Pastoral Afroamericana, a Buenaventura, Colòmbia. **45 anys.**
- 1991: Felisa Urrutia, Carmelita Vedruna, assassinada a Cauga, Veneçuela, màrtir del servei als pobres i de la solidaritat.

20 Dijous

Jr 17,5-10 / Sl 1
Lc 16,19-31

Serapis

1838: El govern de Sergipe (Brasil) prohibeix anar a l'escola als «africans», esclaus o lliures, i als portadors de malalties contagioses.

1982: Cop d'Estat de Ríos Montt a Guatemala.

1995: Menche Ruiz, catequista, profeta i poeta popular, missioner fidel de les comunitats de base d'El Salvador.

2003: Els EUA comencen a envair l'Iraq, al marge de les Nacions Unides.

2013: Comença a Guatemala el judici contra l'exdictador Ríos Montt acusat de genocidi.

Any nou Baha'í

Equinocci, de tardor al Sud, de primavera al Nord, a les 09h01min UTC

21 Divendres

Gn 37,3-28 / Sl 104
Mt 21,33-43.45-46

Filemó, Nicolau

1806: Neix Benito Juárez, Oaxaca, Mèxic.

1937: Matança de Ponce, Puerto Rico.

1975: Carlos Dormiak, sacerdot salesià, assassinat per la seva línia alliberadora, Argentina.

1977: Rodolfo Aguilar, capellà, 29 anys, màrtir de l'alliberament del poble mexicà.

1987: Luz Marina Valencia, religiosa, màrtir de la justícia entre els camperols de Mèxic.

Dia Internacional contra de la Discriminació Racial

22 Dissabte

Mi 7,14-15.18-20 / Sl 102
Lc 15,1-3.11-32

Benvingut, Lea

1873: Abolició de l'esclavitud a Puerto Rico.

1980: Lluís Espinal, sacerdot i periodista català, màrtir de les lluites del poble bolivià. 45 anys.

1988: Rafael Hernández, líder camperol, màrtir de la lluita per la terra entre els seus germans de Mèxic.

Dia Internacional de l'Aigua

Minvant 11:30 UTC

23

3r Diumenge de Quaresma
Ex 3, 1-8a. 13-15 / Sl 102
1 Co 10, 1-6. 10-12 / Lc 13, 1-9

Toribi de Mogrovejo

1606: Toribio de Mogrovejo, arquebisbe de Lima, pastor del poble inca, profeta de l'Església colonial.

1976: Maria del Carmen Maggi, professora, degana de la Facultat d'Humanitats de la Universitat Catòlica de Mar del Plata, màrtir de l'educació alliberadora, Argentina. 2005: Xile reconeix que el 1976 la dictadura va assassinar Carmelo Soria.

Dilma Ferreira da Silva

27 Dijous

Jr 7,23-28 / Sl 94
Lc 11,14-23

1502: Colom arriba a Cariari, Costa Rica.
1984: Els Txukahamäe bloquegen una carretera principal exigint les seves terres sagrades al Xingú.
2011: Mor José Comblin, teòleg llatinoamericà, profeta radical, compromès amb els pobres, escriptor prolífic, Brasil.

28 Divendres

Os 14,2-10 / Sl 80
Mc 12,28b-34

Sixt
1750: Neix Francisco de Miranda a Caracas.
1985: Héctor Gómez Calito, defensor de drets humans, capturat, torturat i brutalment assassinat a Guatemala. **40 anys.**
1988: 14 indígenes tikunes assassinats i 23 de ferits pel llenyataire Oscar Castelo Branco i 20 pistolers. Reunits a Benjamin Constant, Brasil, esperaven l'ajuda de la FUNAI davant de les amenaces del llenyataire.

29 Dissabte

Os 6,1-6 / Sl 50
Lc 18,9-14

Beatriu de Silva
Joan Nielsen Hauge
1904: Neix Consuelo Lee Corretjer, revolucionària, poeta i mestra, líder del moviment independentista porto-riqueny.
1967: Per primera vegada brolla petroli a l'Amazònia equatoriana.
1985: Rafael i Eduardo Vergara Toledo i Paulina Aguirre Tobar; José Manuel Parada, sociòleg de la Vicaria de la Solidaritat, Santiago Natino, publicista i militant, i Manuel Guerrero, líder sindical, màrtirs de la resistència contra la dictadura a Xile. **40 anys.**

Acaba el Ramadà

Eclipsi solar parcial 08:50 UTC
visible a Europa, Nord d'Àsia, Àfrica nord-occidental, gran part d'Amèrica del Nord, nord d'Amèrica del Sud, Atlàntic i Àrtic

Nova 10:58 UTC

INDIC

30

4t Diumenge de Quaresma
Jos 5, 9a. / Sl 33
2 Co 5, 17-21 / Lc 15, 1-3. 11-32

Gladys, Joan Clímac
1492: Decret dels Reis Catòlics que expulsa els jueus d'Espanya.
1870: Els homes afroamericans guanyen el vot als EUA: ratificació de la 15a esmena. **155 anys.**
2007: Mor María Julia Hernández, defensora dels DH a El Salvador.

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
31 Dillans	1 Dimarts	2 Dimecres	3 Dijous
7	8	9	10
14	15 "La música i l'art són els meus mitjans per expressar allò que no pot ser dit amb paraules" Núria Feliu	16	17
21	22	23	24
28	29	30	1

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 1 2 3 4
 5 6 7 8 9 10 11
 12 13 14 15 16 17 18

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 19 20 21 22 23 24 25
 26 27 28 29 30 31

Maig

ABRIL

Divendres		Dissabte		Diumenge	
4	5	6			1
					2
					3
					4
					5
					6
11	12	13			7
					8
					9
					10
					11
					12
18	19	20			13
					14
					15
					16
					17
					18
25	26	27			19
					20
					21
					22
					23
					24
2	3	4			25
					26
					27
					28
					29
					30

31

Dilluns

1

Dimarts

2

Dimecres

Is 65,17-21 / Sl 29
Jn 4,43-54

EZ 47,1-9,12 / Sl 45
JN 5,1-3,5-16

Is 49,8-15 / Sl 144
Jn 5,17-30

Benjamí

Amós, Joan Donne

1767: Expulsió dels jesuïtes d'Amèrica Llatina.

1866: Esclata la guerra entre Espanya per una part i Xile, Bolívia i Perú per l'altra.

Hug

1680: Lisboa declara abolida l'esclavitud dels indis al Brasil, per influència d'Antonio Vieira. **345 anys.**

1923: Primer congrés feminista celebrat a Amèrica Llatina, a Cuba.

1964: Cop militar contra João Goulart. Comencen 21 anys de dictadura militar a Brasil.

1980: Comença la gran vaga de metal·lúrgics a São Paulo i a l'interior. **45 anys.**

1982: Ernesto Pili Parra, militant, màrtir de la pau i la justícia a Caquetá, Colòmbia.

2018: Mor Rios Montt, als 91 anys, amb demència senil, essent jutjat per genocidi i lesa humanitat.

Francesc de Paula

1550: La Corona espanyola ordena ensenyar castellà als indígenes. **475 anys.**

1982: L'exèrcit argentí ocupa les illes Malvines intentant recuperar-les de la possessió britànica.

1993: Vaga conjunta a vuit països d'Europa contra la desocupació i l'amenaça sobre les conquestes socials.

abril

3

Dijous

Ex 32,7-14 / Sl 105
Jn 5,31-47

Ricard de Wyche, Sixt

1976: Victor Bionchenko, pastor protestant, Argentina.
1986: Brasil aprova el seu Pla d'Informàtica, que protegirà la indústria nacional uns anys.

4

Divendres

Sv 2,1a.12-22 / Sl 33
Jn 7,1-2.10.25-30

Gemma Galgani

Isidor de Sevilla
1775: La Corona portuguesa estimula els casaments entre indígenes, negres i blancs. **250 anys.**
1884: Acord de Valparaiso. Bolívia cedeix Antofagasta a Xile convertint-se en país mediterrani.
1949: Es funda l'OTAN. Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord.
1968: Martin Luther King Jr. assassinat, Memphis, EUA.
1985: Rosario Godoy i família, màrtirs de la fraternitat a El Salvador. **40 anys.**
2007: Carlos Fuentealba, sindicalista assassinat per la policia de Neuquén, Argentina, mentre reclamava drets laborals.

5

Dissabte

Jr 11,18-20 / Sl 7
Jn 7,40-53

Vicenç Ferrer

1818: Victòria de San Martín a Maipú, que conclou la Independència de Xile.
1976: Juan Carlo D'Costa, obrer, Paraguai.
1989: Maria Cristina Gómez, de l'Església Baptista, màrtir de la lluita de les dones salvadorenques.
1992: Fujimori dissol el Congrés, suspèn la Constitució i imposa la llei marcial.

Creixent 02:15 UTC

Dia contra la prostitució infantil

Eclipsi lunar total Visible a: Amèrica

6

Sè Diumenge de Quaresma

Is 43, 16-21 / Sl 125
Fl 3, 8-14 / Jn 8, 1-11

Marcel·lí
Albert Durero

Ex 12,1-8.11-14 / Sl 115
1Co 11,23-26 / Jn 13,1-15

1979: Mor als 39 anys Hugo Echegaray, sacerdot i teòleg de l'alliberament peruà.

7

Dilluns

Dn 13,1-9.15-17.19-30.33-62 / Sl 22
Jn 8,1-11

Joan Baptista de La Salle

1999: Les AUC ataquen les Comunitats de Pau del Chocó (Colòmbia) massacrant onze camperols, entre els quals sis de Villahermosa: Coi, Floriberto, J. Correa, Chucho Arias, El Moreno i El Gordo.

Dia mundial de la salut

8

Dimarts

Nm 21,4-9 / Sl 101
Jn 8,21-30

Dionís

1827: Neix Ramon Emeterio Betances, revolucionari que va concebre la idea del Crit de Lares, insurrecció porto-riquenya contra el domini espanyol.

1977: Carlos Bustos, sacerdot caputxi, testimoni de la fe entre els pobres de Buenos Aires, assassinat.

Dia mundial del Poble Gitano

Establert pel Primer Congrés Mundial Gitano, celebrat a Londres, aquest mateix dia, el 1971

9

Dimecres

Dn 3,14-20.91-92.95 / Inter: Dn 3
Jn 8,31-42

Casilda, M Cleofàs

Dietrich Bonhoeffer

1920: Desembarcament de marines a Guatemala per protegir els ciutadans nord-americans. **105 anys.**

1948: Jorge Eliécer Gaitán, assassinat a Bogotà. Violenta rebel·lió: el «Bogotazo».

1952: Comença la Revolució Cívica a Bolívia.

abril

14

Dilluns

Dilluns Sant
Is 42, 1-7 / Sl 26
Jn 12, 1-11

- Telm
1931: Proclamació de la II República Espanyola.
1981: Màrtirs de la major matança que recorda la història recent d'El Salvador, a Morazán: 150 nens, 600 ancians i 700 dones.
1985: Adelaide Molinari, religiosa, màrtir de la lluita dels margnats a Marabá, Brasil. **40 anys.**
2011: Reynaldo Bignone, exdictador argentí, és condemnat a cadena perpètua per crims de lesa humanitat.

15

Dimarts

Dimarts Sant
Is 49, 1-6: / Sl 70
Jn 13, 21-33, 36-38

- Benet Josep Labre
1961: Invasió de Badia Cochinos, Cuba.
1983: Màrtirs camperols indígenes de Joyabaj, El Quiché, Guatemala.
1992: Aldemar Rodríguez, catequista, i companys, màrtirs entre els joves, Cali, Colòmbia.
1993: José Barbero, sacerdot, profeta i servidor dels germans més pobres de Bolívia.

16

Dimecres

Dimecres Sant
Is 50, 4-9 / Sl 68
Mt 26, 14-25

- Gràcia
1952: Triomfa la revolució: camperols i miners aconsegueixen la reforma agrària a Bolívia.
1977: Es constitueix el Comitè pro defensa de presos, perseguits, desapareguts i exiliats polítics de Mèxic (EUREKA).
1984: 1,7 milions de persones es manifesten a São Paulo demanant les eleccions «Directas ya».
2002: Carlos Escobar, jutge paraguaià, ordena la captura i extradició del dictador Alfredo Stroessner, asilat a Brasília, per la mort el 1979 d'una dirigent sindical del gremi docent.

Dia mundial contra l'esclavitud infantil
400 milions de nens en aquesta situació,
segons UNICEF (2018)

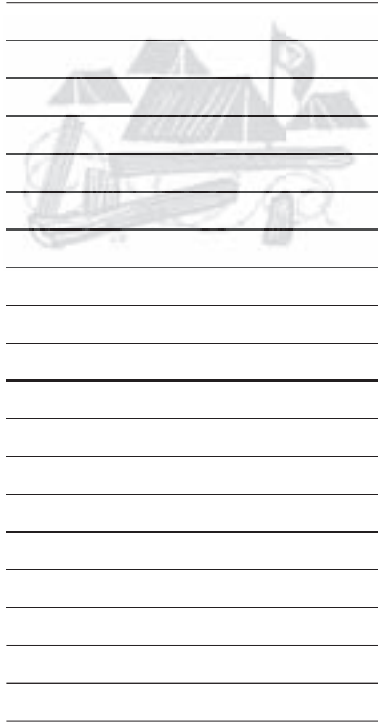
17 Dijous

Dijous Sant
Ex 12,1-8.11-14 / Sl 115
1 Co 11,23-26 / Jn 13,1-15

Anicet

- 1695: Mor Juana Inés de la Cruz, poetessa mexicana. **330 anys.**
- 1803: Mor Toussaint L'Ouverture, lluitador per l'alliberament d'Haití.
- 1990: Tiberio Fernández i companys, màrtirs de la promoció humana, Trujillo, Colòmbia. **35 anys.**
- 1996: Matança d'Eldorado de Carajás, Pará, Brasil. La policia militar de l'Estat mata 23 persones.
- 1998: César Humberto López, de FraterPaz, assassinat, San Salvador.

Dia internacional de la lluita camperola
És el "Primer de maig" dels camperols

18 Divendres

Divendres Sant
Is 52,13-53,12 / Sl 30
Hb 4,14-16;5,7-9 / Jn 18,1-19,42

Perfecte, Galdí

- 1537: Francisco Marroquín, primer bisbe consagrat a les Índies, fundador de les primeres escoles i hospitals, pastor de Guatemala.
- 1955: Conferència de Bandung, Indonèsia, on es crea el moviment de països no alineats. **70 anys.**
- 1998: Eduardo Umaña Mendoza, advocat defensor dels drets populars, denunciador dels paramilitars, assassinat.
- 2018: Comencen greus protestes populars, que inicien la pitjor crisi de Nicaragua en la seva història recent.

19 Dissabte

Dissabte Sant
Gn 1,1-2,2 / Sl 103
Gn 22, 1-18 / Sl 15

Ex 14, 15-15, 1 / Ex 15, 1-2, 3-4, 5-6, 17-18
Is 54, 5-14 / Sl 29
Is 55, 1-11 / Is 12, 2-3, 4, 5-6
Ba 3, 9-15, 32-4,4 / Sl 18, 8, 9, 10, 11
Ez 36, 16-28 / Sl 41, 3, 5bcd; 42, 3, 4
Rm 6, 3-11 / Sl 117
Lc 24, 1-12

Lleó, Emma
Olavus Petri

- 1925: Desembarcament de marines a La Ceiba, Hondures. **100 anys.**
- 1980: Juana Tun, esposa de Vicente Menchú i el seu fill Patricinio, família indígena de catequistes, que va lluitar per la seva terra, màrtirs d'El Quiché. **45 anys.**
- 2005: Adolfo Scilingo, condemnat a Espanya a 640 anys de presó per la seva participació en els «vols de la mort» de la dictadura argentina. **20 anys.**
- 2010: 1a Conferència Mundial dels pobles sobre el Canvi Climàtic i els Drets de la Mare Terra. Tiquipaya. Cochabamba. Bolívia. **15 anys.**

Dia Panamericà de l'Índi

20

Diumenge de Pasqua
Ac 10, 34a. 37-43 / Sl 117
Col 3, 1-4 / Jn 20, 1-9

Sulpici

- 1586: Neix a Lima Rosa de Lima.
- 1871: Els franciscans de Brasil alliberen els esclaus de tots els seus convents.
- 1898: Guerra entre Espanya i els EUA, que envaeixen Cuba, Puerto Rico, Guam i Filipines.
- 1980: Màrtirs indígenes de l'organització popular a Veracruz, Mèxic. **45 anys.**
- 1980: «Primavera amaziga»: revolta cultural i democratitzadora dels amazigs de la Cabília algeriana contra el poder central i arabitzador d'Alger. **45 anys.**
- 1997: Gaudino dos Santos, indígena pataxó, mor cremat a Brasília per uns joves.

21

Dilluns

Ac 2,14.22-23 / Sl 15
Mt 28,8-15

- 1792: Decapiten Joaquín da Silva Xavier, «Tiradentes», precursor de la Independència de Brasil.
- 1960: Brasília es constitueix com a capital de Brasil. **65 anys.**
- 1965: Mor torturat Pedro Albizu Campos, independentista de Puerto Rico. **60 anys.**
- 1971: Mor F. Duvalier, Haití.
- 1989: Juan Sisay, màrtir de la fe i de l'art popular a Santiago de Atitlán, Guatemala.
- 2013: Després de 20 anys, la Justícia condemna els policies responsables de la matança de Carandirú (2-10-92), Brasil.

Naixement de Mahoma. Dia de perdó per al món

Naixement de Rama. Religió Sikh

Minvant 01:35 UTC

22

Dimarts

Ac 2,36-41 / Sl 32
Jn 20,11-18

- Soter, Caius, Agapit
- 1500: Pedro Alvares Cabral desembarca a Brasil. Comença la invasió al Sud. **525 anys.**
- 1519: Cortés desembarca a Veracruz amb 600 soldats, 16 cavalls i peces d'artilleria.
- 1638: Hernando Arias de Ugarte, bisbe de Quito i de Santa Fe, Colòmbia, defensor dels indis.
- 1982: Félix Tecu Jerónimo, camperol achi, catequista delegat de la Paraula, Guatemala.
- 1990: Paulo i José Canuto, màrtirs de la lluita per la terra, a Rio Maria, PA, Brasil, assassinats. **35 anys.**
- 1997: L'exèrcit assalta l'ambaixada del Japó a Lima assassinant els catorze ocupants de l'MRTA.

Dia Internacional de la Mare Terra (ONU)

23

Dimecres

Ac 3,1-10 / Sl 104
Lc 24,13-35

- Jordi, Toyohico Kagawa
- 1971: Revolta indígena contra les proves atòmiques que contamina l'illa d'Anchitks, Alaska.

Dia del Llibre i dels Drets d'Autor

«Per haver coincidit en aquest dia de 1616 la mort de l'Inca Garcilaso de la Vega, la de Miguel de Cervantes i la de William Shakespeare»

abril

24 Dijous

Ac 3,11-26 / Sl 8
Lc 24,35-48

Fidel

1915/17: Mort i deportació de gairebé un milió i mig d'armenis. **110 anys.**
1965: Intervenció dels EUA a la República Dominicana, amb 40.000 homes. **60 anys.**
1985: Laurita López, catequista, màrtir de la fe a l'Església salvadorenca. **40 anys.**
2010: Mor a la presó Paul Shaefer, cap de la «Colònia Dignitat» al Sud de Xile durant la dictadura. **15 anys.**

25 Divendres

Ac 4,1-12 / Sl 117
Jn 21,1-14

Marc

1667: Pedro de Betancourt, apòstol dels pobres a Guatemala, canonitzat el 30.07.2002.
1975: Es constitueix l'Associació Indígena de la República Argentina (AIRA). **50 anys.**

Dia mundial de la vida sense soroll

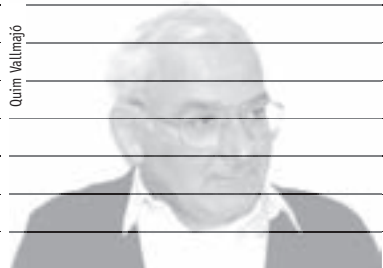
26 Dissabte

Ac 4,13-21 / Sl 117
Mc 16,9-15

Anaclel, Marcel·lí, Isidor

1994: Assassinat de Quim Vallmajó (Navata, Alt Empordà, 1941) a Rwanda, missioner a Àfrica.
1998: Assassinat a Guatemala Mons. Gerardi, després de publicar l'informe «Nunca Más», que documenta 55.000 violacions de drets humans, atribuïdes en un 80% a l'exèrcit.

Quim Vallmajó

27

2n Diumenge de Pasqua
Ac 5, 12-16 / Sl 117
Ap 1, 9-11a. 12-13. 17-19 / Jn 20, 19-31

Zita, Montserrat

1977: Rodolfo Escamilla, sacerdot, màrtir, Mèxic.
1999: El Tribunal del Deute Extern de Rio de Janeiro, Brasil, determina que no es pagui.
2010: Bety Cariño i Jyri Jaakkola, mexicana i finlandès, defensors dels DH, assassinats en atac armat a la seva caravana de solidaritat, a Oaxaca, Mèxic.

Nova 19:31 UTC

28 Dilluns

Ac 4,23-31 / Sl 2
Jn 3,1-8

Pere Chanel

1688: Carta Regia de Portugal restablint l'esclavitud i guerra justa contra l'indígena.

1965: Lyndon Johnson ordena envair la República Dominicana. **60 anys.**

1985: Cleúsa Carolina Rody Coelho, agustina missionera recoleta, assassinada per la seva defensa dels indígenes a la Prefectura Apostòlica de Lábrea, Brasil. Va desaparèixer el 28 d'abril i van trobar-ne el cadàver el 3 de maig. **40 anys.**

29 Dimarts

Ac 4,32-37 / Sl 92
Jn 3,5a.7b-15

Caterina de Sena

1982: Mort d'Enrique Alvear, bisbe, pastor i profeta de l'Església a Xile.

1991: Moisés Cisneros Rodríguez, marista, màrtir de la violència i la impunitat, Guatemala.

2009: El jutge Garzón obre una causa per jutjar els responsables de les tortures a Guantánamo durant l'administració Bush.

30 Dimecres

Ac 5,17-26 / Sl 33
Jn 3,16-21

Pius V

1948: Vint-i-un països firmen a Bogotà la carta constitutiva de l'OEA.

1977: Es crea l'associació de les Madres de la Plaza de Mayo, Argentina.

1

Dijous

Ac 5,27-33 / Sl 33
Jn 3,31-36

Josep Obrer
Felip i Jaume

1980: Conrado de la Cruz, sacerdot, i Herlindo Cifuentes, catequista, segrestats i morts, màrtirs, a Guatemala. **45 anys.**
1981: Raynaldo Edmundo Lemus Preza, de la CEB Guadalupe, a Soyapango, El Salvador, capturat i desaparegut pel seu compromís cristià, amb el seu amic Edwin Laínez.

Dia internacional dels treballadors

2

Divendres

Ac, 5,34-42 / Sl 26
Jn ,1-15

Anastasi

1979: Luis Alfonso Velázquez, nen de 10 anys, màrtir de la dictadura somocista, Nicaragua.
1981: Es crea la Unió de Nacions Indígenes del Brasil (UNI).
1994: Nelson Mandela és elegit president de Sud-àfrica en les primeres eleccions democràtiques després de l'apartheid.
1994: Sebastián Larrosa, estudiant camperol, màrtir de la solidaritat entre els pobres del Paraguai.
1997: Mor Paulo Freire, fundador de la pedagogia alliberadora llatinoamericana.
2002: Matança de Bojayá, Chocó, Colòmbia; 80 morts civils (48 menors) en un enfrontament entre les FARC i els paramilitars de les AUC.
2014: Mor Tomás Balduino, dominic, bisbe líder de l'Església alliberadora brasilera, fundador del CIMI, CPT...

3

Dissabte

1 Co 15,1-8 / Sl 18
Jn 14,6-14

Felip i Jaume

1500: Fra Henrique de Coimbra, primer missioner europeu que trepitja terra brasilera. **525 anys.**
1968: Comença a la universitat de la Sorbona de París, la revolució estudiantil i obrera més gran de la història de França.
1991: Felipe Huete, delegat de la Paraula, i quatre companys, màrtirs de la Reforma Agrària, a El Astillero, Hondures.

Dia de la Llibertat de Premsa (ONU)

4

3r Diumenge de Pasqua
Ac 5, 27b-32. 40b-41 / Sl 29
Ap 5, 11-14 / Jn 21, 1-19

Creixent 13:52 UTC

Ciriac, Mònica

1493: Butlla *Inter Caetera* per la qual el Papa fa donació de les terres del nou Continent als Reis Catòlics.
1521: Pedro de Córdoba, primer apòstol missioner dels dominics a Amèrica. Autor del primer catecisme a Amèrica.
1547: Cristóbal de Pedraza, bisbe d'Hondures, "Pare dels Indis".
2010: Martínez de Hoz, superministre ideòleg de la dictadura, detingut als seus 84 anys d'edat, Buenos Aires. **15 anys.**

1r diumenge de maig. Dia dels Màrtirs d'Hondures

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
28 Dillans	29 Dimarts	30 Dimecres	1 Dijous
5	6	7	8
12	13	14	15
			“Si un no es posa al costat de l’oprimit per sentir amb ell l’opressió, mai no el podrà entendre”
			Simone Weil
19	20	21	22
26	27	28	29

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
1
2 3 4 5 6 7 8
9 10 11 12 13 14 15

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
16 17 18 19 20 21 22
23 24 25 26 27 28 29
30

Juny

MAIG

Divendres			Dissabte			Diumenge		
2	Divendres		3	Dissabte		4	Diumenge	
9			10			11		
16			17			18		
23			24			25		
30			31			1		

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31	

8

Dijous

Ac 8,26-40 / Sl 65
Jn 6,44-51

Victor i Acaci

1753: Neix Miguel Hidalgo, prohòmic mexicà.

1770: Carles III ordena «que s'extingeixin els diferents idiomes indis i s'imposi el castellà». **255 anys.**

1987: Vicente Cañas, missioner jesuïta, assassinat pels que cobejaven les terres dels indis que ell acompanyava, a Mato Grosso, Brasil.

1989: Nicolás van Kleeef, sacerdot vicentí d'origen holandès assassinat per un militar a Santa Maria, Chiriquí, Panamà.

Dia de la Creu Roja Internacional

9

Divendres

Ac 9,1-20 / Sl 116
Jn 6,52-59

Pacomí, Gregori Ostienc

1982: Luis Vallejos, arquebisbe d'El Cuzco, Perú, amenaçat de mort per la seva opció preferencial pels pobres, mor en «accident».

1994: Pren possessió de la Presidència de Sud-àfrica, després de les primeres eleccions multirracials de la història del país, en las quals va obtenir el 62% dels vots, Nelson Mandela, primer president negre del seu país, i el pres polític amb més anys a la presó.

Dia internacional de les aus

10

Dissabte

Ac 9,31-42 / Sl 115
Jn 6,60-69

Juan d'Àvila, Antoni

1795: El zambo José Leonardo Chirino encapçala la insurrecció de Coro, Veneçuela, amb indis i negres, "per la llibertat dels esclaus i l'eliminació dels impostos". **230 anys.**

1985: Ime García, sacerdot, i Gustavo Chamorro, militant, màrtirs de la justícia i la promoció humana a Guanabana, Colòmbia. **40 anys.**

1986: Josimo Morais Tavares, sacerdot, assassinat pels latifundistes, màrtir de la pastoral de la terra, a Imperatriz, Brasil.

2013: Rios Montt, exdictador guatemalenc, és condemnat a 80 anys de presó per genocidi i crims contra la Humanitat. La Comissió de la Veritat calcula que va cometre una mitjana de 800 assassinats mensuals en els disset mesos que va governar, després d'un cop d'estat.

Dia del Comerç Just (2n dissabte de maig)

Josimo Morais

maig

11

4t Diumenge de Pasqua
Ac 13, 14. 43-52 / Sl 99
Ap 7, 9. 14b-17 / Jn 10, 27-30

1974: Carlos Múgica, sacerdot, màrtir del poble de les «villas miseria». www.carlosmugica.com.ar

1977: Alfonso Navarro, sacerdot, i Luis Torres, escola, màrtirs a El Salvador.

12

Dilluns

Ac 11,1-18 / Sl 41
Jn 10,1-10

Nereu, Aquil·leu, Pançraç

1957: L'OIT adopta el Conveni 107 sobre Poblacions Indígenes i Tribals, que protegeix l'indi.

1980: Walter Voodeckers, missioner belga, compromès amb els camperols pobres, màrtir a Escuintla, Guatemala. **45 anys.**

Dia atribuït a l'esclava Anastàsia,
que simbolitza totes les negres torturades i violades fins a la mort pels propietaris blancs de les hisendes. Brasil.

Plena 16:56 UTC

13

Dimarts

Ac 11,19-26 / Sl 86
Jn 10,22-30

Fàtima

1829: Naixement de Segundo Ruiz Belvis, patriota i revolucionari porto-riqueny.

1888: S'aboleix jurídicament l'esclavitud al Brasil, quan ja el 95% dels negres havien aconseguit la llibertat per ells mateixos (Llei àuria).

1977: Luis Aredez, metge, màrtir de la solidaritat entre els pobres de l'Argentina.

1998: L'exèrcit ocupa a Bogotà la seu de la Comissió de Justícia i Pau de la Conferència Nacional de Religiosos de Colòmbia.

14

Dimecres

Ac 1,15-17.20-26 / Sl 112
Jn 15,9-17

Maties

1811: Independència del Paraguai. Festa nacional.

1904: Mor Mariano Avellana, missioner popular, claretí, Xile.

1980: Matança del riu Sumpul, El Salvador, on hi moren més de 600 persones. **45 anys.**

1980: Juan Caccya Chipana, obrer, militant, víctima de la repressió policial al Perú. **45 anys.**

1981: Carlos Gálvez, sacerdot, màrtir a Guatemala.

1988: Camperols màrtirs per la causa de la Pau, Cayara, Perú.

1991: Porfirio Suny Quispe, militant i educador, màrtir de la justícia i solidaritat a Perú.

15 Dijous

Ac 13,13-25 / Sl 88
Jn 13,16-20

Isidre Llaurador, Joana de Lestonnac
1903: Afusellen a Panamá, el general i guerriller Victoriano Lorenzo, heroi nacional.
1986: Nicolás Chuy Cumes, periodista evangèlic, màrtir de la llibertat d'expressió a Guatemala.
1987: Màrtirs indígenes, víctimes de la desposseïció de les seves terres, a Bagadó, Colòmbia.
2011: Comencen arreu de les places de l'Estat espanyol les acampades dels Indignats.

Dia internacional de la Família (ONU)

Dia Internacional dels Objectors de Consciència

16 Divendres

Ac 13,26-33 / Sl 2
Jn 14,1-6

Joan Nepomucè, Ubald
1818: Joan II aprova l'arribada de colons suïssos cap a l'actual Nova Friburg (estat de Rio de Janeiro), després de la fam de 1817 a Suïssa.
1981: Edgar Castillo, periodista, assassinat, Guatemala.

17 Dissabte

Ac 13,44-52 / Sl 97
Jn 14,7-14

Pasqual Bailón
1961: Comença el bloqueig comercial dels EUA contra Cuba, en resposta a la seva Reforma Agrària.
2013: Mor a la presó, complint condemna, Jorge Videla, exdictador argentí.

Dia Mundial de les Telecomunicacions
Una crida a evitar els enormes desequilibris en la producció de missatges i programes

18

5è Diumenge de Pasqua
Ac 14, 21b-27 / Sl 144
Ap 21, 1-5a Jn 3, 31-33a. 34-35

Rafaela M. Porras
1525: Fundació de Trujillo (Hondures). **500 anys.**
1781: José Gabriel Condorcanqui, Tupac Amaru II, lluitador del Perú i Bolívia, esquarterat.
1895: Neix Augusto C. Sandino a Nicaragua. **130 anys.**
1950: Es reuneix a Rio de Janeiro el Consell Nacional de Dones Negres. **75 anys.**

Tupac Amaru II

19

Dilluns

Ac 14,5-18 / Sl 113
Jn 14,21-26

Pere Celestí

1895: Mor en combat, lluitant per la independència de Cuba, José Martí. **230 anys.**

1995: Mor Jaime Nevares, bisbe de Neuquén, veu profètica de l'Església argentina. **130 anys.**

1997: Manoel Luis da Silva, 40, agricultor sense terra, assassinat a São Miguel de Taipú, Brasil.

20

Dimarts

Ac 14,19-28 / Sl 144
Jn 14,27-31a

Bernadi de Siena

1506: Colom mor a Valladolid (Espanya).

1976: Héctor Gutiérrez i Zelmara Michellini, militants uruguayans, màrtirs de la lluita del poble.

1993: Destitució del President de la República de Veneçuela, Carlos Andrés Pérez.

1998: Assassinat, a Pesqueira, Pernambuco, Brasil, Francisco de Assis Araújo, Cacic Xukuru.

Dia Internacional de les Abelles

Minvant 11:58 UTC

21

Dimecres

Ac 15,1-6 / Sl 121
Jn 15,1-8

Feliça i Gisela, Joan Eliot

1897: Mor a Puerto Plata Gregorio Luperón, heroi de la independència de la República Dominicana.

1981: Pedro Aguilar Santos, sacerdot, màrtir, Guatemala.

1991: Irene McCormack, missionera, i companys, màrtirs per la causa de la pau, Perú.

Dia Mundial de la Diversitat Cultural (ONU)

maig

22

Dijous

Ac 15,7-21 / Sl 95
Jn 15,9-11

Joaquima Vedruna, Rita de Cásia
1937: Matança de Caldeirão, Brasil.
1965: Brasil envia 280 soldats, sol·licitats pels EUA, en suport al cop a Santo Domingo. **60 anys.**

Dia Internacional de l'ONU de la Biodiversitat. Estan en perill d'extinció el 22% de les espècies de mamífers, el 23% de les d'amfibis, i el 25% de les de rèptils.

23

Divendres

Ac 15,22-31 / Sl 56
Jn 15,12-17

Desideri, *Ludwig Nommensen*
1977: Elisabeth Käseman, militant luterana, màrtir dels pobres, Buenos Aires, Argentina.
2008: Tractat Constitutiu de la Unió de Nacions Sud-americanes, UNASUR. 12 països d'Amèrica del Sud.

Setmana de Solidaritat amb els Pobles de tots els Territoris Colonials (ONU)

Festa «Vesakh», naixement de Buda (567 aC)

24

Dissabte

Ac 16,1-10 / Sl 99
Jn 15,18-21

Vicenç de Lerins
1822: Batalla del Pichincha, plena independència de l'Equador.
1986: Ambrosio Mogorrón, infermer espanyol, i companys camperols, màrtirs de la solidaritat a San José de Bocay, Nicaragua.
2005: Edickson Roberto Lemus, lluitador per la reforma agrària, assassinat a Progreso, Hondures. **20 anys.**
2011: El matrimoni d'ambientalistes José Cláudio Ribeiro da Silva i Maria do Espírito Santo, Nova Ipxuna, PA, Brasil, assassinats per lluitar contra la devastació de la selva.

25

6è Diumenge de Pasqua
Ac 15, 1-2. 22-29 / Sl 66
Ap 21, 10-14. 22-23 / Jn 14, 23-29

Gregori VII
1810: Revolució de maig, Dia de la Pàtria Argentina. **115 anys.**
1987: Bernardo López Arroyave, sacerdot colombià màrtir a mans de terratinents i militars.
2020: George Floyd, ciutadà negre dels EUA mor assassinat per policies durant un arrest, fet que provoca manifestacions arreu del país en contra del racisme, la xenofòbia i els abusos policials en contra de la comunitat afroamericana. **5 anys.**

Dia de l'Alliberament Africà

26 Dilluns

Ac 16,11-15 / Sl 149
Jn 15,26-16,4a

Felip Neri, Mariana Paredes
1966: Independència de Guyana.
1969: Enrique Pereira Neto, sacerdot, 28 anys, màrtir de la justícia a Recife, Brasil.

27 Dimarts

Ac 16,22-34 / Sl 137
Jn 16,5-11

Agustí de Cantorbery
Joan Calví
1514: «Conversió» de Bartolomé de Las Casas a la Causa dels indis.
1975: S'oficialitza el quítxua al Perú. **50 anys.**
2008: Detinguts 98 exagents de la DINA, aparell repressor de la dictadura de Pinochet, per l'«operació Colombox», amb 119 assassinats.
2011: Adelino Ramos, líder camperol, víctima per la seva lluita contra el latifundi devastador. Porto Velho, RO, Brasil.

Nova 03:02 UTC

28 Dimecres

Ac 17, 15.22-18,1 / Sl 148
Jn 16,12-15

Emili i Just
1926: Cop d'Estat que porta el dretà Salazar al poder a Portugal, fins a la seva mort el 1970.
1993: Javier Cirujano, missioner, màrtir de la pau i la solidaritat a Colòmbia.
2001: La justícia francesa crida Henry Kissinger, exsecretari d'Estat dels EUA, implicat en assassinats de ciutadans francesos sota el règim de Pinochet.
2004: Amèrica Central firma un TLC amb els EUA que han de ratificar els Congressos dels respectius països.

29 Dijous

Ac 18,1-8 / Sl 97
Jn 16,16-20

Màxim

Jiri Tranovsky

1969: El «cordobazo»: explosió social contra la dictadura d'Onganía, a Córdoba, Argentina.

1978: Matança d'un centenar d'indígenes quechís a Panzós, Guatemala.

1980: Raimundo Ferreira Lima, «Gringo», camperol, sindicalista, agent de pastoral, màrtir a Conceição do Araguaia, Brasil. **45 anys.**

2001: La jutgessa Servini, de l'Argentina, reitera a Xile la sol·licitud d'extradició de Pinochet per jutjar-lo per l'assassinat del general Prats.

2009: Detenen a Santiago de Xile un dels soldats que va executar Víctor Jara, 35 anys després.

2015: Mor P. Jaime McKenna, missioner de Dallas, EUA, que va passar tota la seva vida treballant amb els pobres a molts països d'Amèrica Llatina. **10 anys.**

30 Divendres

Ac 18,9-18 / Sl 46
Jn 16,20-23a

Ferran, Joana d'Arc

1961: El dictador dominicà Rafael Leóidas Trujillo mor assassinat.

1994: María Correa, religiosa paraguaiana, germana dels indígenes Mby'a i profeta de la denúncia a la seva terra, Paraguai.

1996: La comissió de desapareguts polítics aprova la indemnització a la família de Fiel Filho, Brasil.

31 Dissabte

So 3,14-18 / Is 12,2-6
Lc 1,39-56

Visitació de Maria

1979: Teodoro Martínez, camperol, militant cristià, màrtir a Nicaragua.

1986: Primera Trobada d'Agents de Pastoral Negres de la diòcesi de Duque de Caxias i São João de Meriti, Brasil.

1990: Clotario Blest, profeta cristià al món sindical xilè. **35 anys.**

Dia Mundial sense Tabac

1

Ascensió del Senyor
Ac1, 1-11 / Sl 46
Ef 1, 17-23 / Lc 24, 46-53

Justi

1989: Sergio Restrepo, sacerdot, màrtir de l'alliberament dels camperols de Tierralta, Colòmbia.

1991: João de Aquino, president del Sindicat de Nueva Iguazú, Brasil, assassinat. 2009: General Motors declara la suspensió de pagaments més gran de la història industrial dels EUA, amb 122.550 milions de deute.

Dia Mundial del Reciclador/a

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
1 2 3 4 5 6
7 8 9 10 11 12 13
14 15 16 17 18 19 20

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
21 22 23 24 25 26 27
28 29 30 31

Juliol

Juny

Divendres			Dissabte			Diumenge		
30			31			1		
6			7			8		
13			14			15		
20			21	Nicinha era una líder comunitària que treballava pels drets de les comunitats afectades per les preses hidroelèctriques, contra la pesca depredadora i altres.		22		
27			28			29		

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	

2

Dilluns

Ac 19,1-8 / Sl 67
Jn 16,29-33

Pere i Marcel·lí

1537: Butlla *Sublimis Deus* de Pau III, que condemna l'esclavitud.

1987: Sebastià Morales, diaca de l'Església evangèlica, màrtir de la fe i la justícia a Guatemala.

3

Dimarts

Ac 20,17-27 / Sl: 67
Jn 17,1-11a

Carles Luanga

Joan XXIII

1548: Juan de Zumàrraga, bisbe de Mèxic, protector dels indis.

1758: La Comissió de Límits troba els Yanomami de Veneçuela.

1885: Sant Carlos Luanga i companys, màrtirs d'Uganda.

Patrons de la joventut africana. **140 anys**

1963: Mor Joan XXIII.

2018: Al menys 202 morts i 229 desapareguts en l'erupció del Volcàn de Fuego, Guatemala.

Creixent 03:41 UTC

4

Dimecres

Ac 20,28-38 / Sl 67
Jn 17,11b-19

Trinitat

Francesc Caracciolo

1559: L'Oïdor Fernando Santillán informa de les matances d'indis a Xile.

1980: José María Gran, missioner, i Domingo Batz, sagristà, màrtirs a El Quiché, Guatemala. **45 anys.**

1990: ALÇAMENT DE L'INTI RAYMI. AMB ACCIONS DE RESISTÈNCIA DEL POBLE INDÍGENA EQUATORIÀ.

**Dia Internacional dels Nens Víctimes
Innocents de l'Agressió**

9

Dilluns

2Co 1,1-7 / Sl 33
Mt 5,1-12

Efrem, Columbà, Aidà, Bede

1597: José de Anchieta, canari d'origen, evangelitzador del Brasil. «Gran Pare» dels guaranis.

1971: Héctor Gallego, sacerdot colombià, desaparegut a Santa Fe de Veraguas, Panamà, per la seva defensa dels camperols.

1979: Juan Morán, sacerdot mexicà, màrtir en defensa dels indígenes mazahues.

1981: Toribia Flores de Cutipa, dirigent camperola, víctima de la repressió al Perú.

10

Dimarts

2Co 1,18-22 / Sl 118
Mt 5,13-16

Crisp i Maurici

1521: Els indis destrueixen la missió de Cumaná (Veneçuela) construïda per Las Casas.

1835: S'aprova al Brasil la pena de mort inapel·lable contra l'esclau que mati o molesti al seu senyor. **190 anys.**

1992: Norman Pérez Bello, militant, màrtir de la fe i l'opció pels pobres, Colòmbia.

11

Dimecres

Ac 11,21b-26;13,1-3/ Sl 97
Mt 10, 7-13

Bernabé

1980: Ismael Enrique Pineda i companys, promotors de Càritas a San Salvador, desapareguts a El Salvador. **45 anys.**

Plena 07:44 UTC

16 Dilluns

2 Co 6,1-10 / Sl 97
Mt 5,38-42

Joan Francesc de Regis

1976: Matança de Soweto, Sud-àfrica: 700 nens assassinats per negar-se a aprendre «afrikaans», la llengua de l'opressor.
1976: Aurora Vivar Vásquez, militant, sindicalista, màrtir de les lluites obreres del Perú.

1978: Se signa el Tractat Torrijos-Carter pel qual els EUA cediran el Canal a Panamà.

17 Dimarts

2 Co 8,1-9 / Sl 145
Mt 5,43-48

Ismael i Samuel

1703: Neix John Wesley a Anglaterra.
1983: Felipa Pucha i Pedro Cují, camperols indígenes, màrtirs del dret a la terra a Culluctuz, Equador.
1991: S'acaba l'apartheid a Sud-àfrica.

18 Dimecres

2 Co 9,6-11 / Sl 111
Mt 6,1-6.16-18

Germà

1997: El Brasil aprova la llei que permet privatitzar les comunicacions.

Minvant 19:19 UTC

**Dia Internacional de Lluita
contra la Desertificació i la Sequera**

23

Dilluns

Gn 12,1-9 / Sl 32
Mt 7,1-5

Zenó, Marcial

1524: Arriben a les costes mexicanes els «dotze apòstols de la Nueva España», franciscans.

1936: Neix Carlos Fonseca fundador del FSLN.

1967: Matança de Sant Joan, al centre miner «Siglo XX», Bolívia, on moren miners i les seves famílies.

24

Dimarts

Is 49,1-6 / Sl 138
Ac 13,22-26 / Lc 1,57-66.80

Cor de Jesús

Naixement de Joan Baptista

1541: Rebel·lió indígena a l'oest de Mèxic (Guerra de Mixton).

1821: Batalla de Carabobo, Veneçuela.

1823: Es constitueix la Federació de les Províncies Unides de Centre Amèrica, que durarà ben poc.

25

Dimecres

Gn 15,1-12.17-18 / Sl 104
Mt 7,15-20

Guillem, Màxim

Confessió d'Augsburg

Felip Melancton

1524: Col·loqui dels sacerdots i savis asteques amb els «Dotze Apòstols de Mèxic».

1975: Els màrtirs d'Olancho: Iván Betancourt, colomà, Miguel «Casimiro», sacerdots, i set companys camperols hondurenys. **50 anys.**

Nova 10:31 UTC

Lined writing area for notes, consisting of multiple horizontal lines across the page.

juny

Additional lined writing area at the bottom of the page.

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
30 Dillans	1 Dimarts	2 Dimecres "Només m'aturaré si els meus ulls es tanquen" Gloria Capitán	3 Dijous
7	8	9	10
14	15	16	17
21	22	23	24
28	29	30	31

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 1 2 3
 4 5 6 7 8 9 10
 11 12 13 14 15 16 17

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 18 19 20 21 22 23 24
 25 26 27 28 29 30 31

Agost

JULIOL

Divendres		Dissabte		Diumenge	
4	5	6			
					1
					2
					3
					4
					5
					6
					7
					8
					9
					10
					11
					12
					13
					14
					15
					16
					17
					18
					19
					20
					21
					22
					23
					24
					25
					26
					27
					28
					29
					30
					31

30 Dilluns

Gn 18,16-33 / Sl 102
Mt 8, 18-22

Protomàrtirs de Roma

Joan Olof Wallin

1520: La «nit trista», derrota dels conqueridors a Mèxic. **505 anys.**

1975: Dionisio Frías, camperol, màrtir de les lluites per la terra a la República Dominicana. **50 anys.**

1978: Hermógenes López, rector, fundador de l'Acció Catòlica Rural, màrtir dels camperols guatemalencs.

2008: Manuel Contreras, excap de la policia de la dictadura és condemnat a dos cadenes perpètuas por l'assassinat de l'excomandant en cap de l'Exèrcit xilè Carlos Prats i la seva esposa, a Buenos Aires el 1974. També condemnen set agents més de la DINA.

1

Cast, Secundi, Aaró

Caterina Winkwarth, John Mason Neale

Festa nacional del Canadà.

1974: Mor Juan Domingo Perón, tres vegades president de l'Argentina.

1981: Tulio Maruzzo, sacerdot italià, i Luís Navarrete, catequista, màrtirs a Guatemala.

1990: Mariano Delaunay, mestre, màrtir de l'educació alliberadora a Haití. **35 anys.**

2002: Entra en vigor el Tribunal Penal Internacional, malgrat l'oposició dels EUA.

Dimarts

Gn 19,15-29 / Sl 25
Mt 8,23-27

2

Vidal, Marcial

1617: Rebel·lió dels tupinambes (Brasil).

1823: Acaba la guerra d'independència de Bahía, Brasil, amb la conquesta de Salvador.

1925: Neix el revolucionari africà Lumunba. **100 anys.**

1991: El Congrés Nacional Africà, de Sud-àfrica, fa la seva primera Conferència legal després de 30 anys.

Dia Internacional de les Cooperatives

Creixent 19:30 UTC

3

Dijous

Ef 2,19-22 / Sl 116
Jn 20,24-29

Tomàs apòstol

1951: S'aprova al Brasil la llei Alfonso Arinos, que condemna com a contravençió penal la discriminació de raça, color i religió.
1978: Pablo Marciano García i Nydia Cuevas assalten el Consolat de Xile a San Juan, per denunciar l'absurditat de celebrar la independència del país (EUA) que la nega a Puerto Rico.
1987: Tomás Zavaleta, franciscà salvadorenc, màrtir de la solidaritat, a Nicaragua.

Dia Internacional sense Bosses de Plàstic

Avui distància màxima del sol: 152.088.132 km

4

Divendres

Gn 23,1-4.19;24,1-8.62-67 / Sl 105
Mt 9,9-13

Isabel de Portugal

1776: Independència dels EUA. Festa nacional.
1974: Antoni Llidó Mengua, sacerdot diocesà espanyol, detingut i desaparegut sota el règim de Pinochet.
1976: Alfredo Kelly, Pedro Dufau, Alfredo Leaden, Salvador Barbeito i José Barletti, màrtirs de la justícia, Argentina.
2014: La Justícia argentina confirma que Mons. Angelelli fou assassinat i condemna a perpetuïtat dos exmilitars implicats.

Dia Internacional de la Vida Silvestre

5

Dissabte

Gn 27,1-5.15-29 / Sl 134
Mt 9,14-17

Antoni M Zaccaria

1573: Execució del cacic Tamanaco, Veneçuela.
1811: Independència de Veneçuela. Festa nacional.
1920: Bolívia ordena donar terra als «naturals». **105 anys.**
1981: Emeterio Toj, camperol indígena, segrestat a Guatemala.
2012: Rafael Videla, líder del cop d'estat de 1976, condemnat a 50 anys pel robatori de nadons durant la dictadura argentina.

6

14è Diumenge ordinari
Is 66, 10-14c / Sl 65
Gal 6, 14-18 / Lc 10, 1-12. 17-20

Maria Goretti

1415: Mor John Huss, a la República Txeca. **610 anys.**
1943: Mor Nazaria Ignacia March Mesa, fundadora de les religioses «Cruzadas de la Iglesia» i del primer sindicat obrer femení d'A.L a Oruro (Bolívia).
1986: Rodrigo Rojas, militant, màrtir de la lluita per la democràcia del poble xilè.

7

Dilluns

Gn 28,10-22^a / Sl 90
Mt 9,18-26

Fermí

1976: Arturo Bernal, camperol cristià, dirigent de les Lligues Agràries, mort per la tortura, Paraguai.

1991: Carlos Bonilla, obrer, màrtir del dret al treball a Citaltepetl, Mèxic.

2005: Un triple atemptat suïcida causa 56 morts al metro de Londres. **20 anys.**

Dia Internacional de la Conservació dels Sols

8

Dimarts

Gn 32,22-32 / Sl 16
Mt 9,32-38

Eugeni, Adrià, Priscil·la

1538: Mort violenta d'Almagro.

1991: Martín Ayala, màrtir de la solidaritat dels marginats del seu poble salvadorenc.

2008: Mort de Mercedes Ventura i M Eugenia Hernández, educadores d'El Salvador.

9

Dimecres

Gn 41,55-57;42,5-7.17-24^a / Sl 32
Mt 10,1-7

Roser de Chiquinquirá

1816: En el Congrés de Tucumán, Argentina, les Províncies Unides del Riu de la Plata declaren la seva independència d'Espanya. Festa nacional.

1821: San Martín proclama la independència de Perú.

1880: Joaquín Nabuco funda la Societat Brasileira contra l'esclavitud, que va tenir una gran actuació a places públiques i clubs. **145 anys.**

1920: Pedro Lersa, estibador a Recife, lluitador pels drets dels treballadors, engarjolat i mort a la presó. **105 anys.**

10

Dijous

Gn 44,18-21.23b-29;45,1-5 / Sl 104
Mt 10,7-15

Cristòfol

- 1509: Naixement de Calvi, a França.
- 1973: Independència de les Bahames. Festa nacional.
- 1980: Faustino Villanueva, sacerdot espanyol, màrtir al servei del poble indígena quiché, Guatemala, cosit a trets al seu despatx parroquial. **45 anys.**
- 1988: Joseph Lafontant, advocat, màrtir de la defensa dels drets humans a Haití.
- 1993: Mor Rafael Maroto Pérez, lluitador incansable per la justícia i la llibertat a Xile, sacerdot.
- 2002: Es descobreix al Txad un crani de 7 milions d'anys, de l'hominid conegut més antic.

Plena 20:37 UTC

11

Divendres

Gn 46,1-7.28-30 / Sl 36
Mt 10,16-23

Benet

- 1968: Fundació del Moviment Indígena dels EUA (American Indian Movement).
- 1977: Carlos Ponce de León, bisbe de San Nicolás, màrtir de la justícia a l'Argentina.

Dia Mundial de la Població i el Poblament del Territori

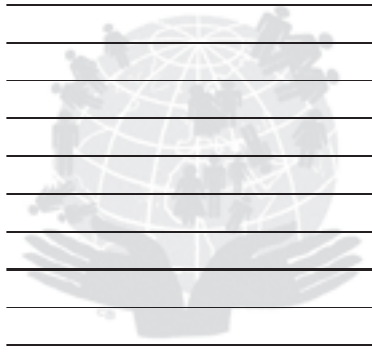
12

Dissabte

Gn 49,29-32;50,15-26* / Sl 104
Mt 10,24-33

Joan Gualbert

- 1821: Bolívar crea la República de la Gran Colòmbia.
- 1917: Vaga general i insurrecció a São Paulo.
- 1976: Aurelio Rueda, sacerdot, màrtir dels habitants dels tuguris a Colòmbia.
- 2010: 32 comuners maputxe comencen una vaga de fam que durarà 90 dies, en demanda de la fi de la llei antiterrorista. **15 anys.**

13

15è Diumenge ordinari
Dt 30, 10-14 / Sl 68
Col 1, 15-20 / Lc 10, 25-37

Enric

- 1900: Neix Juana Fernández Solar, santa Teresa de Jesús dels Andes, carmelita descalça xilena. **125 anys.**
- 1982: Fernando Hoyos, jesuïta, educador entre els camperols, i Chepito, de 15 anys, escolà, morts per l'exèrcit, Guatemala.
- 1989: Natividad Quispe, indígena, 90 anys, Perú.
- 1991: Riccy Mabel Martínez, violada i assassinada per militars, símbol de la lluita del Poble d'Hondures contra la impunitat militar.

- 2007: Final de la impunitat legal a l'Argentina: la Cort Suprema declara nuls els indults als repressors.
- 2008: Rodolfo Ricciardelli, fundador del Moviment de Sacerdots pel Tercer Món, Argentina. **15 anys.**

14

Dilluns

Dt 30, 10-14 / Sl 68
Col 1, 15-20 / Lc 10, 25-37

Francisc Solano
Camil de Lelis

1616: Francisco Solano, missioner franciscà, apòstol dels indis al Perú.

1630: Hernandarias publica al Paraguai les primeres ordenances en defensa dels indis. **395 anys.**

1969: Esclata la «guerra del futbol» entre El Salvador i Hondures, causada per l'expulsió de colons salvadorencs de territori hondureny.

15

Dimarts

Ex 2,1-15a / Sl 68
Mt 11,20-24

Bonaventura
Vladimir

1972: Héctor Jurado, pastor metodista, màrtir del poble uruguaià, torturat.

1976: Rodolfo Lunkenbein, missioner, i Lorenzo Simão, cacic bororo, màrtirs del poble indígena al Brasil.

1981: Misael Ramirez, camperol, animador de comunitats, màrtir de la justícia, Colòmbia.

1991: Julio Quevedo Quezada, catequista de la Diòcesi d'El Quiché, assassinat per les forces de la seguretat de l'Estat, Guatemala.

16

Dimecres

Ex 3,1-6.9-12 / Sl 102
Mt 11,25-27

Carme

1750: José Gumilla, missioner defensor dels indis, conreador de les llengües indígenes, Veneçuela. **275 anys.**

1982: Els "sense sostre" ocupen 580 cases a Santo André, São Paulo, Brasil.

2000: Mor Elsa M. Chaney (*1930), feminista nord-americana, autora d'estudis sobre les dones a A.L. **25 anys.**

Dia Internacional de la Família (ONU)

17 Dijous

Ex 3,13-20 / Sl 104
Mt 11,28-30

Aleix, *Bartolomé de Las Casas*
1566: Mort de Bartolomé de Las Casas, 82 anys, primer sacerdot ordenat al Continent, profeta llatinoamericà, defensor de la Causa dels indis i dels negres.
1976: Màrtirs obrers de la sucraera Ledesma, Argentina.
1980: Sagnant cop militar a Bolívia, encapçalat pel general Luis García Meza. **45 anys.**

18 Divendres

Ex 11,10-12,14 / Sl 115
Mt 12,1-8

Arnulf, Frederic
1872: Mor el gran indi zapoteca Benito Juárez.
1976: Carlos de Dios Murias i Gabriel Longueville, sacerdots, segrestats i morts, màrtirs de la justícia a La Rioja, Argentina.

Minvant 00:38 UTC

19 Dissabte

Ex 12,37-42 / Sl 135
Mt 12, 14-21

Justa i Rufina, Arseni
1824: Itúrbide, emperador de Mèxic, és afusellat.
1936: Els obrers armats de Barcelona i altres poblacions aturen l'alçament militar contra la República. Comencen 3 anys de Guerra Civil.
1979: Triomfa la Revolució Sandinista a Nicaragua.
1983: Yamilet Sequiera Cuarte, catequista, Nicaragua.

Las Casas

Horizontal lines for writing.

20

16è Diumenge ordinari
Gn 18, 1-10a / Sl 14
Col 1, 24-28 / Lc 10, 38-42

Elies
1500: Reial cèdula que ordena alliberar tots els indis venuts com a esclaus a la Península, i tornar-los a les Índies. **525 anys.**
1810: Independència de Colòmbia. Festa nacional. **215 anys.**
1923: Doroteo Arango, «Pancho Villa», general revolucionari mexicana, mor assassinat.
1969: L'ésser humà, en la persona del comandant Neil Armstrong de l'Apol·lo XI, trepitja la Lluna per primer cop.
1981: Mataça de Coyá, Guatemala: tres-cents morts, dones, ancians i nens.

Horizontal lines for writing.

24

Dijous

Ex 19,1-2.9-11.16-20b / Dn 3,52-56
Mt 13,10-17

Cristina

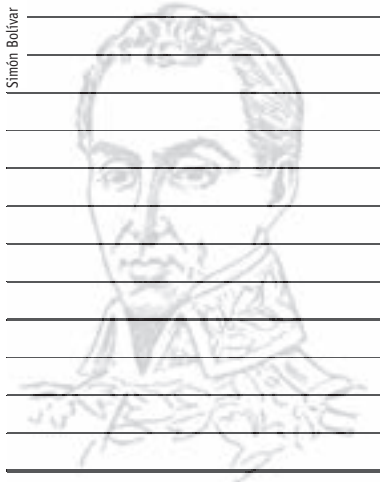
1783: Neix Simón Bolívar a Caracas.

1985: Ezequiel Ramim, missioner combonià, màrtir de la Terra, defensor dels «posseïdors» a Cacoal, Rondônia, Brasil. Assassinat. **40 anys.**

Nova 19:11 UTC

Simón Bolívar

25

Divendres

Ac 4,33;5,12.27-33;12,2 / Sl 66
2Co 4,7-15 / Mt 20,20-28

Jaume

1495: Diego Colón funda a la Hispaniola (Rep. Dominicana) la ciutat de Santiago de los Caballeros. **530 anys.**

1524: Es funda Santiago de los Caballeros, Guatemala.

1567: Fundació de «Santiago de León de Caracas».

1898: Els EUA envaeixen Puerto Rico.

1901: Els EUA imposen a Cuba l'esmena Platt (la base de Guantánamo).

1952: Puerto Rico: «Estat Lliure Associat dels EUA».

1976: Wenceslao Pedernera, camperol dirigent pastoral, màrtir a la Rioja, Argentina.

1978: Carlos Enrique Soto Arriví i Arnaldo Darío Rosado, assassinats per la policia, Puerto Rico.

1980: José Othomaro Cáceres, seminarista, i els seus 13 companys, màrtirs a El Salvador. **45 anys.**

1981: Àngel Martínez Rodrigo i Raúl José Léger, catequistes missioners laics, Guatemala.

1983: Luis Calderón i Luis Solarte, militants, màrtirs de la lluita dels "destechados" de Popayán, Colòmbia.

26

Dissabte

Ex 24,3-8 / Sl: 49
Mt 13,24-30

Joaquim i Anna

1503: El cacic Quíbian (Panamà), destrueix la ciutat de Santa María, fundada per Colom.

1927: Primer bombardeig aeri de la història del Continent, a càrrec dels EUA, contra Ocotlán, Nicaragua, on unes hores abans s'havia instal·lat Sandino.

1953: Assalt contra la caserna Moncada a Cuba.

27

17è Diumenge ordinari

Gn 18, 20-32 / Sl 137

Col 2, 12-14 / Lc 11, 1-13

Celestí

1909: Setmana tràgica a Barcelona, reivindicacions obreres fortament reprimides.

28 Dilluns

Ex 32,15-24.30-34 / Sl 105
Mt 13,31-35

Innocenci

Johan Sebastian Bach, Heinrich Schütz, George Frederic Handel
1821: Independència del Perú. Festa nacional.

1980: Matança de 70 camperols a San Juan Cotzal, Guatemala. **45 anys.**

1981: Stanley Francisco Rother, nord-americà, assassinat, després de 13 anys de servei sacerdotal compromès en favor dels pobres a Santiago de Atitlán, Guatemala.

1986: Els cooperants Yvan Leyvraz (suís), Bernd Koberstein (alemany) i Joël Fieux (francès) assassinats per la Contra a La Zompopera, Nicaragua.

2010: L'ONU declara l'aigua i el sanejament dret humà bàsic, proposat per Bolívia. **15 anys.**

29 Dimarts

1Jn 4,7-16 / Sl 33
Jn 11,19-27

Marta

Maria, Marta i Llätzer de Betània, Olaf

1950: Matança de Nogun-Ri, Corea del Sud. Soldats nord-americans assassinats durant tres dies 300 persones en la seva majoria dones i nens refugiats sud-coreans. **75 anys.**

1966: Nit dels Bastons Llargs: la dictadura de Onganía reprimeix professors i estudiants de les universitats públiques, situació que obliga els millors científics i pensadors argentins a exiliar-se.

30 Dimecres

Ex 34,29-35 / Sl 98
Mt 13,44-46

Pere Crisòleg

1502: Colom arriba a Honduras.

1811: És afusellat Miguel Hidalgo, rector de Dolores, heroi de la Independència de Mèxic.

1958: Frank País, líder estudiantil, dirigent laic de la Segona Església Baptista de Cuba, involucrat en la lluita revolucionària, és cosit a trets al carrer per la policia de Batista.

Dia internacional contra el tràfic de persones

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
28 Dillans	29 Dimarts	30 Dimecres	31 Dijous
4	5	6	7
11	12	13	14
18	19	20	21
25	26	27	28

4

Dilluns

Nm 11,4b-15 / Sl 80
Mt 14,13-21

Joan M. Vianney

1849: Anita Garibaldi, heroïna brasilera lluitadora per la llibertat a Brasil, Uruguai i Itàlia.

1976: Enrique Angelelli, bisbe de La Rioja, Argentina, profeta i màrtir dels pobres.

1979: Alirio Napoleón Macías, sacerdot màrtir a El Salvador, metrallat damunt l'altar.

1982: És destruït per l'alcaldia de Salvador, el «terreiro» Casa Blanca, el primer de Brasil.

2006: Julio Simón, condemnat per terrorisme d'estat: primer cas després de l'anul·lació de les lleis de punt final i obediència deguda, Argentina.

5

Dimarts

Nm 12,1-13 / Sl 50
Mt 14,22-36

Blanca, Osvald

1499: Alonso de Ojeda arriba a La Guajira, Colòmbia.

6

Dimecres

Transfiguració de Jesucrist
Dn 7,9-10.13-14 / Sl 96
2Pe 1,16-19 / Mt 17,1-9

1325: Es funda Tenochtitlán (Mèxic DF). **700 anys.**

1538: Fundació de Santa Fe de Bogotà.

1524: Batalla de Junín.

1825: Independència de Bolívia. Festa nacional. **200 anys.**

1945: Els EUA tiren la bomba atòmica sobre Hiroshima. 120.000 morts. **80 anys.**

1961: Conferència de Punta del Este: es funda l'«Aliança per Progrés».

1962: Independència de Jamaica. Festa nacional.

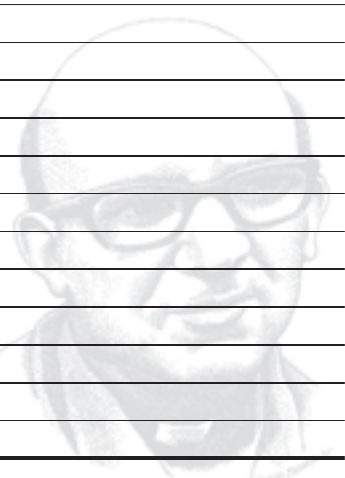
1978: Mor Pau VI.

1987: Els 5 presidents d'A.C. firmen els tractat Esquipulas II.

2000: Detenen a Itàlia el major argenti Jorge Olivera per ordre de captura internacional, en relació amb la desaparició d'una jove francesa durant la dictadura militar argentina.

25 anys.

Enrique Angelelli

agost

7

Dijous

Nm 20,1-13 / Sl 94
Mt 16,13-23

Sixt i Gaetà

- 1819: Amb la victòria de Boyacá, Bolívar obre el camí per l'alliberament de Nueva Granada.
- 1985: Christopher Williams, pastor evangèlic, màrtir de la fe i la solidaritat a El Salvador. **40 anys.**
- 2015: Mor a Santiago de Xile Manuel Contreras, braç dret de Pinochet en la repressió, dissenyador de l'operació Còndor, condemnat a més de 500 anys de presó, a 58 sentències fermes i 56 judicis pendents. **10 anys.**
- 2022: Gustavo Petro assumeix la presidència de Colòmbia, primer president d'esquerres d'aquest país.

8

Divendres

Dt 4,32-40 / Sl 76
Mt 16,24-28

Domènec de Guzmán

- 1873: Neix Emiliano Zapata, el dirigent camperol de la Revolució Mexicana, que va posar definitivament la reforma agrària en el programa de les lluites socials llatinoamericanes.
- 1997: Vaga general a l'Argentina, amb el 90% d'adhesió.
- 2000: La Cort Suprema de Xile retira la immunitat parlamentària a l'expressident i dictador Pinochet. **25 anys.**
- 2020: Mor Pere Casaldàliga, teòleg de l'alliberament, defensor dels indígenes i **cocreador de l'Agenda Latinoamericana Mundial** el 1992, Brasil. **5 anys.**

9

Dissabte

Dt 6,4-13 / Sl 17
Mt 17,14-20

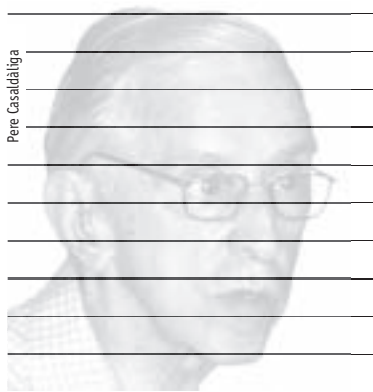
Fabià, Romà

- 1945: Els EUA tiren la bomba atòmica sobre Nagasaki. **80 anys.**
- 1991: Miguel Tomaszek i Zbigniew Strzalkowski, franciscans, missionsers al Perú. 1995: Corumbiara, Rondònia, Brasil. En un conflicte amb els treballadors sense terra a la Hisenda Santa Elena, la policia militar mata 10 treballadors i arresta 192 persones, amb crueltat. **30 anys.**
- 2000: Mor Orlando Orio, exdesaparegut, testimoni, profeta de la vida, figura de referència de l'Església compromesa de l'Argentina. **25 anys.**
- 2007: El banc més gran de França, BNP Paribas, bloqueja tres fons d'inversió: comença la crisi econòmica mundial.

Dia de les Poblacions Indígenes (ONU)

Plena 07:55 UTC

Pere Casaldàliga

10

19è Diumenge ordinari

Sv 18, 6-9 / Sl 32
Hb 11, 1-2. 8-19 / Lc 12, 32-48

Llorenç

- 1809: Primer crit d'independència a l'Amèrica Llatina continental, el de l'Equador. Festa nacional.
- 1974: Tito de Alencar, dominic, torturat fins al suïcidi, Brasil.
- 1977: Jesús Alberto Páez Vargas, líder del moviment comunal, segrestat i desaparegut, Perú.

21

Dijous

Jt 11,29-39a / Sl 39
Mt 22,1-14

Pius X

1971: Mauricio Lefevre, missioner oblat canadenc, assassinat durant un cop d'estat a Bolívia.

22

Divendres

Rt 1,1.3-6.14b-16.22 / Sl 145
Mt 22,34-40

Maria Reina

Dia mundial del folklore.

1988: Jürg Weis, teòleg suís missioner evangèlic, màrtir de la solidaritat amb El Salvador.

Dia Mundial del Folklore

23

Dissabte

Rt 2,1-3.8-11;4,13-17 / Sl 127
Mt 23,1-12

Rosa de Lima

1948: Fundació del Consell Mundial d'Esglésies.

1975: Es crea l'Institut Nacional de l'Indi a Paraguai.

Dia Internacional del Record del Tràfic d'Esclaus i la seva Abolició (ONU)

Nova 06:06 UTC

Lined writing area consisting of 20 horizontal lines.

agost

24

21è Diumenge ordinari
Is 66, 18-21 / Sl 116
Hb 12, 5-7. 11-13 / Lc 13, 22-30

Bartomeu

1617: Rosa de Lima, patrona i primera santa canonitzada d'Amèrica.

1977: Primer Congrés de les Cultures Negres de les Amèriques.

1980: Disset dirigents sindicals reunits a la finca del bisbat d'Escuintla, Guatemala, desapareguts. **45 anys.**

Lined writing area consisting of 10 horizontal lines.

28 Dijous

1Te 3,7-13 / Sl 89
Mt 24,42-51

Agostí

1994: Jean-Marie Vincent és assassinat a Port-au-Prince, religiós montfortià, compromès amb els drets humans. Durant els 3 anys del govern colpista de Raoul Cédras, més de 100 sacerdots, religiosos i religioses van ser empresonats o obligats a abandonar les seves parròquies.

29 Divendres

Jr 1,17-19 / Sl 70
Mc 6,17-29

Martiri de Joan Baptista

1533: «Bateig i execució» d'Atahualpa.
1563: Es crea la Real Audiència de Quito.
1986: Malgrat la prohibició del cardenal de Rio de Janeiro, es desenvolupa la III Trobada de Religiosos, Seminaristes i Sacerdots negres de Rio de Janeiro.

30 Dissabte

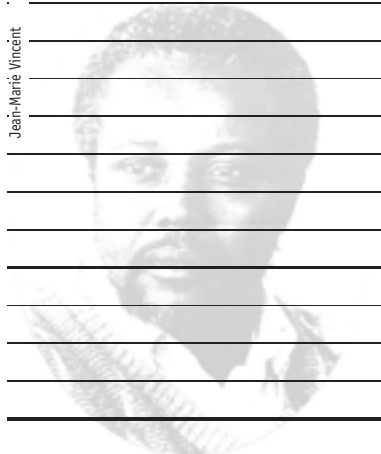
1Te 4,9-11 / Sl 97
Mt 25,14-30

Fèlix, Esteve Zudaire

1985: 300 agents del FBI envaeixen Puerto Rico i arresten a més d'una dotzena de lluitadors per la independència. **40 anys.**
1993: Polícies i un esquadró de la mort executen 21 persones a la favela «do Vigário Geral», a Rio de Janeiro.

Dia Internacional dels Desapareguts
(Amnistia Internacional i FEDEFAM)

Jean-Marie Vincent

agost

31

22è Diumenge ordinari
Sir 3, 17-18. 20. 28-29 / Sl 67
Hb 12, 18-19. 22-24a / Lc 14, 1. 7-14

Ramon Nonat

1925: Els marines dels EUA acaben una ocupació d'Haití de deu anys. **100 anys.**

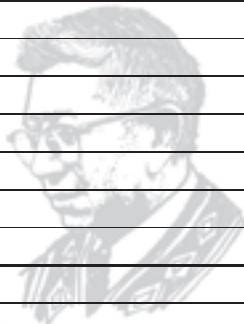
1962: Independència de Trinitat i Tobago.

1988: Mor Leónidas Proaño, bisbe dels indis, a Riobamba, Ecuador. **35 anys.**

2001: La Cort Interamericana de DH condemna Nicaragua per haver violat els drets dels indígenes mayagna de la Costa Atlàntica.

Creixent 06:25 UTC

Leónidas Proaño

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
1 Dillans	2 Dimarts	3 Dimecres	4 Dijous
8	9 "La meva feina és la meva primera, segona i tercera prioritats. Les meves relacions personals han de coincidir amb el que em motiva a la vida" Emma Igual	10	11
15	16	17	18
22	23	24	25
29	30	1	2

1

Dillans

1 Te 4,13-18 / Sl 95
Lc 4,16-30:

Gil

1971: Julio Spósito Vitali, estudiant, 19 anys, militant cristià, màrtir de les lluites del poble uruguaià, assassinat per la policia.

1976: Inés Adriana Goblo, militant metodista, màrtir de la causa dels pobres, Buenos Aires.

1978: Sorgeix el grup d'Unió i Consciència Negra, després dels Agents de Pastoral Negres.

1979: Jesús Jiménez, camperol, Delegat de la Paraula, màrtir de la Bona Notícia als pobres a El Salvador, assassinat.

2011: Reinel Restrepo, rector de Marmato (Caldas, Colòmbia), líder de l'oposició a les megaexplotacions mineres, assassinat.

2

Dimarts

1 Tes 5,1-6.9-11 / Sl 26
Lc 4,31-37

Antolí, Elpidi

2018: Amparo Fabiola Rodríguez Muchaviso, docent i líder indígena i el seu espòs, assassinats a trets a casa seva per desconeguts, Villagarzón, Putumayo, Colòmbia.

2019: Jairo Javier, líder camperol i defensor dels drets humans assassinat al municipi de Patia El Bordo, Cauca, Colòmbia; així va informar-ne ASCATBAL, l'organització de la qual va ser fundador.

3

Dimecres

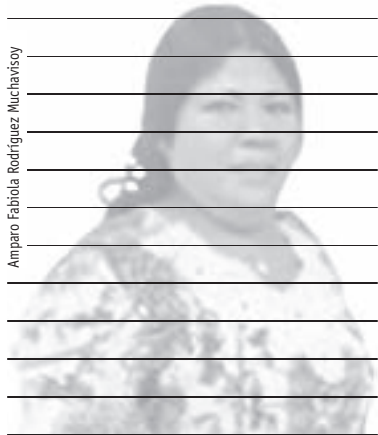
Col 1,1-8 / Sl 51
Lc 4,38-44

Gregori el Gran

1759: Lisboa expulsa de la colònia als jesuïtes, acusats d'"usurpar tot l'Estat de Brasil".

1976: Mor Ramón Pastor Bogarín, bisbe, fundador de la Universitat d'Asunción, profeta de l'Església al Paraguai.

Amparo Fabiola Rodríguez Muchaviso

4

Dijous

Col 1,9-14 / Sl 97
Lc 5,1-11

Rosalia

Albert Schweitzer

1970: Triomf electoral de la Unitat Popular, Xile. **55 anys.**

1984: Andrés Jarlán, sacerdot missioner francès, mort per una bala disparada per policies a la població militant de La Victoria, Santiago, Xile.

1995: Conferència Mundial de Pequín sobre la Dona. **30 anys.**

2005: El jutge Urso imposa presó a Jorge Videla i altres disset repressors de la dictadura militar argentina. **20 anys.**

2008: Atemptat contra l'activista ambiental Yuri Melini, per la seva lluita contra l'activitat minera a Santa Rosa, Guatemala.

Dia mundial de la salut sexual

5

Divendres

Col 1,15-20 / Sl 99
Lc 5,33-39

Llorenç, Justinià

1972: La censura brasilera prohibeix publicar notícies sobre Amnistia Internacional.

1983: Els aturats acampen a l'Assemblea Legislativa de São Paulo.

Dia Internacional de la dona indígena

6

Dissabte

Col 1,21-23 / Sl 53
Lc 6,1-5

Joan de Ribera, Zacaries

1839: Pengen Manuel Congo, cap del Quilombo a la Serra do Mar, destruït pel futur Duc de Caxias, Brasil.

1995: 2.300 sense terra ocupen la hisenda Boqueirão, Brasil. En seran expulsats. **30 anys.**

7

23è Diumenge ordinari
Sv 9, 13-18 / Sl 89
Flm 9b-10. 12-17 / Lc 14, 25-33

Regina

1822: Independència del Brasil. Crit d'Ipiranga. "Crit dels Ex-closos" al Brasil.

1968: Clausura de la Conferència de Medellín.

1981: Assemblea Nacional de creació del Grup d'Unió i Cons-ciència Negra.

Dia Internacional de l'Aire Net per un Cel Blau

**Eclipsi de Lluna parcial visible a Amèrica, Europa i Àfrica.
(15:28 UTC)**

Plena 18:09 UTC

8

Dillans

Mq 5,1-4a / Sl 12
Mt 1,1-16.18-23

Nativitat de Maria

1522: Juan Sebastián Elcano completa la primera volta al món.
1974: Ford concedeix a Nixon «perdó ple i absolut per tots els delictes que hagués pogut cometre quan ocupava la presidència».

Dia Internacional de l'Alfabetització

9

Dimarts

Col 2,6-15 / Sl 144
Lc 6,12-19

Pere Claver

1613: Alçament de Lari Qàxa, Bolívia (aimaràs i quitxues s'enfronten als espanyols).
1654: Pedro Claver, apòstol dels esclaus negres a Cartagena, Colòmbia.
1990: Hildegard Feldman, religiosa, i Ramón Rojas, catequista, màrtirs de la fe i el servei als camperols colombians. **35 anys.**

10

Dimecres

Col 3,1-11 / Sl 144
Lc 6,20-26

Nicolau de Tolentino

1924: Els marines ocupen diverses ciutats hondurenyes per donar suport a un candidat presidencial.
1984: Policarpo Chem, delegat de la Paraula, catequista, Verapaz, Guatemala, segrestat i torturat per les forces de seguretat.

11

Dijous

Col 3,12-17 / Sl 150
Lc 6,27-38

Protus i Jacint

1714: Barcelona cau assetjada per les tropes borbòniques després de tres mesos de resistència. Pèrdua de les llibertats i persecució de la llengua catalana. Diada Nacional de Catalunya.

1973: Cop d'estat a Xile contra el president constitucional Allende.

1981: Sebastiana Mendoza, indígena, catequista, màrtir de la solidaritat, Guatemala.

1988: Màrtirs de l'església de Sant Joan Bosco, a Port-au-Prince, Haití.

1990: Myrna Mack, antropòloga, lluitadora pels drets humans, assassinada a Guatemala. **35 anys.**

2001: Atemptat terrorista contra les Torres Bessones de Nova York i el Pentàgon de Washington.

2008: Matança de camperols a El Porvenir, Pando, Bolívia, a las ordres de terratinents i empresaris amb la connivència del Prefecte Leopoldo Fernández, avui empresonat.

12

Divendres

1 Tm 1,1-2.12-14 / Sl 15
Lc 6,39-42

Leonci i Guiu

1977: Martíri de Steve Biko a la presó del règim blanc de Sud-àfrica.

1982: Alfonso Acevedo, catequista, màrtir del servei als desplaçats d'El Salvador.

1989: Valdício Barbosa dos Santos, sindicalista rural de Pedro Canário (ES), Brasil. 2001: Barbara Lee, congressista per Califòrnia, vota en contra de concedir a Bush poders especials per envair l'Afganistan.

13

Dissabte

1 Tm 1,15-17 / Sl 112
Lc 6,43-49

Joan Crisòstom

1549: Juan de Betanzos es retracta de la seva opinió anterior que els indis no eren humans.

1589: Rebel·lió sagnant dels maputxes a Xile.

1978: L'ONU aprova una resolució en la qual es reafirma el dret de Puerto Rico a la independència i a la lliure determinació.

1980: Premi Nobel de la Pau a Adolfo Pérez Esquivel, arquitecte argentí, empresonat i torturat. **45 anys.**

setembre

14

Exaltació de la Creu
Nm 21, 4b-9
Sl 77 / Jn 3,13-17

1843: Naixement de Lola Rodríguez, autora de l'himne de la insurrecció del 23.9.1868 contra el domini espanyol a Puerto Rico, «la Borinqueña».

1856: Batalla de San Jacinto, derrota dels filibusters de William Walker a Nicaragua.

1992: Comença la I Assemblea del Poble de Déu (APD). Es crea el terme «macroecumenisme».

Minvant 10:33 UTC

18

Dijous

1 Tm 4,12-16 / Sl 110
Lc 7,36-50

Josep de Cupertino

Dag Hammarskjöld

1810: Independència de Xile. Festa nacional. **215 anys.**

1945: Decret de Getulio Vargas que només permet la immigració al Brasil a persones que «preservin i desenvolupin en la composició ètnica del país la seva ascendència europea».

80 anys.

1969: El «Rosariozo». La ciutadania doblega les forces policials a Rosario, Argentina.

1998: Miguel Àngel Quiroga, marianista, assassinat per paramilitars, Chocó, Colòmbia.

2006: Jorge Julio López, lluitador pels DH, primer desaparegut en democràcia, Argentina.

Dia Internacional de la Igualtat Salarial

19

Divendres

1 Tm 6,2c-12 / Sl 48
Lc 8,1-3

Gener

1973: Joan Alsina (missioner nascut a Castelló d'Empúries), Omar Venturelli, Etienne Marie Louis Pesle de Menil, sacerdots víctimes de la policia de Pinochet.

1983: Independència de San Cristòbal i Nevis.

1985: Terratrèmol a la ciutat de Mèxic. **40 anys.**

1986: Charlot Jacqueline i companys, màrtirs de l'educació alliberadora, Haití.

1994: Els EUA desembarquen a Haití per reposar el president Jean Bertrand Aristide.

2001: Yolanda Cerón, directora de la Pastoral Social de la diòcesi de Tumaco, Colòmbia, assassinada pel seu compromís amb els drets humans.

20

Dissabte

1 Tm 6,13-16 / Sl 99
Lc 8,4-15

Andreu Kim, Fausta

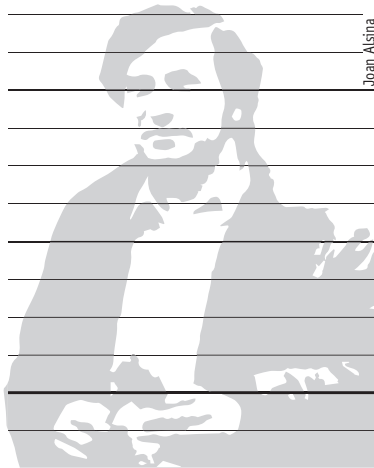
1519: Hernando de Magallanes salpa de Sanlúcar.

1976: És assassinat a Washington l'excanceller del règim popular d'Allende, Orlando Letelier. Gairebé 20 anys després en serà declarat culpable el director de la DINA, Manuel Contreras.

1977: Els pobles indis d'Amèrica Llatina fan sentir la seva veu per primera vegada al Palau de les Nacions de Ginebra.

1978: Francisco Luis Espinosa, sacerdot i companys màrtirs a Estelí, Nicaragua.

1979: Apolinar Serrano, José López, Félix Salas i Patricia Puertas, camperols i dirigents sindicals, màrtirs a El Salvador.

Joan Alsina

21

25è Diumenge ordinari
Am 8, 4-7 / Sl 112
1 Tm 2, 1-8 / Lc 16, 1-13

Mateu

1526: Arriba el primer europeu a les costes equatorianes.

1956: El dictador Anastasio Somoza mor a mans de Rigoberto López Pérez, Nicaragua.

1973: Gerardo Poblete Fernández, salesià xilè, assassinat a Iquique per la dictadura de Pinochet.

1981: Independència de Belize.

Dia Internacional de la Pau (ONU)

Nova 19:54 UTC

22 Dillans

Esd 1,1-6 / Sl 125
Lc 8,16-18

Maurici
1862: Els esclaus dels EUA són alliberats jurídicament.
1973: Miguel Woodward Iriberrí, sacerdot, a Valparaíso, Xile, torturat i assassinat al Buc Esmeralda de l'Armada, per la dictadura de Pinochet.
1977: Eugenio Lyra Silva, advocat popular, màrtir de la justícia, Santa Maria da Vitória, Brasil.

Dia Mundial sense Cotxe

Any nou jueu (Rosh Hashaná) 5786

Equinocci de tardor/primavera a les 18h20min (UTC)

23 Dimarts

Esd 6,7-8.12b.14-20 / Sl 121
Lc 8,19-21

Lli i Tecla
1868: El «Crit de Lares», (Puerto Rico): Ramón E. Betances inicia el moviment independentista i emancipador de l'esclavitud.
1905: Mor Francisco de Paula Víctor, negre, considerat sant per la comunitat negra brasilera. **120 anys.**
1973: Mor Pablo Neruda.
1989: Henry Bello Ovalle, militant, màrtir de la solidaritat amb el jovent, a Bogotà, Colòmbia.
1993: Sergio Rodríguez, obrer i universitari, màrtir de la lluita per la justícia a Veneçuela.
2008: «Dia del sobrepassament»: vam començar a gastar un 30% de recursos més dels disponibles en el planeta.

Dia Internacional de les Llengües de Signes

Dia Internacional contra l'Explotació Sexual i la Tracta de Persones

24 Dimecres

Esd 9,5-9 / Tb 13,2-8
Lc 9,1-6

Mare de Déu de la Mercè
1553: Executen el líder maputxe Caupolicán.
1976: Independència de Trinidad i Tobago.
1976: Marlene Kegler, estudiant i obrera, màrtir de la fe i el servei entre els universitaris de La Plata, Argentina.

25 Dijous

Ag 1,1-8 / Sl 149
Lc 9,7-9

Cleofàs

Sergi de Radonezh

1849: Pongen Lucas da Feira, esclau negre fugitiu, cap de ser-tanejos. Brasil.

1963: Cop militar pro-EUA a la República Dominicana. Bosch, admirador de la revolució cubana, és derrocat.

26 Divendres

Ag 2,15b-2,9 / Sl 42
Lc 9,18-22

Cosme i Damí

1974: Lázaro Condo i Cristóbal Pajuña, camperols màrtirs del poble equatorià, líders cristians de les seves comunitats en lluita per la reforma agrària assassinats a Riobamba, Equador.

2014: 43 estudiants de l'Escola Normal d'Ayotzinapa (Mèxic) fets desaparèixer i sis assassinats per policies complint ordres de l'autoritat local. Els seus familiars i organitzacions d'arreu del món els cerquen amb el lema "Vius se'ls van endur, vius els volem".

27 Dissabte

Za 2,5-9.14-15a / Jr 31,10-13
Lc 9,43b-45

Vicenç de Paul

Dia d'Enriquillo, cacic quisqueià que va resistir la conquesta espanyola a la República Dominicana.

1979: Guido León dos Santos, heroi de la classe obrera, mort per la repressió policial a Minas, Brasil.

1990: Germana Agustina Rivas, religiosa del Bon Pastor, màrtir a La Florida, Perú. **35 anys.**

Dia Internacional per a l'Eliminació Total de les Armes Nuclears

28

26è Diumenge ordinari
Am 6, 1a. 4-7 / Sl 145
1 Tim 6, 11-16 / Lc 16, 19-31

Venceslau i Llorenç Ruíz

551 aC: Naixement de Confuci a Xina.

1569: Casiodoro de Reina porta a la impremta la seva traducció de la Bíblia, fet que dóna peu al Dia de la Bíblia a diversos països llatinoamericans entorn d'aquest dia.

1871: Llei brasilera «del ventre lliure», que separaria les criatures negres dels seus pares esclaus, com a primers «menors abandonats».

1885: Llei brasilera «del sexagenari», que deixaria als carrers els esclaus negres amb més de 60 anys, augmentant així el nombre de captaires. **140 anys.**

1990: Pedro Martínez i Jorge Euceda, periodistes militants, màrtirs de la veritat a El Salvador. **35 anys.**

2012: Mor Pierre Dubois, capellà obrer, profeta dels DH i la justícia social, La Victoria, Santiago, Xile

Dia de la Bíblia, últim diumenge de setembre

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
29 Dillans	30 Dimarts	1 Dimecres	2 Dijous
6	7	8	9
13	14	15	16
20	21	22	23
27	28	29	30

29 Dillans

Dn 7,9-10.13-14 / Sl 137
JN 1,47-51

Miquel, Gabriel, Rafael

1871: Els benedictins, primera orde religiosa que allibera els seus esclaus al Brasil.

1906: Segona intervenció armada dels EUA a Cuba, que durarà dos anys i quatre mesos.

1992: La Cambra brasilera destitueix el president Collor.

Dia Mundial dels Mars

Festa jueva del Suckot

Creixent 23:53 UTC

30 Dimarts

Za 8,20-23 / Sl 86
Lc 9,51-56

Jeroni

1655: Coronilla i companys, cacics indígenes, màrtirs de l'alliberament, Argentina. **370 anys.**

1974: Carlos Prats, general de l'exèrcit xilè, i la seva esposa, màrtirs de la democràcia, a Xile.

1981: Honorio Alejandro Núñez, celebrador i seminarista, màrtir pel seu poble hondureny.

1991: Vicente Matute i Francisco Guevara, màrtirs de la lluita per la terra, Hondures.

1991: José Luis Cerrón, universitari, màrtir de la solidaritat entre els joves i els pobres d'Huancayo, Perú.

1991: Cop d'estat contra el president constitucional Jean-Bertrand Aristide, Haití.

1 Dimecres

Ne 2,1-8 / Sl 136
Lc 9,57-62

Teresa del Nen Jesús

1542: Comença la guerra de l'Araucània.

1949: Triomf de la Revolució Xinesa.

1991: Els militars expulsen el president constitucional d'Haití, Aristide, i comença una matança.

1992: Julio Rocca, cooperant italià, màrtir de la solidaritat al Perú.

2017: Violenta repressió del govern espanyol contra els participants en el referèndum d'autodeterminació de Catalunya, un miler de ferits.

2020: Surten d'Hondures més de 3.000 persones en una caravana migrant cap als EUA enmig de la pandèmia per la COVID-19. Aquesta vegada son reprimits violentament pel govern de Guatemala que els nega el pas. **5 anys.**

Dia internacional de les persones d'edat

Yom Kippur jueu

2

Dijous

Ne 8,1-4a.5-6.7b-12 / Sl 18
Lc 10,1-12

Àngels custodis

1869: Naixement de Mahatma Gandhi.

1968: Matança de Tlatelolco, a la Plaça de les Tres Cultures, de Mèxic DF.

1972: La United Brand Company comença a envair el territori Brunka, Hondures.

1989: Jesús Emilio Jaramillo, bisbe d'Arauca, Colòmbia, màrtir de la pau i del servei.

1992: Repressió policíaca contra els presos de Carandirú, São Paulo: 111 morts i 110 ferits.

Dia Internacional per la No-violència (ONU)

3

Divendres

Ba 1,15-22 / Sl 78
Lc 10,13-16

Francisc de Borja

1937: Matança de Caldeirão, Brasil.

1980: Maria Magdalena Enríquez, baptista, secretària de premsa de la Comissió de DH, defensora dels drets dels pobres, El Salvador. **45 anys.**

1990: Reunificació d'Alemanya. **35 anys.**

4

Dissabte

Ba 4,5-12.27-29 / Sl 68
Lc 10,17-24

Francisc d'Assís

Teodor Fliedner

1555: El concili provincial de Mèxic prohibeix el sacerdoci als indis. **470 anys.**

1976: Omar Venturelli, màrtir per lliurar-se als més pobres a Temuco, Xile.

2007: Ingressen a la presó la vídua i els cinc fills de Pinochet per apropiació de fons públics.

5

27è Diumenge ordinari
Ha 1, 2-3; 2, 2-4 / Sl 94
2 Tm 1, 6-8. 13-14 / Lc 17, 5-10

Plàcid i Mauri

1995: L'exèrcit guatemalenc assassina onze camperols a la comunitat «Aurora 8 de octubre», per desanimar el retorn dels refugiats exiliats a Mèxic. **30 anys.**

Dia Internacional dels Professors (ONU)

6

Dillans

Jon 1,1-2,1-11 / Jon 2,3-8
Lc 10,25-37

Bru

William i Tyndal

1981: 300 famílies sense sostre resisteixen el desallotjament a J. Robru, São Paulo.

Dia Mundial dels Sense Sostre
(primer dilluns d'octubre)

7

Dimarts

Jon 3,1-10 / Sl 129
Lc 10,38-42

Roser

Enric Melcior, Muhlenberg

Nostra Sra. del Roser, patrona dels negres, Brasil.

1462: Pius II censura oficialment la reducció d'africans a l'esclavitud.

1931: Naixement de Desmond Tutu, arquebisbe negre sud-africà, premi Nobel de la Pau.

1973: Màrtirs de Lonquén, Xile.

1978: José Osmán Rodríguez, camperol Delegat de la Paraula, màrtir a Hondures.

1980: Manuel Antonio Reyes, capellà, màrtir per lliurar-se als pobres, a El Salvador. **45 anys.**

2001: Els EUA comencen la invasió de l'Afganistan.

Plena 03:47 UTC

8

Dimecres

Jon 4,1-1-11 / Sal 85
Lc 11,1-4

Tais i Pelàgia

1970: Néstor Paz Zamora, seminarista, universitari, fill d'un general bolivià, màrtir de les lluites d'alliberament del seu poble. **55 anys.**

1974: Es reuneix a Asunción el Primer Parlament Indígena Americà del Con Sud.

1989: Mor Penny Lernoux, periodista, defensora dels pobres d'Amèrica Llatina.

Dia Internacional contra els Desastres Naturals
(segon dimecres d'octubre)

9

Dijous

Ml 3,13-20a / Sl 1
Lc 11,5-13

Dionís, Lluís Beltrán

1581: Mor Lluís Beltrán, missioner espanyol a Colòmbia, dominic, predicador, patró principal de Colòmbia.

1967: Ernesto Che Guevara, metge, guerriller, internacionalista, assassinat a Bolívia.

10

Divendres

Jl 1,13-15;2,1-2 Sl 9
Lc 11,15-26

Tomàs de Villanueva

1987: I Trobada dels Negres del Sud i Sud-est del Brasil, a Rio de Janeiro.

2007: Cadena perpètua per a Christian Von Wernich, capellà dels torturadors a l'Argentina.

Dia contra la Pena de Mort

Dia de la Salut Mental

11

Dissabte

Jl 4,12-21 / Sl 96
Lc 11,27-28

Soledat Torres Acosta

1531: Mor Ulrico Zwinglio, a Suïssa.

1629: Luis de Bolaños, franciscà, precursor de les reduccions indígenes, apòstol dels guaranis.

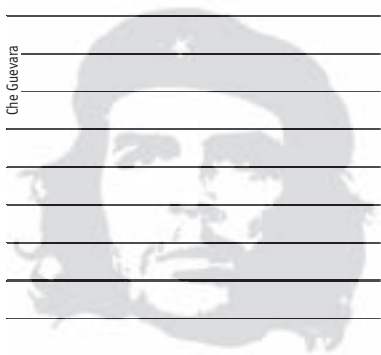
1962: S'inaugura el Concili Vaticà II.

1976: Marta González de Baronetto i companys, màrtirs del servei, Córdoba, Argentina.

1983: Benito Hernández i companys, indígenes, màrtirs de la terra a Hidalgo, Mèxic.

Dia mundial de les nenes

Che Guevara

12

28è Diumenge ordinari
2 Re 5, 14-17 / Sl 97
2 Tm 2, 8-13 / Lc 17, 11-19

Pilar, Serafi

Crit dels exclosos a diversos països d'A.L.

Ntra. Sra. *Aparecida*, negra, Patrona de Brasil.

1492: A les 2 a.m. Colom entreveu l'illa Guanahani, a la qual anomenarà San Salvador (avui Watling).

1909: Afusellament del pedagog Francesc Ferrer i Guàrdia a Barcelona.

1925: Desembarquen 600 marines a Panamà. **100 anys.**

1958: Primers contactes amb els indígenes Ayoreos (Paraguai).

1976: Juan Bosco Penido Burnier, jesuïta missioner, màrtir de la caritat, Ribeirão Bonito, MG, Brasil.

1983: Marco Antonio Orozco, pastor evangèlic, màrtir de la Causa dels pobres a Guatemala.

2018: Surten de San Pedro Sula més de 5.000 persones en una caravana migrant cap als EUA.

13 Dillans

Rm 1,1-7 / Sl 97
Lc 11,29-32

Eduard

1987: 106 famílies sense terra ocupen hisendes a diversos punts de Rio Grande do Sul, Brasil.

2016: Luis Alberto Araujo, secretari de Medi Ambiente, assassinat per la seva acció i denúncia contra la deforestació a la regió d'Altamira, PA, Brasil.

Dia Internacional per a la Reducció dels Desastres

Festa jueva del Suckot

Minvant 18:12 UTC

14 Dimarts

Rm 1,16-25 / Sl 18
Lc 11,37-41

Calixt

1964: Martin Luther King Jr. es converteix en el guanyador més jove del Premi Nobel de la Pau per la seva lluita no violenta contra el racisme als EUA.

1973: 77 universitaris morts i centenars de ferits per demanar un govern democràtic a Tailandia.

2018: Sant Romero d'Amèrica, canonitzat pel papa Francesc a Roma.

15 Dimecres

Rm 2,1-11 / Sl 61
Lc 11,42-46

Teresa d'Àvila

1535: Pedro de Mendoza s'endinsa al Rio de la Plata amb dotze vaixells i 15.000 homes. **490 anys.**

1980: El president Figueiredo expulsa del Brasil el sacerdot italià Victor Miracapillo. **45 anys.**

1994: Aristide retorna al poder a Haití després de la interrupció pel cop militar de Raoul Cedras.

2008: El general Sergio Arellano Stark, cap de la Caravana de la Mort, enviat a presó 35 anys després, Xile.

16

Dijous

Rm 3,21-30a / Sl 129
Lc 11,47-54

Margarida M. Alacoque

1952: Es crea la CNBB, Conferència Nacional de Bisbes Brasilers (catòlics).

1992: Es concedeix el premi Nobel de la Pau a Rigoberta Menchú.

1997: Fulgêncio Manoel da Silva, líder sindical i polític, assassinat a Santa Maria da Boa Vista, Brasil.

1998: Pinochet és detingut a Londres. Més de 3.100 persones van ser torturades, desaparegudes i/o assassinades durant els disset anys que va durar la seva dictadura.

2008: Garzón obre la primera causa contra el franquisme.

Dia Mundial de l'Alimentació (FAO, 1979)

17

Divendres

Rm 4,1-8 / Sl 31
Lc 12,1-7

Ignasi d'Antioquia

1806: Mor Jean-Jacques Dessalines, cap de la revolució d'esclaus a Haití que va ser exemple per a tota Amèrica.

1945: La mobilització popular impedeix el cop anti-Perón a l'Argentina. **80 anys.**

2003: Derrocament de Gonzalo Sánchez de Lozada, president de Bolívia, per alçament popular.

Dia Mundial per a l'Eradicació de la Pobresa

18

Dissabte

2Tm 4,9-17a / Sl 144
Lc 10,1-9

Lluc evangelista

1859: Alçament antiesclavista a Kansas, EUA.

1977: Matança de la sucrera Aztra, Equador. Més de 100 morts, per protestar contra l'empresa que no els pagava.

1991: "Tortura, nunca mais" identifica tres víctimes enterrades clandestinament a São Paulo.

2020: A Bolívia, Luis Arce del partit d'esquerra MAS guanya les eleccions. **5 anys.**

Dia Internacional de la Protecció de la Natura

19

29è Diumenge ordinari

Ex 17,8-13 / Sl 120

2 Tm 3, 14-4, 2 / Lc 18, 1-8

Pere d'Alcàntara

Pau de la Creu

1970: Mor a Mèxic Lázaro Cárdenas, patriota mexicà. **55 anys.**

2001: Digna Ochoa, advocada, assassinada pel seu compromís, al Centre de DH Agustín Pro, Mèxic D.F.

20 Dillans

Rm 4,20-25 / Lc 1,69-75
Lc 12,13-21

Laura

1548: Fundació de la ciutat de La Paz.

1883: Fi de la guerra de límits entre Xile i el Perú.

1944: El dictador Ubico és derrocat a Guatemala per insurrecció popular.

1975: Raimundo Hermann, sacerdot nord-americà, capellà entre els indis quitxues, màrtir dels camperols del poble de Bolívia. **50 anys.**

1978. Oliverio Castañeda de León. Màxim dirigent de l'Associació d'Estudiants Universitaris (AEU) de la Universitat de San Carlos de Guatemala. Símbol de la lluita per la llibertat.

21

Dimarts

Rm 5,12.15b.17-19.20b-21 / Sl 39
Lc 12,35-38

Úrsula, Celina, Hilarió

1973: Gerardo Poblete, sacerdot salesià, torturat i mort, màrtir de la pau i la justícia a Xile.

Nova 12:25 UTC

22

Dimecres

Rm 6,12-18 / Sl 123
Lc 12,39-48

1976: Ernesto Lahourcade, gremialista, màrtir de la justícia a l'Argentina.

1981: Eduardo Capiou, religiós belga, màrtir de la solidaritat a Guatemala.

1987: Nevardo Fernández, màrtir de la lluita per les reivindicacions indígenes a Colòmbia.

2009: Gregorio Álvarez, darrer dictador d'Uruguai (1981-1985), condemnat a 25 anys de presó.

Series of horizontal lines for writing notes.

23

Dijous

Rm 6,19-23 / Sl 1
Lc 12,49-53

Joan de Capestrano
Jaume de Jerusalem

- 1981: Marco Antonio Ayerbe Flores, estudiant universitari, Perú.
- 1986: Vilmar José de Castro, agent de pastoral i militant per la terra, assassinat a Caçú, Goiás, Brasil, per la UDR dels terratinents.
- 1987: João «Ventinha», posseïro a Jacundá (PA), Brasil, assassinat per tres pistolers.

24

Divendres

Rm 7,18-25a / Sl 118
Lc 12,54-59

- Antoni M. Claret, arquebisbe de Santiago de Cuba
- 1945: Comença a existir oficialment l'ONU. Dia de l'ONU. **80 anys.**
- 1977: Juan Caballero, sindicalista porto-riqueny, assassinat per esquadrans de la mort.
- 2005: Mor Rosa Parks símbol de la lluita per la igualtat racial als EUA. **20 anys.**
- 2009: Víctor Gálvez, catequista, promotor de DH, assassinat per la seva resistència a les multinacionals mineres i d'electricitat. Malacatán, San Marcos, Guatemala.

25

Dissabte

Rm 8,1-11 / Sl 23
Lc 13,1-9

- Crisant, Gaudenci
- 1887: Un sector de l'exèrcit brasiler, solidari amb la lluita popular, es nega a ser utilitzat per destruir els palenques dels negres.
- 1975: Wladimir Herzog, periodista, assassinat per la dictadura militar a São Paulo. **50 anys.**
- 1983: Els EUA envaeixen Grenada i posen fi a la revolució del New Jewel Movement.
- 1987: Carlos Páez i Salvador Ninco, indígenes; Luz Estela i Nevar-do Fernández, obrers, Colòmbia.
- 1988: Alejandro Rey i Jacinto Quiroga, agents de pastoral, màrtirs de la fe, Colòmbia.
- 1989: Jorge Párraga, pastor evangèlic, i companys, màrtirs de la causa dels pobres, Perú.
- 2002: Mor Richard Shaull, teòleg de l'alliberament presbiterià, missioner a Colòmbia i el Brasil.

Dia Internacional contra el Canvi Climàtic

Dia de les Nacions Unides

Aniversari de la signatura de la seva Carta (1945)

Dia Mundial d'Informació sobre el Desenvolupament

Setmana pel Desarmament (ONU) 24-30 oct.

26

30è Diumenge ordinari
Sir 35, 12-14. 16-18 / Sl 33
2 Tm 4, 6-8. 16-18 / Lc 18, 9-14

Felícíssim, Evarist
Felip Nicolai, Johann Heemann, Paul Gerhard

- 1980: Ramón Valladares, secretari administratiu de la Comissió de drets humans a El Salvador, assassinat.
- 1987: Herbert Anaya, advocat, màrtir dels Drets Humans a El Salvador.
- 2011: Carmelo Astiz i quinze militars més són condemnats a penes de presó perpètua i 25 anys per la seva repressió durant la dictadura argentina.

27 Dillans

Rm 8,12-17 / Sl 67
Lc 13,10-17

- Gustau
- 1553: Mor a la foguera Miquel Servet, condemnat tant per catòlics com per protestants, màrtir de les llibertats de pensament, de consciència i d'expressió.
- 1866: Pau de Black Hills entre Xeiennes, Sioux i Navajos, i l'exèrcit dels EUA.
- 1979: Independència de San Vicente i les Granadines. Festa nacional.
- 2010: Mor Néstor Kirchner, president d'Argentina que impulsà el judici als crims de la Dictadura. **15 anys.**
- 2011: Sentència per la Megacausa ESMA, el major centre de tortura i extermini argentí. Cadena perpètua per Alfredo Astiz, 'àngel de la mort', i quinze repressors més.

28 Dimarts

Ef 2,19-22 / Sl 18
Lc 6,12-19

- Simó i Judes
- Processó del Senyor Negre dels Miracles (Crist) a Lima, segons la tradició afroperuana.
- 1492: Colom arriba a Cuba en el seu primer viatge.
- 1880: Naixement de Luisa Capetillo. Va participar a la creació de la Federació Lliure dels Treballadors de Puerto Rico. Va advocar pel socialisme, l'emancipació de l'ésser humà i de la dona. **145 anys.**
- 1986: Maurício Maraglió, missioner, màrtir de la lluita per la terra, Brasil.

29 Dimecres

Rm 8,26-30 / Sl 12
Lc 13,22-30

- Narcís
- 1626: Els holandesos compren als indis l'illa de Manhattan per 24 dòlars.
- 1987: Manuel Chin Sooj i companys, camperols i catequistes màrtirs a Guatemala.
- 1989: Matança dels pescadors d'El Amparo, Veneçuela.

Dia Mundial pel Decreixement

Creixent 16:21 UTC

30 Dijous

Rm 8,31b-39 / Sl 108
Lc 13,31-35

Alfons Rodríguez

- 1950: Insurrecció nacionalista a Puerto Rico, dirigida per Pedro Albizu Campos. **75 anys.**
- 1979: Santo Dias da Silva, 37 anys, líder sindical, metal·lúrgic, militant de la pastoral obrera, màrtir dels obrers brasilers.
- 1983: Raúl Alfonsín és elegit a l'Argentina després de la dictadura dels militars.
- 1987: El Congrés de Nicaragua aprova l'Estatut d'Autonomia de les Regions del Carib, primera autonomia multiètnica d'Amèrica Llatina.
- 1999: Dorcelina de Oliveira Folador, persona amb una discapacitat física, del Moviment Sense Terra, alcaldessa de Mundo Novo, Brasil, assassinada.

31 Divendres

Rm 9,1-5 / Sl 147
Lc 14,1-6

Dia de la Reforma protestant

- 1553: Apareix la primera comunitat negra d'Amèrica Llatina que no va experimentar l'esclavitud, a Esmeraldas, Equador. El seu líder: Alonso Illescas.
- 1973: José Matías Nanco, pastor evangèlic, i companys, màrtirs de la solidaritat, Xile.

1

Tots Sants

- 1950: Els nacionalistes porto-riquenys Oscar Collazo i Griselio Torresola ataquen la Casa Blair com a part de l'Alçament de Jayuya.
- 1974: Florinda Soriano, Doña Tingó, de les Lligues Agràries, màrtir del poble dominicà.
- 1979: Mataña de Tots Sants, La Paz, Bolívia.
- 1981: Simón Hernández, indígena achi, delegat de la Paraula, camperol, Guatemala.
- 1981: Independència d'Antigua i Barbuda. Festa nacional.
- 2004: L'exèrcit xilè reconeix la responsabilitat en els crims comesos durant la dictadura de Pinochet.

Dissabte

Ap 7,2-4.9-14 / Sl 23
1Jn 3,1-3 / Mt 5,1-12a

Dia Universal de l'Estalvi

2

31è Diumenge ordinari
Jb 19,1.23-27a / Sl 24
Fl 3,20-21 / Mc 15,33-39;16,1-6

Fidels Difunts

- 1979: Primera Trobada de les Nacionalitats i Minories (Cuzco).

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
27 Dillans	28 Dimarts	29 Dimecres	30 Dijous
3	4	5	6
10	11	12	13
17	18	19	20
24	25	26	27

6

Dijous

Rm 14,7-12 / Sl 26
Lc 15,1-10

Leonard

1866: El decret imperial núm. 3275 allibera els esclaus de la nació que estiguin disposats a defensar el Brasil a la guerra contra el Paraguai.

1988: José Ecelino Forero, agent de pastoral, màrtir de la fe i del servei a Colòmbia.

Dia Internacional per a la Prevenció de l'Explotació del Medi Ambient en la Guerra (ONU)

7

Divendres

Rm 15,14-21 / Sl 97
Lc 16,1-8

Ernest

John Christian Frederik Heyer

1513: Ponce de León pren possessió de Florida.

1917: Triomfa la insurrecció obrera i camperola a Rússia i comença la primera experiència de construcció del socialisme en el món.

1962: Mor Leonor Roosevelt, activista pels DH i primera dama dels EUA.

1978: Antonio Ciani. Dirigent estudiantil de l'AEU a Guatemala. Desaparegut.

1983: Augusto Ramírez Monasterio, franciscà, màrtir de la defensa dels pobres, Guatemala.

8

Dissabte

Rm 16,3-9.16.22-27 / Sl 144
Lc 16,9-15

Deodat

1546: Rebel·lió dels cupules i els chichunches contra els espanyols a Yucatán.

1976: Carlos Fonseca, fundador del FSLN, cau a Zinica.

1987: Màrtirs indígenes de Paï Tavyterá, Paraguai.

9

32è Diumenge ordinari
2 Ma 7, 1-2. 9-14 / Sl 16
2 Te 2, 16-3, 5 / Lc 20, 27-38

Teodor

1938: Nit dels vidres trencats, comença la violència antisemita a Alemanya.

1977: Justo Mejía, sindicalista camperol i catequista, màrtir de la fe a El Salvador.

1984: Primera Trobada dels Religiosos, Seminaristes i Capellans Negres de Rio de Janeiro.

1989: Cau el mur de Berlín.

---

10 Dillans

Sv 1,1-7 / Sl 138
Lc 17, 1-6

Lleó el Gran

1483: Naixement de Luter, a Alemanya.

1969: El govern brasiler prohibeix la publicació de notícies sobre indis, guerrilla, moviment negre i contra la discriminació racial.

1980: Policiano Albeño, pastor evangèlic, i Raúl Albeño, màrtir de la justícia, El Salvador. **45 anys.**

1984: Alvaro Ulcué Chocué, sacerdot indígena pàez, assassinat a Santander, Colòmbia.

1996: Jafeth Morales López, militant popular colombià, animador de CEBs, assassinat.

2004: La Comissió Nacional sobre Tortura lliura al president de Xile el testimoni de més de 35.000 víctimes de la dictadura de Pinochet.

2019: Cop d'estat a Bolívia, Evo Morales és forçat a renunciar a la presidència per pressions de l'oposició, l'extrema dreta, l'OEA i el cap de les forces armades.

11

Martí de Tours

Soren Kierkegaard

1983: Sebastián Acevedo, militant, màrtir de l'amor filial al poble xilè.

Dimarts

Sv 2,23-3,9 / Sl 33
Lc 17,7-10

12

Dimecres

Sv 6,1-11 / Sl 81
Lc 17,11-19

Josafat

1838: Abolició de l'esclavitud a Nicaragua.

1980: Nicolás Tum Quistán, catequista ministre de l'eucaristia, màrtir de la solidaritat, Guatemala. **45 anys.**

2008: El jutge Baltasar Garzón ordena investigar les execucions de l'època franquista a Espanya.

Minvant 05:28 UTC

13

Dijous

Sv 7,22-8,1 / Sl 118
Lc 17,20-25

Leandre

1969: Indalecio Oliveira Da Rosa, sacerdot, 33 anys, màrtir dels moviments d'alliberament del poble uruguaià.

14

Divendres

Sv 13,1-9 / Sl 18
Lc 17,26-37

Didac d'Alcalà

1960: Vaga nacional de 400.000 ferroviaris, portuaris i mariners, Brasil. **65 anys.**

15

Dissabte

Sv 18,14-16;19,6-9 / Sl 104
Lc 18,1-8

Albert el Gran

1562: Juan del Valle, bisbe de Popayán, Colòmbia, pelegrí de la causa indígena.

1781: Julián Apasa, «Tupac Katarí», rebel contra els conqueridors, màrtir de la insurrecció indígena a Bolívia, esquarterat per l'exèrcit.

1889: Es proclama la República al Brasil.

1904: Desembarquen marines a Ancón, Panamà.

1922: Més de 100 treballadors assassinats a Guayaquil, Equador, per defensar els seus drets laborals.

1987: Fernando Vélez, advocat i militant, màrtir dels drets humans a Colòmbia.

16

33è Diumenge ordinari
Mt 3, 19-20^a / Sl 97
2 Te 3, 7-12 / Lc 21, 5-19

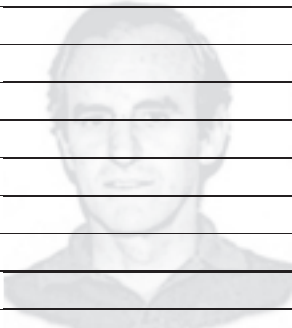
Margarida, Gertrudis

1982: Fundació del Consell Llatinoamericà d'Esglésies, CLAI.

1989: Ignacio Ellacuría, companys jesuïtes i les seves dues empleades domèstiques, assassinats a la UCA de San Salvador.

Ignacio Ellacuría

Dia Internacional per la Tolerància (ONU)

17

Dillans

1 Ma 1,10-15.41-43.54-57.62-64 / Sl 118
Lc 18,35-43

Isabel d'Hongria

1985: Luis Che, celebrador de la paraula, màrtir de la fe a Guatemala.

18

Dimarts

2 Ma 6,18-31 / Sl 3
Lc 19,1-10

Elsa

1867: El Duc de Caxias escriu a l'Emperador preocupat per la possibilitat que els negres que tornin de la guerra del Paraguai comencin una guerra interna, pels seus legítims drets.

1970: Gil Tablada, assassinat per oposar-se a l'acapament de terres, La Cruz, Costa Rica. **55 anys.**

1999: Iñigo Eguiluz Telleria, cooperant basc, i Jorge Luis Mazo, sacerdot, assassinats pels paramilitars, a Quibdó, Colòmbia.

Dia Mundial per a la Prevenció i la Guariació de l'Explotació Sexual Infantil, els Abusos i la Violència (ONU)

19

Dimecres

2 Ma 7,1.20-31 / Sl 16
Lc 19,11-28

Abdies, Crispí

1681: Roque González, primer testimoni de la fe a l'Església paraguaiana i els seus companys jesuïtes Juan i Alfonso, màrtirs.

1980: Santos Jiménez Martínez i Jerónimo "Don Chomo", pastors protestants, camperols, màrtirs a Guatemala. **45 anys.**

2000: Fujimori, des del Japó, presenta per fax la seva renúncia a la presidència del Perú. **25 anys.**

Dia Internacional de l'Aire Pur

Lined writing area for notes.

20 Dijous

1 Ma 2,15-29 / Sl 49
Lc 19,41-44

Fèlix de Valois, Octavi

1542: Les Lleis Noves regulen les *encomiendas* d'indis. Suprimides el 1545 romanen de fet fins al 1710.

1695: Mort-martiri de Zumbi dels Palmares. Líder dels Palenques de Palmares. Dia nacional brasiler de la Consciència Negra. **330 anys.**

1976: Guillermo Woods, sacerdot missioner, excombatent nord-americà al Vietnam, màrtir i servidor del poble de Guatemala.

2000: Condemnat a cadena perpètua Enrique Arancibia, exagent de la DINA xilena, per atemptar contra el general Prats a Buenos Aires el 30.09.1974. **25 anys.**

Dia Internacional dels Drets del Nen

Dia Mundial per la Industrialització d'Àfrica

Nova 06:47 UTC

21 Divendres

1 Ma 4,36-37.52-59 / Interlec: 1Cr 29,10-13
Lc 19, 45-48

Presentació de Maria

1831: Colòmbia es proclama estat sobirà, dissolent-se la Gran Colòmbia.

1966: Fundació de l'Organització Nacional de Dones de Chicago. 1975: Matança de camperols per mercenaris contractats pels latifundistes a La Unió, Hondures. **50 anys.**

2020: Calen foc al congrés de Guatemala durant les protestes pel pressupost acabat d'aprovar, la corrupció durant la pandèmia de la COVID-19 i el centre de govern, instància il·legal del govern d'Alejandro Giamatei. El govern respon amb repressió. **5 anys.**

22 Dissabte

1 Ma 6,1-13 / Sl 9
Lc 20,27-40

Cecília

1910: João Cândido, l'«almirall negre», lidera la «Revolta de la Chibata» a Rio de Janeiro. **115 anys.**

1980: Trinidad Jiménez, coordinador de catequistes i animador de CEB, assassinat per la policia d'Hisenda en el pati on es reunia la comunitat, El Salvador. **45 anys.**

Dia Universal de la Música

23

34è Diumenge ordinari
2 Sm 5, 1-3 / Sl 121, 1-2, 4-5
Col 1, 12-20 / Lc 23, 35-43

Crist Rei
Climent

1927: Miguel Agustín Pro, assassinat, amb tres laics, per ordre del president de Mèxic Plutarco Elías Calles, durant la persecució religiosa de l'època dels cristeros.

1974: Amílcar Oviedo D., líder obrer, Paraguai.

1980: Ernesto Abrego, rector, desaparegut amb quatre dels seus germans a El Salvador. **45 anys.**

24 Dillans

Dn 1,1-6.8-20 / Dn 3,52-56
Lc 21,1-4

Andreu Dung-Lac

1590: Agustí de La Corunya, bisbe de Popayán, desterrat i empresonat per defensar els indis. **435 anys.**

1807: Mor José Brandt, cap de la nació Mohawk.

1980: El Tribunal Russel considera catorze casos de violació de drets humans contra indígenes. **45 anys.**

25 Dimarts

Dn 2,31-45 / Dn 3,57-61
Lc 21,5-11

Isaac Wats

1808: Se signa una llei que concedeix terres a tots els estrangers no negres que vagin al Brasil.

1960: Assassinat de les germanes Mirabal a la República Dominicana. **65 anys.**

1975: Independència de Surinam. Festa nacional. **50 anys.**

1983: Marçal de Sousa, Tupá'i, indígena, màrtir de la lluita per la terra dels seus germans, que havia parlat amb Joan Pau II a Manaus el 1980. Assassinat.

2016: Mor Fidel Castro als 90 anys.

26 Dimecres

Dn 5,1-6.13-14.16-17.23-28 / Dn 3,62-67
Lc 21, 12-19

Joan Berchmans

1984: Màrtirs camperols de Chapi i Lucmahuayco, Perú.

2017: Frau en les eleccions presidencials d'Hondures, la repressió contra els opositors deixa 40 morts i més de 1.000 detinguts arbitràriament.

Dia Internacional contra la Violència i l'Explotació de la dona

Blank lined writing area for notes.

27

Dijous

Dn 6,12-28 / Dn 3,68-74
Lc 21,20-28

Virgili

1977: Fernando Lozano Menéndez, estudiant universitari peruà, mort durant la seva detenció i interrogatori pels militars.
1980: Juan Chacón i companys dirigents del FDR, màrtirs a El Salvador. **45 anys.**
1992: Intent de cop d'estat a Veneçuela.

28

Divendres

Dn 7,2-14 / Dn 3,75-81
Lc 21,29-33

Caterina Labouré

1975: El FRETILIN, Front Revolucionari per un Timor Est Independent, declara la independència del país, que era colònia de Portugal. **50 anys.**
1976: Liliانا Esthere Aimetta, metodista, màrtir de la Causa dels pobres, Buenos Aires.
1978: Ernesto Barrera, «Neto», sacerdot, obrer, màrtir de les CEBs, El Salvador.
1980: Marcial Serrano, rector, màrtir dels camperols d'El Salvador. **45 anys.**

Creixent 06:59 UTC

29

Dissabte

Dn 7,15-27 / Dn 3,82-87
Lc 21,34-36

Sadurní

1810: Miguel Hidalgo, rector de Dolores, promulga a Guadalajara el primer Ban d'Abolició de l'Esclavitud i els privilegis colonials, Mèxic. **215 anys.**
1916: Desembarcament massiu de Marines i implantació del protectorat a la Rep. Dominicana.
1976: Pablo Gazzari, sacerdot argentí, Germanet de l'Evangeli, segrestat i llençat viu al mar en els "vols de la mort".
1980: Dorothy Day, Fundadora Pacifista del Moviment Catholic Worker al servei dels desemparats. **45 anys.**
2000: Mor a Panamà mossèn Antonio Fernández Ibáñez, defensor dels grups ètnics més desprotegits. **25 anys.**
2017: Cadena perpètua a 29 dels acusats en la Megacausa dels «vols de la mort», Argentina.

Dia de Solidaritat amb el Poble Palestí (ONU)

30

1r Diumenge d'Advent
Is 2,1-5 / Sl 121
Rom 13,11-14 / Mt 24,37-44

Andreu apòstol

1967: La conferència episcopal brasilera (CNBB) protesta contra l'empresonament de sacerdots.
2017: El militar salvadorenc Orlando Montano entra a la presó a Madrid, extraditat des d'Estatos Units, el primer de 20 acusats més per la matança dels jesuïtes de la UCA de San Salvador.

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
1 Dillans	2 Dimarts	3 Dimecres	4 Dijous
8	9	10	11
15 "La gent sovint ha de pagar amb la vida pel fet de dir el que pensa en veu alta" (pronunciada un any abans de ser assassinada) Anna Politkovskaya	16	17	18
22	23	24	25
29	30	31	1

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 1 2 3 4
 5 6 7 8 9 10 11
 12 13 14 15 16 17 18

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 19 20 21 22 23 24 25
 26 27 28 29 30 31

Gener 2026

DESEMBRE

Divendres		Dissabte		Diumenge			
5	6	7		1			
				2			
				3			
				4			
				5			
				6			
				7			
12	13	14		8			
				9			
				10			
				11			
				12			
				13			
19	20	21		14			
				15			
				16			
				17			
				18			
				19			
				20			
				21			
				22			
				23			
				24			
				25			
				26			
2	3	4		27			
				28			
				29			
				30			
				31			

1

Dillans

Is 2,1-5 / Sl 121
Mt 8,5-11

Eloi
1981: Diego Uribe, sacerdot, màrtir de la lluita d'alliberament del seu poble, Colòmbia.
2000: El jutge Guzmán disposa l'arrest domiciliari i el processament de Pinochet. **25 anys.**

Dia Mundial de la Lluita contra la SIDA

2

Dimarts

Is 11,1-10 / Sl 71
Lc 10,21-24

Bibiana
1823: Declaració de la doctrina Monroe: «Amèrica pels americans».
1956: Desembarcament del Granma a Cuba.
1972: Panamà reconeix el dret dels indígenes a la seva comarca.
1980: Ita Catherine Ford, Maura Clarke, Dorothy Kasel i Jean Donovan, de Maryknoll, segrestades, violades i assassinades. El Salvador. **40 anys.**
1990: Camperols màrtirs d'Atitlán, Guatemala. **30 anys.**
2011: El govern espanyol demana l'extradició dels militars que assassinaren Ignacio Ellacuría i companys, per assassinat, terrorisme i crims contra la Humanitat.

Dia Internacional contra l'Esclavitud (ONU)

Maryknoll

3

Dimecres

Is 25,6-10a / Sl 22
Mt 15,29-37

Francesc Xavier
1502: Moctezuma és entronitzat com a senyor de Tenochtitlan.
1987: Víctor Raúl Acuña, sacerdot, Perú.
2002: Mor Ivan Illich, filòsof i sociòleg de l'alliberament.

Dia Internacional del Discapacitat

Dia Internacional contra l'Ús de Plaguicides

8

Dillans

Gn 3,9-15.20 / Sl 97
Ef 1,3-6.11-12 / Lc 1,26-38

Concepció de Maria

1542: Las Casas acaba la seva «Brevisima relación de la destrucción de las Indias».

1965: Clausura del Concili Vaticà II. **60 anys.**

1976: Ana Garófalo, metodista, màrtir de la Causa dels pobres, Buenos Aires, Argentina

1977: Alicia Domont i Leonie Duquet, religioses, màrtirs de la solidaritat amb els familiars de desapareguts a l'Argentina.

1994: La justícia turca condemna Leyla Zana a disset anys de presó per defensar els drets dels kurds.

1997: Samuel Hernán Calderón, sacerdot que treballava amb els camperols a Orient, assassinat per paramilitars, Colòmbia.

2004: dotze països funden la Comunitat Sud-americana de Nacions: 361 milions d'habitants.

9

Dimarts

Is 40,1-11 / Sl 95
Mt 18,12-14

Leocàdia, Valeri

1824: Victòria de Sucre a Ayacucho. Última batalla per la Independència.

Dia Internacional per a la Commemoració i Dignificació de les Victimes de Genocidi i per a la Prevenció d'aquest Crim

Dia Internacional contra la Corrupció

10

Dimecres

Is 40,25-31 / Sl 102
Mt 11,28-30

Eulàlia de Mèrida

1898: Espanya, derrotada, cedeix Puerto Rico i Filipines als EUA.

1948: L'ONU proclama la Declaració Universal dels Drets Humans.

1996: Es concedeix el Nobel de la Pau a José Ramos Horta, autor del pla de pau per al Timor Est del 1992, i a Carlos Ximenes Belo, bisbe de Dili.

1997: El govern socialista francès aprova la reducció de la jornada setmanal a 35 hores.

Dia dels Drets Humans (ONU)

Dia dels Drets dels Animals

11

Dijous

Is 41,13-20 / Sl 144
Mt 11,11-15

Damas

Lars Olsen Skrefsrud

1978: Gaspar García Laviana, sacerdot, màrtir de les lluites d'alliberament, Nicaragua.

1994: Primera Címera Americana, a Miami. Els governs decideixen crear l'ALCA, sense la participació dels pobles. El 2005 fracassarà.

Dia Internacional de les Muntanyes

Minvant 20:52 UTC

12

Divendres

Za 2,14-17 / Sl 95
Lc 1,39-45

Guadalupe, Juan Diego

1531: Maria s'apareix a l'índi Juan Diego al Tepeyac, on s'adora a Tonantzin, la «venerable Mare».

1981: Matança d'«El Mozote», centenars de camperols a Morazán, El Salvador.

1983: Prudencio Mendoza «Tencho», seminarista, màrtir, Huehuetenango, Guatemala.

2002: El Congrés de Nicaragua desafora l'expressident Alemán, per frau milionari contra l'Estat.

2009: Megajudici argentí sobre l'ESMA, amb Astiz, Cavallo i altres acusats de tortura i desaparició de 85 víctimes. S'inicien diversos megajudicis.

Dia per la cobertura sanitària universal

13

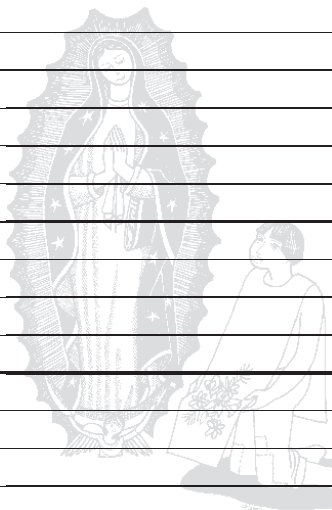
Dissabte

Sir 48,1-4.9-11 / Sl 79
Mt 17,10-13

Llúcia

1968: La Cambra dels Diputats s'oposa al Govern i és suprimida, Brasil.

1978: Independència de Santa Lúcia.

14

3r Diumenge d'Advent
Is 35,1-6a.10 / Sl 145
Jm 5,7-10 / Mt 11,2-11

Joan de la Creu

Teresa d'Àvila

1890: Rui Barbosa ordena cremar els documents relatius a la situació de l'esclavitud al Brasil per esborrar la taca de la nació. **135 anys.**

1973: L'ONU identifica Puerto Rico com a colònia i afirma el seu dret a la independència.

Festa jueva de Janucà

15 Dillans

Nm 24,2-7.15-17^a / Sl 24
Mt 21,23-27

Valerià

1975: Daniel Bombara, membre de la JUC, màrtir dels universitaris compromesos amb els pobres a l'Argentina. **50 anys.**
2009: Mor Ronaldo Muñoz, teòleg de l'alliberament xilè, exemple de coherència entre fe, teologia i pràctica. A Santiago de Xile.

16 Dimarts

So 3,1-2.9-13 / Sl 33
Mt 21,28-32

Adelaida

1984: Eloy Ferreira da Silva, líder sindical, a San Francisco, MG, Brasil.
1991: Indígenes màrtirs del Cauca, Colòmbia.
1993: Aixecament popular a Santiago del Estero, Argentina, on es cala foc a les seus dels tres poders de l'Estat.

17 Dimecres

Gn 49,2.8-10 / Sl 71
Mt 1,1-17

Joan de Mata, Llätzer

1819: Es proclama la República de la Gran Colòmbia a Angostura.
1830: Mor, víctima de tisi o càncer, prop de Santa Marta, Colòmbia, Simón Bolívar, l'Alliberador de Venezuela, Colòmbia, Equador i Perú, i fundador de Bolívia, als 47 anys d'edat. **195 anys.**
2009: Antonio Aparecida da Silva, teòleg negre de l'alliberament, brasiler, símbol de la teologia negra llatinoamericana. A São Paulo-Marília, Brasil.

Blank lined writing area for notes.

18 Dijous

Jr 23,5-8 / Sl 71
Mt 1,18-24

Rufus i Zòsim

- 1979: Matança de camperols a Ondores, Perú.
- 1979: Matança de camperols a El Porvenir, El Salvador.
- 1985: João Canuto i fills, líder sindical al Brasil. **40 anys.**
- 1992: Manuel Campo Ruiz, marianista, víctima de la corrupció de la policia, Rio de Janeiro.
- 1994: Es recuperen les restes de Nelson MacKay, primer cas dels 184 desapareguts a Hondures la dècada dels 80.
- 2005: Evo Morales, amb un programa de nacionalització dels recursos naturals, és elegit president de Bolívia. **20 anys.**

Dia Internacional del Migrant (ONU)

19 Divendres

Jt 13,2-7.24-25a / Sl 70
Lc 1,5-25

Nemesi

- 1994: Crisi econòmica mexicana: deu dies més tard la devaluació del peso arribaria al 100%.
- 1994: Alfonso Stessel, 65 anys, sacerdot, assassinat a ganivetes i trets a Guatemala.
- 2001: Després d'un discurs del president, el poble argentí surt al carrer provocant la seva renúncia.
- 2001: "Pocho" Lepratti, 36 anys, dirigent de barri i catequista, militant pels Drets dels Infants, assassinat per la policia de Rosario, Argentina. Moren 30 persones més. www.pochormiga.com.ar

20 Dissabte

Is 7,10-14 / Sl 23
Lc 1,26-38

Domènec de Silos, Ceferi

- 1818: Luis Beltrán, sacerdot franciscà, «primer enginyer de l'exèrcit alliberador» dels Andes, Argentina.
- 1989: Els EUA ataquen i envaeixen Panamà per capturar Noriega.

Dia Internacional de la Solidaritat

Nova 01:43 UTC

21

4t Diumenge d'Advent
Is 7,10-14 / Sl 23
Rm 1,1-7 / Mt 1,18-24

Pere Canisi

Tomàs Apòstol

- 1511: Homília de Fra Antonio de Montesinos a La Española.
- 1907: Matança a Santa Maria de Iquique, Xile: 3.600 víctimes, miners en vaga per millors condicions de vida.
- 1964: Guillermo Sardiña, sacerdot, solidari amb el seu poble en la lluita contra la dictadura, Cuba.
- 2009: Lula proposa una Comissió de la Veritat brasilera per jutjar els 400 morts, 200 desapareguts, 20.000 torturats de la dictadura militar de 1964 a 1985 al Brasil, amb els seus 24.000 repressors i 334 torturadors.

Solstici d'hivern/estiu, a les 15h04min (UTC)

22

Dillans

1 Sm1,24-28 / 1 Sm2,1-8
Lc 1,46-56

Francesca X. Cabrini

1815: És afusellat José María Morelos, heroi de la independència de Mèxic, després que la Inquisició el desterrés. **210 anys.**

1988: Francisco «Chico» Mendes, 44 anys, líder ecologista a Xapuri, Brasil. Assassinat pels latifundistes.

1997: Matança d'Acteal, Chiapas. Paramilitars dels latifundistes i del governament PRI maten 46 indígenes tzotzils pacifistes, reunits en oració, ja al seu tercer dia de dejuni.

2010: Cadena perpetua per a Jorge Videla, dictador argentí, i setze exmilitars, per crims contra la humanitat. **15 anys.**

23

Dimarts

Ml 3,1-4.23-24 / Sl 24
Lc 1,57-66

Joan de Kety

1896: Conflictue entre els EUA i la Gran Bretanya degut a la Guyana veneçolana.

1972: Un terratrèmol de 7 punts Richter destrueix Managua i causa la mort a més de deu mil persones.

1989: Gabriel Maire, assassinat a Vitoria, Brasil per la seva pastoral compromesa.

24

Dimecres

2 Sm 7,1-5.8b-12. 14a.16 / Sl 88
1 Lc 1,67-79

(mitjanit:) Is 9,1-3.5-6 / Sl 95
Tit 2,11-14 / Lc 2,1-14

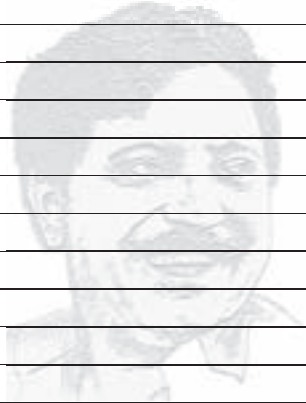
Hermínia i Adela

1873: Expedició repressiva contra els guerrillers dels quilombos a Sergipe, Brasil.

1896: Mor a Sabadell, Isabel Vilà, primera sindicalista catalana.

1925: La llei brasilera passa a garantir quinze dies a l'any de vacances a la indústria, el comerç i els bancs. **100 anys.**

Francisco «Chico» Mendes

25

Dijous

Is 52,7-10 / Sl 97
Hb 1,1-6 / Jn 1,1-18

Nadal

1553: Valdivia és derrotat a Tucapel pels araucans.

1652: Alonso de Sandoval, testimoni de l'esclavitud a Cartagena de Indias, profeta i defensor dels negres.

26

Divendres

Ac 6,8-10;7,54-60 / Sl 30
Mt 10,17-22

Esteve

1864: Comença la Guerra de la Triple Aliança: Brasil, Argentina i Uruguai contra Paraguai.

1996: Vaga general a l'Argentina.

27

Dissabte

1 Jn 1,1-4 / Sl 96
Jn 20,2-8

Joan evangelista

1512: Promulgació de noves lleis reguladores de "l'encomienda" dels indis, per les denúncies de Pedro de Córdoba i Antonio Montesinos.

1979: Angelo Pereira Xavier, cacic de la nació Pankararé, Brasil, mort en lluita per la terra.

1985: El governador de Rio de Janeiro firma la llei 962/85 que prohibeix la discriminació racial als ascensors dels edificis.

1996: Vaga d'un milió de sud-coreans contra la llei laboral que facilita els acomiadaments.

2001: Petrona Sánchez, líder camperola i de l'organització de dones, assassinada per les FARC a Costa de Oro, Chocó, Colòmbia.

2007: És assassinada Benazir Butto, al Pakistan.

2011: José María 'Pichi' Meisegeier sj. Membre del MSTM (Mov. Sacerdots per al Tercer Món). Inclaudicable en la Causa dels pobres del poble *villero*. Argentina.

Creixent 19:10 UTC

28

Sagrada Família

Sir 3, 2-6. 12-14 / Sl 127
Col 3, 12-21 / Mt 2,13-15.19-23

Sants Innocents

1925: La columna Prestes ataca Teresina, PI, Brasil. **100 anys.**

1977: Matança dels camperols d'Huacataz, Perú.

2001: Edwin Ortega, camperol chochoà, líder juvenil, assassinat per les FARC en una assemblea de joves al riu Jiguamandó, Colòmbia.

2010: Govern i Universitat acorden continuar les excavacions per trobar restes de desapareguts durant la dictadura, Montevideo. **15 anys.**

2012: Detinguts i processats vuit militars per l'assassinat de Víctor Jara a Santiago de Xile, 39 anys després.

FUSOS I ZONES HORÀRIES

Els fusos horaris són cadascuna de les vint-i-quatre àrees definides per meridians en què es divideix la Terra. Aquesta gira al voltant del seu eix una vegada cada 24 hores, per la qual cosa s'estableixen 24 fusos horaris. Atès que un gir complet és de 360° , tenim que $360^\circ / 24 \text{ hores} = 15^\circ$ per a cada hora. A partir d'aquests fusos s'estableixen les zones horàries, modificades segons límits regionals i fronteres.

Si prenem el meridià de Greenwich com el de l'hora 0, cap a l'oest (esquerra del mapa) hem de comptar una hora menys cada 15° i cap a l'est una hora més. La línia internacional de canvi de data marca el canvi de dia. És una línia imaginària traçada sobre l'Oceà Pacífic, coincidint amb el meridià de 180° .

Com a conseqüència de les fronteres polítiques, les delimitacions poden seguir línies que adopten for-

mes molt irregulars. Alguns països afegeixen una hora a l'estiu. Els països de l'hemisferi nord que decideixen un horari d'estiu afegeixen aquesta hora el març o abril i els països que pertanyen a l'hemisferi sud, ho fan a l'octubre o novembre.

El temps universal coordinat, o UTC, també conegut com a temps civil, és el temps de la zona horària de referència respecte a la qual es calculen totes les altres zones del món.

El càlcul de les hores en diferents parts del món és útil per als fenòmens astronòmics, viatges, trucades telefòniques i videoconferències. Per a conèixer l'hora en diferents zones, es pot calcular amb el suport del mapa o buscant en un navegador "Calcular zones horàries". □

<https://www.meteorologiaenred.com/husos-horarios.html>

1 Dj	1 Dg	1 Dg
2 Dv	2 Dl	2 Dl
3 Ds	3 Dt	3 Dt
4 Dg	4 Dc	4 Dc
5 Dl	5 Dj	5 Dj
6 Dt	6 Dv	6 Dv
7 Dc	7 Ds	7 Ds
8 Dj	8 Dg	8 Dg
9 Dv	9 Dl	9 Dl
10 Ds	10 Dt	10 Dt
11 Dg	11 Dc	11 Dc
12 Dl	12 Dj	12 Dj
13 Dt	13 Dv	13 Dv
14 Dc	14 Ds	14 Ds
15 Dj	15 Dg	15 Dg
16 Dv	16 Dl	16 Dl
17 Ds	17 Dt	17 Dt
18 Dg	18 Dc <small>Cendra</small>	18 Dc
19 Dl	19 Dj	19 Dj
20 Dt	20 Dv	20 Dv
21 Dc	21 Ds	21 Ds
22 Dj	22 Dg	22 Dg
23 Dv	23 Dl	23 Dl
24 Ds	24 Dt	24 Dt
25 Dg	25 Dc	25 Dc
26 Dl	26 Dj	26 Dj
27 Dt	27 Dv	27 Dv
28 Dc	28 Ds	28 Ds
29 Dj		29 Dg
30 Dv		30 Dl
31 Ds		31 Dt

1 Dc	1 Dv	1 Dl
2 Dj	2 Ds	2 Dt
3 Dv	3 Dg	3 Dc
4 Ds	4 Dl	4 Dj
5 Dg	5 Dt	5 Dv
6 Dl <small>Pasqua</small>	6 Dc	6 Ds
7 Dt	7 Dj	7 Dg
8 Dc	8 Dv	8 Dl
9 Dj	9 Ds	9 Dt
10 Dv	10 Dg	10 Dc
11 Ds	11 Dl	11 Dj
12 Dg	12 Dt	12 Dv
13 Dl	13 Dc	13 Ds
14 Dt	14 Dj	14 Dg
15 Dc	15 Dv	15 Dl
16 Dj	16 Ds	16 Dt
17 Dv	17 Dg	17 Dc
18 Ds	18 Dl	18 Dj
19 Dg	19 Dt	19 Dv
20 Dl	20 Dc	20 Ds
21 Dt	21 Dj	21 Dg
22 Dc	22 Dv	22 Dl
23 Dj	23 Ds	23 Dt
24 Dv	24 Dg	24 Dc
25 Ds	25 Dl	25 Dj
26 Dg	26 Dt	26 Dv
27 Dl	27 Dc	27 Ds
28 Dt	28 Dj	28 Dg
29 Dc	29 Dv	29 Dl
30 Dj	30 Ds	30 Dt
	31 Dg	

1 Dc	1 Ds	1 Dt
2 Dj	2 Dg	2 Dc
3 Dv	3 Dl	3 Dj
4 Ds	4 Dt	4 Dv
5 Dg	5 Dc	5 Ds
6 Dl	6 Dj	6 Dg
7 Dt	7 Dv	7 Dl
8 Dc	8 Ds	8 Dt
9 Dj	9 Dg	9 Dc
10 Dv	10 Dl	10 Dj
11 Ds	11 Dt	11 Dv
12 Dg	12 Dc	12 Ds
13 Dl	13 Dj	13 Dg
14 Dt	14 Dv	14 Dl
15 Dc	15 Ds	15 Dt
16 Dj	16 Dg	16 Dc
17 Dv	17 Dl	17 Dj
18 Ds	18 Dt	18 Dv
19 Dg	19 Dc	19 Ds
20 Dl	20 Dj	20 Dg
21 Dt	21 Dv	21 Dl
22 Dc	22 Ds	22 Dt
23 Dj	23 Dg	23 Dc
24 Dv	24 Dl	24 Dj
25 Ds	25 Dt	25 Dv
26 Dg	26 Dc	26 Ds
27 Dl	27 Dj	27 Dg
28 Dt	28 Dv	28 Dl
29 Dc	29 Ds	29 Dt
30 Dj	30 Dg	30 Dc
31 Dv	31 Dl	

1 Dj
2 Dv
3 Ds
4 Dg
5 Dl
6 Dt
7 Dc
8 Dj
9 Dv
10 Ds
11 Dg
12 Dl
13 Dt
14 Dc
15 Dj
16 Dv
17 Ds
18 Dg
19 Dl
20 Dt
21 Dc
22 Dj
23 Dv
24 Ds
25 Dg
26 Dl
27 Dt
28 Dc
29 Dj
30 Dv
31 Ds

1 Dg
2 Dl
3 Dt
4 Dc
5 Dj
6 Dv
7 Ds
8 Dg
9 Dl
10 Dt
11 Dc
12 Dj
13 Dv
14 Ds
15 Dg
16 Dl
17 Dt
18 Dc
19 Dj
20 Dv
21 Ds
22 Dg
23 Dl
24 Dt
25 Dc
26 Dj
27 Dv
28 Ds
29 Dg <small>Advent</small>
30 Dl

1 Dt
2 Dc
3 Dj
4 Dv
5 Ds
6 Dg
7 Dl
8 Dt
9 Dc
10 Dj
11 Dv
12 Ds
13 Dg
14 Dl
15 Dt
16 Dc
17 Dj
18 Dv
19 Ds
20 Dg
21 Dl
22 Dt
23 Dc
24 Dj
25 Dv
26 Ds
27 Dg
28 Dl
29 Dt
30 Dc
31 Dj

EXPLICACIÓ DE LA PORTADA

Els edificis destruïts, amb part de la seva estructura interna exposada i amb colors freds representen la societat violenta, les conseqüències de les guerres i els minsos ajuts governamentals per millorar la situació. En mig del món i d'aquesta realitat ofensiva s'hi troba la vida (la natura, els animals i els éssers humans), simbolitzada amb l'arbre que arrelat, tot i que amb dificultats, dona fruits.

Assegudes a l'ombra de l'arbre hi ha dues dones grans que són la saviesa ancestral i la generació antiga que ens ofereixen els fruits de la seva vida (coneixements, propostes de vida...), representats amb la cistella amb fruites i una nena, símbol de les noves generacions, que menja una fruita amb llavors ben visibles, ja que per poder sembrar la seva llavor s'ha de nodrir de l'ancestralitat.

En un pla més proper hi ha quatre joves, el noi "x" representa la violència en totes les seves formes: el puny tancat indica l'agressivitat física, els músculs de la cara contrets i les tonalitats blaves en la seva pell (com si fos una pedra) demostra la seva fredor espiritual i el maltractament psicològic que infligeix als altres per mantenir-se dur com la roca i no mostrar empatia. Hi ha una noia "a" i un noi "b" que situen la seva mà en el pit i l'esquena del noi "x" i d'aquest contacte neixen plantes que figuren el naixement del canvi que provoca aquesta acció. Enfronten la violència des d'una acció que comença a transformar aquesta realitat agressiva però no només des del seu actuar individual sinó des dels suport col·lectiu representat per la mà d'una altra noia posada a l'espatlla de la seva companya i l'au en la del noi. Desafien la violència des de la decisió personal que emana del sentit polític construït col·lectivament, a més de validar totes les formes de vida reflectides en l'au (aire), els peixos (mar), el cargol (terra) i en les diferents cultures de l'ésser humà, els pobles originaris en el noi amb l'au, la cultura oriental en la noia amb el vestit llarg i la cultura occidental en el noi "x" i la noia "a". Aquesta joventut opta per protegir la vida de la destrucció, transformant des del propi acte violent fins les conseqüències del mateix evidenciat en totes les plantes que neixen dins de les runes i el camí àrid. Aquest pla, exceptuant el noi "x" és pintat amb colors càlids.

Tots aquests canvis a la vida donen fe que un món diferent és possible i és precisament aquest sol esperançador que els cobreix des de l'horitzó.

Angélica María González Slovasevich

CRÈDITS

L'Agenda Llatinoamericana Mundial edició 2025 és possible gràcies al treball d'un equip plural, multidisciplinar i internacional:

Fundadors:

Pere Casaldàliga Pla
José María Vigil Gallego

Voluntariat actiu a:

El Salvador
Guatemala
Hondures
Nicaragua
Estats Units
Espanya
Catalunya
Veneçuela
Paraguai
Uruguai
Argentina
Brasil
Xile
Bolívia
Perú
Alemanya

Coordinació general:

Josué Alemán

Secretaria general:

Claudio Aguilar
Izaak Aguilar

Equip de redacció i revisió:

Claudio Aguilar
Izaak Aguilar
Josué Alemán
Miguelina Carmona
Carmelo Galdós
Dolores Gómez
Fernando Guzmán
Mauro Kano
Pedro Landa
María Márquez
Jordi Planas
Jordi Pujadas

Equip de portada:

Izaak Aguilar
Josué Alemán
Flora Balarezo
Miguelina Carmona
Jaime Colan
Pau Lanao

Equip de revisió de les efemèrides:

Claudio Aguilar
José Frías
Hevi Lara

Equip de l'arxiu web:

Luís Valladares

Martirologi:

Antonio Carlos Pereira da Silva

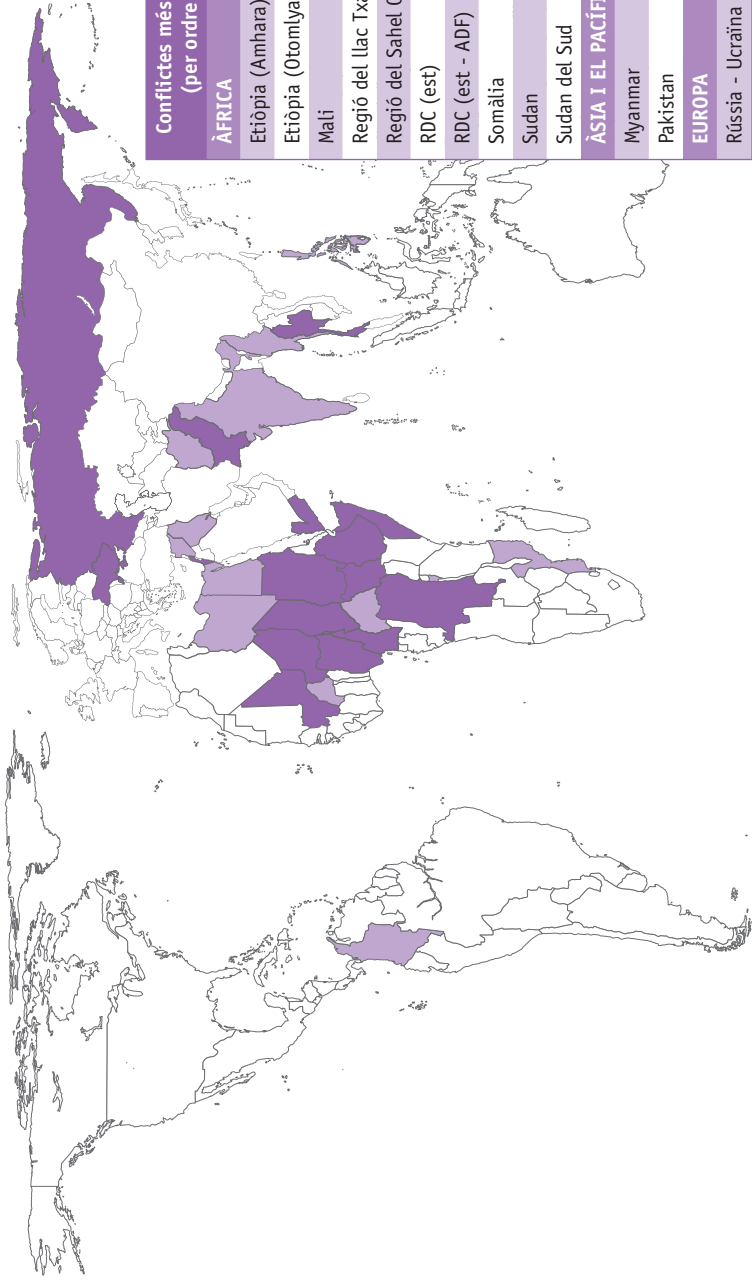

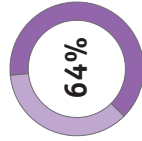

Conflictes armats en el món el 2023

● Països en els quals es van produir conflictes armats el 2023

● Països amb conflictes armats en els quals es van registrar elevats nivells de violència amb més de mil víctimes mortals anuals

23 dels 36 conflictes armats que van tenir lloc el 2023 es van donar en països on hi havia nivells baixos d'igualtat de gènere

Conflictes més letals el 2023
(per ordre alfabètic)

ÀFRICA

Etiòpia (Amhara)

Etiòpia (Oromi/ya)

Mali

Regió del llac Txad (Boko Haram)

Regió del Sahel Occidental

RDC (est)

RDC (est - ADF)

Somàlia

Sudan

Sudan del Sud

ÀSIA I EL PACÍFIC

Myanmar

Pakistan

EUROPA

Rússia - Ucraïna

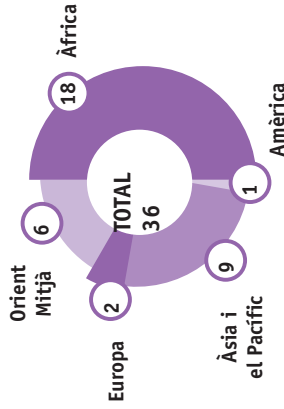
ORIENT MITJÀ

Iraq

Israel - Palestina

Síria

Iemen

Pràcticament la meitat dels conflictes armats (47%) van ser d'alta intensitat, amb greus repercussions en termes de letalitat i seguretat humana

Es va incrementar el nombre de conflictes interns i internacionals, encara que la majoria seguien essent interns internacionalitzats

El 42% dels casos presentaren un deteriorament i increment dels nivells de violència el 2023

Més de 110 milions de persones s'havien desplaçat forçadament per conflictes i violència fins a mitjans de 2023, segons ACNUR

Font: Alerta 2024; ECP, Escala de cultura de Pau

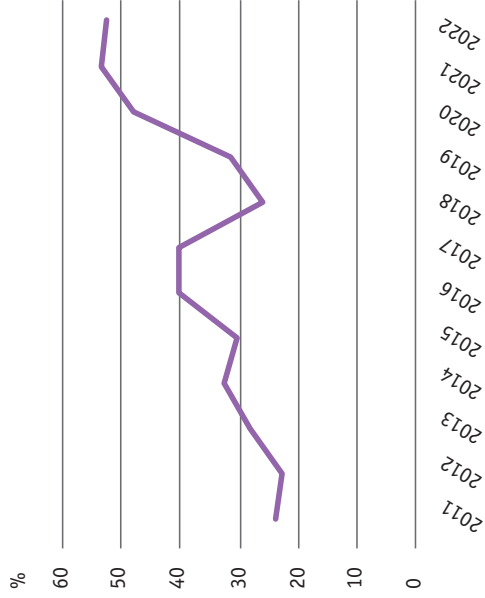
114

Escenaris de tensió

45

Processos de pau i negociacions

Proporció de conflictes armats greus en l'última dècada

Font: Alerta 2023; ECP, Escala de cultura de Pau

Principals exportadors i importadors de grans armes 2018-2022 (segons SIPRI)

	EXPORTADOR	Proporció mundial %	IMPORTADOR	Proporció mundial %
1	Estatos Units	40	1 Índia	11
2	Rússia	16	2 Aràbia Saudita	9,6
3	França	11	3 Qatar	6,4
4	Xina	5,2	4 Austràlia	4,7
5	Alemanya	4,2	5 Xina	4,6
6	Itàlia	3,8	6 Egipte	4,5
7	Regne Unit	3,2	7 Corea del Sud	3,7
8	Espanya	2,6	8 Pakistan	3,7
9	Corea del Sud	2,4	9 Japó	3,5
10	Israel	2,3	10 Estats Units	2,7

Font: Informe SIPRI 2023. Fundipau

Els valors ètics comuns han de transcendir les creences religioses i els interessos econòmics, per donar pas a una cultura de la **NO-VIOLÈNCIA**, atacant les causes i els símptomes dels conflictes, a més de passar a una fase que prengui la iniciativa que permeti administrar el poder de manera constructiva i responsable. És una ètica universal de **CULTURA DE PAU** que es manifesti a través de l'acció política no violenta

i que s'ha de projectar, continuadament, en una cultura solidària.

La noviolència com a pràctica etico-política rebutja l'ús de la violència i l'agressió en totes les seves formes, com a mitjà i com a fi, per optar per la humanització de la societat mundial valorant el poder de la vida,

prevenint els conflictes i disminuint el poder dels governants i amos de les economies quan aquest poder l'exerceixen injustament.

llatinomercana.org agendalatioamericana.red

ACD Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

